Grigore Băjenaru

MĂREȚUL REGE BUREBISTA

VIRTUȚI STRĂMOȘEȘTI

Editura Ion Creangă

GRIGORE BĂJENARU
MĂREȚUL REGE BUREBISTA
— ROMAN —

EDITURA ION CREANGĂ — 198
0Ilustrația copertei de ADRIAN IONESCU

CAPITOLUL I

OMUL DIN UMBRĂ

În seara aceea, tînărul Rebis se întoarse acasă de la circul lui Flaminius, mai devreme ca de obicei. Era de o nervozitate cum rar îl văzuseră lucrătorii şi slujitorii săi. Se plimba prin cameră de la un capăt la altul, îşi frîngea mîinile şi nu-şi mai găsea astîmpăr.

Obloanele la argintărie fuseseră trase de mult, iar Via Latina, pe care se afla aceasta, era pustie. Abia peste vreo două ore avea să se mai însufleţească, atunci cînd cetăţenii Romei începeau să iasă de la spectacolul cu gladiatori. Dar animaţia aceasta nu dura niciodată prea multă vreme. Obosiţi la culme de emoţiile prin care trecuseră, toţi voiau să ajungă mai repede acasă, pentru a se da odihnei cît mai degrabă.

Aşa că atunci cînd tînărul stăpîn al argintăriei izbucni în ocări la adresa romanilor şi mai cu seamă a spectatorilor de

circ, nu-l putea auzi nimeni, ca să-i fie cumva primejduită libertatea şi viaţa chiar.

Căci cea mai frumoasă şi falnică cetate din lume, Roma, ce se afla către sfîrşitul celui de al şaptelea secol de la întemeierea ei, avea nenorocirea să trăiască sub guvernarea celui mai înfiorător tiran al timpurilor, *Sylla*, şeful partidului *optimaţilor* [1], care-şi trimitea la moarte concetăţenii fără multă vorbă şi fără cea mai mică mustrare de conştiinţă.

— Dar ce este cu tine, Rebis, ce s-a întîmplat, de eşti atît de furios în seara aceasta ? îl întrebă vădit îngrijorat unul dintre lucrătorii săi, bărbat de vîrstă mijlocie, spre deosebire de ceilalţi, care păreau sub treizeci de ani.

— O, bunul meu Brazis, răspunse Rebis, oftînd din greu, as- cultă-mă şi ai să-mi dai dreptate. Cunoşti bine motivul pentru care mă duc la circ. Am vrut să mă-ncredinţez cu ochii mei dacă, într-adevăr, cei mai buni luptători sînt fraţii noştri, căzuţi, din nenorocire, în mîinile romanilor.

— Şi te-ai încredinţat că aşa este, precum ai auzit ?

— Da, însă nu e numai atît ! Ai noştri sînt într-adevăr mai puternici, mai iuţi şi mai dibaci la luptă, dar au şi un curaj şi o nepăsare în faţa morţii care-i lasă uimiţi pe toţi spectatorii, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, ca vîrstă şi ca rang. Nici unul dintre ei nu a fost învins pînă acum. Şi-atunci, şi asta m-a înfuriat mai rău decît toate, ce credeţi că le-a trăsnit prin cap acelora care se îndeletnicesc cu asemenea spectacole ? Să-i pună pe gladiatorii traci să lupte cu fiarele... cu leii şi cu tigrii!

— Dar cum se poate una ca asta? !\

— Aşa s-a anunţat cel puţin ! Ce le pasă lor ? Gladiatorii sînt sclavi şi romanii nu se sinchisesc de viaţa sclavilor.

---

1 **Aristocraţilor.**

— Din păcate, aşa e ! oftă Brazis. Pesemne că-i socotesc pe fraţii noştri la fel de tari ca pe *Hercule,* care a ucis leul din *Cithaeron* şi pe cel din *Nemea* sau ca pe *Samson,* care a săvîrşit **o** faptă asemănătoare. Hei, dar aceia erau oameni legendari !

Rebis tresări ca ars.

— Dar ai noştri nu sînt legendari, bătrîne Brazis ? Că unul singur poate lupta cu trei **o** dată şi îi învinge fără prea multă greutate ? în seara asta chiar, am văzut un bărbat din neamul nostru, de **o** statură uriaşă şi de **o** forţă nemaipomenită, pe nume *Spar- tacus.* Pînă acum nu l-a învins nimeni. Acesta cred şi eu că ar fi fost un adversar potrivit pentru Hercule şi Samson ! Nu este numai puternic, dar are şi anumite şiretlicuri de luptă care te uimesc ! Cînd îl vezi pe nisip şi crezi că s-a terminat cu el, deodată ţîşneşte în picioare, drept, cu gladia în mînă, nevătămat, şi rîzînd în hohote ! Ei, bine, pe acesta s-au hotărît să-l trimită la şcoala de gladiatori din Capua, ca să-i instruiască pe cei de acolo pentru distracţia şi mai mare a prietenilor noştri romani!

— Ce spui ? !

— Da, da, să aibă ce mînca şi să se distreze, acesta este astăzi idealul de viaţă al romanilor ! Pe Jupiter, de-aş avea numai o sută de ostaşi ca Spartacus cred că aş face minuni de vitejie cu ei şi i-aş scădea mult din gloria lui Alexandru Macedoneanul !

Lucrătorii, în frunte cu Brazis, începură să rîdă şi-l priviră cu multă dragoste pe tînărul lor stăpîn.

Acesta era un bărbat în floarea vîrstei, dacă avea peste douăzeci de ani, înalt, cu umerii largi, cu mijlocul subţire, cu picioarele şi mîinile vînjoase, cu chipul frumos, plin de distincţie, ochii mari şi negri, sprîncenele subţiri şi îmbinate, nasul drept, puternic, gura frumos arcuită, buzele roşii, sănătoase, dinţii albi şi puternici, de-ar fi fost în stare să

sfarme piatra cu ei. Obrazul îi era proaspăt ras, iar părul, castaniu şi ondulat, îl purta tuns scurt, ca romanii, de care nu voia să se deosebească la înfăţişare.

Acum stătea încruntat, cu buzele strînse, şi privea în gol, peste capetele prietenilor săi. Privea prin ei, dacă se poate spune astfel. Deodată, faţa începu să i se destindă treptat, treptat, într-un surîs de o mare gingăşie. Oftă din adînc şi se apropie de Brazis, bă- tîndu-l pe umăr :

— O, multiubitul meu prieten !

Brazis, într-un gest de alintare părintească, îl mîngîie cu duioşie şi-l întrebă :

— Cum să-mi explic transformarea aceasta bruscă ? De ce zîm- beşti atît de satisfăcut ?

— Am surîs unui gînd, pe care, de l-aş putea înfăptui, mi-ar aduce toată fericirea vieţii, pentru a justifica scopul existenţei mele !

— Ce gînd, Rebis ?

— Deocamdată nu-ţi pot spune prea mult, dar el va porni de acolo că mă voi strădui din răsputeri ca fraţii noştri să nu mai fie prilej de distracţie pentru romanii dornici de spectacole sîngeroase şij deci, lipsite de omenie. Şi doresc să-ţi mai fac o mărturisire; multiubite Brazis, care îţi va da de gîndit : abia aştept să-mi pot lăsa din nou barbă !

Un murmur, ca un freamăt uşor de vînt, se auzi în camera ce rămase o clipă atît de liniştită, de parcă n-ar fi fost nimeni înăuntru.

Brazis îşi ridică ochii uimiţi şi-i pironi asupra tînărului său stăpîn.

— O, Rebis, şopti el înfrigurat, într-adevăr că vorbele tale m-au pus pe gînduri ; dar să ştii, dragul meu, că aceeaşi dorinţă n avem şi noi toţi cei de faţă !

A,doua zi, în zori, Rebis se trezi bine dispus. îl aşteptau cîteva ore plăcute. Era un tînăr înclinat către învăţătură şi

faptul că avea să-şi petreacă o parte din dimineaţă la profesorul său de *Retorică* îl bucura mai mult ca orice.

Se rase cu multă grijă, îşi făcu baia obişnuită, parfumată cu flori de levănţică şi sulfină, îşi puse o togă nouă şi o cingătoare din piele de căprioară bătută în ţinte de argint, căutînd să cadă faldurile stofei cît mai frumos cu putinţă, şi încălţă sandale noi. Apoi îşi potrivi pe frunte bretonul scurt tăiat şi surise mulţumit imaginii din oglindă : reuşise, şi de astă dată, ceea ce se străduia de cînd venise la Roma : să nu se deosebească prea mult sau deloc, chiar, de locuitorii marii cetăţi. Dealtminteri, vorbea limbile elină şi latină la perfecţie, fără urmă de accent străin, aşa încît oricine ar fi putut să-l ia cu uşurinţă drept roman sau grec, cum pretindea el că este : un grec cu faţa bronzată de soarele ce scălda în raze arzătoare una din numeroasele insule ale arhipelagului grecesc.

Mai cu seamă că la Roma era moda să se vorbească limba elină, bineînţeles, numai în cercurile aristocratice.

Rebis luă un sul de papirus pentru eventuale însemnări, deşi lecţiile de retorică se bizuiau mai mult pe memorie şi pe discuţie în contradictoriu, şi porni vesel, fluierînd o melodie păstorească din multiubita lui ţară, unde cîntecul era în mare cinste.

Aprilie, a doua lună a anului roman, venise cu o căldură plăcută, învăluitoare, plină de miresmele îmbătătoare ale florilor ce împodobeau pomii readuşi la viaţă de vraja primăverii timpurii. Soarele începuse să ardă cu putere, dar adierile dulci ale vîntului jucăuş îi făceau pe trecătorii fericiţi de frumuseţea zilei să-şi ridice capetele spre lumina mîngîietoare.

Rebis mergea agale, privind în dreapta şi în stînga cu multă curiozitate, fericit că i-a fost dat să trăiască o asemenea zi ce-i inunda sufletul de o bucurie neaşteptată.

Îl atrăgea ca niciodată, nespus de mult, strada cu forfota ei ce nu se poate asemui cu nimic pe lume. Era încă devreme. Pietonii, unii erau grăbiţi, aproape alergau ; alţii mergeau încetişor, ca şi el, ţinîndu-se la braţ şi discutînd aprins ; lectice purtate de sclavi duceau potenţaţii zilei : spre senat sau spre unul din numeroasele temple închinate zeilor împrumutaţi de la greci. Alţi cetăţeni fugeau spre treburi ce nu admiteau amînare ; matroane cu copii de mînă se îndreptau către şcoală. Cei mai mulţi se opreau în faţa magazinelor luxoase cu stofe fine de toate culorile, ţesături diferite de lînă, în şi cînepă, pentru toate gusturile, bijuterii, încălţăminte, podoabe... Iar alţii se duceau la piaţa de legume, care era spre apus, aproape de Tibru, unde abia te puteai înţelege de vorbăria zgomotoasă atît a neguţătorilor, cît şi a cumpărătorilor, niciodată mulţumiţi de ce găseau de vînzare, ori cît de multe şi bune lucruri ar fi fost acelea.

Profesorul de retorică al lui Rebis, faimosul M. Antonius Gnipho, de origine gal, locuia pe Via Nova, în apropiere de Uliţa Etruscă.

„Ce-ar fi", se gîndi tînărul argintar, „să mă preumblu şi eu puţin pe Via Sacra, aşa cum fac, în dimineaţa aceasta minunată, mulţi din onorabilii cetăţeni ai Romei ? De fapt, mai am o jumătate de oră. Dacă mă duc la lecţie mai devreme, s-ar putea să-l găsesc pe magistrul meu ocupat cu un alt discipol, şi, decît să aştept în grădina lui, ce-i drept, nespus de frumoasă, mai ales acum, mai bine mă delectez, privind trecătorii şi magazinele."

Astfel, respirînd din adîncul plămînilor, Rebis porni pe Via Sacra, cea mai mare şi mai frumoasă stradă a Romei, artera principală de circulaţie a urbei.

Dar, cînd ajunse pe la mijlocul ei, deodată văzu uimit că lumea se opreşte şi se dă la o parte pe marginile străzii. Orice zgomot încetase brusc şi se lăsase o tăcere, cum numai la templu mai puteai întîlni, în timpul cînd preoţii oficiau slujba în cinstea zeilor.

Toţi trecătorii se opriseră, făcînd plecăciuni cu multă evlavie şi rămînînd astfel smeriţi ca în faţa unei minuni.

Un convoi de lictori se trase imediat la o parte, spre marginea străzii, iar un echipaj cu patru cai, de asemenea. Ce se întîmplase, pentru ce, oare, cetăţenii Romei amuţiseră şi erau atît de emoţionaţi ? !

Treceau Vestalele ! Adică, numai două dintre cele şase preotese ale zeiţei Vesta, proteguitoarea focului din cămin şi a întregului cămin conjugal al romanilor. Fete alese din cele mai mari şi mai bune familii ale Romei erau închinate, de copile, templului zeiţei multrespectate şi adorate. îmbrăcate în alb, culoarea nevinovăţiei, treceau prin Roma, într-un faeton aurit, avînd înhămaţi doi cai albi de o rară frumuseţe, cu hamurile şi curelele complet albe, din pielea cea mai fină.

Atîta cinste li se acorda acestor vestale de către statul roman, încît, dacă, la trecerea lor pe stradă, se aflau, din întîmplare, în calea lor, condamnaţi la moarte sau la închisoare, li se ierta îndată pedeapsa şi erau puşi în libertate.

Faptul îl impresionă mult pe Rebis. El rămăsese ţintuit locului, privind lung după vestalele albe care se îndepărtau, mînînd caii la trap uşor, către templul lor din apropiere, şi ele, desigur, cu bucuria primăverii în suflet.

„Iată, într-adevăr, cel mai frumos spectacol ce mi-a fost dat să-l văd de cînd mă aflu la Roma : sublimă apariţie şi minunată dimineaţă ! Nu merg mai departe, căci n-aş mai putea să văd ceva care să întreacă cele de pînă acum. Mai bine mă întorc spre magistrul meu. Dacă şi lecţia lui de retorică va fi în armonie cu ce-am văzut astăzi, voi aduce laudă zeilor că s-au arătat atît de binevoitori cu mine !"

Şi, cu faţa strălucitoare de bucurie, tînărul porni spre Via Nova."

Casa profesorului M. Antonius Gnipho se afla în mijlocul unei grădini imense. De la poartă chiar erai întîmpinat de zumzetul adormitor al albinelor, care parcă acompania ciripitul vesel al păsărelelor ce zburătăceau prin pomii în floare, făcînd să ningă pe alei o ploaie de petale albe. Deodată, uimit şi încîntat, vedeai cum petalele, căzute pe iarba înrourată, se strîng, se zbat o clipă şi se ridică graţios în aer, voind parcă să se prindă, ca prin farmec, pe crengile de unde căzuseră ! Dar nu, nu petalele erau căzute, ci fluturaşii albi care-şi dăduseră şi ei întîlnire în acest colţ de rai pămîntesc şi îşi fîlfîiau aripioarele spre crengile înflorite.

Răpit de neobişnuita frumuseţe a grădinii, pe care o vedea pentru prima oară cu bogăţia aceasta de alb, răspîndind o mireasmă dulce, îmbătătoare, discretă şi delicată, ce n-o puteai asemui cu nici un parfum din lume născocit de oameni, Rebis nu observă decît tîrziu pe magistrul său Antonius, stînd de vorbă, în faţa casei, cu un tînăr svelt şi înalt, îmbrăcat cu o togă elegantă şi avînd o ţinută impunătoare. Nu s-ar fi putut spune că e frumos, dar, avea o faţă plăcută şi nişte ochi negri pătrunzători. Părul i se rărea puţin spre frunte, ceea ce contrasta oarecum neplăcut cu tinereţea lui.

Cînd îl văzură pe Rebis, cei doi bărbaţi din faţa casei se opriră din vorbă cîteva clipe ; apoi tînărul cel elegant îi spuse retorului în greceşte :

— Acestea ar fi toate, multstimate Antonius. Vei primi în curînd veşti de la mine !

Dar Antonius, surîzînd, îi răspunse în latineşte :

— Inutil să-mi vorbeşti în greceşte ; acela pe care îl vezi este grec, aşa că...

— Mă bucură... cu atît mai mult, cu cît în călătoria mea vreau să mă îndrept spre Grecia ! spuse zîmbind cu amabilitate tînărul interlocutor, tot în greceşte.

Rebis, care auzise ultimele replici, se înclină cu multă politeţe şi rosti :

— Bună dimineaţa, magistre, şi primeşte, rogu-te, omagiile mele cele mai respectuoase. Apoi, îndreptîndu-se către tînărul oaspete, grăi : Salve şi zeii să fie cu tine, amice !

— Asemenea, îţi mulţumesc de urare şi te asigur că ţin să se îndeplinească mai mult ca oricînd ! răspunse tînărul, zîmbind cu înţeles către Antonius. Apoi, făcîndu-i o adîncă plecăciune profesorului, adăugă : rămîi sănătos, iubite magistre şi amice, şi te rog ţine-mă la curent cu tot ce crezi că ar putea să mă intereseze !

— Mergi sănătos, iubitul meu discipol, şi norocul să te însoţească pretutindeni.

Tînărul pe care îl găsise Rebis în faţa casei îl salută şi pe el, în- clinîndu-se cu bună-cuviinţă, şi se-ndepărtă în grabă.

— Simpatic acest discipol al tău, scumpe magistre, începu Rebis vorba. Are o înfăţişare impunătoare, deşi^atît de tînăr, şi vocea lui este deosebit de caldă şi plină de sonoritate. Mi-ar fi plăcut să-l mai ascult cum vorbeşte ! Păcat că era atît de grăbit, aşa mi s-a părut !

— Nu ţi s-a părut, era într-adevăr grăbit. A venit să-şi ia rămas bun de la mine. După cum ai auzit, are intenţia să se îndrepte spre Grecia, unde, probabil, se va simţi ca la el acasă. Vorbeşte limba elină ca un grec adevărat. Ca tine, Rebis, surîse Antonius, privindu-şi discipolul cu puţină suspiciune şi maliţiozitate în acelaşi timp.

Rebis îi susţinu privirea şi-i răspunse cu veselie :

— Ce să înţeleg din tonul tău, scumpe magistre ?

— Am să-ţi răspund oarecum filozofeşte la întrebarea ta, Rebis. Dacă eşti grec, precum pretinzi, dragul meu, cred că îl cunoşti pe Esop şi fabulele lui, nu ? Dar chiar şi

altminteri ar fi trebuit să-l cunoşti ! Ei, bine, Esop are o fabulă, în care ne povesteşte că un măgar, ca să-şi sperie fraţii şi să i se dea importanţă, s-a îmbrăcat într-o piele de leu, apărînd astfel în faţa turmei de măgari. Şi deodată a început să răgească cumplit, ca să-i sperie. Bieţii măgari, la început, au tras **o** spaimă grozavă, dar li s-a părut, totuşi, ceva ciudat în răgetul răguşit al leului, li s-a părut că seamănă mai mult a răget de măgar, decît a răget de leu. Şi, privind mai liniştiţi spre labele leului, au văzut, cu adîncă uimire, că acestea nu sînt cu degete şi gheare ascuţite cum au toţi leii, ci cu copite întregi. Atunci au tăbărît pe el, i-au tras o bătaie bună şi l-au alungat cu ruşine, ca pe un înşelător ce era ! Ei, ţi-a plăcut, Rebis ?

— Foarte mult, magistre... dar, mă iartă, rogu-te, nu văd în- trucît morala acestei fabule s-ar potrivi cu mine ! rîse nedumerit tînărul.

— Pentru că nu ţi-am spus şi partea a doua, adică reversul medaliei, îi răspunse Antonius. Hai să ne închipuim fabula invers de cum ne-a lăsat-o Esop şi anume, să zicem că un leu adevărat, voind să fie necunoscut şi avînd anumite interese pentru aceasta, s-ar îmbrăca într-o piele de măgar pentru, un timp oarecare, aşa ca lumea să-l ia drept măgar adevărat, iar el, leul, să-şi vadă de treburi liniştit cu mintea lui ageră de leu. Ce zici ?

— Zic, magistre, că nu eşti numai un mare profesor de‚reto- rică, ci şi un mare psiholog, ceea ce nu poate fi de mirare. Mai tîrziu m-aş fi destăinuit eu singur şi anume în ultima zi.

— Care ultimă zi ? insista retorul.

— De şedere a mea la Roma !

— Nu crezi că ar fi prea tîrziu atunci ? Dacă eu aş putea să-ţi fiu de folos între timp cu anumite sfaturi, pe care

n-aş mai avea răgaz să ţi le dau în ultima zi ? Ştii bine că sînt gal de origine ? Tu *zici* că eşti grec ?

— Da, aşa *zic*, rîse Rebis şi anumeee... din Rodos !

— O... din Rodos ? Perfect ! Atunci îl cunoşti, desigur, sau ai auzit măcar de vestitul profesor de Retorică şi Filozofie, ca şi mine, de *Apollonius Molon ?*

Rebis amuţi şi rămase într-adevăr ca un elev care nu ştie lecţia, în faţa profesorului său. Antonius repetă : Apollonius Molon, omule, la ale cărui lecţii de retorică a luat parte şi Cicero, cel mai mare orator al Romei ? !

Rebis abia îngăimă cu admiraţie :

:— Cicero ?

— Ei, da, Cicero... şi eu însumi l-am vizitat şi am mai avut de învăţat cîte ceva de la el ! Şi adăugă, surîzînd cu modestie : şi poate şi el de la mine. Oricît de învăţaţi am fi, niciodată nu putem pretinde că ştim prea mult şi întotdeauna ne mai rămîne cîte ceva de aflat, de multe ori, chiar de la cine ne aşteptăm mai puţin. Apollonius acesta mi-a spus într-o zi, pe cînd mă aflam acasă la el, la margine^ dinspre răsărit a insulei Rodos, pe ţărmul mării, că nu trebuie să dispreţuieşti pe nimeni niciodată, Oricît de mic, de neînsemnat şi de umil ar fi, pentru că nu poţi să ştii cînd vei avea nevoie de ajutorul lui. Şi că întotdeauna poţi învăţa cîte ceva, oricît de puţin ar fi, de la unul mai mic şi mai neînsemnat ca tine. în sprijinul acestei învăţături, mi-a povestit ce i s-a întîmplat chiar lui într-una din zile. Se înserase. Marea mugea înfuriată, vîntul sufla cu putere şi-i zgîlţîia căsuţa în care şedea în timpul verii. Se făcuse întuneric. Aprinse opaiţul cu un cărbune luat din focul pe care-l păstra în permanenţă pe vatră, acoperit cu cenuşă. Cînd, deodată, auzi bătăi uşoare în uşă. Deschise şi văzu pe fetiţa unei văduve sărmane, vecină cu el, femeie care spăla rufele la oamenii de prin împrejurimi. „Bună seara, rosti fetiţa cu sfială, te roagă mama să ne dai şi nouă puţin jăratec, că

focul nostru s-a stins de mult şi n-are la ce să fiarbă mîncarea de cină."

Apollonius îi răspunse, cum era şi firesc : „Cu multă plăcere, fetiţa mea, dar în ce ai să iei jăratecul ? ! Văd că n-ai adus o ulcică, ceva, o strachină, un ciob măcar... cum ai să-l iei dar ? !"

„O, răspunse îndată fetiţa, surîzînd, îl iau foarte bine. Pun pe palma stîngă un strat gros de cenuşă, apoi pun jăratecul, acopăr din nou cu un alt strat de cenuşă, peste care pun mîna dreaptă... şi gata ! Pînă acasă nu-i prea departe şi am să-l duc foarte bine aşa !"

„Ei, îi răspunse Apollonius mirat, ai văzut, Antonius ? Tu te aşteptai la una ca asta ? Noi, filozofi şi retori, discutăm tainele lumii şi ale astrelor, precum şi tainele zeilor, şi totuşi n-am fi fost în stare să ducem cîţiva cărbuni aprinşi de colo pînă colo, fără ajutorul unei ulcele sau al unei străchini. Şi am învăţat asta de la o fetiţă care nu ştie nici să scrie şi nici să citească !"... Dar tu, Re- bis, ce crezi... ai mai avea de învăţat ceva de la mine, vreau să înţeleg şi altceva decît retorică şi filozofie ?

Rebis dădu din cap convins şi răspunse cu sfială :

— Cred că da, preascumpe magistre, mai cu seamă politică !

— Mai cu seamă ? rîse Antonius. Da, cred că n-ai greşit. Dar, ca să-ţi "capăt şi mai mult încrederea, pentru că eu îţi dau dreptate să fii suspicios, prudent, precaut, cum vrei să zici, am să-ţi spun cîte ceva^espre tînărul care a plecat mai adineauri şi care **a** venit la mine să-l sfătuiesc ce să facă, aflîndu-se într-o grea împrejurare. Cred că ai înţeles din discuţia noastră că şi el este discipolul meu. Şi, printre altele, l-am sfătuit să treacă şi pe **la** Apollonius, prietenul meu din Rodos, că n-are ce pierde, ci dimpotrivă. Dar nu crezi că am stat destul în picioare în faţa casei ? Eu mai repede mă obosesc aşa şi, ca să mergem înăuntru este vremea prea

frumoasă ş\ ar fi păcat. Mai bine hai să ne socotim discipoli ai marelui Aristotel, să ne transformăm în doi veritabili peripateticieni[1] şi să discutăm, cum obişnuia dînsul, plimbîndu-ne. Dăm ocol vilei, trecem prin grădină şi apoi vom mai vedea. Aşadar, dragul meu Rebis, tînărul pe care l-ai văzut la mine se trage dintr-o familie romană ilustră. N-aş greşi, spunînd că el este cel mai nobil tînăr din Roma. N-a îmbrăcat de prea multă vreme toga virila [2]. El pretinde că descinde din zei, dar, bineînţeles, că aceasta e o mare deşertăciune. Nimeni nu se poate trage din zei şi noi ştim prea bine pentru ce !

— Dacă nu mă-nşel, adăugă Rebis, şi Alexandru Macedón îşi atribuia o origine divină, pretinzînd că tatăl său n-ar fi fost regele Filip al II-lea, ci însuşi Ares, zeul războiului ! De aceea era el atît de războinic şi de viteaz !

— Da, războinic şi viteaz a fost, într-adevăr, ca nimeni altul, dar fiu de zeu, niciodată ! surîse, dînd din cap, Antonius.

— Dar tînărul de adineauri în ce fel se trage din zei... şi dîn care anume ?

— Din zeiţa Afrodita sau Venus, dacă vrei !

— Zeiţa frumuseţii şi a dragostei, cea născută din spuma măf"ii ? ! Nu s-ar zice ! zîmbi ironic Rebis. Nu e un bărbat urît, bineînţeles, dar de la el şi pînă la Venus e o depărtare ca de la cer la pămînt ! Şi cum s-a întîmplat de se trage din Afrodita ? voi el să ştie.

— Povestea e pe cît de frumoasă, pe atît de neadevărată. Se zice că Afrodita s-ar fi îndrăgostit de un

---

1 **Peripateticii — de la „peripatetikos" (lb. gr.) — cel ce se plimbă, şi acesta de la „peripatein" = a se plimba; era metoda de a preda a lui Aristotel, plianbîndu-se.**

2 **Toga. virila — îmbrăcămintea pe care o purtau Romanii după vîrsta de şaptesprezece ani.**

muritor, anume *Anchises,* un bărbat troian de o rară frumusețe, şi că a dat naştere unui fiu *Aeneas,* care şi el a avut un fiu anume *Iulus,* cunoscut şi sub numele de *Ascanius,* întemeietorul familiei Iulia şi strămoşul tînăru- lui nostru prieten.

— O, scumpe şi venerate magistre, mă fierbi fără apă de un sfert de oră şi dai ocol cuvîntului pe care-l aştept cu atîta nerăbdare. Spune-mi o dată, te rog cu tot respectul cuvenit, cine este acest tînăr plăcut, cum îl cheamă şi de ce părăseşte ţara ?

Antonius îi răspunse sacadat :

— Se numeşte *Caius Iulius Cezar !*

— Cum ? ! strigă cu uimire Rebis, el este acela despre care s-a vorbit atîta în ultimul timp la Roma ?! El îi stă în.gît odiosului călău Sylla, care nu ştie cum să-i facă de petrecanie ?

— Cunoşti atîtea, văd ! Atunci ce mai vrei să afli şi de la mine ?

— A şti multe nu însemnează a şti destul, magistre ! De ce vrea să plece din ţară Cezar ?

— Am să-ţi răspund vulgar : ca să-şi apere pielea.

— Cum aşa ? Nu înţeleg ce are Sylla, un bărbat de aproape şaizeci de ani, cu Cezar, un flăcăiandru de seama mea, deci de trei ori mai mic ca vîrstă decît Sylla ? îi poate Cezar primejdui situaţia lui Sylla, cumva ?

— Am să-ţi spun. Cezar a avut nemaipomenita îndrăzneală să-l înfrunte pe Sylla în faţa întregii Rome.

— Mărturisesc că am auzit multe şi felurite zvonuri, dar eu aş vrea să le aflu pe toate, aşa cum s-au petrecut ele într-adevăr, de la un om sincer şi nepărtinitor, cum eşti tu, preastimate magistre !

— Pe scurt, lucrurile s-au petrecut astfel : ai auzit, cred, de *Marius,* şeful partidului popularilor şi cel mai periculos adversar al lui Sylla, stăpînul de astăzi al Romei. Ei, bine, Cezar este nepotu] lui Marius, prin soţia acestuia ; deşi nobil, el s-a declarat partizan al popularilor, un motiv foarte serios pentru Sylla să-l dușmănească, mai ales că tînărul meu discipol este foarte mult iubit de toţi romanii. Şi de aci, începerea persecuţiilor de tot felul la adresa lui Cezar. întîmplarea a făcut ca Marius să moară şi locul său, în fruntea popularilor, să-l ia L. *Cornelius Cinna.* Acesta are o fată foarte frumoasă, bine educată şi bogată, *Cornelia,* pe k care a luat-o de soţie Cezar şi care, la un an, i-a născut **o** fetiţă, numită Iulia. Ei, bine, ce crezi că-i dă prin capul zdruncinat de băutură şi boală al lui Sylla ? îi porunceşte lui Cezar să se despartă imediat de soţia pe care acesta o iubeşte cu sinceritate.

— Dar cum poate să-i ceară asemenea lucru ? !

— Sylla ! ? A mai făcut-o şi cu alţii !

— Şi Cezar a admis una ca asta ?

— Bineînţeles că nu ! Deşi foarte tînăr, nu e un om cu care să te joci ! E de o dîrzenie neobişnuită ! N-a vrut în ruptul capului ! Atunci, tîlharul de Sylla, care dispune de viaţa noastră a tuturor, ca de aceea a unor animale de sacrificiu, după alte nenumărate persecuţii, l-a condamnat pe Cezar la moarte.

Rebis rămase încremenit şi abia îngăimă :

— Nemaipomenit ! Pe ce motiv ?

— Pe motivul că este partizan al popularilor şi, prin urmare, dușmanul statului roman ! Dar atunci şi-a dat Sylla mai bine seama de ce popularitate şi mare dragoste se bucura Cezar în rîn- durile romanilor. Au sărit toţi ca unul pentru apărarea tînărului lor prieten. Totuşi, pînă n-au intervenit

pentru el cele şase vestale, Sylla nici n-a vrut să audă de graţierea lui Cezar.
— Deci, în cele din urmă, l-a iertat !
— N-a avut ce face, cînd i-au cerut-o înseşi vestalele, care au o puţere aproape zeiască. Totuşi, Sylla nu s-a abţinut să le spună tuturor acelora care interveniseră pentru Cezar : „Am să-l iert, dacă mi-o cereţi atît: de stăruitor, dar să ştiţi că eu văd în Cezar mai mulţi Marius laolaltă".
— Şi acum ? voi să ştie Rebis, ce s-a întîmplat mai departe ?
— Ei, tot ce-ai auzit s-a petrecut abia ieri. Cezar îşi dă seama foarte bine că Sylla l-a iertat doar de formă ; în realitate, el pîn- deşte momentul prielnic ea să-l suprime. Cine ştie prin ce mijloace, că are destule la îndemînă. Şi atunci, Cezar s-a hotărît să plece cît mai degrabă cu putinţă şi va porni la drum chiar în noaptea aceasta.
— Şi crezi, magistre, că în Grecia va fi mai sigur, mai apăra-t ? Nu este şi acolo tot puterea romană care-şi întinde tentaculele ca o uriaşă caracatiţă pe toata Europa şi chiar mai departe ?
— Ba da, însă Cezar nu e un oarecare. Are şi el oamenii lui de încredere.
— E un bărbat demn de admirat, într-adevăr !
— Şi acum, dragul meu discipol, ai tu cuvîntul ! zise Antonius.
— Despre ce subiect, magistre ? zîmbi Rebis insinuant.
— Despre tine. Nimic mai uşor decît să vorbeşti despre tine însuţi, atunci cînd nu ai a te lăuda ! Aşadar... să te aud. Cine eşti tu în realitate, Rebis, şi ce cauţi la Roma ? Ai, te rog, în vedere faptul că vorbeşti cu un gal bătrîn care nu este un prea mare şi devotat amic al romanilor. Şi e firesc să fie astfel, întrucît ei au cotropit o parte din pămîntul ţării mele. Au cucerit teritoriul dintre munţii Alpi şi munţii Pirinei, din partea de miazăzi a Galliei, ca să aibă legătură cu Spania, care deocamdată e provincie romană, şi nimic nu mă

împiedică să cred că vor face acelaşi lucru, cînd le va veni bine, cu Gallia întreagă. Acum e numai *Gallia Narbonensis,* dar ce va fi mai tîrziu ? Şi eu mă mir, Rebis, ce m-a determinat să-ţi arăt atîta încredere şi sinceritate ! ? Poate unde simt că nu eşti nici grec şi nici roman ! Sau mai e nevoie de ceva care să-ţi dea curajul de a mi te destăinui ?

— O, nu, scumpe magistre. Ai un spirit deosebit de pătrunzător şi, în cele din urmă, aş fi simţit eu însumi nevoia să mă des- tăinuiesc !

— Prin urmare, de ce origine eşti ?

— După numele pe care-l dau grecii neamului meu sînt get, iar după cum ne numesc romanii... sînt dac ! Tot aşa după cum grecii sînt numiţi astfel de romani, iar celelalte popoare le spun elini, iar ţării lor, Elada !

— Şi în ce scop ai venit la Roma ?

— Ca să învăţ, aşa cum am învăţat şi la Alexandria, în Egipt, şi la Atena în Grecia !

— Vrei să devii orator, filozof... avocat cumva ?

— Departe de mine acest gînd ! Doresc, însă, nespus a şti cît mai multe cu putinţă, spre a mă ajuta în viaţa ce mă aşteaptă.

— Ce profesiune ai ? Sînt convins că nu eşti tu argintar, cum nu sînt eu „pontifex maximus" [1].

— Sînt fiul regelui Zorabes din Dacia.

Antonius rămase amuţit cîteva clipe, în care timp trecu vertiginos prin mai multe sentimente. La început crezu că tînărul său discipol vrea să-şi bată joc de el şi era cît pe aci să se supere şi să-l alunge cu vorbe de ocară ; dar îl cunoştea prea bine pe Rebis şi ştia că e un flăcău foarte respectuos şi iubitor ; apoi îl vedea prea serios în atitudinea lui lipsită de orice îngîmfare. Spusese cine este, ca şi cum ar fi spus că

---

1 **„pontifex maximus" — marele preot, în latineşte.**

tatăl său e grădinar la una din marginile Romei. Apoi şopti parcă înfrigurat :

— Deci, tatăl tău e regele Daciei ?

— Da, magistre ! răspunse simplu tînărul.

— Şi care e numele tău adevărat ?

— Burebista !

Antonius repetă în vîrful buzelor ca o incantaţie :

— Burebista ? ! Apoi tresări străluminat ca de o bucurie şi zise încet, ca şi cum ai încredinţa cuiva o taină : Deci, Rebis, numele tău de la Roma e de fapt o parte din numele tău adevărat, un diminutiv, căci Rebis e încadrat în Burebista, nu ?

Aci, tînărul său discipol plecă uşor capul şi rosti surîzînd sfios şi parcă puţin încurcat că e nevoit să facă o astfel de mărturisire ce se simţea că-i este foarte plăcut s-o împărtăşească profesorului său :

— Rebis îmi spune fata care mi-e dragă !

Bătrînul filozof prinse amîndouă mîinile tînărului şi le strînse cu o dragoste părintească, şoptind cu multă duioşie :

— Există, deci, în viaţa ta, Rebis, o asemenea comoară nepreţuită ? îţi doresc fericirea ce aş dori-o fiului meu !

— Mulţumesc din suflet, iubite magistre, şi să fii încredinţat că îmi voi aminti întotdeauna această urare plină de sinceritate !

Antonius îl luă pe Rebis de braţul drept şi-l conduse către casă.

— Iată, acum, spuse el surîzînd, simt nevoia să mă odihnesc puţin. Să ne aşezăm pe laviţa aceasta, ce parcă ne aşteaptă, şi să continuăm convorbirea. Stai jos, dragul meu. Aşa. De cînd am aflat cine eşti, parcă se face mai grea răspunderea ce o am faţă de tine. Simţeam că-mi ascunzi ceva, dar nu-mi închipuiam chiar că eşti fiul unui rege. Simţeam de fiecare dată că nu eşti ce vrei să pari a fi, oricît te străduiai tu, dar lăsam lucrurile să-şi urmeze cursul pe făgaşul

dorit de tine. De aceea ţi-am şi povestit fabula lui Esop cu leul şi măgarul. Te trăda distincţia ta, felul cum vorbeai, educaţia ta aleasă. Iată de ce, acum mi se pare mult mai grea misiunea mea de a te învăţa retorica şi filozofia. Pentru că tu vei vorbi cu dregătorii tăi, cu trimişii altor regi şi state, sau cu doi- trei oameni, în parte, dar va trebui, pe deasupra tuturor, să vorbeşti mulţimii şi mai cu seamă oştenilor tăi. în faţa oricui vei lua cuvîntul trebuie să ţii seama de cîteva reguli simple, elementare, pe care sînt convins că le ştii şi le vei folosi din instinct ; totuşi eu nu mă pot abţine să nu ţi le spun, dacă nu cumva ţi le-am spus pînă astăzi. Dar cum *„repetiţia este mama memoriei"*, nu strică să le repet !

— Chiar dacă le ştiu, iubite magistre, abia aştept să le aud formulate de tine. Voi fi cît se poate de atent.

— Mai întîi de toate, să fii încredinţat că o cuvîntare bine întocmită şi rostită cu mult patos poate avea asupra mulţimii un mare efect, poate impresiona cum nu-ţi închipui de puternic. Nu degeaba s-a spus că *„limba taie mai adine decît sabia"*. Filip al II-lea, regele Macedoniei şi tatăl lui Alexandru cel Mare, spunea că *„mai mult se teme de un discurs al lui Demostene, decît de toate armatele Greciei strînse la un loc, împotriva lui"*. Deci, ia aminte ! Oricăror persoane te vei adresa, în grup mai mic sau mai mare, doi-trei inşi sau o legiune de oşteni, va trebui să vorbeşti tare, răspicat, limpede, fără să strigi, însă. A striga din răsputeri, ca să-ţi impui **o** părere, nu însemnează că ai şi dreptate ; în felul acesta nu poţi convinge mulţimea. Nu e nevoie să ai **o** voce puternică de Stentor [1], ci de argumente bine alese. Fără îndoială că trebuie să te faci auzit, să fii stăpînul unui glas plăcut şi pătrunzător, p_e care să-l modelezi după împrejurări. Să începi uşor şi interesant, ca să atragi mulţimea chiar de la

---

1 ***Stentor*** **— ostaş grec care a luptat în războiul troian. El avea o voce atît de puternică, încît cu strigătul său acoperea vocile a cincizeci de oameni.**

început, să înceteze orice şoaptă, orice murmur, orice rumoare, cît de mică, şi să se înstăpînească o linişte desăvîrşită. Cuvintele să le rosteşti fără grabă, fără precipitare, pe de-a întregul, nu să mănînci jumătate din ele şi să le morfoleşti, cum fac mulţi din zilele noastre, care se cred, totuşi, mari oratori !

— Aşa voi face, iubite magistre ! răspunse Rebis în şoaptă.

Antonius continuă cu un zîmbet ca o mîngîiere :

— Nu e rău ca, de la începutul cuvîntării tale, să faci uz de ceea ce retorii romani numesc *„captatio benevolentiae"* [1], adică să cauţi să cîştigi bunăvoinţa mulţimii prin cîteva cuvinte bine întocmite. Pentru asta nu-ţi trebuie cine ştie ce abilitate diplomatică, dar face impresie asupra mulţimii care te ascultă şi îţi va acorda de la început chiar o mare atenţie.

— N-ar strica, iubite magistre, îl întrerupse Rebis, să-mi dai un mic exemplu. Inspirat de el, fireşte, şi potrivit momentului, voi şti şi eu apoi să improvizez mai multe, cînd va fi nevoie.

— Da... iată, de pildă, să presupunem că te afli în faţa unei adunări de nobili din Dacia, pe care i-ai chemat pentru a-i ruga să contribuie cu ceva din averea lor la ridicarea ţării. Nu trebuie să-ii*linguşeşti, bineînţeles, dar ca să-i înduplecci să te asculte cu atenţie şi bunăvoinţă, şi, mai ales, ca să-i determini, în cele din urmă, să facă totul, aşa cum le vei cere tu, eu aş fi de părere să începi cam astfel : „Multiubiţi şi onoraţi prieteni, nobili aleşi ai scumpei noastre ţări, sînt pe de-a-ntregul încredinţat că mă adresez celor mai luminate capete ale patriei noastre, care vor înţelege de îndată ceea ce voi avea cinstea să le expun aci". Şi aşa mai departe.

— Da... e bun exemplul ! încuviinţă Rebis, surîzînd.

---

1 **Captarea bunăvoinţei (lb. lat.).**

— E bine să vii întotdeauna cu argumentări logice, serioase, cu motivări ce nu pot suferi contraziceri din partea nimănui. Ca să obţii rezultatul pe care îl urmăreşti, trebuie, mai întîi, să fii tu însuţi perfect convins de ceea ce spui, ca să le-nfiltrezi şi celor ce te ascultă gîndul că ai dreptate, că altă cale nu este... şi că e în folosul lor să facă ceea ce le ceri. în nici un caz, însă, să nu ai un ton vehement, aspru, poruncitor, ci totul să pară un sfat prietenesc pentru mai bine, o rugăminte călduroasă de a fi ajutat de ei să aduceţi la îndeplinire, împreună, o treabă bună, în folosul ţării întregi, prin urmare, şi în folosul lor. Să-i convingi că, în urma înfăptuirii lucrului, numele lor de mari patrioţi, de sinceri iubitori ai ţării va rămîne nepieritor în minţile şi în inimile urmaşilor.

— Ei... spuse Rebis încîntat, ai să mă crezi, scumpe magistre, că întocmai aşa m-aş fi gîndit şi eu să le vorbesc alor mei într-o împrejurare care ar fi privit ţara mea ?

— De ce să nu te cred ? Ne potrivim la gînduri şi idei, şi apoi eşti discipolul meu. Fiecare profesor exercită o influenţă cît de mică asupra elevului său. De aceea mă frămîntă grija : voi fi eu, oare, un profesor destul de bun pentru tine ?

— De ce nu, ce-ţi lipseşte ?

— Vezi tu, mă gîndesc la Alexandru Macedoneanul. El a avut parte de. un profesor ca *Aristotel* care, la rîndul său, a fost elevul marelui *Platon* şi acesta elevul altui mare filozof, *Socrate.*

— Dar tu, preafericite magistre, ştii filozofia lor la perfecţie şi ai să: mă[4] ajuţi să mi-o însuşesc şi eu, fără prea mare oboseală !

—■ înclin să cred că întrucîtva ai dreptate. în ce mă priveşte, îţi mărturisesc fără sfială că aceştia trei : Socrate, Platon şi Aristotel sînt zeii la care mă închin eu. în ei cred mai mult ca în toţi zeii de pe pămînt şi ei mi-au procurat pînă

astăzi cele mai mari satisfacţii din viaţă. Şi mai am trei zei, în faţa cărora iarăşi mă prostern şi pe care îi iubesc foarte mult : *Homer, Esop şi Demos- tene*. Am să-ţi fac cunoştinţă cu ei la vreme potrivită. Dar, deocamdată, să ne întoarcem la cei dintîi. Mă gîndesc cît de greu este să fii primul într-o disciplină, într-o ştiinţă, să fii adică întemeietorul ei. Multora le trec prin minte felurite gînduri, dar cîţi sînt în stare să le exprime limpede, să le prezinte într-o ordine oarecare, să le aştearnă pe un papirus, explicit, uşor a fi înţelese de oricine le-ar citi. Şi, mai ales, să desprindă din ele o concluzie logică, sănătoasă. *Socrate* a fost cel dintîi ■ cugetător de valoare al lumii. Dar, din nefericire, nu ne-a rămas nimic scris de la dînsul. îi plăcea mult să vorbească ; să scrie, deloc. Norocul nostru a fost *Platon,* elevul lui, care a scris, în afară de lucrările sale personale, şi dialogurile pe care le avusese Socrate cu discipolii săi. Altminteri nu s-ar mai fi ştiut nimic din filozofia lui Socrate.

În ceea ce-l priveşte pe *Platon,* să ştii că numele acesta este propriu-zis un *cognomen* [1], care i s-a dat pentru fruntea sa cea lată. Pe el îl chema de fapt *Aristocles*. Platon este întemeietorul celei dintîi şcoli filozofice, numită *Academie,* după numele lui *Academos,* stăpînul grădinii unde se adunau şi învăţau discipolii marelui filozof.

Dar, cel mai mare dintre ei şi dintre toţi filozofii lumii, este considerat, pe bună dreptate, *Aristotel*. A fost elevul lui Platon şi a scris mai mult decît toţi. Faima i-a crescut şi prin faptul că Alexandru Macedoneanul a primit timp de trei ani învăţăturile lui Aristotel. Printre multe altele, el ne-a lăsat patru cărţi despre patru mari şi nemuritoare ştiinţe : *Logica, Poetica, Retorica* şi *Etica,* discipline care vor dăinui cît va dăinui şi omenirea.

---

1 **Cognomen — poreclă, în latineşte.**

Dar despre aceşti trei mari filozofi vom discuta mai pe larg în dialogurile noastre viitoare.

— Sînt nerăbdător să ştiu cît mai mult despre ei, zise Rebis. N-aş putea spune că sînt străin de filozofia lor, am învăţat cîte ceva şi cît am stat la Atena, bineînţeles, însă acolo m-a preocupat mai mult învăţarea limbii eline ; şi apoi, pe atunci, eram un copilandru ; ce puteam pricepe eu din tainele adînci ale filozofiei ?

— într-adevăr, Rebis. Cu gîndul la viitorul care te aşteaptă şi ca să ne mai destindem puţin, am să-ţi spun acum cîteva din aforismele [1] care se potrivesc cu situaţia ta, culese de mine din diferiţi autori.

— O, sînt bucuros să le ascult şi să le însemnez chiar, iubite magistre.

— Nu, nu te obosi. Am să-ţi fac plăcerea de a ţi le scrie pe un papirus eu însumi. Ascultă, din Homer : *„Să te străduieşti a fi mereu cel mai bun şi mereu deasupra altora".* Alta, tot de el : *„Cred că un conducător dobîndeşte o glorie nemăsurată, dacă el, cel dintîi, se supune legilor patriei."* *Aristofan* spune că *„Cine-i înţelept învaţă multe de la duşmani".*

— Ceea ce fac şi eu, iubite magistre ! rîse Rebis:

— Dacă îi socoteşti pe romani ca atare ! zîmbi Antonius.

— Deocamdată, nu ! spuse hotărît Rebis. Dar în viitor, ce putem şti ?

— Ascultă mai departe. Iată ce spune *Pitagora : „E la fel de primejdios să-i dai unui ieşit din minţi o sabie, iar unui ticălos, puterea"!* Să-ţi spun acum două cugetări de-ale lui *Solon* din opera sa *„Despre rege".* Prima : *„Pe cît e de puternică sabia în luptă, pe atît, cuvîntul bun, în treburile*

---

1 ***Aforisme* — cugetări, maxime, sentinţe, vorbi? înţelepte.**

cetăţii". Şi a doua : *„Cel temut de mulţi, de mulţi trebuie să se teamă"*. Ce zici ?

— Minunate şi într-adevăr îţi dau de gîndit ! răspunse Rebis.

— Acestea de pînă acum au fost greceşti, după cum ţi-ai dat seama. Am să-ţi mai spun şi două cugetări latine, care circulă fără autori, şi am terminat cu partea aceasta.

— Sînt numai urechi !

— *„Din cele întîmplate se poate deduce ceea ce se va întîmpla !"* şi *„Excesul de precauţie nu e dăunător niciodată !"*

— Mult respectate magistre, eşti o mare şi valoroasă comoară de înţelepciune ! Cum de le mai poţi ţine minte, nu înţeleg ? !

— Dacă citesc de cîteva ori ceea ce mi-a plăcut e imposibil să nu reţin ! Sînt bucuros, dragul meu Rebis, că te-au interesat !

— Foarte mult... cu atît mai mult, cu cît, cum am spune noi, sînt foarte potrivite.

— Şi acum, ca încheiere a lecţiei noastre de azi, iubitul meu discipol, te rog spune-mi cîte ceva despre Dacia !

— O, sînt atîtea de spus despre ţara mea, începu Rebis şi eu nu pot spune decît foarte puţin. Din cunoştinţele mele, Dacia seamănă întrucîtva cu Gallia : şi ca întindere, şi ca rotunjime, şi ca hotare firești. Sînt atîtea de înfăptuit, magistre, în aceste două mari ţări şi mai cu seamă în Dacia ! După ce am văzut Egiptul, Grecia şi Italia, îmi dau seama că ţara mea se poate înălţa mai mult, şi că eu trebuie s-o ajut din răsputeri, cu preţul vieţii mele chiar.

— Ţi-o doresc din tot sufletul, Rebis, şi, din cît te cunosc, sînt pe deplin convins că vei izbuti să-ţi îndeplineşti gîndul. Vorbeai de întinderea şi de hotarele ei naturale. Care sînt ?

— Dacia e o ţară rotundă, iubite magistre, udată de multe ape. Ea este mărginită la răsărit de fluviul Tyras, la apus, de Istrul mijlociu, la miazănoapte de Pădurea Hercinică, iar la miazăzi, de Munţii Balcani. E o ţară minunată, brăzdată de ape limpezi şi bogate în peşte, cu munţi semeţi împăduriţi şi plini de animale sălbatice, dar şi cu vietăţi îmblînzite : are turme de oi şi porci, cirezi de vaci, herghelii de cai şi cîte altele, e bogată în cîmpii verzi şi îmbelşugate cu : grîu, orz, ovăz şi mei, cu livezi de pomi roditori, cu mine de aur, argint, fier şi aramă, cu ocne de sare, cum n-au multe ţări, care îşi scot sarea cu chin din apa mării.

— Chiar atît de întinsă şi de bogată e ţara ta, Rebis ? întrebă uimit Antonius.

— Poate şi mai mult decît am spus eu ; dar parcă te cuprinde o sfială cînd e să-ţi lauzi mama care te-a născut. Aş fi tare bucuros, dacă vremea ţi-ar îngădui să vii s-o vezi, iubite magistre !

— O, vremea cred că mi-ar îngădui, dar mi-e teamă că vîrsta şi sănătatea m-ar opri de la aceasta. Totuşi, cine ştie… s-ar putea să mă ispitească în vreo primăvară frumoasă, o călătorie dincolo de Istru.

— Un singur lucru mă mîhneşte, scumpul meu învăţător !

— Care, iubite Rebis ?

— în Dacia trăieşte poporul geto-dacilor care face parte din marele neam al tracilor şi care este alcătuit din mai multe familii de triburi. Dar oamenii pămîntului ; dacii, geţii, carpii, precum şi alţii, din nenorocire, nu se prea înţeleg între ei, nu sînt uniţi, nu-şi dau mîna pentru a face împreună un mare popor !

întocmai cum a fost cu grecii :
spartanii, atenienii, tebanii şi
ceilalţi s-au tot războit între ei,
pînă cînd i-au cucerit macedo-
nenii, iar acum în urmă;
romanii

— .întocmai, magistre, bine ai zis. Eu însă nu voiesc în ruptul capului, să se întîmple acelaşi lucru cu tracii din neamul cărora fac parte. Ştii ce-a spus despre noi Herodot ?

— Despre traci, mărturisesc că nu !

— Că neamul tracilor este, după acela al inzilor, cel mai numeros din lume şi că de-ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înţelege între ei, ar fi de neînvins şi cu mult mai puternici decît toate neamurile.

— într-adevăr, foarte interesant !

— Dar, spre mîhnirea mea, a mai adăugat că acest lucru el îl socoteşte cu neputinţă şi că niciodată nu se va înfăptui. Herodot, însă, a spus aceasta, ehei, acum patru sute de ani şi eu voi căuta să fac totul ca să-l contrazic.

— Ţi-o doresc din tot sufletul, iubitul meu discipol!

Rebis tăcu şi privi înaintea lui. Un vînticel cald trecu repede printre crengile înflorite, desprinzînd uşor stoluri de petale, înăl- ţîndu-le pentru cîteva clipe şi lăsîndu-le, cu părere de rău parcă, pe aleea albă ca o zăpadă proaspăt căzută. O mireasmă pătrunzătoare şi dulce de primăvară ajunse pînă în faţa casei şi-i înfioră pe cei doi bărbaţi, care traseră adierea aerului curat în piept.

Tînărul oftă prelung şi, ridicîndu-se brusc de pe laviţă, rosti în şoaptă către necunoscut :

— Oh... cui trebuie să mă rog, oare, să-mi ajute la înfăptuirea gîndurilor ce mă f rămîntă de-atîta vreme ?

Şi-atunci auzi lîngă el o voce caldă, tremurătoare, plină de încredere în viitor :

— Roagă-te ţie însuţi şi vei izbîndi !

CAPITOLUL II

DRUM GRABNIC CĂTRE ŢARĂ

Plecînd de la Antonius, tînărul Rebis nu înclina să se ducă direct acasă. I-ar fi plăcut să mai colinde puţin pe frumoasele străzi ale Romei, care erau de o mare curăţenie. Ce e drept, edilii se interesau îndeaproape de

treburile cetăţii ; nu numai curăţenia era,*la înălţime, ci şi starea pavajelor ; nu se pomenea nici o stricăciune, pentru că îndată ce se ivea vreo mică spărtură sau fisură pe stradă, aceasta era imediat reparată: pavatori-sclavi se îndeletniceau special cu aceasta. Aşa că străzile, oricît de mici şi neînsemnate ar fi fost, se găseau permanent în perfectă stare.

Surîzînd, oarecum înciudat, Rebis se văzu nevoit să recunoască :

— Or fi avînd ei, romanii, multe cususuri, dar de curaţi, ordonaţi şi îngrijiţi, cred că nu-i întrece nimeni ! Şi constructori de nădejde, de asemenea. Dar parcă vitejia lor nu-i demnă de laudă ? Sînt, însă, prea acaparatori şi asta nu mai poate fi considerată drept o calitate. Dar, în general, ar putea fi luaţi ca bun exemplu de oricare alt popor.

îşi propusese să treacă pe la iubitul său prieten, grădinarul Mar- cellus, care locuia pe insula lui *Esculap,* pe fluviul Tibru. Fără să mai fi cugetat **o** clipă măcar la aceasta, se trezi deodată în faţa micului debarcader, unde se închiriau bărci pentru trecerea apei de pe o parte pe cealaltă sau numai pentru preumblări de plăcere.

— Hm ! îşi spuse el, zîmbind ca un copil răsfăţat, zbor de la o grădină la alta !

Plăti taxa pentru barcă şi—1 rugă pe. luntraş să-l lase să vîs- lească el. Acesta, bucuros că se va odihni cîteva minute, se întinse cu mîinile sub cap, surîzînd la alintarea razelor mîngîietoare ale soarelui dulce de primăvară şi oftînd cu mulţumire. Atîta spuse doar :

— Stăpîne, dacă adorm cumva, din greşeală, că sînt tare ostenit, te rog să mă trezeşti cînd ajungem la destinaţie.

Şi închise ochii.

De pe ţărmul Tibrului se vedea bine templul lui Esculap, în mijlocul unei grădini minunate, demne de zeul Medicinei.

Rebis îşi frecă vîrtos palmele, prinse lopeţile şi porni uşor, fără grabă, ca să-şi prelungească preumblarea atît de plăcută în dimineaţa aceea călduţă de aprilie. Dar oricît de încet ar fi vîslit el, drumul era atît de scurt, încît ajunse mai repede decît s-ar fi aşteptat. Sări din barcă, scoase din pungă un denar de argint şi-l apăsă în mîna deschisă a luntraşului. Acesta se trezi speriat, sări ca ars în picioare ; privi în palmă, nevenindu-i să creadă şi şopti tulburat :

— Cum, stăpîne, mie, aşa de mult ? Să nu se creadă că l-am furat cumva ?

— Fii liniştit, prietene, îi zîmbi Rebis cu blîndeţe, atîta timp cît nu reclamă nimeni că i s-a furat un denar, cum o să fii bănuit tu ? Cu bine !

— Esculap să te ocrotească. Fii binecuvântat !

Rebis ajunse repede dinaintea măreţului templu de marmură albă cu încrustături de aur. în faţa scărilor, în dreapta, se afla statuia, tot de marmură, ce-l înfăţişa pe zeu, ţinînd în mîna dreaptă toiagul pe care era încolăcit un şarpe. în partea stîngă a templului se afla statuia Hygeii, fiica lui Esculap şi zeiţa sănătăţii.

Rebis rămase cîtva timp pe gînduri, atras de marea frumuseţe a statuilor. O mireasmă, cu totul alta decît aceea ce o răspîndea grădina lui Antonius, îi gîdilă nările şi îl făcu să strănute puternic. Şi, aproape în aceeaşi clipă, auzi un glas prietenos în spatele lui :

— Asta ar fi bună, să răceşti tocmai în faţa zeului medicinei şi a zeiţei sănătăţii !

Se întoarse brusc şi-l văzu pe Marcellus, îmbrăcat cu un şorţ de piele şi avînd în mînă o săpăligă. Rîdea cu mare poftă.

— Aşi, ce răceală ? spuse Rebis nepăsător. Nu se prind bolile de mine atît de uşor ! M-a făcut să strănut parfumul prea puternic al florilor tale !

— Te cred, îi răspunse Marcellus cu oarecare mîndrie, te cred, dragul meu. Florile din grădina mea nu sînt obişnuite, ci flori alese, medicinale, pentru leacuri şi nu pentru simpla plăcere de a le privi şi a le mirosi, măcar că şi ele sînt de o mare frumuseţe şi se pot foarte bine lua la întrecere în culori şi în parfum cu oricare din florile celelalte. Dar ce-i cu tine la ora aceasta atît de timpurie ? ! Ai vreun necaz ? Ţi s-a îmbolnăvit vreun lucrător şi ai venit după leacuri la tata Esculap al nostru ?

— Ei, al vostru ? Şi pe el l-aţi împrumutat tot de la greci, ca şi pe toţi ceilalţi zei, dealtfel, numai că le-aţi schimbat numele !

— Şi ce te supără pe tine asta ? Tu nu ştii principiul romanilor ? *Poate ajută la ceva !* Şi atunci de ce să-i ignorezi ?

— într-adevăr, Marcellus. După umila mea părere, Esculap, fiul lui Apollo, este cel mai de seamă zeu dintre toţi zeii din cer !

— Aşa-l consideri tu ? ! rîse Marcellus.

— Bineînţeles. El e cel mai important, mai mare, pentru că, pe cînd toţi ceilalţi, în frunte cu Jupiter, se ţin de petreceri şi de tot felul de treburi neserioase, singur bietul tata Esculap, cum îi zici tu, vindecă oamenii de boli. Am auzit că l-ar fi tămăduit pe însuşi Hercule, care avea o rană grea la mînă.

— Nu numai atît, adăugă Marcellus, dar s-a apucat într-o zi să învie morţii... fapt ce l-a supărat atît de tare pe Jupiter, încît l-a trăsnit.

— Ca să vezi ! Dar ce e cu cîntatul ăsta de cocoşi, întrebă Rebis cu mirare, parcă ar fi o sută la un loc ! ?

— Cum, nu ştiai ? ! Cocoşii lui Esculap ! Dar nu sînt decît treizeci. în fiecare zi, preoţii sacrifică cîte unul. Aşa a rămas obiceiul din vechime. Şi l-am păstrat şi noi. Pesemne că lui Esculap îi plăceau cocoşii fripţi şi tăvăliţi prin zeamă de usturoi. Dar ne-am luat cu vorba şi nu mi-ai spus care este scopul vizitei tale aci ?

— Nici unul precis. După lecţia de retorică, n-aveam poftă să mă duc la argintărie atît de curînd, pe **o** vreme minunată ca aceasta. Şi apoi voiam să ştiu dacă ai mai primit vreo veste.

— Dacă aş fi primit, aş fi venit imediat la tine, în aceeaşi seară, ca de obicei ! Nimic pînă acum ! Dar aşteptăm. Tu ?

— Nici eu. Hulubii sînt bine ?

— Bine, dar de cîteva zile, parcă nu mai au astîmpăr, nu ştiu ce e cu ei. De-abia îi mai ţin în hulubar. Cînd deschid uşiţa să le dau de mîncare, toţi dau năvală la mine, gata să mă ciupească.

— Hm ! Ciudat ! îşi ridică Rebis sprîncenele a mirare. Asta mă cam nelinişteşte !

— De ce ? Te ştiam mai nepăsător ! Om dintr-o bucată, ce ştie înfrunta încercările la care ne supune visul acesta atît de efemer care se numeşte viaţă !

— Grădinăritul te-a făcut filozof, Marcellus ?

— E cea mai plăcută şi potrivită meserie pentru luxul de a filozofa, Rebis. Ţi-**o** recomand, deşi pe tine te aşteaptă altceva care...

— Care nu exclude nici grădinăritul şi nici filozofarea, Marcellus ! Nu uita că multe dintre florile medicinale ce se răsfaţă în grădina ta eu ţi le-am adus din Dacia cea vestită în ierburi tămăduitoare şi în medici iscusiţi, precum recunoaşte însuşi marele Platon.

— Asta aşa e şi-ţi voi rămîne recunoscător toată viaţa ! A mai rămas să-i faceţi şi voi un templu şi o statuie lui Esculap. Nu strică, poate ajută la ceva, vorba romanilor. Şi

să nu te mire dacă *într-o zi ai să te trezeşti cu mine în Dacia, ţine minte !
Spunînd acestea, Marcellus ridică uşor capul spre uşa templului, pentru a-şi da seama dacă n-a fost auzit cumva de vreun răuvoitor.

în seara aceea, Rebis dormi fără vise. Plimbarea pe care o făcuse de dimineaţă îl mulţumise pe deplin şi-i adusese în suflet o linişte cum de mult nu mai simţise.Dar iată că, pe la miezul nopţii, se trezi brusc din somn, auzind bătăi uşoare în fereastra din spatele casei, în acelaşi timp cu lătratul cîinilor de pază.

— Cine ar putea fi la această oră tîrzie, se întrebă tînărul argintar, şi de ce ? !

Sări repede din pat, îşi puse o pelerină pe el şi apucă spada fără să stea prea mult pe gînduri. „Atîta vreme cît nu ştii cine te caută e bine să fii pregătit pentru orice împrejurare !" gîndi el. Dar, trecînd prin camerele tovarăşilor săi de lucru, îi trezi şi pe aceştia.

— N-aţi auzit nimic, prieteni ?

— Parcă am auzit ceva, dar am crezut că poate e vis.

— Acum ştiţi că e realitate. Sus şi mîna pe spade. S-ar putea să fie oamenii lui Sylla... sau alţi tîlhari de teapa lor. Nu cred să ne caute cineva din ţară, pentru că porţile cetăţii se închid odată cu apusul soarelui. Fiţi cu ochii în patru, deci.

în vîrful picioarelor, Rebis înaintă pînă la fereastra unde se auzeau ciocăniturile şi întrebă cu glas puternic şi supărat :

— Cine-i acolo ?

O voce în şoaptă îi răspunse prietenoasă :

— Trei hulubi !

Aceste vorbe erau parola pe care trebuia s-o rostească prietenii din Dacia pentru recunoaştere.

Rebis rămase o clipă surprins, apoi strigă cu bucurie :

— O, fiţi bine veniţi, prieteni !

Şi cu o îndemînare ce l-ar fi făcut invidios pe cel mai dibaci lucrător, desfăcu, în cîteva clipe, barele şi lacătele ce zăvorau uşile, şi deschise. în faţa lui apărură trei

bărbaţi tineri îmbrăcaţi în togi. Ei se înclinară, spunîndu-i în şoaptă :

— Zalmoxis cu tine, Burebista !

Rebis se încruntă o clipă. Inima începu să-i bată cu putere, rămînînd goală parcă pentru cîteva clipe şi alungîndu-i sîngele ce năvălise spre creier.

— Intraţi şi răspundeţi degrabă ce e cu voi de-mi vorbiţi atît de rece ?

— Rece, nu, Burebista, ci respectuos. Şi dacă faptul ar fi fost îndeplinit, ţi-am fi vorbit cu şi mai mare respect.

— Hai, Sarmis, lasă tonul acesta şi nu-mi mai vorbi în enigme. Ce s-a întîmplat ?

— Ai noştri vor să te aleagă rege, Burebista !

Rebis îşi prinse tîmplele cu mîna dreaptă şi grăi pierdut parcă:

— Cum... dar regele Zorabes, slăvitul meu părinte ?

— S-a prăpădit, precum era de aşteptat. Rana grea de la umăr din luptele cu celţii obrintise în ultima vreme şi, cu toate leacurile şi oblojelile medicilor noştri, măritul rege Zorabes s-a stins, fără să scoată un geamăt de durere, ca un viteaz, precum a fost toată viaţa lui şi avînd o strălucire de mare bucurie în ochi că pleacă, în sfîrşit, la Zalmoxis, zeul pe care îl adora !

— O, sărmanul meu tată, cît a avut de suferit ! Cînd s-a prăpădit?

— Acum două săptămîni !

— I-aţi strîns cenuşa scumpului său trup ?

— Nu, Burebista. A fost îmbălsămat de doi medici egipteni şi-l păstrăm în secret pînă vei sosi tu în ţară. Tarabostul Marris, mai- marele Carpilor, după cum ştii, nu e de partea ta şi se va opune să fii ales tu rege, deşi ai tot dreptul.

— Dar pînă vom ajunge în Dacia, cum se va putea ascunde lipsa regelui Zorabes?

— Prin sosia [1] lui ! Şi apoi, în ultima vreme, preamăritul tău părinte zăcea în pat, nu se mai putea mişca.

— Atunci, cînd ar trebui să pornim la drum ?

— Chiar mîine, în zori.

— Nu sînteţi prea obosiţi ? Călătoria îmi închipui că n-a fost deloc uşoară !

— într-adevăr, Burebista, însă nu ne purta de grijă. Am făcut altă dată marşuri forţate mai mari, dînd şi lupte ; acum, cel puţin, ne-am mai odihnit. Lasă aci totul în ordine, ca să nu ţi se simtă lipsa şi, la drum.

Rebis rămase cîteva clipe pe gînduri. Parcă era frămîntat de ceva, ar fi vrut să mai întrebe despre anumite lucruri şi nu-i prea venea la îndemînă... se sfia, ceea ce nu se potrivea cu firea lui îndrăzneaţă. în sfîrşit, se hotărî şi grăi întretăiat:

— Dar Getta... ea ce mai face, e bine, sănătoasă ?

Lui Sarmis îi flutură pe buze un surîs de satisfacţie şi se grăbi să răspundă vesel :

;

O, Getta e bine, se face din ce în ce mai frumoasă şi te: aşteaptă cu cea mai mare nerăbdare. îţi trimite multă sănătate şi. îţi urează drum bun. Dintre toţi, ea este cea mai fericită !

— De ce ? voi să ştie repede Rebis.

1 **Sosie — o persoană care seamănă leit cu alta şi care-i poate imita perfect gesturile şi vocea. Sosii au, de obicei > regii, conducătorii de popoare, generalii *eîc.***

— Pentru că de aci înainte, ai să te statorniceşti în ţară şi ai să-ţi laşi călătoriile prin străinătate, nu prea dorite de dînsa !

— Da, într-adevăr, am să fiu nevoit să le las fără voia mea ! parcă eu nu tot pentru ţară făceam aceste călătorii ? Dar ascultă, Sarmis, voi de ce-aţi venit tocmai acum, la miezul nopţii ? ! Cum de v-au lăsat să intraţi în cetate ?

— Dar sîntem în Roma de ieri, Rebis, am sosit la amiază, însă de la *Poarta Capena* s-au ţinut după noi doi inşi care ni s-au părut suspecţi. Atunci am intrat într-un han de pe *Via Nova* nu numai ca să mîncăm şi să bem ceva, ci, mai mult, ca să scăpăm de ei. Dar au venit după noi. Atunci i-am poftit la masă, i-am îmbătat criţă cu vin de Falernum, ce-i drept, un timp au rezistat bine, apoi i-am lăsat căzuţi pe jos şi iată-ne. Nu ştiu ce e cu aceşti beţivani, dacă o fi ceva la mijloc, dar pînă să se trezească ei, noi vom fi de^ parte. Caii ne aşteaptă priponiţi în grădina din spatele casei.

Rebis îi bătu pe umeri cu dragoste şi le spuse :

— Vă mulţumesc, aţi făcut treabă bună şi am să vă fiu recunoscător. Acum odihniţi-vă pînă stau eu puţin de vorbă ctj oamenii mei. Dealtfel, pînă Ja ziuă, cînd putem pleca, mai este. Brazis, iată, aci ai o pungă cu treizeci de denari de argint. I-o duci profesorului meu de retorică, Antonius Gnipho. Ştii unde locuieşte... pe Via Nova, înainte de uliţa Etruscă. Lui poţi să-i spui că plec în Dacia, ştie toate despre mine, şi ţine minte, e un om în care poţi avea toată încrederea. Altul, la fel cu dînsul, este prietenul meu Marcellus, grădinarul de la templul lui Esculap, pe insulă. Te duci şi la el şi-i spui ce e cu mine. Dacă vei da cumva de greutăţi, oricare ar fi acelea, te sfătuieşti cu aceştia doi. îi rogi să mă ierte că n-am mai avut timp să trec să-mi iau

rămas bun, aşa precum s-ar fi cuvenit şi aş fi dorit din tot sufletul ! Ce stranie coincidenţă ! Bine că am fost chiar ieri pe la amîndoi. Parcă am avut o presimţire. Aci vei rămîne tu, Brazis, să vezi mai departe de atelier, împreună cu ceilalţi prieteni ai noştri.

— Toate bune şi la locul lor, cum se zice, Rebis ; dar ţi-o spun verde în faţă, ca întotdeauna : eu socoteam că a sosit timpul să lichidăm argintăria şi să ne întoarcem cu toţii acasă ! ripostă Brazis.Dar nu înţelegi, omule, că acum, mai mult ca oricînd, am nevoie de voi, aci la Roma, unde se vîntură toate gîndurile, unde se pun la cale toate războaiele şi se proiectează toate cuceririle din întreaga lume ? Cum o să aflu eu cît mai repede cu putinţă ştirile, ce privesc ţara noastră, dacă nu prin voi ? Hulubii mei atîta aşteaptă... să-şi ia zborul către Dacia, mi-ă dat a-nţelege Marcellus. Ţineţi legătura tot timpul cu el şi cu retorul Antonius, care e gal de origine şi care ne poate ajuta foarte mult. Iar în cazurile cînd hulubii nu pot fi de folos, să vină unul din voi de îndată în ţară, ca să aflu la timp tot ce trebuie să ştiu. Un zvon de-ar fi, chiar neîntemeiat, e bine să-l cunosc cît mai curînd, ca să-mi iau toate măsurile din timp. Şi vă asigur că va veni şi vremea cînd să părăsiţi Roma şi să vă deschideţi argintării în Dacia ! Cît despre mine, atunci îmi veţi putea cere orice veţi dori şi eu vă voi da, să fiţi convinşi de aceasta.

— Sîntem, Rebis, şi-ţi mulţumim pentru marea încredere ce ne-o arăţi ! spuse Brazis emoţionat. Şi îţi dorim tot binele ce se poate dori unui stăpîn bun şi iubit ca tine.

Nu, stăpîn, Brazis, protestă Rebis, nu stăpîn, că nu m-aţi

simţit niciodată astfel. V-am fost întotdeauna bun prieten şi aşa am să vă rămîn toată viaţa, orice s-ar întîmpla cu mine

.CAPITOLUL III

DE MULTE ORI, OAMENII SÎNT MAI MARI PIEDICI ÎN CALE, DECÎT MUNŢII ŞI APELE

Cîntecul prelungit al cocoşilor spintecă văzduhul roşiatic ce începuse să tremure uşor. Spre răsărit, suliţe de foc săgetau aerul puţin răcoros încă. Văpăi se înălţau alene, destrămîndu-se în faptul dimineţii liniştite de primăvară şi vestind o zi la fel de frumoasă ca şi cea de ieri.

Pe poarta mare a grădinii din Via Latina ieşiră patru călăreţi ce porniră în trap spre răsărit, către Colina Viminală. Dar cînd ajunseră la poarta Viminală, pe unde voiau să iasă din Roma, aceasta era închisă. Atunci, Rebis bătu la fereastra unei cabine ce se afla lîngă poartă şi strigă :

— Hei, prietene, rogu-te, fii bun şi deschide !

Uşa cabinei scîrţîi asurzitor şi în pragul ei apăru, căscînd, portarul, în mînă cu un lanţ gros de care atîrna o cheie mare cît o palmă.

— Să nu-mi spuneţi că vă grăbiţi, că mor de rîs ! le strigă el. Nu vedeţi că abia acum se crapă de ziuă ? De ce v-aţi sculat aşa, cu noaptea în cap ?,

— Nu vrem să mori de rîs, i-o întoarse Rebis, aşa că nu-ţi spunem că ne grăbim !

— Aha, rînji portarul, fără să-i convină, îmi place de tine, flă- căule, că eşti glumeţ ! Da, da... Dar mi-ar plăcea şi mai mult dacă ai fi şi darnic, pricepi, cam ce vreau să-ţi spun. Că, de n-aţi fi venit voi, aş mai fi tras un pui de somn, pînă la sosirea neguţătorilor cu marfă !

— Oho, prietene, eşti aşa bun de gură că mai bine te-ai fi făcut avocat. Iar eu, dacă nu m-aş grăbi, tare aş mai întinde-o spre Poarta Colina.

— Ha, ha, rînji portarul. Ai nimerit-o, că ăla de la Colina e mai mare arghirofil[1] ca mine !

Rebis îşi trase punga de la cingătoare, o desfăcu în grabă şi scoase un sestert de aramă pe care-l zvîrli din zbor portarului. Acesta îl prinse cu multă dibăcie şi porni să deschidă poarta cu cheia uriaşă pe care o legăna de lanţ. Apoi le făcu loc călăreţilor să treacă, strigîndu-le cu mîna la gură :

— Să ştiţi că vă aştept la înapoiere, cavalerilor !

— Şi tu să ştii, portarule, că ne întoarcem cam pe la calendele greceşti [2] ! îi răspunse Rebis, înclinîndu-se din şa, ca să fie auzit. Apoi* le spuse celorlalţi, surîzînd cu tristeţe : Mare dreptate a avut regele Jugurtha al Numidiei, cînd a zis despre Roma că este o cetate de vînzare, numai să-şi găsească cumpărătorii !

— Şi-acum, care este drumul nostru ? întrebă cu grijă Sarmis, ţinîndu-şi calul la pas cu al lui Rebis. Marea Adriatică ?

1 ***Arghirofil*** **— iubitor de arginţi, lacom de bani, în greceşte.**

2 ***Calendele greceşti*** **— grecii n-aveau calende ; expresia însemnează : niciodată.**

— Nu m-aş simţi în largul meu şi în siguranţă pe mare, Sarmis. La vreme de primejdie, altfel te descurci pe uscat ; pe apă oricum eşti îngrădit !

— Şi-atunci ?

— O luăm pe la miazănoapte de Marea Adriatică. Ştiu că e de ocol şi ştiu că e, totuşi, mare grabă; e mai bine, însă, cuget eu, să ajungi pe cale ocolită, dar, în cele din urmă, să ajungi, decît să mergi pe drum direct, dar să rişti să nu mai ajungi niciodată.

Timp de cinci zile merseră fără prea mare grabă, nesupăraţi de nimeni şi nimic : nici de ploi, nici de furtuni, nici de revărsări de ape, cum se întîmplă, de multe ori, primăvara, şi nici de oameni.

Trecuseră prin sate mici şi cetăţi mari, prin ape repezi, călări sau cu caii de căpăstru, străbătuseră cîmpii şi drumuri neumblate, păduri dese de stejar şi fagi şi, a şaptea zi de mers, frînţi de oboseală : şi cai şi călăreţi ajunseră îndată după răsăritul soarelui la un han mare, arătos, cu o curte cît o arie de întinsă şi cu o împrejmuire înaltă de zid. Ai fi zis că e o cetăţuie de pază şi apărare, iar nu o locuinţă pentru călătorii vremelnici.

— Ce zici, Sarmis, de asemenea casă de oaspeţi ? îl întrebă Rebis pe tovarăşul său ce călărea în dreapta. Nu ţin minte să mai fi văzut aşa ceva pînă acum.

— Nici eu, deşi m-am tot vînturat prin ţări străine ; nu cred să fi trecut vreodată pe aci şi să nu-l fi băgat în seamă, că prea nou nu pare că este ! răspunse Sarmis.

— Dacă stai şi cugeţi bine, aşa ar trebui să fie toate hanurile ! Poposim aci, să ne odihnim şi să îmbucăm o mîncare caldă. Caii noştri sînt mai osteniţi decît noi, că ei, sărmanii, au dus tot greul călătoriei. Şi cînd te gîndeşti cît mai avem de mers!

Caii, simţind că vor face popas, începură să dea semne de nerăbdare : băteau cu copitele în pămînt,

scuturau capul şi nechezau grăbiţi parcă să intre mai repede la adăpost şi la hrană.

Dar iată că deodată încetară această frămîntare şi ciuliră urechile, întorcînd capetele spre stînga, dincotro prinseseră un tropot de copite ce se auzea ca un zumzet în depărtare. Burebista, fără să vrea, îşi struni brusc calul care necheză uşor. Apoi îşi duse mîna cupă la ureche şi întrebă pe însoţitorii săi :

-r- Auziţi şi voi ceva ?

— Auzim, răspunse Sarmis, dar nu cred că e vreun motiv să te neliniştesti ! Nu pot fi decît nişte călători, ca şi noi, care se îndreaptă spre han.

— Ai dreptate, aşa trebuie să fie, dar de ce> oare, mă întreb, la auzul copitelor am simţit că mă străbate un fior, aşa, ceva ca o presimţire rea. Nu sînt un om fricos, mă cunoaşteţi bine din atîtea împrejurări grele prin care am trecut împreună, dar ceva din sufletul meu parcă îmi şopteşte să fiu cu ochii în patru, că mă paşte o primejdie.

— Vom fi cu ochii şi în zece, dacă vrei, şopti Sarmis. Noi, cînd am venit spre Roma, nu am întîmpinat pe drum nici o supărare.
E drept, însă, că, la venire, nu erai şi tu cu noi. Dar să nădăjduim că nici la întoarcere nu vom avea neplăceri !

— Să sperăm, dar nu ştiu de ce-a gonit spre poarta minţii mele, deodată, o zicală pe care mi-a spus-o profesorul meu Antonius, acum cinci zile, chiar, şi care glăsuieşte astfel: *„Excesul de precauţie nu e dăunător niciodată*Ce zici ?

— Zic că e bine să ţinem seama cu sfinţenie de învăţăturile profesorilor noştri ! fu de părere Sarmis. Dar iată că zgomotul de copite se aude bine de tot. Călăreţii s-au apropiat.

— S-au apropiat şi s-au oprit ! Vor să vadă ce facem noi. Sînt miraţi că am sosit de atîta vreme şi încă stăm la poarta hanului. Caii lor au boturile în spume şi din trupuri le ies aburi. Să intrăm în h^n fără multă vorbă şi să-i aşteptăm înlăuntru !
— Dar dacă nu ne urmăresc pe noi ? Poate vor să se mai odihnească şi ei puţin ; apoi să meargă mai departe ? Poate hanul acesta nu le e pe plac... sau îl socotesc prea costisitor? presupuse Sarmis.
— Ca să ai aceste gînduri, ar trebui mai înainte să ştii cine sînt călăreţii. Bănuiala sau mai bine zis presimţirea mea nu se întemeiază decît pe neliniştea bruscă ce mi-a stîrnit-o în suflet zgomotul copitelor din depărtare ! De ce nu vrei să admiţi că eu am înnăscut un simţ aparte, un simţ în plus decît ceilalţi semeni ai mei? Cum există animale care presimt : schimbarea vremii, erupţia vulcanilor, cutremurele de pămînt, chiar, şi devin brusc agitate cu mult înainte de a se petrece evenimentul ? ! stărui Rebis în ideea sa.
— Stăpîne, surîse împăciuitor Sarmis, e drept ce spui. Ca să-ţi spun cinstit, nici eu nu ştiu de ce nu mă simt în apele mele, dar nu am voit să te alarmez. Hai să intrăm în han ! N-ar fi aceasta prima dată cînd ne-am găsi într-un pericol. Sîntem născuţi ca să le întîmpinăm chiar.
— Ce mai fac, ca să le zic aşa, urmăritorii noştri ? întrebă Rebis, că eu nu vreau să întorc capul.
— Stau pe loc !
— Să mergem atunci ! Haideţi, prieteni !
În încăperea cea mare a hanului era o căldură plăcută. Deşi în luna lui april încă, în vatra mare ardeau în foc potolit cîteva buturugi, făcînd puţin fum, care, însă, nu era deloc supărător.
Mesele mari şi solide, de stejar, vreo zece la număr, erau aşezate cu rînduială mai mult în mijlocul sălii. Două singure se găseau mai retrase : una, lîngă o fereastră

mare şi luminoasă, ce da în grădina de legume, iar cealaltă, chiar lîngă uşa de la intrare, căci mai erau trei uşi mari : una care suia la catul de sus, unde se aflau odăile de dormit, a doua, la bucătărie şi a treia, la pivniţă.

— Cu mult cap făcută casa asta ! spuse încîntat Rebis. Toate strînse la un loc, să nu fie nevoie să ieşi din casă pentru nimic !

— Mai cu seamă la vreme de iarnă ! adăugă Sarmis.

— De-abia aştept să văd camerele de dormit !

— Numai să le vezi ?

— Şi să le folosim, bineînţeles !

Deodată, parcă din senin, apăru în faţa lor un bărbat înalt, voinic, cu barba neagră retezată scurt şi cu părul chică. Mînecile cămăşii suflecate pînă dincolo de coate lăsau să se vadă braţele groase şi puternice, păroase ca de urs. Părea între două vîrste şi avea o faţă plină de bunătate, cu un surîs copilăresc, în ciuda staturii lui neobişnuite.

— Fiţi bine veniţi la noi, cinstiţi oaspeţi ! Ce doriţi să mîncaţi şi să beţi ?

— Mai întîi, se grăbi să răspundă Rebis, te rugăm, prietehe, să ai grijă de caii noştri !

— I-a luat băiatul de afară ? întrebă hangiul foarte binevoitor. Atunci vă rog să staţi liniştiţi. E un rîndaş foarte priceput şi conştiincios.

— Apoi să ne-aduci ceva demîncare, ce crezi că ai mai bun !

Hangiul surîse cu înţeles :

— Tot ce e mai bun e şi mai scump ; asta-i ştiut !

— Atunci, rîse Rebis, adu-ne tot ce e mai scump !

— Şi de băut... vin de Falernum, Cecubum ?

— O, nu, mulţumim, dar nu sîntem adepţi ai lui Bachus ! refuză Rebis zîmbind stînjenit.

— Atunci, spuse hangiul, surîzînd cu şiretenie, poate că sînteţi adepţi ai lui Dionisos, şi v-ar plăcea un vin grecesc grozav, de Xeres !

— Nici...
— Sau un vin roşu de Argedava [1], că doar Dionisos de la traci a fost luat de greci. E renumit ! Le bate pe cele romane şi greceşti, stărui hangiul.
Rebis îi puse mîna pe braţ a mîngîiere, ochii i se umeziră şi-i şopti cu multă duioşie:
— Prietene, mi-ai răscolit inima cum nu-ţi închipui, nu poţi să bănuieşti de ce ; dar îţi fac o mărturisire : n-avem voie să bem, trebuie să fim cu mintea limpede !
— Prietene, răspunse hangiul, iartă-mă, rogu-te, că îndrăznesc a-ţi spune şi eu astfel, să ştii că înţeleg ceva mai mult decît arăt şi decît crezi tu ! Cu meseria asta pe care o fac de mic copil, am ajuns să cunosc la oameni cum cunoaşte păstorul la oi. Să vă aduc atunci nişte cidru galic, care nu vă poate tulbura, ca să vă priască mîncarea !
— Eşti prea îndatoritor, ca să te refuzăm! Fie precum zici, numai dă-ne să mîncăm mai degrabă că sîntem lihniţi de foame !
— Am sosit ! şi hangiul se întoarse, plecînd spre bucătărie, cu o repeziciune de neaşteptat pentru statura sa impunătoare.
îndată se ivi ca din văzduh, la masa noilor oaspeţi, o fată tî- nără, de o rară frumuseţe, cu o pîine mare, bine coaptă, pe care o puse pe masă, după ce aşternu un şervet curat de în.
Apoi sOsi hangiul cu nişte străchini de lut, în care se răsfăţau hălci de miel la cuptor, doi cocoşi fripţi la frigare şi păstrăvi prăjiţi în ulei de nucă. Şi patru căni mari cu cidru.

1 **Dava — cetate în limba geto-dacilor, oeea ce alte popoare exprimau prin oppi-dum (1b. lat.) şi polis (lb. gr.).**

Convorbirea plăcută cu hangiul îl făcuse pe Rebis să uite pentru un timp de călăreţii care se opriseră în mijlocul drumului, la cîteva sute de paşi de han.

îşi aminti de-abia cînd bău o duşcă de cidru dulce-acrişor şi puse ulcica pe masă.

Tocmai atunci se auziră de-afară sforăituri de cai, nechezat şi vorbe rostite cu glas tare, aspru, poruncitor.

Apoi uşa fu trîntită de perete cu zgomot şi în sală intrară cinei bărbaţi înalţi, cu centiroane la brîu şi cu spade romane, cum purtau, dealtfel, şi prietenii lui Rebis. După ce dădură roată, cu ochii prin încăpere, cei cinci se aşezară, printr-o înţelegere mută, la masa de lîngă fereastra cea mare din fund. începură să bată cu pumnii în masă şi să strige cu obrăznicie, fără a le păsa de cei din jur :

— Hei, nu e nimeni pe aici ? E hanul pustiu ?

Hangiul se ivi îndată cu statura lui masivă, care îi domina pe cei cinci gălăgioşi. El le răspunse cu un surîs de batjocură în colţul gurii, fără să le facă nici o urare de bun venit, ca la ceilalţi :

— O, dar cum puteţi spune că hanul nostru e pustiu, cînd la toate mesele se află oameni care mănîncă şi beau destul de mulţumiţi ?! Mă mir ă !

— Eşti prea guraliv şi asta nu-mi place! i-o reteză unul din cei cinci, care părea a fi maimarele lor. Ce ai de mîncare şi mai cu seamă de băutură ?

Hangiul începuse să fiarbă, dar se stăpîni din răsputeri şi răspunse calm, binevoitor chiar, spre mirarea, în primul rînd, a celor nou sosiţi :

— Am să vă aduc la început un vin grozav şi, de nu v-o plăcea, să nu-mi daţi nici un ban pe el !

— Dar dacă ne-o plăcea, şi noi o să-ţi spunem totuşi că nu ne-a plăcut ?

— Sînt convins de cinstea şi omenia voastră, aşa că..7

— Aşa că, ciripeşte mai departe ce mîncăruri ai ?

— Căprior cu : măsline, lămii, capere şi foi de dafin, gătit grecește, pastramă de mistreţ...

— Numai vînat ? ! Bine, fie, adu-ne mai repede şi să isprăvim odată.

Hangiul, indignat de purtarea noilor oaspeţi, se îndepărtă alene, hotărît să le-o facă pentru obrăznicia de care dăduseră dovadă. Le aduse vinul îndată şi îşi făcu de lucru la masa lor, ştergînd-o frumos cu o cîrpă uscată ; apoi le turnă vin dintr-o bărdacă mare, în ulcele, cu multă grijă şi încetineală, într-adins, ca să-i audă ce spun. Şeful lor le vorbea celorlalţi în limba celtică despre oaspeţii de la masa de lîngă uşă, fiind încredinţat că nimeni nu înţelege această limbă greoaie.

Dypă ce le turnă vinul, hangiul trecu pe la masa celor de lîngă uşă şi le spuse în limba getă :

— Staţi liniştiţi. Ştiu tot despre voi, am auzit de la cei ce stau la fereastră şi am înţeles că vă sînt duşmani. Ei au vorbit în limba celtică, fără să ştie că eu o cunosc. Nu vă pot spune mai mult, ca să nu dau de bănuit. Să n-aveţi nici o grijă, că le vin eu de hac, cum nici nu se-aşteaptă. Voi să nu faceţi nici o mişcare, pînă nu staţi de vorbă cu mine.

Apoi se îndreptă, surîzînd şi, întorcîndu-şi capul, întrebă cu glas tare, ca şi cum ar fi continuat discuţia începută mai adineaori :

— Dar am uitat să vă întreb dacă v-a plăcut friptura.

Cei de lîngă uşă răspunseră în cor, de parcă fuseseră vorbiţi :

— A fost grozavă !

Cînd hangiul, în drum spre bucătărie, trecu pe la masa celor de la fereastră, mai marele acestora îi spuse rînjind batjocoritor :

— Mult îţi mai place să-ţi pierzi vremea cu trăncăneala, hangiule !
— Ce să fac ? îi răspunse acesta cu un surîs batjocoritor, întor- cîndu-se din mers, nu e vina mea, ci a mamei, că m-a născut la o moară neferecată ! Apoi, în şoaptă, ca pentru el : las-că vă fac eu în curînd să mă ţineţi minte toată viaţa, netrebnicilor !
— Ei, Sarmis, ce zici, a fost îndreptăţită neliniştea, presimţirea mea sau cum vrei să-i spui ? grăi Rebis în şoaptă.
— Dar ţi-am spus doar că nici eu nu mă simţeam în apele mele, însă n-am voit să te tulbur şi mai mult ! răspunse Sarmis, sorbind cu voită nepăsare din ulcica cu cidru.
— începînd din clipa aceasta, spuse Rebis, e bine să nu mai privim deloc spre masa celor de la fereastră. Să lăsăm lucrurile să se desfăşoare după voinţa hangiului, care sînt convins că ne este binevoitor. Mi se pare ciudat însă că ne-a vorbit în limba getă. Dar iată-l că vine de la bucătărie cu străchinile pline şi se opreşte la masa duşmanilor noştri. După ce isprăveşte cu ei, sînt de părere să ne ridicăm şi să mergem la odihnă. Avem nevoie de aceasta, poate, mai mult ca niciodată.
Dar tocmai cînd Rebis se pregătea să-l cheme pe hangiu, fetişcana care le adusese pîinea se apropie de masa lor, făcu o plecăciune şi le spuse tare :
— Vă rog să veniţi după mine !
Cei patru oaspeţi de la uşă se ridicară repede, urmînd-o pe frumoasa fată, care porni cu paşi grăbiţi spre scara ce ducea la caturi şi începu să urce cu repeziciune.
După ce-i introduse pe toţi patru într-o cameră spaţioasă cu fereastra la stradă, aşa cum, fără îndoială, îi poruncise hangiul, făcu din nou o plecăciune şi spuse cu bună-cuviinţă :

— Vă roagă stăpînul să-l aşteptaţi, că vine îndată. Odihnă plăcută !

Cei patru călători se aşezară pe paturi în capul oaselor, aşteptîndu-l pe hangiu în tăcere. Erau duşi pe gînduri şi ar fi dorit să se culce cît mai degrabă, atît ca să-şi refacă forţele pierdute cu drumul lung şi greu, cît şi ca să poată pleca în seara aceea chiar.

Cîteva ciocănituri slabe în uşă îi făcură să tresară. Hangiul nu mai aşteptă să i se răspundă şi intră uşor, strecurîndu-se în cameră ca o umbră.

— Nu pot sta decît foarte puţin, să nu dau de bănuit. Totul pe lume, iubiţilor mei, trebuie să aibă o explicaţie.

— întocmai, încuviinţă Rebis, şi te rugăm să ne spui mai întîi ce te-a făcut să ne vorbeşti în limba getă ?

— Am tresărit plăcut, începu hangiul, cînd primele vorbe pe care le-aţi rostit, cînd aţi intrat în hanul meu, au fost : *„cu mult cap făcută casa asta !"* spuse în limba getă, care e limba mea maternă !

— Cum, eşti get, prietene ? îl întrebă Rebis cu ochii strălucitori.

— Get şi mă numesc Pillotus. Ce să fiu altceva, decît get ? ! rîse el. Te mai îndoieşti ? De ce crezi că v-am arătat atîta dragoste şi v-am Juat în braţe de la început chiar ? În primul rînd mi-a plăcaut bună-cuviinţa voastră...

— Şi te-a supărat obrăznicia din cale-afară a celor de la fereastră ?

— Care vă sînt duşmani de moarte, să ştiţi. Iată ce-am prins din ce-au vorbit ei în limba celtică, pe care eu o ştiu la fel de bine ca pe latină şi greacă. Nu le-am învăţat de plăcere, meseria mea a cerut-o, avem zilnic oaspeţi de felurite neamuri, aci, la răspîntia drumurilor, şi, drept să vă spun, mi-a prins bine de multe ori. Cei cinci sînt nişte păcătoşi de celţi, oamenii unui tarabost carp din Dacia, nu-i mai ţin minte numele, plătiţi de el gras, ca să vă facă de

petrecanie. Pe cît am înţeles, vă urmăresc de cînd aţi plecat de la Roma. Mai mult nu ştiu, dar îi voi împiedica, cu orice preţ, să-şi aducă la îndeplinire mârşavul lor gînd. N-are rost să primiţi pe faţă lupta ce-au pus-o ei la cale, după ce vă veţi indepărta de han. Primejdia e prea mare, se pot întîmpla multe ! Dar eu îi voi face să nu plece prea curînd de aci. Vor fi nevoiţi să rămînă cîteva zile în şir !

— Dar cum aşa ? ! întrebă Rebis mirat. Dacă vor să plece, cum ai să-i împiedici ? !

— Ei, vedeţi, aici e marele clenci, rîse Pillotus. N-am să-i bat, **n**-am să-i leg şi nici n-am să-i închid în pivniţă !

— Dar ce-ai să le faci ? !

— Ceva cît se poate de plăcut: am să le dau să bea şi/ să mănînce pe săturate !

— Hm ! şi crezi, prietene, că asta le va face chiar atîta plăcere, încît să dorească să bea şi să mănînce aci cîteva zile în şir, cînd ei ne vor piei rea cît mai grabnică ? !

— Nu cred că vor sta de bună voie, ci de mare nevoie ! rîse iarăşi uriaşul, ca de o glumă bună.

— Ei, cum asta, că noi iată nu ne putem dumeri şi pace ?

Hangiul se aplecă spre ei şi le şopti taina planului său :

— în mîncarea şi băutura pe care le-am şi dat-o, am pus nişte zeamă de ierburi şi rădăcini din grădina mea de flori tămăduitoare. Am o fiertură tare de capete de mac, cu rădăcină de odolean, în care am pus şovîrf şi flori de tei, ca să aibă un miros mai plăcut, dar le dă un somn adînc, tată, şi o moleşeală plăcută, de nu-i mai scoli nici cu o sută de trîmbiţe şi tobe. Asta, în vin ! Dar, ca să fiu şi mai sigur că de n-oi izbuti cu prima, izbutesc cu a doua, le-am pus în mîncare, şi-o să le mai pun nişte prafuri ce le am de la un medic egiptean ; asta o să le dea o pîntecăraie şi o durere de burtă, care o să-i ţină trei zile în şir. Şi-apoi să mai pornească la drum dacă le dă… mîna, că, de dat

pieptul cu voi şi de încrucişat spadele nu mai poate fi vorba.

— Foarte bine, încuviinţă Rebis încîntat, dar cînd se vor trezi, îşi vor da seama de renghiul jucat şi, fără îndoială, vor voi să se răzbune. Eşti un munte de om, într-adevăr, dar cum vei pijtea să le ţii piept la cinci vlăjgani ca ei ?

— He-hei, rîse hangiul înveselit, m-am gîndit eu din timp şi la această împrejurare, n-aveţi grijă ! înainte de a se trezi din toropeală, îi voi lega pe caii cu care au venit şi îi voi duce astfel pînă la altă răscruce de drumuri, şi-acolo îi voi lăsa în grija lui Jupiter! Unde îi vor duce caii, să-i ducă sănătoşi, că, în cele din urmă, tot o să-i găsească cineva, ea să-i deslege. Şi, după asta, cred că o să le treacă pofta să mai dea ochii vreodată cu mine sau cu voi ! Dacă, totuşi, vor mai avea îndrăzneala să vă caute şi în Dacia, ceea ce nu cred, ei, bine, atunci nu vă rămîne altceva decît să-i risipiţi voi pentru totdeauna. Astfel de făpturi nu merită să vadă lumina soarelui prea multă vreme.

— Fie, că iscusit mai eşti, prietene ! într-adevăr, ne-ai uimit ! zise Rebis bucuros. Dar acuma te rugăm să ne spui ce te-a făcut să ai faţă de noi această mare şi neaşteptată bunăvoinţă ?

— Doar ştiţi că sînt get, ca şi voi ; am aflat al cui fiu eşti şi ce urmăreşte tarabostul carp împotriva ta ; mi-a plăcut ce fel de oameni sînteţi tuspatru... şi iacă, asta cred că spune tot !

Cînd Rebis şi prietenii săi coborau spre seară ca să-şi ia caii şi să pornească la drum, urmăritorii lor dormeau duşi şi sforăiau de mama focului cu capetele prăbuşite pe masă.

Cei patru călăreţi de la Roma ieşiră fără grabă cu caii din curtea hanului. Soarele era tocmai la asfinţit, inundînd valea cu o lumină roşiatică, tremurătoare şi

poleind frunzele proaspete, firave încă, ale copacilor, cu o culoare arămie. Rebis oftă din adînc şi spuse, trăgînd hăţul spre stînga :

— Cît de mult se aseamănă uneori apusul soarelui cu răsăritul! Ai zice că ne întîmpină zorii zilei. îmi pare rău că nu mergem în drumul nostru cu faţa spre această privelişte minunată şi mîn- gîietoare din amurg.

— Asta, Rebis, îl contrazise Sarmis, s-o spui abia peste cincizeci de ani. Acum tu te îndrepţi cu toată osîrdia şi puterea tinereţii tale către răsăritul Soarelui, încotro se află şi ţara noastră, care te aşteaptă cu nădejde şi încredere, ca pe o stea nouă, binefăcătoare, mai strălucitoare decît toate stelele care au luminat pînă acum cerul ei.

Astrul zilei îşi mai aruncă în urma călăreţilor ultimele licăriri lipsite de putere şi se stinse uşor ca un opaiţ ce nu mai are o lacrimă de ulei măcar.

Lumina palidă tot mai stăruia încă pe drum ; iar cînd întunericul se lăsă de-a binelea, călăreţii simţiră că-i cuprinde o undă uşoară de răcoare şi abia atunci văzură împletindu-se cu crengile arborilor uriaşi, pe sub care treceau la pas, razele tremurătoare ale lunii.

Cînd părăsiră perdeaua înaltă a copacilor, globul de aramă apăru, în sfîrşit, în toată splendoarea lui pe cer, zîmbind prietenos parcă şi dîndu-le : *„bună seara" !*

Rebis nu se putu abţine să nu răspundă gîndului care-l străbătuse luminos şi îmbietor şi şopti sfîşiat de dor :

— Bună seara, Maică Lună, mulţumim de-ntîmpinare !

Apoi gîndul îl duse lin, la fata care îi era dragă : o fi privind, oare, şi ea, în clipele acestea Luna ? S-o fi gîndind şi ea la mine, aşa cum mă gîndesc eu la dînsa ? Dorul meu a fost mai potolit, e drept, eu, între timp, am văzut alte

locuri, alţi oameni, m-am luat cu gîndul, cu vorba... şi cu fapta ; dar ea ?! Să vadă zilnic aceleaşi locuri, să vorbească mereu cu aceiaşi oameni, să facă aceleaşi lucruri, fără mine alături de ea, să-i vorbesc, s-o îndrumez, s-o alint ?

O cunoscuse acum trei ani, cînd Getta tocmai împlinise cincisprezece. Abia se rotunjise la trup şi era frumoasă ca un bujor, care atunci răsărise uimit, să minuneze lumea cu farmecu-i neîntrecut, înălţuţă, cu părul bălai, ochii albaştri ca azurul cerului de primăvară, buzele roşii ca mărgeanul, faţa albă ca laptele, uşor pîrguită de mîngîierile blînde ale soarelui, zeci de flori proaspete de cîmp îşi adunaseră frumuseţile în aleasa ei frumuseţe plină de frăgezime şi gingăşie.

Era fiica tarabostului Zarris, unul din oamenii de nădejde ai regelui Zorabes al Daciei, şi tată-său avea gînduri mari cu ea. Iar acestea se opreau la Burebista, fiul regelui şi moştenitorul tronului.

Tarabostul Zarris îşi ţinuse fata ascunsă ca pe o comoară de mare preţ, cum şi era, dealtfel, la curtea lui din Buridava. Abia cînd fata împlini cincisprezece ani se hotărî s-o aducă împreună cu maică-sa la Curtea regală din Argedava, cetatea de pe marele rîu Argesis, una din reşedinţele regelui Daciei.

Getta era instruită atît cît se cerea unei fete de nobil dac, care urmărea să se încuscrească cu regele ţării. Căci fetele gete şi dace erau deprinse cu ţesutul stofelor şi pînzeturilor, cu croitul şi alesele cusături ale veşmintelor, cu cultivarea ierburilor tămăduitoare, cu pregătirea dulceţurilor şi a conservelor de iarnă, precum şi cu multe alte treburi folositoare unor viitoare mame şi gospodine harnice şi pricepute. Pe lîngă toate acestea, mamele îşi puneau fiicele, de copile, să se îngrijească de creşterea şi învăţătura fraţilor mai mici, spre a şti şi ele, la rîndul lor,

cînd le va sosi vremea, cum trebuie să-şi crească copiii, ca să ajungă bărbaţi vrednici, -viteji, să-şi iubească ţara mai presus de orice pe această lume şi :să ,fie gata în fiecare clipă, începînd din copilărie chiar, să-şi jertfească viaţa pentru pămîntul pe care au văzut pentru prima oară lumina zilei.

Rebis o cunoscuse pe Getta, cînd el abia se întorsese din Grecia, imde fusese la învăţătură timp de doi ani.

împlinise şaptesprezece ani, dar îi dădeai uşor douăzeci. înalt, puternic, începuse să-i mijească mustăcioara neagră, pe care el ■o lăsase să-i crească pînă la colţul gurii.

în cinstea întoarcerii lui, regele Zorabes dăduse poruncă să se organizeze jocuri de întrecere între tinerii din întreaga ţară : călărie, tragere cu arcul, trîntă dreaptă, luptă cu spada, căţărare în copaci, înot în rîul Argesis, împotriva cursului apei...

Bineînţeles că aceste întreceri au durat mai multe zile la rînd şi că Rebis a luat parte cu cinste la toate. La tragerea cu arcul a fost singurul care a trimis săgeata chiar în inima ţintei ce fusese prinsă de un stejar gros cît trunchiul unui om voinic ; la călărie i-a uimit pe cei de faţă, călărind în picioare pe spatele calului, apoi, sub burta calul-ui în goană, sărind jos în dreapta şi în stînga calului şi urcîndu-se pe spatele lui din mers. Ce să mai spui de faptul că sărea pe cal, fără să se ajute de mîini ? Sau că sărea de pe un cal pe altul, în fugă, venind apoi între ei şi oprindu-i din goana mare cu uşurinţă. La trîntă dreaptă s-a luat cu flăcăul care-i biruise pe toţi ceilalţi. Nici n-a aşteptat Rebis să se mai cuprindă în braţe, ci l-a apucat pe potrivnicul său de mijloc, l-a ridicat în sus ca pe un fulg şi l-a pus jos îndată, cu umerii la pămînt, în aplauzele asurzitoare ale mulţimii înnebunite de admiraţie.

Atunci a văzut-o Rebis pentru prima oară pe Getta. Cuprinzînd spectatorii cu privirea-i plină de fericirea învingătorului şi mul- ţumindu-le, Rebis a zărit o fată bălaie ce-şi rupea mînuţele albe, ca două porumbiţe, aplaudînd. Ochii-i, două luminiţe albastre, strălucitoare de bucurie, îi erau scăldaţi în lacrimi de emoţie şi dragoste fulgerătoare.

Cînd a ieşit din arenă, primul lucru pe care l-a făcut Rebis a fost să întrebe cine este fata cea frumoasă care-l aplaudase cu atîta însufleţire ? !

A doua zi, de dimineaţă, urma întîlnirea de luptă cu sica [1] şi cu pavăza. Ca să se înlăture, pe cît se putea, orice rănire, luptătorii erau îmbrăcaţi cu zale de fier şi coifuri apărătoare, iar sicile nu fuseseră ascuţite. Totul era să se vadă iuţeala, agilitatea, îndemî- narea şi rezistenţa luptătorilor.

Rebis intră în arenă cu puţină emoţie, nu din pricina luptei, ci a fetei de ieri. O căută grăbit şi, în sfîrşit, o zări. îl privea cu ochii mari şi albaştri, surîzători, plini de încredere în victoria lui. Tînă- rul fiu de rege îi surise şi se înclină cu bună-cuviinţă ; văzu uimit buzele fetei mişcîndu-se cu timiditate şi nu auzi ce spune, t dar bănui : „Ştiu că vei învinge şi de data aceasta, dragul meu, şi"abia aştept să te aplaud din nou!"

Nerăbdător ca niciodată, Rebis aşteptă începutul luptei cu cel mai puternic tînăr dintre cei ce se întrecuseră pînă atunci.

Conducătorul luptei dădu semnalul de atac şi luptătorii porniră vijelioşi unul spre altul. Din două mişcări făcute cu mare dibăcie, Rebis îşi dezarmă adversarul, aruncîndu-i sica la pămînt. Se opri şi-i făcu semn să şi-o ridice. Dar şi a doua şi a treia oară se întîmplă acelaşi lucru. Rebis nici nu se obosise să-i atingă zalele sau coiful măcar. Lupta se

1 **Sica — sabie daicică, încovoiată.**

terminase, în aplauzele ce ropoteau asemenea unei ploi în torente ce cădea vijelios pe pămînt.

învingătorul îşi îndreptă ochii către spectatorii din rîndul întîi, unde se afla fata de care se îndrăgostise fulgerător şi o văzu în picioare, aplaudînd mai însufleţită ca oricînd cu mînuţele ridicate deasupra capului, pentru a fi mai bine văzută de acela care, sigur, o căuta, ca s-o mîngîie cu privirea.

La marele ospăţ, care, cum era şi firesc, urma după întreceri, Rebis avu marea bucurie de-a o cunoaşte pe Getta şi de a sta de vorbă cu ea. Toată lumea care fusese invitată se îndestulase cu tot soiul de bunătăţi alese ; doar cei doi tineri se săturaseră numai dinVpriviri şi vorbe. Dar aceasta a fost cea mai frumoasă şi mai plină de farmec zi din viaţa lor de pînă atunci. Ei îndrăzneau să gîndească înfioraţi că poate vor veni şi alte zile, mai frumoase şi mai pline de fericire, dar, pînă atunci, se simţeau copleşiţi de clipele minunate pe care le trăiau acum din plin.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, tinerii îndrăgostiţi se întîlniră în grădina cu flori şi pomi ce înconjura frumoasa casă a tarabostu- lui Zarris.

Soarele strălucea timid şi roua stăruia încă pe frunze şi flori, asemeni unor mărgăritare aruncate cu dărnicie de un vrăjitor poznaş. Cei doi se ţineau de mînă, mergînd pe aleile presărate cu pietriş mărunt şi umed, fără să-şi spună nimic. Nici n-ar fi ştiut ce. Erau cu inima potopită de fericire că sînt împreună. Nici nu doreau mai mult. Dar iată că viteazul luptător deunăzi, din arenă, rupse vraja ce-i ţinea sub puterea ei, la fel de uşor ca pe un fir de păianjen. întinse mîna, prinse o crenguţă şi o scuturâ deasupra lor. O ploaie măruntă de lacrimi dulci şi reci îi trezi din visare cu stro- pii-i delicaţi şi răcoritori. Izbucniră amîndoi în rîsete voioase, de parcă se auzeau zurgălăii jucăuşi ai unei săniuţe. Se priviră fără să-şi spună nimic, încîntaţi ca de-o poznă bună, cu roua rece pe feţele lor

aprinse de marea dragoste ce le înflăcărase neaşteptat inimile şi îi stăpînea pe amîndoi cu aceeaşi putere mistuitoare.
După cîteva clipe de tăcere, Rebis spuse în şoaptă cu mare tristeţe :
— Ştii, draga mea, că am să plec din nou, mai tîrziu ?
Getta se simţi cuprinsă de ameţeală. Nu putu să facă un pas mai departe. Parcă un ecou stins aduse aceste vorbe ce nu erau rostite de ea :
— Ai să pleci din nou, mai tîrziu ? De ce ?
— Pentru că aşa trebuie ! Nu plec în alte ţări ca să petrec, ci ca să învăţ ! Numai ca să învăţ, să ştii, draga mea, şi să ţii bine minte. Am stat în Egipt un an, în Grecia, doi ani, şi peste cîteva luni voi pleca la Roma !
— Şi-apoi ? întrebă Getta cu sfială.
— Şi-apoi voi veni în ţară şi voi rămîne aci pentru totdeauna, cu tine.
Din nou, ecoul stins şi îndepărtat :
— Vei rămîne aci, pentru totdeauna, cu mine ?
— Fără îndoială, draga mea !
------Dar ceea ce trebuie să înveţi nu poţi învăţa şi aci, la noi ?-
Avem doar destui profesori destoinici !
— Avem, într-adevăr, dar voiesc să mai cunosc şi alţi oameni, alte feluri de viaţă, alte obiceiuri, alt fel de a gîndi şi a judeca, alţi ostaşi şi generali, alţi profesori şi filozofi, în sfîrşit, alţii, alţii, de atîtea şi atîtea soiuri, cîte le cuprinde şi nu le cuprinde lumea aceasta mare, care cîteodată îmi pare nesfîrşită, deşi nu-i &şa !
— Şi la ce bun să înveţi atîtea, Rebis ?
— Pentru ţara noastră, Getta ! Ca să fiu cîndva un rege nu numai viteaz şi destoinic, ci şi învăţat, şi înţelept. Voiesc să ridic Dacia, asemenea altor ţări mari din lume, aşa cum merită ea cu prisosinţă şi au hărăzit-o zeii !

Cei doi tineri îşi spuneau toate acestea, stînd faţă în faţă, cînd deodată auziră paşi uşori foşnind pe frunzele uscate ce căzuseră din belşug pe alee.
Era căpetenia gărzii de la palat. Se opri respectuos în faţa lui Rebis, ridică dreapta în semn de salut şi grăi grăbit :
— Iertare, mărite Burebista, că te tulbur, dar preamăritul rege Zorabeă te roagă să binevoieşti a veni de îndată la palat. Are a-ţi spune anumite lucruri ce nu suferă întîrziere !
Salută din nou şi se îndepărtă mai repede de cum venise.
Rebis, care lăsase mîna fetei, o prinse din nou şi, strîngînd-o cu multă dragoste, spuse mirat :
— Ce-o fi avînd de vorbit tata cu mine, atît de grabnic ? ! Mi se pare foarte ciudat ! Iartă-mă, draga mea ! Nu vreau să-l fac să m-aştepte... e un om tare supărăcios ! Mă-ntorc îndată, te găsesc tot aci, da ?
"Getta îi mîngîie mîna uşor. Ochii-i erau scăldaţi în lacrimi de mîhnire. Simţea că un vînt neprieten dinspre palatul regelui se stîr- nise împotriva ei. încercă, totuşi, să zîmbească şi abia şopti :
— Te voi aştepta, dragul meu Rebis, pînă ai să vii !
Cînd Rebis intră la tatăl său, acesta se preumbla cu paşi mari prin camera sa de lucru, ale cărei ferestre strimte dădeau în grădina cu flori.
— Am sosit, iubite tată !
Regele se opri din mers tocmai în mijlocul camerei. Se întoarse către fiul său şi zise :
— Te rog, fii bun şi închide ferestrele. Aşa ! De cînd te-ai înapoiat din Grecia, ai făcut multe lucruri cerni-au fost pe plac. Dar ai făcut şi unele despre care n-aş mai putea să spun la fel!
Burebista îl privi întrebător.

— Am să-ţi spun îndată, continuă tatăl său. Nu-mi place prietenia ta cu fiica lui Zarris !
Lui Rebis i se păru că-i îngheaţă inima. îşi muşcă buzele şi se stăpîni să rostească vorbele ce-i veneau atunci pe buze. Spuse rece :
— De ce ?
— Eu gîndesc ceva mai departe decît tine, Burebista. Această prietenie ar duce cu paşi repezi la **o** căsătorie şi eu nu voiesc •aceasta !
Tinărul îşi repetă întrebarea cu aceeaşi răceală
— De ce ?
Begele se încruntă nemulţumit şi ridică glasul:
— De ce, de ce, mereu de ce ? Pentru Că eu vreau să te căsătoresc cu o principesă greacă sau macedoneană. Am în vedere nu numai dragostea copilărească a fiului meu, ci şi interesele ţării, care trebuie să aibă legături puternice şi de rudenie, nu numai de prietenie, cu statele apropiate de noi ! Vreau să te căsătoreşti cu fiica unui rege, nu cu fiica unui taraboste!
— Dar Zarris nu este oricare tarabost, tată. El s-a ridicat la rangul de prim-sfetnic al ţării prin însuşirile lui. Şi-apoi, mă iartă că am cutezanţa de a ţi-o spune, nici tu n-ai fost fiu de rege, ci tot tarabost, ca Zarris ; totuşi ai fost ales rege datorită vitejiei şi înţelepciunii tale, şi tatăl Gettei te-a ajutat la aceasta, pre cîte am aflat !
— Hm, mustăci Zorabes nemulţumit, eşti bine informat, Burebista !
— Aşa se şi cade să fie un bun fiu de rege, tată !
— Dacă ai fi într-adevăr un bun fiu de rege, precum pretinzi, m-ai asculta şi ai pune capăt acestei prietenii ! Apoi Zorabes întrebă scurt: Cînd pleci la Roma ?
Burebista rămase cîteva clipe descumpănit. Se reculese însă, repede şi răspunse rar şi apăsat :

— Voi pleca după sărbătorile de toamnă. Doresc să-mi petrec vara aci, la Argedava, tată.

— Găsesc că e prea tîrziu atunci, fătul meu. Verile sînt foarte plăcute la Roma. Ai să pleci peste două zile. Alege-ţi însoţitorii pe care-i doreşti. Acolo vei deschide un atelier de obiecte preţioase de aur şi argint, pe una din străzile principale. Am toată încrederea în tine că te vei descurca aşa cum trebuie şi că-mi vei trimite ştiri ce vor fi de mare folos pentru ţară. Cînd eşti gata de plecare vii să-mi spui. Cu bine, dragul meu, şi caută din răsputeri ca, pînă atunci, să te porţi în aşa fel ca să nu mă superi !

Chiar să fi vrut, Burebista n-ar fi avut cum să-l supere pe tatăl său ; cînd voi să iasă din palat, ca să se ducă la Getta, să-şi ia bun rămas, căpitanul gărzii îi spuse stingherit că măritul rege Zorabes a poruncit ca principele Burebista să nu părăsească palatul !

— Dar să trimit cuiva o ştire este vreo oprelişte ? întrebă tî- nărul fiu de rege îndurerat.

— Nu, mărite principe.

— Atunci, îi şopti Burebista, privindu-l ţintă, fă-mi azi un mare bine, gîndindu-te la ziua de mîine. Trimite prin cineva, cît mai neînsemnat cu putinţă, la palatul lui Zarris, pentru Getta, ceea ce-ţi voi scrie eu.

— Acum, îşi întoarse Rebis gîndul, călărind în mijlocul prietenilor săi, ea mă aşteaptă, desigur, cu multă nerăbdare, bucuroasă că n-am să mai pot pleca nicăieri. Şi mie parcă niciodată nu mi-a fost aşa de dor de acasă, ca acum !...

Iată, însă, că după douăsprezece zile de mers, cu scurte popasuri, tocmai la sosirea în ţară, călătorii de la Roma avură de întîmpinat într-adevăr o grea încercare ce-ar fi putut să le pună viaţa în pericol.

îi prinsese din nou seara pe drum. Frînţi de oboseală se opriră la Viminacium, pe ţărmul drept al marelui fluviu Istru, la un han, unde mîncară şi se odihniră, de astă-dată noaptea. A doua zi, în zori, trecură cu pluta apa învolburată şi umflată de ploi şi se opriră pe o cîmpie cu iarbă verde, mătăsoasă, care unduia la suflarea uşoară a vîntului. Erau pe pămîntul sfînt al patriei. Rebis îşi struni calul şi sări din şa.

— Dar ce-i, stăpîne, îl întrebă mirat Sarmis, te-a obosit chiar într-atîta trecerea Istrului, că vrei să faci un nou popas ? !

— O, nu, Sarmis, dragul meu ! Voi puteţi rămîne călări. Dar eu, eu... şi nu mai putu continua, ci, cu ochii scăldaţi în lacrimi de emoţie, se lăsă uşor în genunchi, îşi aplecă faţa în iarba ce-şi legăna firele subţiri în arşiţa soarelui de dimindaţă şi o sărută apăsat şi prelung, şoptind cu duioşie :

— Bine te-am găsit sănătos, o, pămînt sacru al ţării mele scumpe, ca nimic pe lume. Primeşte-mă cu aceeaşi dragoste fierbinte cu care am venit eu la tine, ocrotește-mă şi ajută-mă întru împlinirea gîndurilor ce mă însufleţesc. Ele sînt singurul scop al vieţii mele, pe care ţi-o închin cu totul, fără şovăire !

Apoi se ridică încet, se apropie de cal şi sări din nou în şa. Sarmis îl întrebă adînc mişcat de ce văzuse :

— O, fiu de rege, este acesta un jurămînt ?

— Este numai o rugăciune, Sarmis, către părintele nostru cel mare, care ne-a dat viaţa şi ne ajută cu atîta mărinimie s-o trăim. Aci, în cîmpie, n-am ce ofrande să-i aduc decît cuvintele mele calde şi sincere. Dar, cînd voi ajunge la Argedava, voi îngriji la templu de jertfa cuvenită. Să mergem şi să ţinem deocamdată drumul pe cursul Istrului, pînă vom da de o cale bătută care să ne scoată unde voim noi.

Porniră mai departe dornici tuspatru să ajungă cît mai repede la Argedava, cetatea de scaun ridicată pe malurile marelui rîu Argesis, unde erau aşteptaţi cu nerăbdare de către prieteni credincioşi. Căci aveau şi mulţi neprieteni, care ar fi dorit ca fiul regelui Zorabes să nu se mai întoarcă acasă niciodată, spre a le încurca planurile lor mîrşave. Şi făceau totul ca să aducă la îndeplinire înfăptuirea acestei dorinţe arzătoare pentru ei.
După ce merseră o bucată de drum neted ca-n palmă, de parcă ar fi fost bătut cu maiul, apucară pe o cale presărată cu mult pietriş ce făcea să alunece copitele cailor.
Erau în a doua zi de la intrarea în ţară şi nu mai aveau mult pînă să ajungă în apropierea rîului Argesis, pe cursul căruia urmau să meargă hăt în sus, pînă la Argedava.
Deodată, în depărtare, văzură o mare pată neagră.

— Ce-ar putea să fie umbra aceea, Rebis, aruncă întrebarea Sarmis, oprindu-şi calul. Staţi pe loc, că din mers nu ne putem dumiri.

— Pată sau umbră, ce-o fi nu se mişcă ! îi răspunse Rebis, pu- nîndu-şi mîna streaşină la ochi, ca să înlăture lumina soarelui şi să vadă mai bine. Dacă s-ar fi mişcat, aş fi înclinat să cred că sînt oşteni. Dar împotriva cui ? În ţară n-am simţit zvon de război, şi nici oşti străine n-am întîlnit pînă acum. împotriva mea n-ar fi trimis neprietenii o oaste, ci cîţiva tîlhari, acolo, cum au făcut lf han. Cred că este o pădure, altceva nu poate fi ! Să mergem, fără să ne grăbim, însă.

Hin ce se apropiau mai mult, pata neagră se preschimba într-o pată verzuie ; apoi se desluşiră trunchiurile zdravene, drepte şi cu coaja în şănţuleţe şi, în curînd, frunzele crestate ale stejarilor, le- gănîndu-se uşor în bătaia lină a vîntului. O răcoare plăcută, dar pătrunzătoare, care îi înfrigură pentru o clipă, venea dinspre pădure, odată cu un fîşîit uşor ca de ploaie

măruntă şi deasă. Păsările cîntătoare, oprite pe crenguţe, îşi tremurau guşuliţele, scoţînd cu cioculeţele deschise în triluri prelungi, repetate, melodii pline de voioşie şi nespus farmec.

— Auzi ce frumos freamătă frunzele fragede ale stejarilor ! Şi cum cîntă păsăruicile de minunat. Ai zice că e un rîuleţ cu vălurele tulburate de o adiere molcomă ! spuse plin de încîntare Rebis.

— Dacă nu cumva este şi zvonul de apă îndepărtată a rîului ce se îngînă cu freamătul copacilor ! fu de părere Sarmis.

— S-ar putea ! Ce facem acum, mergem pe poteca ce-o deschide pădurea în faţa noastră sau o luăm pe de margine ?

Mai bine pe de margine. Sîntem prea încălziţi şi răcoarea pădurii nu ne-ar prii

!Dar, deodată, caii începură să sforăie, să-şi fluture coama şi să bată copita pe loc. Un nechezat uşor, ca de vestirea unei primejdii apropiate, se auzi de la tuspatru, în acelaşi timp, ceea ce însemna că ceva trebuie să fie.

— Să fi ieşit oare către marginea pădurii vreo fiară sălbatică ? ! se miră Sarmis.

— Cred, mai curînd, că sînt fiare cu şase picioare ! răspunse Rebis, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase.

— Călări adică ?

— Opriţi ! strigă deodată Rebis şi trase spada. Ceilalţi tovarăşi de drum făcură la fel.

în aceeaşi clipă, ieşind din stînga pădurii, apăru, în faţa lor, o ceată de vreo zece călăreţi, care, cu spadele ridicate, se repeziră la Rebis şi la prietenii lui cu urlete ca de fiare sălbatice, de speriară păsările pădurii, care-şi încetară suavele cîntări, zburătăcind zăpăcite prin frunzişul copacilor, către inima codrului.

— înapoi, zece paşi, să ne luăm avînt ! comandă Rebis, stru- nindu-şi calul ca să-l întoarcă.

Toţi ascultară de porunca tînărului fiu de rege. Dar, cînd întoarseră caii, văzură cu multă uimire în depărtare, o altă ceată de călăreţi ce înaintau vijelios.spre ei.

— Sîntem înconjuraţi ! strigă Sarmis cu spaimă.

Nu cred, îi răspunse Rebis, din goana calului, nu cred ; cel din fruntea lor e un uriaş care seamănă leit cu hangiul Pillotus

.CAPITOLUL IV

REVEDEREA

Din pridvorul de stejar cu zorele al casei, Getta privea, cu mîna streaşină la ochi, înspre palatul regelui Zorabes. Astăzi era mai nerăbdătoare ca niciodată. Din partea aceea aştepta liniştirea sufletului său, atît de zbuciumat. De trei săptămîni nu-şi mai găsea astîmpăr. Caldeanul *Assurias,* cel mai vestit vraci al cetăţii Argedatfa, îi prezisese că în curînd va primi o veste ce-i va aduce o mare bucurie, dacă va avea putere de aşteptare ! De atunci, de cînd fusese la el, trecuseră însă paisprezece zile şi bucuria nu se mai arăta. în fiecare dimineaţă, fata se ducea la templul zeiţei *Bendis,* pe altarul căreia aprindea ierburi înmiresmate, ulei aromat, şi aducea jertfă o porumbiţă albă, dar zadarnică era toată strădania : vestea cea bună se încăpăţîna să sosească.

în dimineaţa aceasta, Getta nu se mai îndepărtă de casă. După ce-şi udă florile din ulcelele de lut, ce-i înconjurau pridvorul, se hotărî să-l aştepte pe tatăl său, care se dusese la palatul regelui după veşti, şi să-l întrebe, fără nici o sfială, tot ce voia să ştie de atîta timp. Acesta nu întîrzie să vină acasă. îl văzu cum merge agale, cu capul în jos, copleşit parcă de tristeţe. Deşi avea sica la centiron, purta, totuşi, în mîna dreaptă, un baston înalt de bambus, încovoiat la capătul de sus. îi plăcea să se sprijine pe el ; simţea că astfel merge mult mai uşor.

Fata avea impresia că tatăl său îşi face de lucru pe drum cu bastonul, ca să mai întîrzie oleacă sosirea acasă. „Asta nu e semn bun", gîndi ea cu amărăciune, „se vede că a primit veşti nemulţumitoare sau n-a primit deloc !"
În sfîrşit, bătrînul tarabost ajunse. Deschise poarta, privi cu multă atenţie florile ce se răsfăţau în ronduri, în dreapta şi în stînga aleeii ; în sfîrşit, sui scara de stejar a casei, cu încetineală, şi se opri. O văzuse pe Getta,

aşteptîndu-l în cerdac, dar parcă nu prea-i dădea ghies inima să se ducă la dînsa. De fapt, ce să-i spună ? Ceea ce îi spunea în fiecare zi : „Nimic, nici o veste !"

— Dacă nu mi-o ieşi ea în cale, mă duc mai departe, să-mi văd de treburi ! îşi zise Zarris şi se pregăti să treacă prin tindă repede ; dar se trezi cu fata lîngă dînsul.

— Bună dimineaţa, dragă tată !

— Bună să-ţi fie întreaga zi de azi, cu noaptea ei cu tot, scumpa mea copilă !

— Tată, ştii că niciodată nu te-am întrebat nimic pînă acum; te-am lăsat să-mi spui ce voiai tu ; dar astăzi, dă-mi voie să te întreb şi te rog să-mi răspunzi la toate, fără să-mi ascunzi nimic !

— Aşa voi face, odorul tatii ! Te ascult !

— Ce face regele, tată ?

— Doarme, draga mea !

— De-atîta amar de vreme ? !

— Medicii i-au dat nişte zeamă adormitoare. Suferă de nesomn, sărmanul.

— Şi cînd se va trezi ?

— Cînd va sosi principele Burebista de la Roma.

— Şi ce e cu dînsul de întîrzie atîta ? ! Am numărat zilaie de cînd îl aştept, sînt douăzeci şi tot nu mai soseşte ! De ce ? I s-a în- tîmplat ceva pe drum sau nici n-a plecat de la Roma ?

— Tu ştii că şi eu sînt la fel de îngrijorat ca şi tine de întârzierea lui. Trebuia să fi sosit pînă acum, dar drumurile sînt lungi şi obositoare, mai este şi vremea rea care l-o fi împiedicat ; primăvara, apele vin mari, rîurile se revarsă, podeţele se strică şi se trece anevoie prin vad !

— Şi drumurile sînt nesigure, pe ele nu merg numai oameni de omenie, ci mişună şi tîlharii ! adăugă Getta.

— De tîlharii de rînd nu mi-e teamă, ci de cei în slujba vrăjmaşului ! oftă tarabostul Zarris.

— S-ar putea să-l duşmănească cineva pe Rebis şi să-i vrea răul ? întrebă uimită fata.

— O, sînt destui nemernici, dar atîta vreme cît capul îmi va sta pe umeri nu voi lăsa să i se întîmple nici un rău lui Rebis, pe care-l iubesc ca şi pe tine. Vezi tu, fata tatii, unii îl duşmănesc pentru tron, pe care l-ar dori ei ; iar alţii, pentru că nu şi—1 pot face ginere. Ştii prea bine că însuşi regele Zorabes n-a încurajat prietenia ta cu Rebis şi n-a privit cu ochi buni unirea voastră. îi cunoşteam planurile de mult. El ar fi voit să-şi însoare fiul cu o principesă greacă sau cu una macedoneană, dar cînd i-am răspuns cu subînţeles că din taraboşti ca mine se aleg regii şi marii pontifi ai Daciei, a tăcut mîlc, căci a înţeles aluzia !

— Şi acum, iubitul meu tată, ce crezi tu că e cu Rebis, de nu mai vine ? Ce i s-ar fi putut întîmpla ?

— Multe, fata mea, multe şi de neînchipuit ! oftă Zarris. Dar eu cred în steaua lui Burebista şi-l aştept viu şi nevătămat. Iscoadele mele m-au vestit că la tarabostul Marris porumbeii trimişi de tîlharii puşi pe urmele lui Rebis. s-au întors fără nici o misivă. Şi, după cum spun ei, asta înseamnă că n-au izbutit în încercarea lor de a-l da pieirii pe principele nostru. Dar, după cum am aflat, Marris a şi repezit după Burebista trei cete care să-l aştepte pe cele trei drumuri din apropierea Argedavei pe care ar putea veni.

— Şi tu, tată, n-ai făcut nimic ?

Bineînţeles că n-am stat cu mîinile în sîn, fata mea. Mi-am trimis şi eu oamenii mei pe cei mai iuţi cai ce-i aveam în grajduri şi care au luat premii la alergările de la hipodromul din Dioniso- polis, dar ce s-a mai întîmplat nu-ţi pot spune încă. Cea mai mare virtute, draga mea, e să ai răbdare şi să ştii să aştepţi. Am lăsat vorbă ca îndată ce se află vreo ştire să mi se aducă la cunoştinţă fără nici o întîrziere, ziua sau noaptea !Aşa trecu încă multă vreme de aşteptare plină de chin. Getta, singură în cerdac, se preumbla de la un capăt la altul, nemai- ştiind ce să facă, spre a-şi potoli bătăile inimii, din ce în ce mai repezi, şi îngrijorarea care ajunsese la cea mai înaltă culme. Se oprea în faţa florilor, îndrepta cîte o frunzuliţă, ce i se părea că nu stă tocmai bine şi vorbea cu ele, aşa cum ar fi vorbit cu o fiinţă cuvîntătoare.

Deodată, atenţia îi fu atrasă de două glasuri ce se auzeau din stradă. Privi şi văzu doi oameni pe care nu-i putu recunoaşte. Voinici amîndoi, dar unul din ei părea un uriaş din legende. Aveau bărbile crescute în neorînduială, straiele de pe ei, rupte, pline de sînge şi de praf. Drumeţii mergeau ca doi oameni istoviţi, ce abia se mai puteau ţine pe picioare.

I se păru că-l cunoaşte pe cel mai puţin înalt decît uriaşul, dar nu-i veni să creadă ! Totuşi începu să strige ca scoasă din minţi :

— Tată, tată, tată ! şi se repezi pe scări, coborînd ca dusă de vînt. La jumătatea aleii, se ciocni de tînărul bărbat care abia avu timp s-o prindă în braţe : „Rebis !" ţipă fata, săgetată de o bucurie sfîşietoare, şi se prăbuşi sfîrşită de puteri.

— Vă rog să iertaţi starea în care mă găsesc, îşi începu Rebis povestirea întîmplărilor prin care trecuse, dar mă simt ca şi cum m-aş fi întors de la război. Mai întîi, continuă el, privindu-l pe însoţitorul său, mai întîi să-l cunoaşteţi pe Pillotus, hangiul la care am poposit înainte

de a intra în Dacia, şi care m-a ajutat, aşa cum nimeni pînă acum nu m-a ajutat în viaţă.

Şi Rebis le povesti pe toate aşa cum se desfăşuraseră la hanul lui Pillotus şi, după aceea, pînă la întâlnirea cu tîlharii, la marginea pădurii.

— Acum, prietene, zîmbi tînărul principe, spune tu mai departe ce s-a mai întîmplat după plecarea noastră de la han.

Pillotus îşi frecă barba aspră şi grăi molcom :

— După ce au băut vinul meu roşu amestecat cu licori adormitoare, tîlharii au zăcut trei zile şi trei nopţi încheiate. Nu le-a mai trebuit nimic altceva decît somn. Dar eu, care sînt foarte curios şi băgăcios de felul meu, le-am cotrobăit prin lucrurile aduse, să văd cam ce pot descoperi, şi m-am mirat foarte mult de două cuşti mici, frumos lucrate din şipci de tisă, în care gîngureau două perechi de hulubi. Călători, ca şi ei, de bună seamă. „Aha", mi-am zis eu, „ăştia sigur că trebuia să fie trimişi cu veşti în ţară, despre ce au făcut tîlharii !" Şi, ca să-i împiedic să trimită vreo veste, care să-l primejduiască pe măritul nostru principe, i-am scos frumuşel din cuşti, le-am dat să mănînce boabe de ovăz şi grîu, le-am dat apă, i-am mîngîiat apoi cu blîndeţe pe căpşoare şi le-am dat... drumul. Mi-am ridicat capul şi i-am urmărit cu privirea. După cei$-au învîrtit de cîteva ori în jurul hanului şi-au luat zborul spre soare-răsare, deci spre Dacia.

— Numai că, îl întrerupse tarabostul Zarris, n-ai ştiut un lucru, prietene Pillotus : înţelegerea între tîlhari şi stăpînii lor de aici, era ca, dacă nu izbutesc să-l înlăture pe Burebista, să trimită porumbeii fără de nici o ştire prinsă de picioruşele lor, iar dacă reuşesc să-l omoare, să le însemneze pe scurt ce-au făcut.

— Pillotus începu să rîdă cu poftă :Ha, ha, ha, am ştiut de toate acestea, prea mărite tarabost, îndată ce s-au trezit tîlharii mei din somn, pentru că i-am luat la nişte

pumni zdraveni pînă mi-au. spus ce e cu porumbeii. Dar era prea tîrziu, nu mai puteam întoarce păsările din zborul lor. Ba, mi-au mai mărturisit, fără prea multă tocmeală, că vrăjmaşii noştri din ţară vor trimite trei cete de mercenari care să-l aştepte pe Rebis şi pe ai săi în apropierea Argedavei. I-am legat bine pe beţivanii mei şi i-am pus la păstru în pivniţă, lăsînd vorbă să li se dea numai apă şi pîine pînă mă întorc. Iar eu mi-am luat cîţiva prieteni de nădejde, ne-am înarmat pînă în dinţi şi am pornit de îndată după Rebis. Ne-a ajutat Zalmoxis să sosim la timp. Şi tocmai cînd începuseră lupta cu oamenii tarabostului, parcă fuseserăm vorbiţi, au sosit oamenii voştri. Nu ne-a trebuit prea mult ca să terminăm cu tîlharii. N-am lăsat decît doi în viaţă, ca să vi le spună pe toate cum au fost şi să fie martori. Dintre ai noştri n-a pierit nimeni, însă trei sînt greu răniţi. Dar nădăjduim că medicii îi vor pune din nou pe picioare !

— Acum, se ridică Rebis, ne iertaţi, vă rugăm, trebuie să ne curăţim de praf şi de sînge, să ne îmbrăcăm în straie curate şi să ne odihnim puţin, că de-abia de azi înainte vor începe greutăţile mari. Primul lucru pe care-l avem de făcut este să îngrijim de călătoria răposatului meu părinte la Zalmoxis. Şi, numai după această sfîntă ceremonie, vom putea să îngrijim de alte treburi.

Dar, în aceeaşi clipă, intră în curte, în goană, un oştean, plin de sudoare, care se opri în faţa tarabostului Zarris, salută şi spuse gîfîind :

Mărite stăpîne, tarabostul Marris a fugit cu toţi ai săi chiar în dimineaţa aceasta, nu se ştie unde

!CAPITOLUL V

PLECAREA LA ZALMOXIS * A REGELUI ZORABES

(Şedinţa de nezdruncinat a daco-geţilor era că sînt nemuritori şi că, încetînd viaţa pe pămînt, se duc la multiubitul lor zeu Zalmoxis, unde vor trăi veşnic o viaţă plină de bucurii, fericiţi că se vor afla mereu în preajma luf.

De aceea, locuitorii acestor fermecătoare ţinuturi nu aveau frică de moarte şi se avîntau în luptele cu vrăjmaşii, toţi cu fruntea sus, cu un nemaipomenit curaj, ce nu putea fi întîlnit la alte popoare.

în schimb, însă, la naşterea unui copil, se întristau şi plîngeau; întrucît geto-dacii erau încredinţaţi că acela care intra în viaţă urma să aibă parte mai mult de griji, nevoi, necazuri chiar, şi nu-; mai de foarte puţine bucurii.

Dacă vreun străin de tară ar fi întîmpinat alaiul ce înainta pe drumul cel mare al cetăţii Argedava, îndreptîndu-se către templul lui Zalmoxis, ar fi crezut că e un alai de nuntă, dar s-ar fi înşelat !

în fruntea procesiunii mergeau trei călăreţi înveşmîntaţi ca de luptă ; cu : zale, coifuri, sici şi suliţe, pe trei cai albi cu coamele şi cozile lungi fluturînd în vîntul ce începuse să sufle uşor.

După aceştia venea, dus de frîu de un oştean şi mergînd în bues- tru, falnicul armăsar pag al fostului rege Zorabes, iar în urma calului, un oştean ţinea în amîndouă mîinile un brăduţ verde, bogat împodobit cu panglici colorate.

Apoi se vedea o năsălie de aur, dusă de şase oşteni înalţi şi puternici, pe care se afla trupul neînsufleţit al regelui.

în urma năsăliei mergeau pe jos, cu feţele senine : principele Burebista, avîndu-i în dreapta pe marele preot Thebalus şi, în stînga, pe tarabostul Zarris.

La cîţiva paşi depărtare venea un şir de preoţi la fel de liniştiţi ca şi cei din faţă.

O suită alcătuită din ţitere, ţimbale, mici harfe şi tobe acompania corul de bărbaţi tineri şi copii, care cîntau cu putere cîntece de veselie, în care era vorba despre viaţa frumoasă, plină de ade-; vărată fericire, pe care o vor trăi alături de Zalmoxis.

Acest alai era impresionant atît prin mulţimea de oameni ce umpluse drumul principal al Argedavei, cît şi prin faptul uimitor că toţi vorbeau şi rîdeau zgomotos, de parcă ar fi luat parte la cea mai mare şi însemnată bucurie a vieţii lor.

Procesiunea ajunse repede la templu. Aci aşteptau zece bărbaţi voinici, care, la un semn al marelui preot Thebalus, luară năsălia şi o duseră în mijlocul grădinii, unde aştepta un rug pregătit dinainte.

Mulţimea înconjură îndată rugul, arătînd aceeaşi veselie, care nu-i părăsi tot timpul, o clipă măcar.

Pe o uşiţă laterală a templului, ieşiră şapte slujitori cu făclii şi aşteptară în faţa rugului.

Marele preot intonă o scurtă rugăciune către Zalmoxis. Apoi, luînd o făclie din mîna celui mai apropiat slujitor i-o întinse lui Burebista. Pe a doua o dădu lui Zarris, iar pe a treia O luă el. Le făcu semn celorlalţi slujitori cu făclii să înconjure rugul, şi rosti cu voce pătrunzătoare :

— Prea mărite Zorabes, mergi pe calea lui Zalmoxis, a fericirii fără de sfîrşit !

Apoi, toţi cei şapte, ce purtau făcliile în mînă, se aplecară şi dădură foc vreascurilor şi crengilor de brad bine uscate. Flăcările izbucniră cu o putere de neînchipuit,

întrucît slujitorii templului tiirnaseră pe rug felurite uleiuri şi balsamuri, ca să se aprindă cît mai repede.

În curînd, totul nu mai era decît o moviliţă de cenuşă, care, cînd se răci, fu luată de către însuşi marele preot şi pusă într-o urnă de aur, încrustată cu pietre scumpe.

Cu această urnă acum, procesiunea se îndreptă agale către rîul Argesis, unde urma să se îndeplinească ultima dorinţă a regelui Zorabes.

Ajungînd la malurile înalte şi verzi ale marelui rîu, dinspre marginea de răsărit a cetăţii Argedava, se opriră. Burebista şi Theba- lus ridicară urna de toarte, din lectică, şi coborîră taluzul rîului pe scara de piatră, pînă la cursul apei, unde îi aştepta o luntre mare, frumos împodobită cu crengi de brad. Urcară şi porunciră luntraşilor să-i ducă în susul apei pînă în dreptul unei sălcii mari, pletoase, sub care îi plăcea bătrînului rege să stea la sfat cu el însuşi şi să pescuiască, atunci cînd treburile domniei îi dădeau răgaz.

Aci ridicară urna şi răsturnară cenuşa în apa învolburată a rîului, care porni cu ea mai departe către marele fluviu Istru, iar acesta, la rîndul lui, spre imensitatea Pontului Euxin, unde avea să fie purtată în veşnicie de valurile în perpetuă frămîntare, în- frăţindu-se cu cel mai puternic element al vieţii din care toate se iviseră pe lume, în urmă cu veacuri de mult apuse, a căror vechime, mintea omenească, oricît s-ar strădui, nu o poate cuprinde !

Thebalus înălţă apoi amîndouă mîinile deasupra apei, a binecuvântare, rostind, totuşi, cu un nestăpînit surîs de tristeţe :

— Mergi înapoi pe-aceeaşi cale de unde ai pornit în lume

!CAPITOLUL VI

ÎN BRAŢELE MARELUI SACERDOT[1]

În curtea din faţa locuinţei regale de la Argedava era o nemaipomenită forfotă încă din zori. Douăzeci şi cinci de călăreţi îmbrăcaţi în straie de sărbătoare aşteptau nerăbdători semnalul de plecare pe care urma să-l dea tînărul rege Burebista. Acesta se sufla în fruntea lor, călare pe un frumos armăsar alb ca laptele, cu coama şi coada crescute lungi, fîlfîind la suflarea molcomă a vîntului de toamnă timpurie. Şuieratul se auzea subţire şi parcă se lua la întrecere cu nechezatul şi sforăitul cailor, bine strînşi în chingi şi plini de nerăbdare să pornească mai repede la drum.

Dar tînărul rege tot nu dădea semnalul de plecare. El avea ochii pironiţi la o fereastră, în afara căreia se afla un jghiab de bronz, unde se răsfăţau, plecîndu-şi chipurile îmbujorate în faţa adierii, o sumedenie de muşcate roşii, vesele că au mai prins o zi frumoasă, totuşi, şi plină de soare, căreia îi puteau da bineţe, fără să tremure înfrigurate !

În jurul lui Burebista roiau o sumedenie de oşteni, iar lîngă £a- lui său se afla marele tarabost Zarris, care îl privea cu vădită dragoste şi admiraţie.

Deodată, fereastra cu muşcate se deschise. în cadrul ei se ivi chipul plin de farmec al tinerei regine Getta, care, toată numai zîmbet, ridică mîna-i albă, fluturînd-o către Burebista.

Tînărul rege descălecă, îşi scutură straiele de praf, îşi potrivi centura şi porni în josul drumului spre călăreţul din ceata cealaltă, care şi el făcea acelaşi lucru.

Era un bărbat cu numai cîţiva ani mai în vîrstă decît Burebista, bine zidit, înalt, cu umerii largi, cu braţele vînjoase, cu părul revărsat în plete pe umeri, cu barba

1 **Sacerdot — mare pontif, mare preot.**

neagră şi ochii tot negri ca doi tăciuni. Avea o privire din care emana forţa şi ascuţimea minţii. Era îmbrăcat ostăşeşte şi semăna uluitor cu Burebista, care acum purta şi el o frumoasă barbă neagră.

Cînd se aflară la un pas unul de celălalt, îşi dădură dreapta, cu- prinzîndu-şi antebraţul, spre cot, cu mîna, după moda romană ; apoi îşi lăsară mîinile în jos, se priviră o clipă surîzători şi deodată se cuprinseră voiniceşte în braţe. Străinul spuse răspicat, surîzînd :

— Mărite rege Burebista, bine te-am găsit !

— Mărite sacerdot Deceneu, fii bine venit cu toţi ai tăi ! răspunse tînărul rege şi făcînd un gest cu mîna către ambele cete de călăreţi grăi tare : Vă rog să vă împrieteniţi ! Apoi îi spuse marelui sacerdot : înalte Deceneu, dacă binevoieşti, te-aş ruga să facem cîţiva paşi pe jos !

Marele sacerdot zîmbi surprins şi răspunse cu multă bunăvoinţă :

— Acelaşi lucru voiam să-l spun şi eu, mărite rege !

Burebista, prinzînd braţul lui Deceneu, zise bucuros :

— O, ce fericit m-aş simţi, de s-ar putea să fim întotdeauna la acelaşi gînd, amîndoi I Atunci aş fi sigur de izbîndirea tuturor planurilor ce mă năpădesc în fiecare zi, tot mai multe şi mai greu de adus la îndeplinire pentru un singur om, oricît de înzestrat ar fi acela !

— Să sperăm că aşa se va întîmpla ! răspunse Deceneu. Eu, unul, am toată bunăvoinţa să te ajut să înfăptuieşti tot ce va fi spre binele ţării. Şi, ţine minte, rege, ce-ţi spun acum, odată pentru totdeauna : eu sînt, în aceeaşi măsură : şi sacerdot, dar şi oştean, aşa că te poţi bizui pe mine în orice împrejurare, oricare ar fi aceea !

— Mi-am dat seama, de cum te-am văzut îmbrăcat ostăşeşte. Mă aşteptam să fii în odăjdii de mare sacerdot, venind într-un faeton poleit cu aur, tras de doi cai albi, aşa precum le-am văzut eu la Roma, pe fecioarele Vestei.

— Şi, în locul sacerdotului, ai văzut un oştean călare pe un cal asemănător cu al tău !

■— Da, asta mi-a spus mai mult ca orice !

— Precum şi faptul că *eu* am venit la tine, Burebista. Ştiu pe unde ai colindat în tinereţe şi în ce scopuri înalte ai făcut aceasta. Şi eu am fost în Egipt, unde am învăţat multe, chiar foarte multe, de la marii pontifi egipteni ; am fost şi în Grecia, ca şi tine. Numai la Roma n-am mai avut vreme să mă duc. Dar am să aflu de la tine tot ce voi dori să ştiu. Nu mi-e ruşine să ţi-o spun neted, în faţă, că te-am urmărit în tot timpul şi mi-au plăcut nespus purtările tale.

— Dar cum ai putut să mă urmăreşti, mărite sacerdot ?

— Hei, am oamenii mei de credinţă pretutindeni şi mi s-au adus la cunoştinţă toate acţiunile şi, mai cu seamă, toate gîndurile tale exprimate în numeroase rînduri.

— Acum încep să cred cu mai multă tărie ceea ce mai spun despre tine geţii şi dacii, Deceneu. Fără îndoială că vorbele au pornit de la Cogaionon, sanctuarul tău de la Sarmizegetusa, din ţara de dincolo de păduri, s-au răspîndit în toate ţinuturile noastre... şi fireşte că au ajuns pînă la Argedava !

— Şi vorbele acestea sînt de bine sau de rău, rege ?

— Depinde, cum vrei să le iei !

— Eu nu vreau să fie decît de bine !

— Se spune, Deceneu, că ai fi vrăjitor şi... prezicător şi că ai fi învăţat aceste două tainice şi de mare preţ meşteşuguri în Egipt !

— Da... şi ce vrăji anume am făcut şi ce preziceri ?
— M-ai făcut pe mine să te îndrăgesc ca pe cel mai bun prieten al meu, de cum te-am văzut ! De-abia ne-am întîlnit şi, totuşi, am strania impresie că te cunosc de o mie de ani.

Şi... mai departe ?[i]— -Şi.:, desigur, ţi-ai prezis că vom fi unul pentru altul un *„alter ego"* [1] perfect, că ne vom înţelege de cum ne vom întîlni, pînă la sfîrşitul vieţii noastre şi presimt că aşa va fi.

— Aşa va fi, o simt şi eu, Burebista ; dar să ştii că, totuşi, ai aflat prea puţine despre mine... prea puţine ! De aci înainte, te voi lăsa să le afli pe celelalte, prin mine însumi şi nu prin alţii ! în ceea ce priveşte vrăjile pe care le fac eu, precum şi prezicerile mele, le poate face orice om cu judecată, bun simţ şi învăţătură. Dacă am socoti altfel lucrurile, ar însemna că şi tu, rege, în felul tău, eşti vrăjitor şi prezicător, pentru că şi tu ai simţit că te vei înţelege cu mine. Cel mai sigur lucru e că noi ne potrivim, la gînd, ne iubim cu înfocare ţara în care ne-am născut şi voim s-o facem fericită. Şi cum noi, dacii şi geţii, ţinem mai presus de orice pe lume la pămîntul nostru şi la libertatea noastră, dacă în această fierbinte dragoste se ascunde vreo vrajă, ei, bine, Burebista, atunci sîntem şi noi vrăjitori !

***„alter ego"*, un alt eu ; o fiinţă perfect asemănătoare ; în latineşte.**

p CAPITOLUL Vn

REGELE BUREBISTA DĂ GLAS GÎNDURILOR SALE

T

[x] rei gărzi de noapte se schimbaseră pînă acum la palatul regelui Burebista din Argedava şi luminile de la camera sa de lucru nu se stinseseră încă.

Trecuse de mult miezul nopţii, iar vremea se răcorise simţitor, vîntul se înteţise puţin şi începuse să pişte. Oştenii de pază, cîte doi la fiecare gardă, îşi sprijineau lăncile pe umărul stîng, ca să-şi frece mîinile şi să-şi încălzească urechile. Făceau cîte cinci paşi la dreapta şi alţi cinci la stînga, aruncîndu-şi, de fiecare dată,

privirile nedumerite către ferestrele luminate ale regelui, pe care se vedea trecînd agale o umbră tremurătoare.

— Să fie Burebista ? îndrăzni să gîndească cu glas tare una din străji.

Cealaltă strajă răspunse gîndului :

— Poate fi şi marele sacerdot ! Umbra e ca o pată, n-o"poţi deosebi una de alta de la distanţă ; oricum, frate, a marelui tara- bost Zarris nu este !

— De ce ?

— Păi, pentru că ăla e bătrîn, se mişcă mai greu şi fără îndoială că mai mult stă pe jilţ. Dar, ca să dureze atîta un sfat, eu, ţi-o spun drept, n-am mai pomenit.

— Că ai şi avut cînd. Una, că eşti prea tînăr şi, a doua, că nici nu prea au mai fost sfaturi de astea atît de prelungite la palat. Vorba e, ai la tine ceva ca să ne mai încălzim ?

— Nu înţeleg ce vrei să zici ! <

— Ceva zeamă de struguri ! E toamnă, viile sînt pline de rod, a început culesul, oamenii zdrobesc strugurii fără pic de răgaz, mustul s-a şi înăsprit !

— Fereşte, Zalmoxis, de aşa ispită ! Ce cap pe tine ! Păi ce gardă ar mai fi aia cu băutura-n nas ? ! E poruncă strașnică de la rege ! Pînă acum a mers cum a mers cu bătrînul Zorabes, dar cu fiu-său nu-i de glumit ! După ce ieşi din gardă, da, atunci poţi să faci ce vrei !

— Mă gîndesc ce-or fi. avînd de vorbit atîta ?

— E... pun ţara la cale !

— Cînd am intrat noi, aveau încă două gărzi de vorbă înaintea noastră ! Asta înseamnă, după socoteala mea, că s-au scurs cam două clepsidre.[1]

1 **Clepsidră — ceas, ornic de apă, în antichitate ; cuvînt grecesc.**

— E. parcă stau numai şi numai de sporovăială ! Mai înfulecă şi ei cîte un copan de cocoş, cîte o ciosvîrtă de berbecel acolo, îi mai trag cîte o stacană de vin, că doar nu sînt de gardă, ca noi, şi pot să bea cît poftesc !

— De, ştiu şi eu ce să zic ? Poate bătrînul tarabost, socru-său, sau, iartă-mă Zalmoxis, poate Deceneu, dar de Burebista nu se pomeneşte aşa ceva. El nu bea decît apă de Argesis, adusă în curtea palatului pe olane acoperite, pusă apoi în oluri mari şi bătută cu piatră vînătă !

— Ce vorbeşti ? ! Păi, dacă-i aşa, nu-mi place că e băutor de apă, să ştii ! Asta nu e de-a bună ! Păi ce-a făcut el cît a stat la Atena şi la Roma, că, după cîte am auzit şi eu, că de văzut, la ce să mint, n-am văzut, nu mi-e ruşine la băutură nici cu grecii şi nici cu romanii !

— Se poate, n-am de un' să ştiu şi nici nu mă priveşte, fiecare neam cu năravul Îui, dar ceea ce am văzut cu ochii mei e că băutura peste măsură te face din om, ne-om, şi de rîsul lumii ! Şi după cîte bag seama şi tu eşti unul din ăia ! Duhneşti a bute, vorbeşti răguşit, ai ochii cam împăienjeniţi şi ţi s-a făcut nasul ca un ardei roşu de toamnă !

— O fi roşu, nu zic ba, dar nu de băutură, ci de oboseală şi de frig !

— Ştttt... taci... taci odată, omule, auzi paşii comandantului pe alee, se schimbă garda, hai, mişcă, „un, doi, trei, patru, cinci", înapoi, „cinci, patru, trei, doi, unu !"

Niciodată nu mai văzuse Argedava, cetatea de scaun a regelui Burebista, atîta însufleţire ca în această zi de sărbătoare, cînd i se aduceau ofrande marelui zeu Zalmoxis şi i se înălţau rugăciuni pentru sănătatea şi izbînda credincioşilor.

Uliţele, pe care fusese împrăştiat nisip din belşug, erau curate ca în palmă. Din zece în zece paşi se aflau plantaţi arţari, al căror frunziş foşnea uşor la suflarea

dulce a vîntului de toamnă. Pe alocuri se aflau bănci din lemn afumat de tisă, pentru odihna celor bătrîni sau a celor ce se simţeau obosiţi. în faţa tarabelor cu obiecte de artă grecească, egipteană, celtică, romană şi din ţară, se înghesuiau tot felul de cumpărători, atraşi de frumuseţea acestora : oale şi căni de ceramică pictată cu : flori, chipuri de zei şi de oameni, animale şi plante. în alte părţi se vedeau ţesături subţiri şi uşoare de lînă, cînepă şi în, în culori vii şi atrăgătoare. Sandale romane cu tălpi de bou şi curele de toval, centiroane de piele groasă de viţel şi de piele subţire de căprioară, haine de piele pentrii vînătoare, cordoane din piele de capră fin tăbăcită, încrustate cu ţinte de aur şi de argint şi cu catarame la fel, cizelate cu multă măestrie de argintarii daci sau aduse din Atena şi Roma, cuţite cu prăsele din coarne de cerb, în teci de piele de viţel : pe toate le găseai din belşug.

Dar iată că în faţa unei tarabe întinse se opreau multe femei atrase de felurite parfumuri şi miresme, ulei de ars, creme pentru uns faţa şi corpul, după baie, şi prafuri pentru înfrumuseţarea feţei. Aci erau expuse cîteva cutii de argint şi de bronz, măiestrit lucrate din ciocan şi dăltiţă, în care se găseau prafuri de culoare roz de o mare fineţe, extrase din mărgean ars în foc, pisat şi cernut apoi prin cele mai ¿lese site. Frumoasele femei geto-dace, ca dealtfel şi celelalte semene ale lor din lumea întreagă : grecoaice, romane, egiptene, persane şi evreice nu dispreţuiau îngrijirea atentă a feţei, a corpului, a părului şi unghiilor, folosind pentru aceasta întotdeauna, tot soiul de unsori, parfumuri, vopsele şi farduri de diferite culori, mai vii sau mai discrete, după preferinţă sau după cum li se părea lor că le prind mai bine şi le dau o înfăţişare mai atrăgătoare.

Mai toate cumpărătoarele purtau la cingătoare pungi de piele bine strînse în şnururi tot de piele, din care

scoteau cu dărnicie : drahme şi tetra-drahme greceşti de argint, bani macedoneni de argint şi de aramă cu chipul lui Filip al II-lea şi-al lui Alexandru Macedoneanul, bătuţi la cele patru mari monetării din Dacia, şi denari republicani romani, care circulau în toată ţara cu aceeaşi putere de cumpărare.

Dar animaţia aceasta neobişnuită nu se datora numai sărbătoririi marelui zeu Zalmoxis. Mai erau două motive de mare însemnătate, care atrăseseră atîţia locuitori geto-daci din toate ţinuturile în Argedava.

Primul : se anunţase din vreme că a doua zi va oficia la uriaşul templu de marmură albă, încrustată cu aur, al lui Zalmoxis, însuşi marele sacerdot Deceneu, sosit special pentru aceasta de la faimosul sanctuar zidit de daci la *Cogaionon,* pe pitorescul deal împădurit al marii cetăţi Sarmizegetusa din ţara de dincolo de păduri.

Iar al doilea punct de mare atracţie pentru locuitorii geto-daci era acela că, la această neobişnuită slujbă, avea să participe, pe lîngă regele Burebista şi regina Getta, încă doi regi şi patru mari taraboşti din Tracia, invitaţi în mod cu totul special de către Deceneu, care nu putea fi refuzat de nimeni, sub nici un motiv, atît de mare era autoritatea sa, stima şi dragostea de care se bucura aci şi dincolo de munţii Carpaţi, în întreaga ţară.

Mulţi credincioşi, fie aceştia pileaţi[1], simpli capilaţi[2] sau

[1] ***Pileaţi*** — nobili daci, taraboşti; dintre aceştia se alegeau regii şi marii preoţi.

[2] ***Capilaţi*** — fruntaşi daci.

mici lucrători de pămînt, îl socoteau pe Deceneu drept un al doilea Zalmoxis şi n-ar fi îndrăznit să-i calce vreo învăţătură sau să iasă din cuvîntul său pentru nimic în lume.

Cei chemaţi la slujba ce urma s-o oficieze Deceneu, sosiseră de mult la templul lui Zalmoxis, care era deschis şi putea cuprinde peste o mie de oameni. Dar iată că vremea se posomori pe neaşteptate. Invitaţii care intraseră nu ştiau nimic despre această schimbare ; iar cei ce soseau încă îşi ridicau cu mirare ochii spre cer, nevenindu-le să creadă că după o zi şi o noapte atît de frumoase putea să plouă.

Afară, picăturile se îndesau din ce în ce şi deodată ploaia îşi repezi perdelele grele şi groase de apă rece care cădeau cu o putere de necrezut, biciuind feţele oamenilor aflaţi în bătaia vîntului. Deşi era în zori, se întunecă de parcă ar fi sosit amurgul ; cerul plumburiu fu brusc spintecat în fulgere scurte şi, peste cîteva clipe, se auziră bubuituri îndepărtate, de parcă s-ar fi bătut în fundul lumii o mie de tobe odată, vestitoare de război.

Şi apa continuă să cadă cu şi mai multă furie.

Tocmai sub aceste duşmănoase rafale şi îngrozitoare trăsnete năprasnice, sosiră regele Burebista cu regina

Getta, marele sacerdot Deceneu şi ceilalţi regi şi taraboşti care doreau să ia parte la slujba divină.

Toţi erau apăraţi de baldachine mari pe care le purtau puternicii oşteni din gardă, aşa că ajunseră la templu stropiţi numai de câteva picături de ploaie, ca şi cum ar fi băut apă în pumni de la un izvor şi li s-ar fi prelins cîţiva stropi pe mînecile îmbrăcămintei.

Lumea se dete îndată la o parte cu mult respect, formînd două coloane compacte şi lăsînd drum liber prin mijloc.

Dealtfel, noii sosiţi nu erau mai mulţi de doisprezece, aşa că, îndată ce trecură, masa de oameni se închegă la loc.

Cînd ajunseră la intrare, deşi poarta era largă cît să încapă cinci oameni odată, Deceneu îi făcu loc regelui Burebista să intre împreună cu regina şi veni în urma lor, şoptind în limba egipteană, pe care era sigur că n-o cunoştea nici unul din cei de faţă :

— Parcă aş fi cerut eu această ploaie grozavă !

— Şi chiar **n**-ai cerut-o tu, Deceneu ? ! îi răspunse regele în aceeaşi limbă.

— Nu ! M-am gîndit intens numai că ar fi foarte potrivită pentru asemenea ocazie şi Zalmoxis mi-a îndeplinit gîndul. Ploaia mă va ajuta în ceea ce voi spune mulţimii.

— îţi doresc din suflet, Deceneu, să fie toate pe gîndul tău, cum a fcfet şi această ploaie.

După ce noii sosiţi intrară, doi preoţi, ce aşteptau lîngă masiva uşă de stejar ferecat, îl însoţiră pe Deceneu pînă la masa altarului, în spatele căreia se afla uriaşa statuie de marmură cu podoabe de aur a marelui zeu Zalmoxis, înaltă cît statul a trei oameni voinici.

Zeul purta îmbrăcămintea obişnuită a geto-dacilor : cămaşă strînsă la mijloc cu cingătoare şi pantaloni lungi

băgaţi în opinci legate cu baiere. Pe cap avea o coroană împletită din frunze de stejar lucrată în aur. Pletele i se revărsau pe umăr ; barba şi mustăţile erau de asemenea lungi, ochii adînciţi în orbite, cum se obişnuia la statui ; din întreaga înfăţişare a zeului se desprindea o mare bunătate.

Deceneu era îmbrăcat în straie lungi, preoţeşti, de canabiza [1], ce amintea întrucîtva straiele greceşti. El se întoarse mlădios, făcu o plecăciune în faţa zeului, apoi cercetă flacăra nestinsă ce ardea în mijlocul mesei ; îşi trecu încet mîinile pe deasupra ei şi se plecă din nou, dar de astă dată, în faţa credincioşilor.

în această clipă se auziră din spatele statuii acordurile line şi melodioase de liră şi vocile suave şi limpezi ale unui cor de copii, înălţînd un imn de slavă lui Zalmoxis.

Corul îşi încetă cîntarea şi atunci se auzi glasul puternic al lui Deceneu, continuînd imnul închinat marelui zeu.

În templu se făcuse o linişte desăvîrşită ; uşa cea mare şi grea fusese închisă ; ploaia se auzea uşor ca un susur îndepărtat de izvor, iar trăsnetele conteniră.

Cei ce veniseră să-l asculte pe Deceneu erau numai ochi şi urechi. Vocea marelui sacerdot avea o deosebită putere şi frumuseţe ;• şi apoi, geţii şi dacii nu puteau să uite că cel mai mare cîn- tăreţ al lumii, *Orfeu,* care-i uluise şi îi încîntase pe cei vechi cu viersu-i plin de farmec, impresionîndu-l pînă şi pe Hades, zeul infernului, fusese trac de neamul său. Şi ei moşteniseră înclinarea marelui lor strămoş către muzică.

1 **canabiza — cînepă, în limba dacică.**

Aveau pentru copii o puternică dragoste şi cea mai mare bucurie a lor era să vadă casa plină de urmaşi. Mai fiecare familie se lăuda cu şapte-opt şi chiar zece copii, pe care părinţii îi fcreşteau cu multă grijă, căutînd să le dea cele mai alese învăţături. Şi, printre acestea, la mare cinste se afla muzica. Corurile de copii erau numeroase şi geto-dacii învăţau chiar legile ţării pe dinafară, cîntîndu-le, cu multă plăcere, atunci cînd se ivea prilejul.

Şi aceşti viteji daci erau pe deplin încredinţaţi că melodioasele rugăciuni înălţate către Zalmoxis de vocile suave ale copiilor neprihăniţi, cu atîta căldură şi convingere, vor fi ascultate de către marele zeu cu mai multă plăcere şi îndeplinite mai curînd ! >

Imnul intonat de marele sacerdot acum alterna cu corul de copii şi era într-adevăr o adevărată încîntare să asculţi asemenea muzică demnă de zeul căruia i se adresa.

„Rugămu-te, Zalmoxis, măritul nostru zeu, Ajută-ne în viaţă să fim cinstiţi şi buni, Să fim viteji, statornici şi ţării credincioşi, , Să ne-apărăm pământul rămas de la cei vechi Şi să-l muncim cu rîvnă, cu drag şi cu mult spor, Să ascultăm cuvîntul de bine-al celor mari,
Pe rege şi pe preoţi, pe taraboşti, şi toţi, Cei ce ne spun de bine şi binele-l doresc, Să fie-n veci în ţară şi-n neamul nostru scump ! Ajută-ne, Zalmoxis, măritul nostru zeu !"

Cînd Deceneu se înclină din nou în faţa mulţimii, aplecîndu-şi amîndouă mîinile a binecuvîntare, doi tineri aduseră un miel alb şi un cuţit strălucitor şi se opriră în faţa marelui sacerdot. Acesta mîngîie mielul pe cap, trecu uşor lama cuţitului prin lîna ondulată şi albă ca laptele, fără să-i facă nici un rău, şi rosti cu blîndeţe :

— Aduceţi jertfa în camera din fundul templului !

Un murmur de satisfacţie se auzi în mulţime. Deceneu ridică mîna dreaptă, cerînd tăcere. Apoi rosti cu

vocea sa sonoră şi impresionantă, nu numai cînd cînta, ci şi cînd vorbea :

— Nu ne-am mai văzut pînă astăzi şi deci nu ne cunoaştem. Dar am auzit unii de alţii : voi aţi aflat unele lucruri despre mine, eu n-am aflat despre voi decît că sînteţi : harnici, pricepuţi la treabă, isteţi şi mai ales viteji, cînd e vorba să vă apăraţi pămîntul pe care v-aţi născut şi care vă hrăneşte pe toţi cu atîta bunătate !

într-una din nopţile mele de veghe de la Cogaionon, Zalmoxis mi-a spus : „0, Deceneu, slujitorul meu preacredincios, trezeşte-te şi pleacă de îndată lă Argedava, unde domneşte tînărul rege Bure- bista. A sosit vremea ca soarta geţilor, a dacilor şi a celorlalţi traci din ţinuturile acestea să se schimbe ; ca aceste harnice, destoinice şi Viteze popoare să fie preţuite în lume după marile lor merite şi virtuţi, pe care le-au dovedit de-a lungul veacurilor, dar nu îndestul. Burebista a colindat, ca şi tine, Deceneu, prin multe ţări şi a învăţat multe lucruri folositoare, pe care trebuie să le pună în slujba poporului pe care-l conduce. Ajută-l cum vei putea şi cît vei putea de mult să ajungi la îndeplinirea dorinţei mele, care sînt tot din neamul vostru, şi voi revărsa mulţumirea mea deplină asupra acestui pămînt binecuvîntat !"

Şi a tăcut Zalmoxis. Am îndrăznit să-l întreb :

— Ce trebuie să fac pentru aceasta, mai înainte de toate, preamăritul meu stăpîn ?

Şi marele nostru zeu mi-a grăit scurt :

— Ţi-am spus : pleacă la Argedava, întîlneşte-l pe Burebista şi stai de vorbă îndelung cu el. Şi, de veţi mai avea cumva nevoie de îndrumările mele, voi şti eu în ce fel să vă găsesc.

Acum, mărite rege Burebista, te rog să ne faci cinstea de a ne vorbi despre tot ce am plănuit noi împreună, în noaptea sosirii mele la Argedava.
Un freamăt de uimire se ridică din mulţimea celor de faţă. Cei trei regi şi taraboştii care le erau alături, se mişcau oarecum nemulţumiţi, nu se aşteptau să audă lucruri prea plăcute pentru ei, dar se stăpîneau să scoată o şoaptă măcar ; încă nu era vremea pentru aceasta. Şi apoi, Deceneu se afla la trei paşi în faţa lor, în stînga regelui Burebista, care, între timp, se ridicase, şi venise lîngă el. Marele sacerdot îi privea senin, surîzător, cu multă blîndeţe şi încredere, şi ei se străduiau să-i merite aceste înalte sentimente, ce le citeau în ochii lui mari, calzi, negri şi pătrunzători cum nu mai văzuseră alţii pînă atunci în viaţa lor, căci le era teamă ca nu cumva, prin vreun gest necugetat sau vreo şoaptă nelalocul ei, să-l facă pe marele sacerdot să se încrunte şi să-şi alunge surîsul ce lumina frumoasa lui faţă. Aşa că aşteptau desfăşurarea evenimentelor, chiar dacă acestea nu ar fi fost pe gîndul lor. Burebista ştia acum că va fi ascultat cu mare atenţie, aşa,că îşi întări frumosul său glas care vibra întocmai unei corzi de harpă şi rosti următoarele :
— Iubiţi oaspeţi, ştiţi cu toţii, la fel de bine ca şi mine, că ne aflăm pe aceste frumoase şi bogate ţinuturi, de la începutul lumii şi aci vom rămîne, căci nimeni nu va putea să ne alunge! Totul atîrnă de voinţa noastră, de vitejia, hărnicia, cinstea şi cumpătarea noastră a tuturor în toate ! Numai atunci, marele şi neasemuitul nostru zeu Zalmoxis ne va ajuta !
Trăim vremuri grele şi tulburi. O mare putere se ridică la apus. Mai mare decît aceea a lui Alexandru Macedoneanul : puterea romană. Rînd pe rînd, ţări mari, viteze, cu trecut glorios, au fost cotropite de către această putere acaparatoare ca nici una pînă acum. Egiptul, Grecia,

Macedonia, Spania, sudul Galliei şi celelalte, nici una nu a putut rezista puhoiului roman, care le-a trecut cu uşurinţă, pot spune, sub stăpînirea sa ! V-aţi întrebat oare de ce n-a putut rezista nici una din aceste ţări ? Că viteze au fost toate popoarele ce le locuiesc. Răspunsul este unul singur şi plin de adevăr : pentru că toate aceste popoare Viteze nu au fost unite !

Aci, regele Burebista se întoarse, luă de pe masă un sul de papirus legat cu şn-ur de argint şi grăi în continuare: — În desele mele călătorii de învăţătură prin ţări străine, am avut prilejul să citesc diferite scrieri folositoare.

Mai mult decît toate, mi-au plăcut acelea în care se povestea viaţa[1]" popoarelor. Astfel s-a făcut că mi-a ajuns la cunoştinţă o istorie a marelui învăţat *Herodot,* în care acesta vorbeşte, printre altele, şi despre neamul nostru al tracilor şi spune următoarele. Ascultaţi :

„Neamul tracilor este, după acela al inzilor, cel mai numeros din lume. Dacă ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înţelege între ei, ar fi de neînvins şi, după socotinţa mea, cu mult mai puternici decît toate neamurile".

Acestea au fost scrise de Herodot acum patru sute şi mai bine de ani. Vedeţi dar ce părere bună are dînsul despre noi şi ce sfat plin de înţelepciune ne dă. îngăduiţi-mi, acum, să vă aduc în amintire o povestire scurtă : „Un tată avea trei feciori, la vîrsta de însurat, dar care nu se înţelegeau între ei, aşa cum se întîmplă uneori între fraţi. Era tare mîhnit bătrînul că feciorii lui nu se au bine. Şi cînd îi veni şi lui sorocul să plece din această lume, îi chemă pe cei trei fii şi le spuse : „Dragii tatii, eu nu mai am mult de trăit şi vreau să mă sting liniştit. Iată aci, lîngă patul meu, se află un snop de nuiele. încercaţi să-l rupeţi,

fiecare pe rînd." Feciorii îşi ridicară sprîncenele cu adîncă uimire şi întrebară pe taică-său : „La ce bun, tată ?" „Veţi vedea; faceţi ce v-am spus !" încercă cel mai mare să rupă snopul, nu putu ; mijlociul, la fel; mezinul, aşijderea! „Nu se poate rupe, tată!" grăiră dînşii înciudaţi. „Ba se poate, flăcăii tatii, şi încă foarte uşor ! Ia priviţi colea !" Şi bătrînul, desfăcînd snopul, luă una cîte una nuielele şi le rupse la rînd pe toate ! „Apoi aşa ştiam şi noi!" strigară băieţii necăjiţi. „Dar ce nu ştiaţi, le răspunse bătrînul, e că unirea face puterea, că fiecare nuia a fost uşor de rupţ singură, dar toate nuielele la un loc, în snop, nu ! Aşa şi cu voi, fecioraşii mei-, căutaţi să fiţi uniţi, dacă vreţi să fiţi puternici şi de neînvins !"

Eu am primit veşti de la prietenii pe care mi i-am făcut la Roma, cît am stat acolo, că generalii romani se gîndesc mult şi la noi şi la Părţi, dar nu de bine. Deocamdată, ei au în vedere ţările mai apropiate de Roma, ca, de pildă, Gallia, cu care s-a şi făcut începutul. Să-i aşteptăm pe romani să ne găsească nepregătiţi, cînd vor avea ei poftă ? Nu e mai bine să ne afle strîns uniţi, ca să nu avem şi noi cumva soarta celorlalte popoare pe care le-au găsit dezbinate, deşi fraţi în aceeaşi ţară ?

Regii şi taraboştii din primul rînd al mulţimii simţiră privirile pătrunzătoare ale lui Deceneu că le sfredelesc ochii. Aveau impresia stranie că sînt ca paralizaţi. Ar fi voit să spună ceva, dar le era peste putinţă.

Atunci, marele sacerdot ridică mîna dreaptă şi surise îmbietor :

— De aceea v-am rugat să ne faceţi cinstea de a veni la această mare sărbătoare, spre a ne sfătui cum e mai bine să ieşita din greul impas în care se găsesc ţinuturile noastre !

Ridică cuvînt cel mai vîrstnic dintre regi :

— Aşa este tot ce s-a spus aci şi nu e bine că este aşa. Fără îndoială că orice încercare de supunere asupra noastră trebuie să ne găsească strîns uniţi. Vorbim aceeaşi limbă, avem aceleaşi obiceiuri şi aceiaşi zei, ne îmbrăcăm cu toţii la fel. Cine va fi însă regele acestor ţinuturi ce-ar trebui să se unească într-o singură ţară ?

— Aşa este, grăiră într-un glas ceilalţi regi şi taraboşti, cine va fi noul rege şi ce nume va purta ţara ?

Deceneu deschise gura şi înainte de a rosti primul cuvînt se făcu din nou tăcerea de la început. Apoi spuse :

— Întrucît ţinuturile cele mai întinse din cele patru părţi de ţară sînt locuite de daci, socot că este foarte nimerit ca întreaga ţară să se numească de aci înainte *Dacia !*

— Aşa să fie ! Dacia ! E cel mai potrivit nume ! încuviinţă mulţimea. Apoi se auziră strigăte din primele rînduri :

— Dar regele ? Cine va fi regele Daciei ?

Deceneu îşi pironi privirea-i întunecată asupra celor trei regi din faţă şi a taraboştilor, ridică mîna dreaptă asupra lor, îi cuprinse într-un cerc imaginar şi grăi cu o putere neînchipuită în glas, de hăuli templul, iar cei la care se uitase el cu o stăruinţă ce-i înfioră se cutremurară şi simţiră că-i cuprinde ameţeala.

Dar e de la sine înţeles că rege al Daciei va fi acela pe care îl veţi alege voi : cel mai vrednic, cel mai învăţat, cel mai tînăr, cel mai curajos şi cel mai cumpătat.

— Cînd şi unde îl vom alege ? se auziră glasuri din diferite părţi ale templului.

Deceneu rosti cu aceeaşi tărie, ca o sentinţă ce nu suferea amî- nare, tăind aerul cu latul palmei drepte :

— Acum ! Aici ! Alegeţi-l, vă rog, iar eu îl voi unge de îndată rege al Daciei, în faţa zeului nostru suprem, Zalmoxis, din a cărui voinţă a fost ales !

Şi atunci, în cor uriaş, izbucniră glasurile tuturor celor din faţă, asemenea unui tunet ce făcu să se zguduie ferestrele templului :

— *Burebista î*

Deceneu privi stăruitor la buzele celor trei regi şi ale taraboştilor oaspeţi, care tăcuseră. Dar, deodată, şi aceştia rostiră cu un neaşteptat entuziasm, într-un glas :

— Burebista !

Şi din mulţimea în delir se auzi urarea sinceră pornită din o mie de piepturi :

Trăiască Burebista, regele Daciei lCînd oaspeţii părăsiră templul, soarele strălucea pe cerul albastru şi fără pic de nor, iar uliţele erau uscate, de parcă niciodată n-ar fi curs picătură de ploaie pe ele. Numai copacii mai purtau stropi argintii de apă limpede ce sclipeau vesel pe frunze, în bătaia zîmbitoare a razelor, asemenea unor licurici de dimineaţă.
Toţi priveau uimiţi această neaşteptată schimbare a vremii şi se uitau unii la alţii, plini de încîntare, fără să slomnească o vorbă, dar toţi cugetînd că aceasta a fost cu adevărat o minune a marelui lor zeu Zalmoxis şi că e de bun augur.CAPITOLUL Vm

ÎN ŢARĂ NOUĂ, LEGI NOI

Hotărîrea era luată de către cei doi mari bărbaţi ai Daciei : Burebista şi Deceneu : mai înainte de orice, trebuia să facă împreună o preumblare prin cîteva sate şi cetăţi ale ţării, pentru a vedea la faţa locului cum trăiesc oamenii, cum muncesc şi cum îşi petrec timpul ; cînd munca le da răgaz de linişte şi de odihnă. Dar, mai. cu seamă voiau să le afle nevoile, pentru a-i ajuta să ducă o viaţă îmbelşugată, plină de voie bună, îmbogăţindu-şi mereu cunoştinţele, ca să ajungă a sta cu cinste şi vrednicie alături de greci şi de romani, dacă nu să-i întreacă.

Iarna fusese blîndă în anul ce trecuse : cîteva fulguieli uşoare, un pui de vîntuleţ şăgalnic, cîteva ploi repezi şi scurte, alungate de soarele grăbit să-şi arate marea lui putere şi să svînteze pămîntul, şi iată, că, deodată, primăvara trimise la început o puzderie de ghiocei învestmîntaţi în alb, să-şi sune clopoţeii şi să vestească întregii suflări că, în cîteva zile, zeiţa lor va poposi pentru trei luni pe meleagurile ţării.

Era o zi minunată într-adevăr aceea pe care-o aleseseră cei doi prieteni ca să-şi înceapă preumblarea. O căldură plăcută, mole^i- toare, ce te îmbia mai degrabă la somn, era purtată pretutindeni de către adierea molcomă a vîntului, răspîndind în văzduh mireasma neasemuit de dulce şi îmbătătoare a caişilor înfloriţi. Ei îşi desfăcuseră cei dintîi bobocii, răsfrîngîndu-şi guleraşele albe şi îndemnînd albinele să-i viziteze şi să culeagă preţiosul lor nectar.

Pe marginile drumurilor de ţară şi prin grădinile oamenilor, toţi pomii roditori, într-o întrecere tăcută, îşi împodobiseră crengile cu mii de steluţe albe, risipind şi ele în văzduh cele mai suave parfumuri ce se puteau închipui.

Zumzetul adormitor al albinelor venea dinspre aceste mirese de basm, ce încremeniseră, în dansul lor ciudat, într-un picior, parcă aşteptîndu-şi răbdătoare mirele care să le alunge vraja şi să le cuprindă în braţe.

\

Rîndunelele harnice îşi începuseră colinda timpurie de la casele, la care se opriseră, la rîul sau la fîntîna din apropiere, de unde să-şi aleagă pămîntul pentru cuib, dacă nu şi-l găseau în bună stare pe cel de-aeum un an.

Iar berzele îşi începuseră clămpănitul, deschizîndu-şi ciocurile lungi către soare, de la care parcă aşteptau un răspuns la ruga lor.

Prin crengi se mai rătăceau uneori şi păsările cîntătoare sosite din dumbrăvile apropiate de sat, să-şi vadă prietenii de-acum un an şi să le dea bineţe. în faţa lor, vrăbiuţele tare gureşe şi zgomotoase îşi întrerupeau brusc gălăgia şi nu mai îndrăzneau să scoată un : *„cirip",* măcar. Voiau să audă şi ele cîntecul acela plin de atîta măiestrie şi voie bună !

în spatele celor doi prieteni, la o distanţă cam de zece paşi, călărea o ceată de zece ostaşi pe două rînduri, de cîte cinci oameni fiecare.

Părăsiseră satul şi în faţa lor se întindeau părţi de pămîrtt din imensa şi mănoasa câmpie a Istrului.

Oamenii ieşiseră la arat de cu zori, cu pluguri de fier trase de cîte doi boi albi, puternici, cu coarnele răsucite în sus.

Regele, care pînă acum nu prea avusese prilejul să-i vadă pe daci la munca câmpului, se opri din drumul mare şi o luă pe lîngă un răzor de măceş, urmat de marele sacerdot. Plugarul îşi dădu seama, atît după cei zece oşteni ce aşteptau în mijlocul drumului, cît şi după îmbrăcămintea celor doi bărbaţi, ce ajunseseră lîngă el, că aceştia nu pot fi oameni de rînd : Burebista purta o tunică de lînă albastră, tighelită cu fireturi de aur, avînd iţarii strînşi pe pulpe şi legaţi de-a curmezişul pînă la genunchi cu nişte cureluşe ce-i porneau de la sandalele de piele castanie, împodobite cu ţinte de argint ; iar Deceneu purta o manta sacerdotală scurtă făcută din pînză subţire de în şi avînd în picioare, de asemenea, sandale, după moda romană. Dar înfăţişarea amîndurora era de
0 măreţie neobişnuită. Plugarul nu-şi mai amintea să fi văzut vreodată în viaţa lui, nici în vis măcar, doi oameni cu care să-i poată asemui pe cei doi călăreţi ce veniră lîngă el să-i vorbească. Un singur lucru îl mirase pe ţăran : călăreţul îmbrăcat cu manta, ce părea a fi preot, avea mijlocul legat cu o cingătoare lată de piele, purtînd în stînga o sică, asemeni oricărui oştean dac.

Bună-cuviinţa îl făcu să-şi plece capul şi să rămînă aşa, pînă ce
1 se vorbi. Dar ţăranul nu era singur pe cîmp, ci cu mulţi alţi soţi de muncă. Aceştia, văzînd că omul s-a oprit din arat, că lîngă el se află doi străini ce par a fi taraboşti şi că

pe aceştia îi aşteaptă în drum o ceată de zece călăreţi, lăsară şi ei lucrul şi se apropiară de îndată, ceea ce, de fapt, dorea şi călăreţul. Cînd se strînseră mai mulţi, Burebista întrebă cu blîndeţe :

— Cum merge aratul, oameni buni ?

— Merge bine, înălţimea voastră, răspunse, ridicîndu-şi capul, ţăranul, ce era stăpînul locului pe care ara. Acuma merge bine, că avem brăzdare de fier făcute la Argedava !

— Mă bucură ! Dar nu înţeleg un lucru : de ce araţi în picioarele goale ? Nu aveţi, oare, opinci ?

— Ba avem, înălţimea voastră, avem din belşug, că doar chiar noi ni le facem din pielea vitelor noastre, dar aşa arăm noi, cum se spune, din bătrîni, *„desculţi pe brazdă"*, pentru a simţi cu talpa piciorului cît de cald sau cît de rece e pămîntul, ca să nu ne stricăm sămînţa de-a surda. La seceriş, însă, ne punem opincile, că ne întoarcem apoi pe mirişte şi ne pişcă la tălpi, ba ne şi sîngerează cîteodată pe piciorul gol.

— Bună şocoteală ! Şi ce veţi semăna ?

— Unii semănăm grîu, alţii mei, secară, sau orz şi ovăz, dar în fiecare an semănăm altceva decît în anul trecut, ca să se odihnească pămîntul. Ba, de multe ori, avînd pămînt îndestul, nu-l mai semănăm pe cel vechi decît cu nutreţ sau cu nimic şi să iasă ce o vrea pe el, ca să nu-i secătuim puterea !

— Ba să nu vă mai temeţi de aceasta, oameni buni, şi ceva mai de folos tot să semănaţi; să nu mai lăsaţi nimic la voia întîmplării, căci pămîntul ţării noastre e gras şi dă rod din belşug, dacă ştii să-l îngrijeşti cum trebuie şi eu văd că vă pricepeţi !

— Şi eu zic că ne pricepem, înălţimea voastră, că griul nostru trece hotarele. Daciei şi-i hrăneşte pe greci,

pe romani şi pe cîţi vor mai fi ; numai la egipteni nu se duce ! spuse omul cu necaz.

— De ce ? zîmbi regele.

— Apoi pentru că aceia fac grîu din belşug, după cîte am auzit, că la ei se revarsă Nilul în fiecare an şi apoi, cînd îşi strînge apele, lasă în urmă-i un nămol roditor, cum nu se mai află altul prin alte părţi de lume. Ei nici nu trebuie să mai are pămîntul ; aruncă sămînţa, zeul lor, Soarele, îl face să crească, le coace griul şi gata !

— E adevărat ce spui, prietene ! Eu am fost la Egipt şi am văzut cu ochii mei şi revărsarea Nilului şi cum cresc felahii[1] grîul. Dar şi la noi, în Dacia, pămîntul este cît se poate de roditor. Ploile cad întotdeauna la timp şi, slavă lui Zalmoxis, strângem grîu de mai dăm şi altora, aşa cum bine ziseşi chiar tu, adineauri. Şi-apoi ţara noastră e mănoasă şi bogată, în toate roadele pământului şi ale apelor şi în toate făpturile.

— Aşa este, precum ai spus, înălţimea ta, numai că am voi şi noi aceştia să ştim cu cine am avut cinstea de a sta de vorbă, că oameni de rînd se vede cît de colo că nu sînteţi ?

— Ai dreptate. Află, deci, om bun, că eu sînt regele Burebista, iar prietenul meu este marele sacerdot Deceneu şi am pornit la o preumblare prin ţară, pentru a vedea, la faţa locului, cum stau lucrurile şi cam ce ar

[1] **Felah — ţăran egiptean.**

Pe-aproape de nămiezi, ajunseră la malul Istrului. Cîteva sălcii plîngătoare îşi aplecaseră pletele mlădioase cu frunze verzi, înguste, deasupra apei ce venea în vălurele argintii. Ele făceau o umbră plăcută, răcoroasă, pentru pescarii cu undiţa, care împrăştiaseră pe iarba mătăsoasă felurite oale de lut şi coşuleţe de papură în care se zbăteau peşti argintii cu ochii roşii. în largul apei se legănau

trebui să mai facem, spre a merge toate cît mai bine cu putinţă.

— Aşa se cade ! încuviinţă plugarul, privindu-l în ochi pe rege." E mare lucru cînd capul se îngrijeşte de trup. Apoi veni lîngă De- ceneu, îi luă mîna, i-o sărută cu evlavie şi întorcîndu-se, întrebă curajos : Miroase cumva a război, mărite rege ?

— încă nu, prietene, surise Burebista. Dar, de-ar fi să avem război, cine ar mai vedea de cîmp ?

— Aceia ce stau acum acasă şi văd de treburile mărunte : bă- trînii, femeile şi copiii răsăriţi. Că doară şi războiul acesta nu poate dura cît lumea !

,— îmi place cum judecaţi. Rămîneţi sănătoşi, oameni buni, le grăi regele şi întoarse calul.

— Zalmoxis cu voi ! adăugă marele sacerdot şi porni după Burebista.

Călăreţii părăsiră ogoarele şi ieşiră la drumul mare. Burebista se-nălţă în şa, scrută zarea, punînd mîna streaşină la ochi, roti armăsarul de cîteva ori în jurul său şi-apoi spuse, arătînd cu mîna spre miazăzi :

— Aceasta-i mănoasa cîmpie a Istrului ! Ce-ar fi, mă gîndesc, să pornim spre albia marelui fluviu, să vedem cum îşi duc viaţa şi oamenii de pe malurile sale ?

— Ar fi foarte nimerită această preumblare, răspunse Deceneu: Vremea e frumoasă, căldura e blîndă, nedogoritoare, şi nici drumul nu e prea lung pînă acolo. Iar în calea noastră vom mai întîlni locuri ce merită a fi cunoscute!

— Să pornim dară, însă la pas domol, hotărî regele, ca să ne putem bucura în voie de frumuseţea priveliştilor din jurul nostru !

bărci pentru pescuitul mare cu : năvodul, plasa şi coşul. Pescăruşii ageri săgetau văzduhul sau, răbdători, aşezaţi pe copacii de pe mal aşteptau să se ivească peştişorii pe

care puteau să-i prindă cu ciocul lor lung şi puternic, fără prea multă caznă.
Pescarii văzură în depărtare un nor de praf stîrnit în mijlocul drumului şi aşteptară liniştiţi să vadă ce este. De-un vîrtej vestitor de furtună nu putea fi vorba, întrucît nu era prea departe de ei, iar în văzduh stăruia liniştea. Dar cînd, în faţa norului, văzură înaintînd pîlcul de călăreţi, priponiră undiţele în apă şi se ridicară în picioare.
În fruntea noilor sosiţi, doi oameni li se păreau pescarilor mai arătoşi şi aceştia erau regele şi marele sacerdot, care rostiră amîn- doi deodată aceleaşi cuvinte, de parcă s-ar fi vorbit dinainte ce să spună :
— Bună vremea, oameni buni !
— Şi bine v-am găsit, adause de îndată cel mai tînăr din ei, că, după cîte se vede, v-am găsit la treabă !
— Bine-aţi venit, înălţimea voastră ! răspunseră cu bună-cu- viinţă şi pescarii tot într-un glas !
Apoi cel mai vîrstnic din ei întrebă :
— Aţi plecat cumva după peşte ?
— Ba nu, moşule, zîmbi Burebista, că avem şi noi acasă, din Argesis, destul.
— Veţi fi avînd, nu zic ba, dar nu se potriveşte cu aceşta de Istru ! grăi bătrînul pescar cu mîndrie.
— Cum aşa ?
— Păi în Argesis, înălţimea ta, n-ai să prinzi niciodată scrumbii de-acestea mari şi gustoase şi nici crapi cît mieii, aşa cum am pescuit chiar eu mai adineauri, unul ! Ia priveşte, rogu-te, la rădăcina sălciei ! Aşa-i ? Ce zici de el ?
— Zic, prietene, că, într-adevăr, pîn-acum n-am mai văzut un crap atît de mare şi de frumos ! spuse regele.

— Ăsta să tot aibă vreo treizeci de ani, că ei, crapii, după cum se ştie, ating suta ! Dar să stăm de vorbă după ce-ai să-l mănînci !

Călăreţii începură să rîdă de sfătoşenia bătrînului, iar pescarii de asemenea.

— Ai de gînd să-l frigi şi să mă pofteşti cumva la masă, prietene ? *

— Ba nu, înălţimea ta, că aci pe malul Istrului n-am ce-mi trebuie pentru a-l găti după cum se cuvine : nici usturoi, nici cimbru, nici piper, nici lămîie şi nici ulei grecesc de măsline, măcar că l-aş putea frige la proţap şi să-l fac saramură... Şi casa mea e prea mică şi nu îndrăznesc a-l primi într-însa pe părintele Daciei !

Burebista simţi cum un fior de emoţie îi străbate tot trupul.

— De unde mă cunoşti, moşule, că pînă acum nu m-am arătat prin ţară ! ?

— Te-am văzut cu soţii tăi, de mult, tot cam pe-aci, prin aceste părţi,« cînd te-ai întors de la Roma şi zoreai spre Argedava. Dar pe-atunci erai un flăcăiandru subţirel, iar acum eşti bărbat în toată firea, bine legat, arătos ca nimeni altul şi gata la |)rice ispravă !

— Mă bucur, moşule, că nu m-ai uitat. Şi să ştii că aş veni cu dragă inimă în casa ta, dar acum am pornit cu alte treburi pe care nu le pot lăsa în drum ; îţi făgăduiesc, însă, că am să vin altă dată şi-am să mă ţin de cuvînt !

— Da' cu peştele meu cum rămîne, mărite rege, că eu ţin morţiş să mănînci din el ? Am să ţi—1 duc chiar eu la Argedava !

— Dar cum o să poţi face aceasta fără să se strice ? Pînă acolo e ceva cale, s-a lăsat căldură mare, gheaţă n-ai la îndemînă ? !

— O, cît despre asta, slăvite stăpîne, să n-ai nici o grijă, am acasă destulă miere de la albinele mele ; îl pun

în miere groasă şi—1 duc cum nu se poate mai bine ; e ştiut că mierea-l apără de stricăciune... şi-ai să-l mănînci sănătos cu toţi cei dragi ai înălţimii tale, la fel de proaspăt, cum se vede acum, cînd abia a fost scos din apă 1

Dar a treia zi de preumblare, iată că neobosiţii călători întîlniră în grădina templului din Buridava [1], închinat lui Zalmoxis, o ceremonie care-i opri pe loc.

Se împliniseră cinci ani de la trimiterea unui sol pămîntean la marele zeu, ca să-i spună toate dorinţele acelora ce i se închinau. Şi dacii făceau de multe veacuri aceasta, la cinci ani o dată.

Acum înfipseseră trei sulițe în pămînt, cu vîrful în sus. Aleseseră şi solul pe care să-l arunce în aer, în aşa fel, ca acesta să cadă cu trupul în vîrful sulițelor. Dacă pe sol îl străpungeau sulițele şi murea de îndată, era semn că Zalmdxis a primit jertfa. Dacă era numai rănit şi nu murea, atunci îl alungau cu ruşine şi vorbe de ocară şi purcedeau la alegerea altui sol. Dar, înainte de a-l arunca în sulițe, aveau grijă toţi cei de faţă să-i spună celui ales pentru plecare tot ce doreau să le îndeplinească marele zeu.

Lumea era strînsă în jurul celor trei sulițe înfipte în iarba mare din grădina templului. Cîţiva oşteni se aflau lîngă tînărul sol ce urma să fie jertfit, un flăcău frumos şi voinic, iar doi preoţi îl ţineau de mîini, privind la cer şi murmurînd rugăciuni.

— O, preaslăvite şi fericite Zalmoxis, primeşte-l la tine, pe solul nostru Gerro şi ascultă-i rugăminţile pe care ţi le trimitem prin el!

---

1 **Buridava — mare cetate dacică, astăzi Ocniţa, în jud. Vîlcea.**

Dar, tocmai. în acele clipe solemne, Burebista şi Deceneu descă- lecară repede şi pătrunseră în grădina din faţa templului.

— Aşteptaţi puţin ! rosti cu glasul său puternic Deceneu.

Lumea se dădu instinctiv la o parte, pentru a le face loc noilor
sosiţi, căci ostaşii rămăseseră în stradă.

Cei doi preoţi îi văzuseră pe Burebista şi Deceneu şi-i cuno&ură. îl lăsară pe sol între oşteni şi veniră cu plecăciuni în faţa lor.

— Fiţi bineveniţi la ceremonia noastră, preaslăviţi oaspeţi !

Deceneu, privindu-l cu multă atenţie pe tînărul Gerro, care era
palid şi plin tot de sudoarea ce-i şiroia pe faţă, întrebă :

— Cum aţi făcut alegerea acestui sol ce urmează să plece la marele nostru zeu, preafericitul Zalmoxis ?

— Prin tragere la sorţi !

— Şi care au fost ceilalţi ?

Ieşiră în faţă patru bărbaţi îirtre două vîrste.

— Aceştia, preaînalte şi mărite sacerdot ! grăi unul dintre preoţi.

— Da, da, foarte bine. Scopul trimiterii, ştim cu toţii că este pentru a-i transmite marelui nostru zeu dorinţele voastre, nu ?

— întocmai, preamărite sacerdot !

— Mai ţii minte ceva din ce ţi-au spus aceşti prieteni ai tăi, Gerro ?

Toată lumea în jur rămase încremenită de uimire şi începu să şoptească : De unde ştie marele sacerdot cum îl cheamă pe flăcăul acesta, că nu i-a spus nimeni şi nici nu-l cunoaşte ?

Deceneu zîmbi, zicînd :

— Nu e nevoie să-mi spună nimeni, Gerro, căci eu ştiu toate rugăminţile ce le-au făcut soţii tăi marelui ncTstru zeu Zalmoxis : şi vecinul tău de casă Firrullo, şi vărul tău Thiro şi prietenul tău Nerrio ! Vreţi să vi le spun aci în faţa tuturor ? Sau sînteţi de părere că e mai bine să i le spun eu însumi, în templul unde slujesc marelui nostru zeu, la Cogaionon fără să mă audă nimeni dintre pămînteni ?

— Mai bine vorbeşte tu cu Zalmoxis, o, mare sacerdot ! strigă acela pe care Deceneu îl numise Firrullo !

— Aşa am să şi fac ! Să n-ai nici o grijă, am să-l rog pe bunul nostru zeu să-ţi îndeplinească dorinţa de a-ţi dărui o fetiţă, că te-ai săturat de atîţia băieţi cîţi ţi-a dat pînă acum !

Un freamăt de adîncă mirare se ridică din mulţimea ce era de faţă. De unde ştia marele sacerdot ce-l rugase Firrullo pe Gerro să-i spună lui Zalmoxis, că nu fusese aci, nu-i auzise vorbind pe nici unul din ei şi nici ei nu grăiseră cu Deceneu ? într-adevăr, acest mare sacerdot, căpătenia tuturor preoţilor din Dacia, era iubit şi ascultat de Zalmoxis şi se cuvenea să aibă toată încrederea în el şi să-l asculte şi ei cu cea mai mare sfinţenie !

Deceneu ridică mîna, spre a potoli zgomotul de uimire ce se is- case, şi grăi :

— Gerro, tot ai fost ales să fii sol la Zalmoxis. Acum, că ai rămas în viaţă, vrei tu să fii preotul lui ?

Tînărul Gerro veni cu paşi repezi la Deceneu, căzu în genunchi, îi prinse mîna cu evlavie şi i-o sărută apăsat :

— Cu toată dragostea şi cinstea ce le port în suflet, preamărite sacerdot.

Abia acum grăi şi regele Burebista :

— Să i se dea îndată un cal înşeuat din caii mei, spre a putea merge cu noi !

Gerro trecu în rînd cu ostaşii regelui, care porniră înainte.

— Ai de gînd să-l faci ciracul tău, Deceneu ? întrebă regele în limba egipteană.

— Ba mă gînţlesc să-l pregătesc mai curînd pentru tine. L-am cîntărit de îndată ce l-am văzut şi într-adevăr bănuiesc în el mari însuşiri de preot, dar şi de ostaş ! Deocamdată, am să-l trimit la Cogaionon, să-l iniţieze Comosicus, în toate cele de trebuinţă, pînă mă voi întoarce şi eu acolo.

— Cum ? !... întrebă cu adîncă uimire Burebista, ai intenţia să mă părăseşti, Deceneu ? !

— Niciodată, atîta timp cît sînt viu ! răspunse marele sacerdot, punînd mîna dreaptă pe inimă. Şi tu ştii asta foarte bine. Ţi-am citit în gînd !

*— Atunci, nu mai înţeleg nimic !

■— N-am să te părăsesc, Burebista, pentru că ai să vii şi tu cu mine. Argedava va rămîne *una* din capitalele Daciei, căci va trebui să aibă mai multe. O vei ridica pe cea mai mare dintre ele la Sarmizegetusa, în jurul sanctuarului meu. Apoi vei clădi şi altele în alte părţi de ţară : mari, frumoase, bogate, demne de numele tău şi de însemnătatea ce o vei avea de aci înainte. Iar tu vei locui cîte o lună sau două în fiecare din aceste capitale, după cum îţi va veni bine şi vor fi împrejurările. Nimeni pe lume, în afară de mine, bineînţeles, nu trebuie să ştie sigur, niciodată, unde te afli, unde locuieşti, unde dormi. Nici vrăjmaşii, dar nici supuşii tăi, care nu toţi îţi sînt prieteni. Iar capitala ţării va fi acolo unde vei locui tu în momentul acela. Acolo vei primi ambasadorii şi solii altor state, acolo vei face scaun de judecată, vei da ospeţe, vei face legi pentru buna ocîrmuire a ţării şi aşa mai departe. Iar eu, în tot acest timp, voi fi lîngă tine şi nu te voi părăsi niciodată. Nici n-aş putea, dealtfel, pentru că mă simt prea

legat de tine şi-ţi sînt chiar mai mult decît un frate geamăn. Şi ştiu, întrucît ţi-am citit gîndurile, că ţii la mine la fel de mult, că sîntem unul *„alter ego"* al celuilalt. Un singur filozof a izbutit să definească simţămintele noastre, marele Aristotel, care a spus că *„adevărata prietenie este atunci cînd acelaşi suflet sălăşluieşte în două trupuri diferite".* Ei, bine, aceştia sîntem noi.

Burebista căzu pe gînduri şi merse cîtva timp fără să scoată o vorbă. Apoi, privindu-l pe Deceneu stăruitor, îi spuse :

— Acum, îndrăznesc, Deceneu, mare sacerdot şi mare înţelept, bărbat cu aleasă şi dreaptă judecată în tot ce spui şi ce faci, de la care,îmi dau bine seama că am a învăţa şi a deprinde atîtea şi atîtea, cîte mintea mea încă nu poate cuprinde...

—■ O, Burebista, prea multe şi nu îndestul meritate laude ; ai început prin a spune că îndrăzneşti, ei, bine, îndrăzneşte dar...

— Numai cu imensa ta putere de mare sacerdot ai cutezat a face aceasta : cum de-ai îndrăznit să calci legea legilor lui Zalmo- xis şi să-i împiedici pe cei strînşi la templu să-l trimită pe Gerro la marele zeu ? !

— Am socotit că e păcat să se piardă, fără de nici un rost, acest tînăr frumos şi puternic, din care, în cele din urmă, putem face ori un preot strălucit, ori un oştean viteaz, mult mai folositor ţării decît să fie străpuns de suliţe. E simplu, nu ? Şi, cu acest prilej, mi-am încercat puterea asupra oamenilor de sub ascultarea mea.

— într-adevăr, dar nu-mi explic cum de-ai putut să le ştii numele tuturor celor ce-l înconjurau pe Gerro, şi numele lui chiar, căci nu-l cunoşteai pe nici unul din ei şi nici nu-ţi spusese nimeni cum îi cheamă.

Deceneu începu să rîdă cu multă poftă şi răspunse încîntat :

— O, rege, ţi-am spus, atunci cînd ne-am văzut pentru prima oară, pe drumul dinspre Argedava, că încă nu ştii totul despre mine. Şi la fel îţi spun şi acum. Eu am darul de a pătrunde în gîn- dul oamenilor. Şi pe acela de a prinde firul gîndului omenesc şi de la distanţă. Cei de la templu, chiar ei mi-au spus cum îi cheama, iar eu n-am făcut altceva decît să le repet numele. Mie nu-mi poats ascunde nimeni nimic. Şi tu mi-ai trimis gîndul tău de la Ar- gedava la Sarmizegetusa şi eu ţi-am răspuns : doar am venit la tine de îndată şi ne-am înţeles dintr-o singură privire.

— într-adevăr, dintr-o singură privire ! Dar de unde ai căpătat această putere miraculoasă de a pătrunde în gîndul oamenilor şi mai cu seamă de a-i face să-ţi îndeplinească poruncile ce nici nu le rosteşti măcar cu voce tare ! ?

— N-am căpătat-o, căci o aveam din naştere ; numai mi-am educat-o şi aceasta am făcut-o în Egipt, unde am învăţat foarte multe din cele ce-mi sînt şi-mi vor fi de folos în ţara noastră, pentru ea şi pentru toţi fiii ei credincioşi !

Dar să trecem acum la altceva : te întreb, Burebista : un bun orator nu trebuie să fie şi puţin actor şi artist, cînd îşi prezintă argumentaţia pentru a-şi convinge auditoriul, fie acesta alcătuit din magistraţi sau oameni de rînd ? Un bun profesor nu trebuie să aibă, de asemenea, însuşirile de mai sus, pentru a se face ascultat, admirat şi mai aies urmat de către discipolii săi ? Dar un om de arme, ca să-şi înflăcăreze oştenii şi să-i ducă la luptă cu fruntea sus, convinşi că vor fi învingători şi că se vor întoarce nevătămaţi ? Şi aşa mai departe, pînă ajungi la înalta profesiune de părintp spiritual. Nu trebuie pentru asta să ai o voce sonoră, impresionantă, un glas dulce, melodios ? Ce-ai zice de un preot, de un comandant de

oşti, de un orator, de un profesor tu vocea subţire, piţigăiată, răguşită sau de un peltic, bîlbîit sau gîngav, care vrea să dea învăţături, să obţină un succes oratoric sau să-şi înflăcăreze ostaşii înaintea unei lupte, cînd el, sărmanul, nici nu ştie să grăiască, să se facă înţeles ? O vorbire clară este mai presus de orice. Iată de ce am spus că un bărbat care se prezintă în faţa unei mulţimi, oricare ar fi aceea, trebuie neapărat să fie înzestrat din plin cu însuşiri de artist, în afară de celelalte calităţi, bineînţeles.

Grădina hanului era înţesată de lume. Vremea caldă îi scosese pe oameni din încăperea lipsită de aer şi acum toţi se veseleau cu cîte o bărdacă de vin roşu în faţă. Seara abia se lăsase şi argaţii în- fipseseră făcliile cu răşină prin colţuri şi în pomii înfloriţi, ce parcă străjuiau mesele de brad bine lustruite de cuţitoaie şi pătate de vinul rubiniu. în străchini de pămînt se lăfăiau peştişori prăjiţi în ulei sau saramură de biban iuţită cu ardei roşu, uscat din toamnă, şi mămăligă tare de mei, tăiată în felii groase.

în dreapta şi în stînga porţii de stejar afumat, larg dată de zid, se aflau doi cîntăreţi care îi ziceau de mama focului, ţinîndu-şi singuri hangul din ţiteră. Se ştia că, mai mult ca alţii, dacii, care se socoţeau strănepoţii celui mai mare cîntăreţ din lume, Orfeu, născut pe meleagurile acestea tracice, sînt mari iubitori de muzică.

Bărbaţii bărboşi, în cămăşi şi iţari de canabiza, senveseleau şi, pe cît se pricepea fiecare, se luau la întrecere cu cei doi cîntăreţi, mai mult ca să le arate celorlalţi că ştiu pe dinafară cîntecele, decît că aveau chef de cîntat.

Nici unul dintre ei nu era treaz de-a binelea. Se vedea aceasta după vorbele ce ieşeau stîlcite din gura lor, erau rostite pe jumătate sau numai le începeau şi le lăsau neterminate.

Totuşi, la auzul unui tropot de copite venit din depărtare, toţi petrecăreţii din grădina hanului îşi ridicară capetele, îndreptîn- du-le dincotro venea zgomotul.

Acum, tropotul şi nechezatul cailor se auzeau desluşit şi se opriră deodată din mersul nu prea repede la poarta grădinii. Erau doisprezece călăreţi ; zece rămaseră pe cai, iar doi, cei ce păreau căpeteniile, descălecară şi intrară fără grabă căutînd o masă liberă.

Hangiul îi văzu de îndată şi, lăsînd tot la pămînt, veni la masa lor. îşi dăduse seama dintr-o ochire că aceştia nu sînt oaspeţi obişnuiţi de-ai lui.

Dădu bună seara şi aşteptă plin de respect. Călătorul îmbrăcat în togă albă întrebă în şoaptă

— Cam de cît timp ţi-au venit oaspeţii, prietene ?

— Păi, cam de pe la prinz. N-au sosit toţi odată, răspunse hangiul adînc mirat că noii veniţi, în loc să ceară băutură şi mîncare, îl întrebau ceva fără de nici o noimă pentru el.

— Dar, rîse în silă marele sacerdot, căci el era, pe cît am băgat de seamă sînt toţi ameţiţi bine.

— Prea mărite stăpîne, dacă beau de atîta timp ?

— într-adevăr ! Şi vin des pe-aci ?

— Aproape în fiecare zi. Cum îşi termină lucrul, aci îşi petrec vremea de la prînz şi pînă la miezul nopţii. Ba mulţi vin chiar şi de dimineaţă. Nici n-apuc să deschid bine poarta, că mă şi trezesc cu ei !

— Numai la tine este înghesuiala aceasta ?

— Ba şi la alte hanuri din cetatea noastră... şi de pe aiurea, stăpîne ! Vii ca ale noastre nu se află în toată Europa. N-au nici grecii şi nici romanii aşa vinuri de soi ! Mai cu seamă, grecii au un vin uleios, aşa, gros de-l tai cu cuţitul şi-ţi face un fel de greaţă, numai după două pahare, dar vinul dacic, ehei, alunecă singur pe gîtlej. Să tot bei !

— Şi-apoi să tot dormi ! zise Burebista încruntat.

— Dar oamenii, voi să ştie Deceneu, se mai ţin de treabă după asemenea chefuri ? Că sînt toropiţi de puterea vinului toată noaptea şi cred că zac neputincioşi şi dimineaţa.
— E drept că după petrecere se scoală cam tîrziu, dar mulţi dintre ei, dacă văd că într-o zi nu se mai pot duce la muncă, le trimit pe femei în locul lor.
— Şi acasă cine face treburile femeii ?
— Are cine, stăpîne, că, de la o vreme, ai noştri îşi iau cîte cinci, şase şi zece femei chiar, care nu pot fi socotite neveste, ci slujnice !
— Deci, cei care au luat băutura, în schimb, au lăsat treaba, precum se vede ? ! se încruntă Burebista din nou, de astă dată mîniat.
Şi cei doi prieteni se ridicară să plece.
— Cum, nu beţi nimic ? întrebă oarecum uimit hangiul.
— Ba, am bea noi, dar nu ştiu dacă ai ce voim.
— Spuneţi-mi şi vă aduc îndată ! Ce soi de vin doriţi ?
— Apă... de izvor sau de fîntînă !
— N-ar fi păcat cu aşa vinuri grozave ?
— Tocmai, ar fi păcat să strici băutura pe nişte oameni care nu dau pe ea nici un sfert de denar. Rămîi cu bine
Cînd porniră înapoi spre casa unde poposiseră ei pentru mîncare şi odihnă, întîlniră pe drum doi bărbaţi în puterea vîrstei, mergînd pe două cărări şi lălăind fericiţi un cîntec vesel, în care era vorba despre şugubăţul zeu Dionisos.
— îi vezi, Deceneu ? întrebă regele pe marele sacerdot.
— îi văd şi mai cu seamă îi aud ce cîntă ! Ditirambe lui Dionisos, zeul vinului, al viţei de vie şi al petrecerilor. Chiar cu riscul de a-l supăra pe Zalmoxis, aş face totul ca să ne lipsim ţara de un aseinenea zeu beţivan.
— Mai vinovat îl găsesc pe *Aristeu,* care i-a învăţat pe oameni cum să sădească viţa de vie, zise Burebista. Şi mai

ales, nu-l pot iubi, cînd ştiu că, din pricina lui, a murit *Euridice,* preafrumoasa soţie a lui Orfeu al nostru.

— Totuşi, a făcut şi Aristeu ceva bun, spuse Deceneu, împăciuitor. Era straşnic păstor şi i-a mai învăţat pe oameni şi cum să crească şi să îngrijească albinele, aşa că pe jumătate este iertat !

— Dacă tu eşti îngăduitor cu Aristeu, voi fi şi eu, răspunse Burebista, dar întrebarea e ce facem cu Dionisos ?

— Trebuie cu orice preţ să punem stavilă adepţilor lui. La urma urmelor, eu ştiu că toate isprăvile şi grozăviile făcute de acest mare petrecăreţ, care se zice că a trecut şi pe la noi, sînt simple poveşti, bune de adormit copiii. Aşa că nu-mi este teamă de el nici că-mi va răpi limpezimea judecăţii, ca regelui *Lycurgos* sau lui *Pentheu,* şi nici că mă va preschimba în rechin, cum a făcut-o cu nişte hoţi de mare, care-şi puseseră în gînd să-l vîndă ca sclav !

— Cunosc întîmplările şi mă înfior de groază ! zise rîzînd Burebista.

Mai înainte de a-mi face el vreun rău, am să-l scot eu din Dacia fără trîmbiţe şi tobe, dar, mai cu seamă, fără cîntece de petrecere, aşa precum nu se aşteaptă zeul cel şugubăţ. Dacii sînt un popor minunat, înzestrat din plin cu mari însuşiri şi virtuţi : harnici, viteji, buni la suflet, isteţi la minte, iscusiţi cum nu sînt alţii şi înclinaţi către orice muncă pe care o duc la bun sfîrşit cu rîvnă şi pricepere. Dar iată că vinul este o primejdie.

— Din păcate, aşa este !

— Şi pildele rele sînt cele mai molipsitoare. A sosit timpul să facem din daci un popor şi mai harnic decît este, ca să merite în- tr-adevăr cuvintele de laudă pe care le-a lăsat marele Herodot despre ei !

— Dar cum vom ajunge oare la toate acestea»? întrebă regele Burebista dus pe gînduri.

— Smulgînd răul din rădăcină ! răspunse marele sacerdot cu o voce înfricoşetoare. Şi răul aci nu este altul decît viţa de vie !

Din drumul mare ce mergea înainte, dînd ocol muntelui în şer- puituri largi, se făcea la dreapta un drumeag bine bătut, lat ca de patru paşi bărbăteşti, ce o lua în sus uşor, îndulcit, de-ai fi putut urca lesne pe jos, dar şi mai bine călare pe măgăruşi. De-o parte şi de alta a drumeagului se-ntindeau tufe dese şi înalte de-a mirarea, de zmeură sălbatică aproape cît un stat de pomişor, care ieşiseră îndrăzneţe în calea trecătorilor, rari pe acolo, ca să le vadă soarele.

Dacă priveai drept înainte, cu greu ţi-ar fi întîlnit vederea vreun petic de albăstrime ; desimea crengilor bogate în frunziş te-ar fi împiedicat să vezi cerul ; trebuia să-ţi sucesti junghietura gîtului, privind în sus deasupra capului... Şi atunci te-ai fi crezut într-o fîntînă de verdeaţă învăluită în răcoare !

— Ce-ai crede, Burebista, că s-ar putea ascunde la capătul acestei largi poteci ce suie spre culmea muntelui ? întrebă Deceneu pe rege, care se oprise şi privea cu nedumerire crescîndă în jurul său.

Burebista ridică sprîncenele-i stufoase, încreţindu-şi fruntea, şi răspunse zîmbind :

— Pentru aceasta m-ai adus pînă aici, prietene, ca să-mi spui ghicitori ? Ce-ar putea să se afle la sfîrşitul unei cărări lăturalnice dintr-un codru aproape de nepătruns, ca acesta, decît o stînă, bănuiesc !

— Aşa-i ! O stînă, dar ce stînă ? Dibaci om a fost acela ce şi-a ales locul, căci în vîrful muntelui se află un podiş cu iarbă grasă, şi în părţi mai sînt din belşug ochiuri de lumină, aşijderea. Iar prin faţa stînei trece-n unde repezi un rîu cu apa limpede şi rece, bo- gată-n păstrăvi şi lipani, de ţi-e mai mare dragul!

— Dar ce ţi-a venit să mă aduci la această stînă, Deceneu ? se miră regele.
. Mşrele sacerdot surîse şi răspunse simplu :
— Pentru că e frumos... şi pentru că avem măgăruşii cu noi. Sînt sigur că ai să-mi mulţumeşti. Am să te rog să mă ierţi că va trebui să merg înaintea ta, nu ca să-ţi arăt drumul, căci el te duce singur şi te scoate în faţa stînei, dar ca să-ntîmpin eu vreo primejdie oarecare, de se va ivi vreuna !
— S-ar putea ?
— Vreo vietate cu blană de-a pădurii... cine ştie ? ! Ursul obişnuieşte să treacă-n preumblare pe aci, că e mare iubitor de zmeură şi de miere... şi-asta se găseşte din belşug prin scorburile copacilor, unde-şi fac albinele sălbatice ştiubeie.
— Să mergem, dară, ce mai aşteptăm ? se zori regele.
— Şi pe drum, pînă ajungem, cu îngăduinţa ta, am să-ţi spun povestea acestei frumoase stîne, unde mai mare peste toţi oierii ei este... o băciţă !
— O băciţă, zici ? ! Aud pentru prima oară de aşa ceva ! spuse Burebista cu adîncă mirare. O femeie să ţină-n frîu o ceată de bărbaţi şi aceia oieri ? !
— Dacă-i destoinică sau, mai bine zis, dacă-i mai destoinică ea decît acei oieri ? E un fel de amazoană. Dar băciţa Mioara, că aşa o cheamă, s-a făcut ceea ce este nu de voie, ci de nevoie !
— Cum aşa ?
Urcînd coasta muntelui agale, pe măgăruşi, Deceneu mergea cu capul întors, ca să-l audă regele mai bine, lăsîndu-se în grija blîn- dului şi înţeleptului animal.
— Acum patruzeci şi mai bine de ani, cînd noi nu ne aflam încă pe lume, începu Deceneu să-şi depene povestea făgăduită, un tînăr dac, pe nume Thorus, se afla cu prilej

de vînătoare, însoţit de doi prieteni, pe aceste meleaguri, pe care ne găsim noi în clipa de faţă. Tînărul acesta, bine făcut, frumos şi voinic, tocmai ridicase arcul, şi cu el odată şi tovarăşii săi ; ochiseră pe-o cracă joasă a unui paltin, un rîs, care părea că se pregăteşte să sară. Dar cînd văzu Thorus la cine-şi aţintea ochii rîsul, înlemni de groază ! Pe potecă suia liniştit, la treaba lui, un bărbat de vîrstă mijlocie, fără să bănuiască primejdia de moarte ce-l aştepta. Fiara sări de pe cracă taman în capul omului, care se clătină ca lovit de-o măciucă. Nu se prăbuşi, dar părea năucit. Atunci, din trei salturi, ca un leu se-aruncă flăcăul nostru, năpraznic, cu jungherul în mîna stîngă, asupra rîsului. O dată, o singură dată i-a înfipt cuţitul printre coaste şi fiara a căzut moale în iarbă, fără să se mai ridice.

Omul de pe potecă îşi scutură capul şi trase adînc în piept aerul rece şi proaspăt. îşi ridică privirea asupra tînărului din faţa lui şi-i spuse cu glas gros :

— Mulţi ani îţi doresc, fătul meu ! Cum să-ţi răsplătesc această faptă bună ?

— Da' ce mare lucru am făcut, bade ? Eu îmi îndreptas&m săgeata spre rîs, numai că n-am mai apucat să trag ! Aşa că-n loc să-l vînez cu arcul, s-a brodit să-l dobor cu jungherul ! răspunse flăcăul.

— Mi-l dai mie ? îl întrebă omul, pironindu-şi privirea asupra lui, cu un gînd ce-i venise năpristan.

— Ia-l sănătos, că nu-i blană pentru partea bărbătească, ci pentru femei şi eu n-am cui i-o da !

Omul scoase jungherul de la brîu, se aplecă, luă rîsul, îl puse pe un buştean înalt, ce se afla pe-acolo, şi-l jupui cu o îndemînare care-l lăsă uimit de-a binelea pe flăcău. Apoi înfăşură blana, o băgă într-o traistă ce-o avea pe umeri şi şopti ca pentru el : „Ştiu eu pentru cine-i bună asta !"

Între timp veniseră lîngă ei şi cei doi prieteni ai flăcăului.

— Acu' am să vă rog un lucru, dragilor mei, le zise omul, să mă însoţiţi pînă acasă, care nu-i departe, ca să v-aduc mulţămita mea cum se cuvine între oamenii de omenie... şi-apoi vă veţi duce sănătoşi la vînătoarea voastră mai departe !

Da' flăcăul nostru, ce-l scăpase de la moarte sigură, nu prea voia : că sîntem grăbiţi, bade, las-că ai să ne omeneşti alt-dată, cînd om avea timp mai mult, că nu-i bine să porneşti la drum pentru un anume lucru şi să te-apuci de altul ! Aşi, ţi-ai găsit,ăl de pe cărare ţinea morţiş să vină cu el, c-o să-i pară bine, însă văzînd că vînătorul nostru se-ndărătniceşte, îi spuse neted, surîzînd cu puţină şiretenie :

— Dar nu pricepi, măi flăcăule, că a intrat frica-n mine să merg de unul singur şi mi-e ruşine s-o spun ? Lasă-i atunci pe ei să vîneze mai departe şi vino numai tu că mult n-o să stai. Cînd te-ntorci, dai un chiot, de să clocotească văile, ei te-aud şi vă adunaţi iarăşi împreună.

— Apăi, se-nmuie de astă dată flăcăul, dacă aşa ţi-e vorba, am să merg ! Haidam !

Porniră, făcură drumul ce-l facem şi noi acum şi văzură ce-o să vedem şi noi în curînd, aşa că nu-ţi mai spun ; merg cu povestea mai departe. Numai atîta trebuie să ştii că, la capătul drumului, pe-un tăpşan, se ivi dinaintea lor o stînă. Dar ce stînă ? Ai s-o vezi, că e aceeaşi de-acum o jumătate de veac.

Oile nu erau acasă, ci la păscut, cu oierii, cîinii şi măgăruşii, pe plaiurile de prin împrejurimi.

Baciul, că el, omul de pe cărare, era stăpînul stînei, bătu din palme voiniceşte şi dădu un chiot puternic, pe care i-l întoarseră văile de trei ori, şi-ndată se arătară în faţa casei două făpturi de parte femeiască : una de-o vîrstă

potrivită cu a baciului, iar cealaltă, o fată ca o floare de cîmp : bălaie, albă la faţă ca laptele şi cu ochii ca două mure negre. Cînd o văzu flăcăul încremeni, nu alta, şi rămase cu ochii ţaglă la ea, nu-şi mai putea dezlipi privirea şi pace !

Baciul le spuse toată tărăşenia pe larg, cum flăcăul i-a scăpat viaţa şi că l-a chemat apoi să-l omenească după datina din strămoşi pentru o mare facere de bine ca aceea. Apoi, scoţînd blana de rîs din traistă, i-o puse fetei în braţe, zicînd :

— Iacă, aceasta-i pielea fiarei ce-a-ncercat să-mi răpună viaţa. Flăcăul ţi-o dăruieşte ţie. Pune-o la argăsit, Oiţa tatii, şi-apoi vi- no-n casă !

Se aşezară la o masă scundă şi rotundă, pe nişte scăunaşe cu trei picioare, cam mici, ce-i drept, pentru nişte bărbaţi voinici ca ei ! Soţia baciului aduse de îndată o strachină c-un bulz mare de brînză de burduf, nişte mămăligă de mei, vreo trei păstrăvi afumaţi în cetină de brad, două căniţe de argilă şi-o stacană cu drojdie de vin, vechi de nu se mai ţinea minte, şi iată că, deodată, ca prin farmec, limbile începură să se dezgheţe şi, vorba să se facă mai vioaie !

Flăcăul nostru, vînătorul, mînca şi nu prea, că mai mult o sorbea din ochi pe fată. Baciul îl privi cu şiretenie de cîteva ori şi-apoi îi zise surîzînd :

— Ei, dragul baciului, ce zici, îţi pare rău că ai venit ?

Dar vînătorul, care acum prinsese curaj, îi răspunse drept, ştii, colea, bărbăteşte :

— Ba, cinstite baciule, ca să-ţi spun drept, tare-mi pare bine, numa' că nu pot a şti de-o să fie astfel pînă la sfîrşit !

— Da' cum aşa, fătul meu ? voi să ştie baciul, plimbîndu-şi pri- virea-i zîmbitoare de la flăcău la fiică-sa, Oiţa.

— Iacă, mă gîndesc, răspunse flăcăul, că de-o fi să plec de-aci cu inima arsă, n-o să-mi fie de-a bună !

— Da' cum ai voi tu, ca să-ţi fie de-a bună, cum ziseşi ?

Vînătorul se ridică repede-n picioare şi privind ţintă la Oiţa,
grăi ceva mai tare decît, poate, s-ar fi cuvenit :

■— iacă, taică baciule, mulţămita e să mi-o dai pe Oiţa de nevastă, şi de celelalte ne-om învoi noi ! Ce zici ?

Baciul se ridică şi el molcom şi, ca să mai întîrzie oleacă răspunsul, grăi tărăgănat :

— Fătul meu, zic că mai întîi de toate ar fi bine s-o-ntrebăm şi pe fată dacă te vrea sau nu de bărbat ! Tu ce spui, Oiţa tatii ?

Fata, care era roşie la faţă ca un mac de cîmpie şi nu mai ştia ce să facă cu mîinile, răspunse abia auzit, cu sfială :

— Tăicuţă, mie îmi place flăcăul şi dacă ţi-a scăpat viaţa, mi-e şi mai drag !

— Atunci, grăi baciul bucuros, daţi-vă mîinile şi să fiţi uniţi toată viaţa ; sărutaţi-vă şi Zalmoxis să ne fie într-ajutor ! Iar ţie, ginere, îţi mai sînt dator cu o mulţămire plină de recunoştinţă : m-ai învăţat ceva, ce am să ţin minte toată viaţa mea şi-am să-i învăţ şi eu pe alţii, la rîndul meu, şi-anume că niciodată nu e bine să mergi singur la drum, prin locuri cu primejdii, ca să aibă cine-ţi sări într-ajutorare, la o nevoie !

— Ce să-ţi mai spun ce-a mai fost, continuă Deceneu, că-ţi închipui. Dar ce trebuie să ştii e că baciul i-a lăsat moştenitori pe Thorus şi pe Oiţa şi că aceştia au

avut împreună opt copii : şapte băieţi şi-o singură fată, la naşterea căreia maică-sa, Oiţa, s-a prăpădit şi, în amintirea ei, i s-a dat numele de Mioara. Ai s-o cunoşti în curînd, căci stîna la care te duc e stîna băciţei Mioara, vechea stînă. Cei şapte fraţi îşi au stînele lor răspîndite pe culmile unor munţi învecinaţi. Bătrînul baci colindă pe la tusşapte feciori ai lui, însă timpul cel mai îndelungat şi—1 petrece la Mioara, care-i este cea mai dragă dintre copii. Toţi se întîlnesc o dată pe an, în miezul iernii, în sat, la baciul cel bătrîn, curajosul vînător Thorus, de odinioară ! Iar acesta, care aşteaptă cu mare nerăbdare primăvara, de cum învie frunza-n codru, porneşte în preumblare la copiii lui, începînd cu Mioara şi isprăvind tot cu ea. Aşa că s-ar putea să-l cunoşti şi pe el, dacă o fi-ntîrziat la fiică-sa, cum are de obicei !

— Îţi mulţămesc pentru frumoasa povestire adevărată ce mi-ai spus-o, Deceneu ; dar, rogu-te, de unde le cunoşti tu toate acestea atît de bine, de parcă ai fi unul de-ai acestor baci şi oieri ? ! întrebă regele cu mirare.

— E foarte firesc să fie aşa, iubite prietene, căci ei îmi aduc la Cogaionon lapte dulce de oaie şi de capră, lapte acru, brînză, caşcaval sărat şi caş dulce, miei şi berbecei, precum şi o mîncare aleasă de-a lor, un fel de brînză moale făcută din lapte de oaie acrişor, pe care oierii o numesc *„temelia vieţii"*, iar eu i-aş spune mai curînd *„elixirul vieţii"*. De-abia aştept să-l guşti şi să-ţi dai părerea. Cît despre băciţa Mioara, aşa se face că a rămas stăpîna stînii dăruită de taică-său din viaţă, şi-a trebuit, vrînd-nevrînd să se facă băciţă şi să se deprindă cu toate treburile stînei !

Cu vorba, drumul se sfîrşi. în faţa ochilor uimiţi ai regelui Bu- rebista se ridica o casă mare, din bîrne lungi şi groase de fag afumat, care, dacă n-ai fi ştiut că e stînă, ai

fi putut foarte bine să crezi că e casa de la munte a unui tarabost. De jur împrejurul acesteia se-ntindeau toate cele trebuitoare unei stîne cuprinse : strunga oilor, ţarcul mieilor, staulele şi grajdurile pentru : oi, vite, cai şi asini, cocinele pentru porci, coteţele pentru păsările de curte şi cîini, precum şi o hulubărie.

Doi dulăi mari şi bătrîni care rămăseseră acasă pentru pază se repeziră către cei doi drumeţi, lătrară scurt şi-apoi începură să dea din coadă şi să se gudure : îl recunoscuseră pe marele sacerdot. Dar, la hămăitul lor, se,iviră în cerdacul casei de îndată : un bă- trîn falnic, ca la vreo şaizeci de ani, şi o femeie bine făcută şi frumoasă, cam pe jumătatea vîrstei lui, care văzînd cine a sosit, cobo- rîră treptele şi îi întîmpinară zîmbind.

— Bună vremea, moş baciule, strigă Deceneu. Bucuroşi de oaspeţi ?

— Ca întotdeauna, înălţimea ta, ca întotdeauna, cînd avem asemenea oaspeţi de seamă !

Baciul Thorus prinse mîna ce i-o-ntinsese Deceneu şi-o sărută apăsat, ceea ce făcu şi femeia, care. se dădu înapoi cu doi paşi, în semn de respect. Marele sacerdot îi spuse lui Burebista :

— Iată, el este voinicul Thorus despre care ţi-am vorbit, iar dînsa-i băciţa Mioara, fiică-sa. Baciule, aveţi marea cinste şi bucurie de a-l primi ca oaspete pe multiubitul nostru rege Bu- rebista !

Tatăl şi fiica se înclinară şi-i sărutară mîna regelui care le zîmbi prietenește, grăindu-le :

— Vă cunosc bine, dragile mele gazde, din spusele bunului meu prieten.

— ^Vfărite rege, rosti cu glas puternic, dar învăluit de emoţie, bătrînul baci, binevoieşte, rogu-te a cinsti casa şi masa noastră.

Tuspatru intrară în casă în tăcere. Mioara le-o luă sprintenă înainte, deschise o uşă mare şi-i pofti înlăuntrul încăperii. Cel dintîi lucru ce-i atrase privirea regelui fu o sică ce-atîrna într-un cui deasupra patului. Se uită la baci întrebător, iar acesta-i răspunse :

— Slăvite stăpîne, eu am fost ostaş de-al măritului rege Zora- bes, părintele tău. în viaţa noastră cea de toate zilele, în vreme de linişte, sîntem oieri, dar, cînd intră sabia-n ţară, ne preschimbăm în oşteni. Eu am tras sica din teacă în cîteva lupte cu celţii, alături de măritul Zorabes !

— Va veni vremea, îi răspunse Burebista, cînd seminţiile celtice nu vor mai îndrăzni să-şi arate faţa aici, baciule, ţi-o făgăduiesc.

— Şi eu, aşijderea, îţi făgăduiesc, mărite rege, că, la această treabă de aleasă vitejie, te vor ajuta fără precupeţire cei şapte feciori ai mei, precum şi toţi păstorii noştri buni de luptă şi, dacă n-ai să socoteşti că te-ncurc cumva, şi eu însumi, că mă simt în putere încă !

— Să fii sănătos, baciule, eu îţi mulţămesc încă de pe- acum, dar vremea aceea să ştii că nu-i prea departe !

La aceste cuvinte ale lui Burebista, se ivi Mioara, sprintenă ca o fată mare, şi aşternu repede o faţă de masă de canabiza, cusută cu flori. Deceneu îi puse mîna pe braţ şi-i grăi :

— Mioară, eu îţi cunosc obiceiul, dar, printre altele, adă, te rog, şi un ceaun cu *„temelia vieţii*ca să guste şi măritul nostru rege acest minunat fel de mîncare făcut din lapte !

îndată se iviră pe masă ca din senin : străchini şi talere de lut cu mămăligă de mei, ouă coapte în spuză, brînză de burduf, caş dulce, caşcaval, urdă, brînză grasă de putină şi, la urmă, un ceaun cu un fel de brînză moale.

Dar regelui îi fu atrasă privirea nu de bunătăţile ce fuseseră aduse pe masă, ci de vasele în care acestea erau puse. Străchinile, oalele şi ceaunele erau frumos zugrăvite cu floricele albe, albastre şi roşii, făcînd o cununiţă cu dibăcie împletită în jurul vasului. Astfel te îmbiau să te-nfrupţi cu şi mai multă poftă din mîncăru- rile găzduite de ele.

Burebista ridică privirea către băciţa Mioara şi întrebă :

— Cinstită gazdă, de unde aveţi aceste vase de pămînt atît de frumos lucrate şi împodobite cu flori vii şi frunze atît de proaspete, încît ai crede că acum chiar au fost culese din grădină ?

Tînăra femeie se-mbujoră de plăcere la auzul acestor cuvinte de laudă, măcar că nu era meritul ei că au hsemenea vase, şi răspunse voioasă : >

— Mărite rege, ni le-a lucrat un olar din preajma Sarmizegetu- sei, drept mulţămită pentru ce-i dăm şi noi : brînză, caş, lapte, miei, că are o casă amarnic de bogată în copii, numai nouă, dar îi prind bine, căci pe toţi i-a învăţat olăria şi-i sînt de mare ajutor ! Apoi, uitîndu-se la Deceneu, adăugă : înălţimea sa îl cunoaşte bine şi a cumpărat multe oale şi talere de la Gorao, că aşa îl cheamă.

Aci interveni marele sacerdot, surîzînd cu înţeles :

— încă n-ai avut prilejul să le vezi, mărite rege, dar ziua aceea este aproape !

Burebista răspunse încîntat :

— Şi olarii din Argedava, precum şi cei de la Buridava şi din alte cetăţi şi sate fac lucruri frumoase, dar acestea din faţa mea au în lucrătura lor ceva deosebit de atrăgător, de gingaş, aşa cum eu n-am mai văzut pînă acum !

— Cred, spuse Deceneu, apăsînd pe cuvinte, că i-ai face mare cinste şi nespusă bucurie lui Gordo dacă, în drum spre Sarmize- getusa, ai trece pe la atelierul lui. Şi, poate, cum în jurul cetăţii sînt o sumedenie de aşezări cu fel de fel de meşteşugari tare pricepuţi, n-ar fi rău să te abaţi, în trecere, şi pe la dînşii, însoţit de mine, bineînţeles. I-am cunoaşte şi ne-ar cunoaşte mai bine !

— Aşa am să fac, precum m-ai povăţuit, răspunse regele, căzînd pe gînduri.

Mioara, care se oprise în picioare lîngă masă, văzînd că Bure- bista privea la cele aduse, dar parcă nu-ndrăznea să înceapă, găsi de cuviinţă să-şi îndemne oaspeţii şi grăi surîzătoare:

— Poftiţi de vă-nfruptaţi, rogu-vă, preamăriţi oaspeţi !

— Bănuiesc că aceasta-i *„temelia vieţii* /" zise regele, privind ceaunul ce-i fusese pus dinainte şi care avea un strat gros de smîn- tînă încreţită în vălurele albe.

— Chiar aşa, mărite stăpîne ! răspunse Mioara şi, luînd un cuţit lat, îi scoase regelui din ceaun pe un taler şi —1 îmbie : Gustă, rogu-te !

Regele duse talerul la gură, sorbi şi mestecă îndelung pentru a-i simţi gustul mai bine ; luă şi-a doua oară şi grăi încîntat :

— Iată o mîncare din lapte, pe care eu n-am cunoscut-o pînă acum !

— în copilărie şi tinereţe n-ai avut prilejul, mărite rege, răspunse baciul Thorus, întrucît copiii şi tinerii nu se prea bat pe ea, fiind o mîncare acrişoară ! Şi-apoi, ai fost mai mult prin ţări străine şi n-ai avut cînd să o-ntîlneşti. Dar mîncarea aceasta e minunată şi foarte sănătoasă. Ne-a rămas, printre multe altele, de la strămoşii noştri traci. La începutul ei, *„temelia vieţii"*, cum îi spunem noi, oierii, în glumă, deşi spusa asta e adevărul adevărat, a fost un

leac cu care se tămăduiau arsurile de foc, opărelile cu apă clocotită* precum şi arsurile de soare. Şi-apoi ce s-au gîndit vracii noştri din trecut, dintre care unii erau oieri : „Dacă brînza asta moale face bine la arsurile de pe piele, de, ce n-ar tămădui şi bolile dinlăuntrul trupului ?" Au încercat, că rău nu le putea face o brînză moale şi acrişoară, şi, văzînd că le face bine, au început să mănînce acest fel nou de caş : cei sănătoşi, ca să-şi păstreze sănătatea mai departe, iar cei cu vreo suferinţă, ca să se tămăduiască.

— Dar cum de s-a ajuns la facerea acestui caş moale, de-i ziceţi voi „temelia vieţii", ştii a-mi spune, moş baciule ? întrebă regele, foarte doritor să afle cum s-a născocit această preţioasă mîncare din lapte.

— Printr-o întîmplare, mărite rege, aşa cum se ajunge la mai toate născocirile, pe cîte am aflat şi eu de la moşii şi strămoşii mei ! zîmbi baciul. E ştiut că fiecare stînă îşi are căşarii ei, adică oierii pricepuţi la facerea caşului, a caşcavalului, a urdei, a brînzei de putină... Ei, pesemne că unul din căşarii ăştia de la vreo stînă o fi fost, în ziua aceea binecuvîntată, cu capul în nori, sau, zăpăcit de dragoste şi alean, cu gîndul şi dorul la fata dragă, nu ştiu, dar fapt e că în burduful de miel în care pusese lapte la acrit, după ce acesta se prinsese, a turnat din greşeală şi lapte fiert. Cînd şi-a dat seama de pozna făcută, s-a supărat, cum era şi firesc, şi, necăjit cum era, n-a mai vrut să ştie de lapte şi l-a făcut uitat acolo, agăţat în piele, sub streaşina stînei, în bătaia soarelui. Iar cînd şi-a adus aminte de poznă, s-a dus să vadă ce s-a ales din amestecătura asjfca... a gustat şi-a văzut că se făcuse un lapte gros, bine închegat, acrişor, plăcut la gust, dar cu totul altfel decît ar fi trebuit să fie laptele acru. Ca să nu-l arunce şi nici să nu-l dea la cîini, l-a pus deoparte. Şi cum

la stînă e rar să nu te arzi la foc, cînd pui căldarea la fiert, cînd faci mămăliga sau frigi pastrama, s-a gîndit căşarul nostru că nu e rău să-l ungă pe vreunul care se arsese la foc sau la soare, pe cîmp, colindînd cu mioarele, şi a văzut că amestecul ăsta de lapte gros şi acru alină durerea şi tămăduieşte ! Şi-apoi, în curgerea vremii, celelalte au venit uşor de la sine, iar acum brînza moale şi acrişoară este cea mai sănătoasă şi mai de preţ mîncare, că-ţi prelungeşte viaţa şi-ţi alină şi usturimile arsurilor !

Gustarea era terminată. Regele se arătase foarte mulţumit ; cinstise toate mîncărurile luînd pe rînd cîte puţin din fiecare fel şi. lăudînd, în cuvinte alese, neasemuita lor bunătate. Apoi se ridică de la masă, mulţămind pentru buna primire.

Aci, baciul Thorus se apropie de-o uşă dinspre miazănoapte şi, deschizînd-o, spuse zîmbind :

— Iată, mărite stăpîne, de aci se vede spre podişul unde pasc mioarele noastre. Priveşte-le, rogu-te, şi încîntă-ţi ochii de frumuseţea lor !

Regele veni la uşă, ieşi în pragul ei, trăgînd cu nesaţ în piept răcoarea plăcută ce se lăsase, şi grăi încîntat :

— .Moş Thorus, ce-mi arăţi tu, îmi pare ceva ca din basme : oare acele flori albe, negre şi aurii ce se mişcă în depărtare, încoace şi încolo, pe pajiştea verde, să fie oile tale ? !

— întocmai, slăvite rege. Păstorii stau la umbra copacilor şi cîntă din fluier, de-aceea nu-i poţi zări. Măgăruşii s-au tras, de- asemenfea, la umbră, iar cîinii s-au aşezat cu botul pe labe şi-ascultă. Păstorii aceştia sînt mai aproape de stînă. Ceilalţi, mai mulţi, au plecat cu mioarele, hăt, mai departe, pe coasta dinspre soare-răsare a muntelui. Dar eu voiesc să-i vezi pe cei din faţa noastră, ca să ştii cam ce voinici am să-ţi dau eu să te-ajute în lupta cu celţii. Şi, de nu ţi-or plăcea, să nu mai faci cinste casei

mele niciodată ! Adastă, numai să-i chem încoace. Dar pentru asta trebuie să mergem neapărat afară. Mioara tatei, grăi baciul către fiică-sa, adă, rogu-te, tulnicul şi cheamă flăcăii !

Ieşiră cu toţii pe tăpşanul din spatele stînei.

Regele, încîntat peste măsură de frumuseţea locurilor ce le vedea atunci întîia oară, îşi preumblă privirea de jur-împrejurul său şi deodată se opri şi arătă cu mîna în sus spre o spărtură pleşuvă, zicînd :

ı — Minunată privelişte, într-adevăr, moş Thorus, dar ce e cu stînca aceea golaşă... de ce n-are pic de verdeaţă pe ea ?

— Acolo, mărite stăpine, grăi molcom baciul, s-a năruit un umăr de munte şi piatra a rămas aşa, dar nu pentru multă vreme ! Va înverzi şi ea la timpul său !

— Dar cum s-a putut întîmpla această năruire ?

— Pesemne că în creierii muntelui s-a petrecut o zguduitură puternică sau a căzut un trăznet grozav care a prăbuşit fruntea muntelui şi-a venit năpraznic peste acest stei, l-a luat la vale pe coastă, l-a dus spre poale şi stînca a rămas neîmpădurită.

Burebista surîse încîntat de lămurirea ce-o primise de la bătrî- nul baci, îl bătu prieteneşte cu mîna pe umăr şi spuse :

— Moş Thorus, dar tu vorbeşti despre "acest falnic munte ca şi. cum ai vorbi de un om ?

— Cum aşa, slăvite rege ? se miră baciul.

— Păi spuseşi : umărul muntelui, creierii, fruntea, coasta muntelui...

Baciul surîse cu şiretenie şi spuse molcom :

— Apăi că pentru noi muntele este o făptură asemeni oameni-, lor, mărite stăpîne. Pe Soare care ne încălzeşte, ne luminează şi ne coace grînele îl socotim drept părintele cel mare al nostru, iar- pe munte, fratele

nostru mai mare. Şi-atunci cum o să vorbim des-- pre el altfel de cum vorbim despre noi ?

Ba am să-ţi mai spun una, de, poate, cînd ai s-o auzi ai să crezi că nu sîntem zdraveni la minte : noi cînd ne trezim din somn, în. zorii zilei, ieşim din casă şi-i dăm *„bună-dimineaţa"*, muntelui, iar seara, înainte de culcare, îi spunem, de asemenea, *„noUpte-- bună"*.

— Ai dreptate, moş Thorus ; te înţeleg. Ce zici de aceasta, De- ceneu ? Nici *Anacreon* [1] însuşi n-ar fi grăit mai frumos despre- munte în stihurile sale !

Tocmai acum sosi şi Mioara. Sprintenă şi tare, asemenea unul flăcău de douăzeci de ani, ridică tulnicul la gură, îşi umflă obrajii şi suflă cu nădejde şi puternic de-ai fi zis că vuieşte vîntul pe vreme_ de iarnă !

Pesemne că aceasta era o chemare grabnică, deoarece păstorii sosiră repede pe măgăruşi şi nu pe picioare.

— Iată-ne, moş Thorus ! Care-i porunca ?

— Adăstaţi oleacă şi veţi afla ! le răspunse baciul şi-l privi pe Burebista cu coada ochiului.

Regele se uită cu multă luare-aminte la păstori şi îşi ridică cu mulţumire sprîncenele-i îmbinate, ce le dădea ochilor o privire vulturească.

Erau trei bărbaţi între douăzeci şi treizeci de ani, tot unul şi unul : înalţi, laţi în spate, cu grumajii puternici, cu chipurile frumoase arse de soare şi pline de îndrăzneală. Straiele lor, la fel cu ale tuturor oamenilor de ţară : cămăşi de canabiza, cu mînecile largi, purtate pe deasupra iţarilor, un curmei le-ncingea mijlocul, în picioare, opinci şi-n mîinile mari, cîte o ghioagă noduroasă cu care făceau prăpăd printre fiarele sălbatice care-ar fi îndrăznit să vină la mioare.

---

1 ***Anacreon*** **(560—178 î.e.n.), poet liric grec, a scris poezii pline de optimism.**

Deceneu zîmbea pe sub mustaţă şi nu-şi mai lua ochii de la rege care, în cele din urmă, spuse încîntat :

■— Straşnici bărbaţi, moş Thorus !

Atunci se auzi şi glasul gros al baciului :

— Atîta am voit s-aud ! Apoi vorbi către păstori, care, nedumeriţi, îşi cumpăneau bîtele-n mîini, tăcuţi, fără a îndrăzni să întrebe ceva, socotind aceasta o mare necuviinţă : Măi, flăcăi, ştiţi voi în faţa cui vă aflaţi ?

— Moş baciule, răspunse cel mai vîrstnic dintre tineri, dacă-l vedem aci, lîngă preaînaltul Deceneu, bănuim că nu poate fi altul decît măritul nostru rege Burebista !

— Aşa-i ! Măritul nostru rege Burebista, care voieşte a şti cum îl veţi ajuta voi în războiul pe care-l va purta cu celţii ?

Dădu răspuns acelaşi păstor

— :Apăi că măritul nostru rege să ne cheme cînd va voi la luptă şi de nu va fi mulţămit de noi să ne trimită la sare. Că dacă noi le facem de petrecanie fiarelor pădurii şi răpunem lupi, urşi şi mistreţi, ce vor păţi vrăjmaşii, nu ne mai întrebaţi ! Mai cu seamă că nu vom fi numai noi ăştia, ci toţi fîrtaţii noştri de la toate stinele din munţi şi de-aci şi de dincolo de Carpaţi... şi-atunci, vorba noastră: *„ţin-te, pînză, să nu te rupi!"*

Toţi se porniră pe rîs şi mai mult decît ceilalţi rîse Burebista. peste măsură de bucuros că întîlnise oameni de aleasă virtute pe care se putea sprijini la nevoie !

Cinstiţii oaspeţi se îndepărtaseră bine de stînă, cînd la urechile lor ajunse sunetul aproape stins al tălăngilor ce se bălăngăneau la gîtul berbecilor, care se-ndreptau grăbiţi spre casă.

Burebista îşi struni măgăruşul, oprindu-l într-un luminiş înconjurat numai de arini ale căror frunze începuseră să freamăte uşor la suflarea răcoroasă a

vîntului ce se stîrnise odată cu apropierea serii. II aşteptă, surîzînd, pe Deceneu care venea agale, la fel de zîmbitor ca şi regele.

— Prietene, voiam să-ţi mulţămesc din suflet, fiind amîndoi faţă-n faţă ! Mi-ai dăruit o zi plină de bucurie. Oamenii pe care i-am cunoscut mi-au luminat sufletul !

Marele sacerdot răspunse satisfăcut de schimbarea ce se petrecuse în cugetul regelui şi şopti ca o binecuvîntare :

— Fie-ţi hărăzit ca de-aci înainte să întîmpini în viaţă numai oameni de omenie asemenea acelora de astăzi ! Dar e bine, totuşi, rege, să fii gata oricînd a face faţă la orice împrejurare, căci nu toţi oamenii sînt ce par a fi şi se mai află uneori şi mulţi lupi «îmbrăcaţi în piele de oaie !

CAPITOLUL IX

SANCTUARUL DE LA COGAIONON

Deceneu îşi struni armăsarul negru în spume, sări jos şi privi cu dragoste nestăpînită spre înălţimea ce se ridica măreaţă în faţa lui. Chipul îi era luminat de un surîs pe care Burebista nu i-l văzuse niciodată pînă acum. Pe creasta muntelui se vedea în mijlocul brazilor şi fagilor, pe un tăpşan, o clădire albă maiestuoasă, care domina întreaga vale.

— E Cogaiononul meu, rege ! grăi Deceneu, fără să lase a se vedea cît este de emoţionat. Mi se făcuse dor de el !

— Mi-am închipuit după dragostea de negrăit cu care îl priveşti ! răspunse Burebista. Pe ce potecă ajungem acolo ?

• — Iată, pe, aci, prin desişul acesta care ne ascunde ochilor un luminiş ce ne scoate în inima pădurii, iar de acolo pe cale bătută. Însă, călări pe cai, drumul este mai anevoios. Aşa că sînt de părere să-l facem cu piciorul. Preţ a două clepsidre de mers liniştit şi cu popasuri, ajungem.

Aci, în jurul Cogaiononului, la Sarmizegetusa, trebuie să înălţăm capitala cea mare a Daciei, pe lîngă celelalte, în care vei locui, după voie şi împrejurări, cum ţi-am mai spus. Şi acum, să pornim.

Burebista sări uşor din şa şi toţi călăreţii, care-l însoţeau, făcură la fel. Doi singuri rămaseră la urmă, pentru a duce caii de frîie.

Era la amiază, cînd, după o perdea de brazi înalţi şi drepţi, ca nişte străjeri de neclintit, apăru sanctuarul de la Cogaionon. Cu coloanele albe şi maiestuoase, asemenea templelor greceşti, te atrăgea parcă în tainele lui de nepătruns, la linişte, meditaţie şi reculegere.

Dar iată că din umbra răcoroasă a coloanelor de marmură ale marelui sanctuar, ieşiseră în faţa celor nou sosiţi un preot tînăr avînd în dreapta lui o femeie cam la şaizeci de ani, nu prea înaltă, cu părul alb colilie, frumos legat într-o maramă subţire de în, ţesută cu fir de aur. Bătrîna avea ochii mari, vioi şi pătrunzători. Ei se plecară înaintea lui Burebista şi Deceneu, rostind în acelaşi timp:

— Fiţi bineveniţi în casa lui Zalmoxis !

Marele sacerdot răspunse cu multă căldură în glas :

— Bine v-am găsit! Apoi înaintă şi prinzînd mîna bătrînei o sărută cu evlavie, întrebînd-o cu grijă : Cum te mai simţi, mamă ? Mi-a fost tare dor de tine !

— Dar nu mai mult decît mie, dragul mamei, răspunse bătrîna Savella, surîzînd cu duioşie.

Deceneu se întoarse astfel ca să fie între rege şi maică-sa, spu- nînd cu bucurie în glas :

— Iată, mamă, avem aleasa cinste şi marea bucurie să-l primim astăzi, aci, ca oaspete, pe măritul rege Burebista al Daciei.

Bătrîna rosti adînc mişcată :

— Fii binevenit, mărite rege ; îţi urez din inimă ca toate să fie întru gloria ta ! Şi luă mîna lui Burebista, ca s-o sărute, dar acesta şi-o retrase cu grijă, apoi,

îmbrăţişînd-o pe bătrîna femeie, foarte impresionat de gestul ei, grăi cu glasul tremurat :

— O, măicuţă Savella, se cade ca eu să sărut mîna aceleia ce mi-a făcut darul cel mai de preţ ce se poate face : un prieten Adevărat, pe Deceneu !

Marele sacerdot făcu semn din ochi tînărului preot să înainteze şi spuse lui Burebista :

— Mărite rege, acest tînăr pontif se numeşte *Comosicus,* despre care ţi-am mai vorbit şi este prina mea dreaptă, omul meu de. încredere, aşa cum şi eu am marea cinste, de a fi pe lîngă înălţimea ta. Este fiul surorii mele şi asta spune tot.

Comosicus făcu o adîncă plecăciune în faţa lui Burebista. Acesta dădu mîna cu el, prinzîndu-i cotul cu degetele, şi spuse cu multă bucurie

— :Din clipa aceasta mi-l socotesc prieten. Va fi oricînd bine primit la mine şi va avea toată încrederea mea.

— Preamărite rege, răspunse Comosieus, mă voi strădui din toate puterile să-ţi merit pe deplin această încredere, ce mă bucură şi mă cinsteşte mai mult ca orice pe lume ; îţi voi dovedi prietenia şi dragostea mea cinstită, chiar cu preţul vieţii mele.

Apoi se retrase lîngă Savella şi aşteptă cu multă bună-cuviinţă cuvîntul regelui.

•— Sînt nerăbdător să ştiu, grăi Burebista, cum stau lucrurile pe aci şi nu numai la Sarmizegetusa, ci în tot ţinutul de peste păduri.

Răspunse bătrîna Savella cu o mare limpezime de minte şi vorbire :

— Mărite rege, pe de-a-ntregul lor, lucrurile stau binişor şi sînt împărţite în două : o parte a mulţumiţilor, şi aceasta este cea mai mare, iar cealaltă, aceea a nemulţumiţilor, mică, alcătuită din oameni înclinaţi mai mult către petreceri şi fapte uşoare, dar, din nefericire, ea, totuşi, fiinţează. Nu cred că va dura mult, vor intra şi aceştia în rîndul oamenilor de treabă, cînd îşi vor da seama, în cele din urmă, că tot ce se face este numai spre binele lor.

Şi Savella, care, pînă acum, îi ţintuise ochii regelui cu luminile ei agere, tăcu şi plecă privirea cu multă modestie.

— Deceneu a grăit prin gura ta, măicuţă Savella ! spuse Burebista. Cum să nu izbîndim, cînd avem cu noi asemenea oameni de nădejde ! ? Ce însemnează cîteva vreascuri uscate şi putrede, la un uriaş codru înfrunzit, care, cînd freamătă, însufleţeşte toate vietăţile ce şi-au găsit adăpost în crengile copacilor săi ? Îţi dau o veste bună, măicuţă Savella : vom ridica aci, în jurul Cogaiononului, capitala Daciei, cetate mai măreaţă decît toate

cetăţile de pînă acum ale ţării. Iar Cogaiononul de astăzi se va înălţa şi el maiestuos către cer, mai strălucitor ca niciodată pînă acum !

CAPITOLUL X

ŢARA ÎNTREAGĂ SE DĂ PE BRAZDĂ

Ferestrele erau larg deschise, iar perdelele de canabiza, ţesută subţire, fluturau înlăuntrul camerei, lăsînd loc adierii înmiresmate de primăvară să pătrundă pînă în cele mai îndepărtate unghere. În faţa ferestrelor se întindea grădina mare de flori medicinale şi plante, unele strînse de peste tot din orient şi aduse de către Deceneu.

Burebista scoase capul pe una din ferestre, dădu cu privirea roată întregii grădini ; apoi se uită în susul pervazului. Sub streaşină, văzu două cuiburi vechi de rîndunică la care delicatele păsărele aveau încă de lucru ; iar într-un colţ mai îndepărtat, ochii lui ageri ca de şoim zăriră un păianjen mare şi cafeniu care stătea cuminte şi aştepta prada în mijlocul pînzei de curînd ţesute.

— Rîndunelele îmi sînt tare dragi din copilărie, spuse regele, dar păianjenul acela dezgustător, cum de-l poţi suferi, Deceneu ? !

— Toate îşi au rostul lor, iubite prietene, răspunse cel întrebat. Păianjenul este la fel de bun meteorolog, ca şi rîndunelele-l!

— De rîndunele, zise Burebista, ştiu din copilărie că, atunci cînd săgetează văzduhul, va fi vremea frumoasă şi senină ; iar cînd zboară pe jos, aproape ras cu pămîntul, va ploua.

— Da, încuviinţă Deceneu, pentru că musculiţele pe care le vînează ele nu se mai pot ridica în văzduhul plin de umezeală şi atunci zboară pe jos, semn de ploaie apropiată.

— Bine, dar păianjenul ?

— Cînd păianjenul îşi ţese pînză nouă este semn de vreme frumoasă cîteva zile la rînd, căci altfel nu şi-ar face locuinţă, ca să-i iie bătută de ploaie şi smulsă de vînt, aşa de repede. Materialul pe care-l foloseşte el este mult prea preţios ca să-l irosească întrucît şi-l trage din trupşorul lui. Şi mai am o făptură care îmi spune cum o să fie vremea, dar, spre deosebire de păianjen, aceea e cît se poate de plăcută !

— Mai plăcută la vedere chiar decît rîndunelele ? ! se miră Burebista.

; — Asta, nu... însă e... foarte gustoasă : porcul !

— într-adevăr... dar el cum îţi dă veşti asupra vremii ?

— Cînd vezi porcul cu paiul în gură însemnează că se va strica vremea în curînd, căci el simte venirea acestei schimbări şi atunci se îngrijeşte să-şi facă un culcuş cît mai plăcut şi călduros!

— Multe şi minunate într-adevăr sînt tainele firii ! Şi grădina ta, Deceneu, trebuie să-ţi spun că e de zeci de ori mai frumoasă şi mai bogată, chiar decît aceea de la templul lui Esculap din Roma, îngrijită de un bun prieten al meu, Marcellus, căruia i-am trimis multe plante de aci de la noi !

— Mă bucură ce-mi spui! Dealtfel, eu, în peregrinările mele prin alte ţări, n-am cules numai seminţe de plante şi flori, ci şi cuvinte înţelepte în legătură cu ele şi cu tămăduirea oamenilor. Şi, deşi sacerdot al lui Zalmoxis, m-am adăpat şi la apa înţelepciunii altor zei, care, la începuturile lor, au fost şi ei oameni ca toţi oamenii, ca şi Zalmoxis, dealtfel!

— Aceasta n-a putut decît să-ţi îmbogăţească şi mai mult înţelepciunea !

— Iată, de pildă, ce spune marele *Budha,* cu privire la plantele medicinale : *„Taina sănătăţii noastre stă în floare !"* voind, bineînţeles, să înţeleagă folosirea florilor şi a plantelor tămăduitoare de boli. Un mare medic

egiptean spunea : *„Cea mai rea dintre boli este acceptarea bolii"*, iar marele tămăduitor grec *Hippocrate,* cel mai de seamă al tuturor timpurilor, supranumit *„părintele medicinii"* îşi învăţa ciracii că : *„Bolile nu ne atacă din senin, ci ele nu sînt altceva decît urmările unor repetate greşeli faţă de natură !"* înţeleptul grec *Solon* nu era medic, dar ne-a lăsat trei precepte ce sînt cît se poate de folositoare în viaţa de toate zilele, spre a ne feri de boli : *„Nimic prea mult!", „Păstrarea măsurii, lucrul cel mai bun"* şi *>„îndepărtează-te de plăcerea ce aduce neplăcere* Trebuie să fim mîndri de buna părere ce o avea Platon despre medicii strămoşilor noştri traci !

— Cum ? întrebă încîntat Burebista, a ajuns pînă la Platon faima medicilor noştri ?

— întocmai ! El spune cu adîncă convingere : *„Medicii traci sînt superiori medicilor noştri,* (adică medicilor greci), *întrucît ei, înainte de a vindeca trupul, caută să tămăduiască sufletull"* Şi aceasta într-adevăr aşa este, căci medicii noştri au căutat întotdeauna să-i încurajeze pe bolnavi, să le alunge teama de boală şi de suferinţă, să le facă rezistente mai întîi sufletele. Apoi, partea a doua, tămăduirea propriu-zisă de boală, era o treabă mult mai uşoară. Totul este să-l faci pe bolnav să-şi cîştige încrederea în sine, în tăria trupului său şi în puterea lui de a-şi înlătura boala !

Şi tot Platon ne învaţă că *„Hrana prea multă duce la boală"* şi că *„Simplitatea educaţiei fizice,* căreia el îi spunea „gimnastică", *dă sănătate corpului".*

Burebista îl privi pe Deceneu cu o dragoste ce, simţea el, ar fi întrecut-o cu mult pe aceea ce ar fi avut-o pentru un frate. îi puse mîna pe umăr şi-i grăi cu vădită emoţie în glas :

— Fratele meu de suflet, am a-ţi face o mare şi călduroasă rugăminte !

— Te ascult cu smerenie şi mă voi supune rugăminţii ce b^ne- voieşti a-mi face!

— Ar fi bine ca din marea ta învăţătură şi aleasa ta înţelepciune, în toate, să se bucure şi să se împărtăşească toţi locuitorii Daciei, fie ei cît de mici şi de neînsemnaţi, măcar că, după părerea mea, fiecare om are însemnătatea şi însuşirile lui şi este trebuitor, oricît de mic ar fi lucrul bun pe care-l face !

— Şi cum vezi tu că s-ar putea aduce la îndeplinire dorinţa ta ? întrebă Deceneu.

— Te rog să faci aci, la Cogaionon, o şcoală cu preoţii, taraboştii şi capilaţii mai de seamă, la care şcoală să-i înveţi toate preţioasele tale cunoştinţe din toate domeniile : *medicină, logică, etică, retorică, filozofie, poezie, cîntec* şi tot ce vei mai găsi tu de cuviinţă. Această şcoală va dura cît vei socoti tu necesar, astfel ca discipolii tăi să capete toate cunoştinţele de care crezi că vor avea nevoie pentru scopul nostru. Apoi, la rîndul lor, aceşti ucenici, acum prin strădania ta, profesori, fiecare în cetatea sau în satul lui, vor strînge la templu sau la ei acasă, pe alţi ciraci pe care-i vor învăţa tot ce au învăţat şi dînşii. Doresc din suflet, mai mult ca orice, ca dacii, care sînt bogat înzestraţi, cum o ştii prea bine, cu o minte ascuţită şi cu multă dîrzenie, să se ridice la înălţimea neamurilor alese ale lumii şi, dacă nu să-i întreacă, să fie cel puţin asemenea grecilor şi romanilor. Sau, şi mai bine zis, învăţătura lor să nu fie mai prejos de vitejia lor neasemuită, pe care le-o cunosc din istorisirile trecutului, dar de care ei încă n-au avut prilejul să dea dovadă sub sabia mea !

Deceneu zîmbi cu multă înţelegere şi răspunse :

— Voi face aşa precum ai spus ! Dar ai ştiut că aci la Cogaio- non eu am un centru de astronomie şi astrologie ?

Burebista începu să rîdă cu multă poftă :

— A mai rămas ceva în sacul tău cu surprize ? Şi eşti într-adevăr un adept al astrologiei, Deceneu ?Într-o oarecare măsură, da ! Mă văd nevoit să fiu. Unii privesc astrologia cu dispreţ, alţii, însă, nu fac un pas pînă nu-i consultă pe astrologi, cei superstiţioşi, bineînţeles, şi sînt atîţia, mai cu seamă printre capetele încoronate. Toţi uită că astronomia nu s-ar fi născut fără astrologie. Că la astronomie s-a ajuns numai după îndelungatele cercetări ale cerului înstelat, după obositoare preumblări cu privirea de la un astru la altul, căutînd să afli, prin bunăvoinţa sacră a acestora, viitorul oamenilor şi al Terrei. Mulţi neagă influenţa astrelor asupra pămîntului, dar greşesc ! Ce sînt altceva fluxul şi refluxul, decît rezultatul atracţiei Lunii şi a Soarelui asupra imensităţilor de ape ? ! Dar Soarele, la care egiptenii şi alţii şi alţii se închină, îl adoră şi-l preamăresc pe bună dreptate ? Nu datorită lui trăim ? Nu este acest măreţ astru părintele nostru al tuturor ? Eu cunosc mulţi daci, care, în afara lui Zal- moxis, se închină Soarelui şi găsesc că au mare dreptate să facă aşa. Căci, dacă ne gîndim bine, Soarele ar trebui să fie zeul nostru principal şi nu Zalmoxis, despre care am să-ţi vorbesc eu mai pe larg cu altă ocazie !

— Te rog să mă crezi, Deceneu, că, de multe ori, am reflectat şi eu îndelung la aceasta ! spuse Burebista, căzînd pe gînduri. Chiar de mîine trebuie să trimitem

curieri călări la toate cetăţile din Dacia cu porunca de a se strînge neîntîrziat toţi aceia despre care, am vorbit, pentru a începe -învăţătura în cel mai scurt timp. Iar eu îţi făgăduiesc, încă o dată, că voi ridica aci la Sarmizegetusa cea mai măreaţă cetate a Daciei, şi că asemenea ei va fi şi sanc-tuarul tău

.CAPITOLUL XI

FIUL LUI DECENEU

Soarele puternic de dimineaţă poleia cu aur învolburatul *Marisus* [1] ce grăbea către apus, să se verse în marele rîu *Pathisus,* care curgea de-a curmezişul tuturor afluenţilor săi şi după ce-i primea binevoitor, se vărsa în fluviul Istru, iar acesta intra în *Pontul Euxin,* îmbogăţit de belşugul de ape ce udau pămîntul roditor al Daciei.

1 ***Marisus*** **sau Mariscus, numele dacic al rîului Mureş de astăzi.**

Pe malurile verzi şi străjuite de sălcii pletoase, ce-şi aruncau umbrele subţiri în oglinda apei tremurătoare, şedeau cu undiţele în mînă o mulţime de pescari, cei mai mulţi tineri şi copii. Lîngă fiecare din ei se afla cîte un coşuleţ de răchită sau de rogoz, în care se zbăteau peştişori argintii şi mai rar cîte un crăpcean sau cîte o ştiuculiţă

.în apropierea acestui loc bun pentru pescuit, pe o înălţime, se vedea aşezarea cetăţii *Ziridava* [1], care domina întreaga vale a rîu- lui Marisus. Uliţele erau drepte şi curate, iar casele atrăgeau privirile trecătorilor prin frumoasa lemnărie de stejar sau de tisă a faţadelor lucrate migălos cu dăltiţa în diferite chipuri care înfăţişau Soarele şi Luna, flori, vrejuri şi crenguţe cu frunze, steluţe în cinci

1 ***Ziridava* — Pecica de azi din judeţul Arad.**

colţuri, coroniţe şi brîuri împletite, păsări în zbor sau cocoţate pe o ramură îmbobocită, şi cîte altele, toate îmbinate cu multă trudă, din care se desprindeau luminos : căldura, dragostea şi frumuseţea sufletului acelora ce făuriseră asemenea alese podoabe de rară măiestrie ! în mijlocul cetăţii se aflau uliţele pe care găseai de vînzare tot ce-ţi poftea inima sau cerea nevoia gospodăriei, de la ace de cusut făcute din os, bronz sau fier, pînă la frigărui împodobite cu suporturi de bronz ! Se aflau aci : ciocane, dalte şi dăl- tiţe, cleşti şi tesle, lopeţi, săpălige şi hîrleţe, fierăstraie lungi şi de mînă, topoare, securi, seceri şi coase, cîrlige de undiţă şi cîte şi mai cîte altele, care-ţi treceau sau nu-ţi treceau prin minte, atît de trebuitoare unei gospodării cuprinse.

Pe alte uliţe se vindeau : căni, oale şi străchini de lut, zugrăvite cu păsări, flori şi frunze care-ţi atrăgeau privirea plină de în- cîntare şi nu te îndurai să pleci, pînă nu cumpărai măcar un vas.

Pe o uliţă aparte a argintarilor se găseau obiecte de bronz, aur şi argint: inele, brăţări, paftale, lănţuguri şi alte feluri de giu- vaeruri de argint curat sau poleite cu aur.

Ţesăturile de lînă şi pînzeturile de în şi canabiza aveau şi ele tarabele lor de desfacere, la fel de numeroase ca şi celalalte.

Era şi firesc ca cetatea Ziridava să aibă atîta belşug de obiecte, întrucît aci se-aflau un mare sanctuar al zeului Zalmoxis şi una din cele mai mari monetării dacice. Aci se băteau din argint drahme şi tetradrahme greceşti şi macedonene, precum şi denari romani, care circulau pe întinsul întregii Dacii. Mai mult decît atît, în prelungirea monetăriei erau mari ateliere de fabricat : sici, suliţe, platoşe şi zale, coifuri, paveze, arcuri şi săgeţi pentru oştenii regelui Burebista.

Mai erau de admirat şi casele taraboştilor, ale căpeteniilor de oşti, ale neguţătorilor. Mai toate aveau temelia durată din piatra de munte cioplită sau din granit, iar corpul, din bîrne groase de tisă, stejar afumat sau cu acoperişul din şindrilă, des şi frumos aşezată, ca să nu pătrundă ploaia, oricît de mare ar fi fost.

Era pe seară, cînd spre poarta dinspre răsărit, numită *Gura apei* — pentru că pe-acolo pătrundea apa din Marisus printr-un canal de o mare lărgime — intră în cetate un tînăr călăreţ, îmbrăcat ostăşeşte şi avînd atîrnată de gît o taşcă de piele castanie.

El întrebă straja unde se află sanctuarul lui Zalmoxis şi porni săgeată încotro i se spusese.

Ajungînd la destinaţie, ceru să fie dus de îndată la pontiful Cris- sus, avînd a-i înmîna un dar din partea marelui sacerdot Deceneu.

Cînd se află în faţa lui Crissus, tînărul salută ostăşeşte şi scoase din taşcă un papirus pe Care-l dădu preotului.

Acesta, după ce-l citi, spuse încet :

— Ştiam că vei veni. Porumbelul a sosit cu mult înaintea ta.

Tînărul răspunse surîzînd :

— Aşa procedează întotdeauna preaînaltul Deceneu ; dacă i se întîmplă ceva curierului, cel anunţat să-l caute şi să-l ajute !

— Ştiam şi aceasta, zîmbi cu bunătate Crissus. Şi acum : unde e inelul ?

Tânărul căută din nou în taşcă şi scoase o năframă în care era păstrat un inel de fier negru lucios-albăstrui, ars în foc. Crissus îl puse în deget cu multă bucurie şi grăi:

— Ca să nu fii nedumerit, află că acest inel este un dar pe care de mult îl aşteptam de la preamăritul sacerdot. E semnul lui de preţuire pentru mine. Nu toţi ai noştri poartă asemenea podoabe. Şi-acum să trecem la partea a doua a

misiunii tale. Te văd cam tăcut, dar aşa e bine. Din vorbăria multă, întotdeauna se poate desprinde ceva, oricît de puţin, care să fie împotriva ta. Spune cum te numeşti, ce funcţie îndeplineşti la Cogaionon şi ce-mi porunceşte marele sacerdot Deceneu ?

Dar întrebarea foarte firească a marelui preot trezi în mintea tinerească, înclinată spre şotii a oşteanului, un gînd năstruşnic şi răspunse sigur de sine :

— înalte Crissus, mă numesc Gerro, sînt fiul marelui sacerdot Deceneu şi am funcţia de căpitan al uneia din gărzile de la palatul măritului nostru rege Burebista !

Bătrînul rămase încremenit şi abia îngăimă cu adîncă uimire :

— N-am auzit eu bine sau am înţeles greşit cumva ? ! Zici că eşti fiul lui Deceneu, căpitane ? !

:— întocmai, înalte Crissus ! Dar ce e de mirare în asta ?

— Pentru că marele sacerdot nu are decît un singur fiu, rod al tinereţii sale, în vîrstă de numai cincisprezece ani şi care locuieşte, de la naşterea lui chiar, la Alexandria [1], împreună cu mama sa !

---

[1] ***Alexandria*** **— oraş în Egipt, vestit centru de cultură şi artă, întemeiat de Alexandru Macedon.**

Gerro fu găzduit de către marele preot Crissus, chiar în camera sa. Deşi tînărul căpitan nu era prea vorbăreţ, totuşi lui Crissus, om în vîrstă, îi plăcea să aibă lîngă el pe cineva, chiar mult mai tînăr, căruia să-i împărtăşească gîndurile ce-l năpădeau, mai cu seamă, în pragul înserării.

Se înserase de-a binelea, cînd dinspre poarta cetăţii se văz^ îna- intînd cu greu o căruţă trasă de o mîrţoagă ponosită. Ajunse în faţa monetăriei şi se opri scîrţîind jalnic. Cei doi oameni care însoţeau căruţa, unul sus pe leagăn, rar altul jos, cu calul de căpăstru, începură să înjure supăraţi şi să se căineze în gura mare :

— Se poate, încuviinţă Gerro, dar pe lîngă acela, mai sînt şi eu î

— În sfîrşit, spuse Crissus, nevenindu-i totuşi să creadă, dar necutezînd să cerceteze lucrurile mai în amănuntul lor, în sfîrşit... şi care e misiunea ta ?

— La Cogaionon au ajuns zvonuri ciudate, că aci, la Ziridava, s-ar fi aciuat cîţiva oameni fără căpătîi, care dau tîrcoale monetă- riei, mai cu seamă noaptea...

Crissus se-ncruntă şi şopti îngrijorat:

— Nu mi-au ajuns la urechi asemenea lucruri pînă acuma.

— Nu e de mirare ; aceşti neisprăviţi, care pesemne urmăresc ceva, nu au fost văzuţi priri preajma monetăriei decît de vreo două- trei zile... Şi lîngă monetărie, este ştiut că se află armurăria ! Iar noi, acum, spun şi eu ce a spus măritul rege Burebista, punem mai mare preţ pe fier, decît pe aur.

— Am înţeles tîlcul, căpitane Gerro, dar nu prea văd cam ce-ar putea să facă tîlharii ? Să fure un sac cu monede, să zicem, sau cîteva sici şi suliţe ?

— Cine poate şti, înalte Crissus ? Rugămintea slăvitului Dece- neu este să-l chemi aci pe căpitanul de gardă Bicaz, ca să nş. cunoaştem şi să stăm de vorbă împreună despre mai multe lucruri, fără să mai ştie nimeni despre aceasta, bineînţeles !

Clădirea monetăriei şi-a atelierului de arme făceau un corp şi fusese construită din grinzi puternice şi blane groase de stejar afumat, întărite cu fier, pe temelie de piatră netezită din ciocan.

Uşile şi ferestrele erau ferecate şi, cînd se închideau, aveau prinse de-a curmezişul vergele groase de fier călit.

Ziua stăteau de pază, preumblîndu-se încontinuu în jurul clădirii, trei oşteni înarmaţi pînă-n dinţi, iar noaptea aceştia erau dublaţi.

Cui i-ar fi trecut prin minte că s-ar putea găsi vreun nechibzuit care să aibă gînduri rele cu făurăria de monede şi de arme ?

— Iată, căpitane Gerro, după cum vezi nu ducem lipsă de pază, zise sigur de sine căpitanul Bicaz, care-l plimbase pe trimisul marelui sacerdot prin toate încăperile. Şi, în afară de oştenii de gardă, la o primejdie, fereascâ Zalmoxis, mai sar în ajutor şi meşterii monetari şi armurieri!

— Asta, ziua, încuviinţă Gerro, dar noaptea ?

— Oamenii noştri sînt paşnici şi de bună credinţă. Şi-apoi pentru £e şi-ar însuşi ceva ce nu-i al lor, cînd au tot ce le trebuie ? îl linişti Bicaz.

— Dar răufăcătorii pot fi străini de ţară sau dintre cei care nu-i vor binele măritului Burebista !

— într-adevăr, am auzit şi eu că ar fi cîţiva nemernici, dar aceştia şi-ar face de lucru mai degrabă la Argedava sau la Sarmi- zegetusa, unde locuieşte regele timp mai îndelungat !

— Bine, căpitane Bicaz, să fie pe-a ta, ca să nu zici că sînt îndărătnic ! Totuşi, mîine, dis-de-dimineaţă, vreau neapărat să stăm de vorbă cu toţi oştenii din garda monetăriei... Am a le spune şi eu cîteva cuvinte ! **Aşa** că te rog să-i vesteşti încă de pe acum, cu porunca straşnică de a nu lipsi unul măcar, sub nici un motiv. Iar ca să nu-ntrerupem paza, vom ţine sfatul chiar la monetărie.

Dar această întîlnire cu Bicaz şi oamenii săi nu se desfăşură cum plănuise căpitanul Gerro, ci cu totul altfel, aşa cum lui nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că ar putea să se-ntîmple.

Aşa că, după ce-şi minţiră foamea cu te miri ce — bătrînul obişnuia să mănînce puţin, seara, iar cel tînăr nu-

şi explica de ce nu prea are poftă de mîncare — rămaseră mai departe la masă, de vorbă, ronţăind nişte alune. Dar Crissus vorbea şi Gerro asculta. Poate şi pentru că ţinea seamă cu sfinţenie de zicătoarea din bă- trîni, care spunea *■/ „Înaintea bătrînilor să ai urechi şi nu gură"* şi pentru că era el tăcut din fire şi nici n-avea poftă de sporovăială.

Trecuse ceva" vreme la mijloc şi, lucru ciudat, nu-i era somn nici unuia din ei. Gerro îşi dădu seama că de mult nu mai asculta ce-i spune Crissus. Deodată, un gînd aprins îi străbătu creierul ca o săgeată ascuţită. Sări în sus şi spuse atît :.

— Eu am plecat, înalte Crissus !

— Unde ? voi să ştie bătrînul.

— La monetărie ! Doresc să-i văd cu ochii mei pe plimbăreţii aceia care-şi pierd vremea în puterea nopţii prin faţa monetăriei, să-i scutur puţin şi să-i întreb de sănătate. Pe urmă cred c-o să le treacă pofta să mai dea pe-acolo !

Din cîţiva paşi fu în curte. Se repezi la grajd, îşi luă calul care îl privi foarte mirat, se-aruncă pe spatele lui şi-o porni astfel, în goană nebună, pe deşelate, spre monetărie, mînînd numai din căl- cîie şi ţinîndu-se cum putea de coama lungă a telegarului.

— Dar ce-aveţi în căruţă, prieteni ?

— Ehei, ce-avem noi, aţi vrea s-aveţi şi voi, vinul cel mai bun din ţară, şi trebuie să-l ducem degrabă la tarabostul Borno să-l pună de cu noapte în gheţărie, că mîine are petrecere mare !

— Am auzit şi noi că-şi mărită fata !

— Mai bine daţi-ne o daltă şi-un raz să ridicăm puţin roata asta care ne face necazuri şi-o să vă cinstim cum se cuvine !

— Din vinul tarabostului ? ! întrebară oştenii, plescăind cu poftă.

— Din, că e tras în burdufuri mici şi n-or să se cunoască, cîteva înghiţituri acolo... Şi-apoi mai avem şi noi pentru sufletul nostru ceva într-o tărtăcuţă !

— De-i aşa, aşteptaţi o clipă. Du-te tu, Ambro, că eşti m_ai iute de picior şi adu ce ţi-a cerut omul. Da' întoarce-te repede să nu care cumva, înţelegi, să pice căpitanul Bkaz şi...

— Nici o grijă, el vine abia pe la miezul nopţii ! Oşteanul aduse degrabă ce i se ceruse. Cei doi căruţaşi cipcăniră puţin la roată, care se drese mai repede de cum se aşteptau şi, bucuroşi, îşi îndeplinră făgăduiala.

— Ia să vedem şi noi cam ce gust are un vin de nuntă ? Ce-i drept, e grozav ! Dă să mai trag o-nghiţitură. Numai una"şi gata.

— Ar fi bine să le dăm şi la ceilalţi flăcăi să guste, să nu se supere şi să ne pîrască.

— Ai dreptate, prietene, chicoti cel ce băuse primul. Dacă sorb şi ei din tărtăcuţă n-avem nici o grijă, se cheamă că ne-am înfruptat cu toţii. Ambro, cheamă-i şi pe ceilalţi, dar repede ; apoi tu rămîi de pază, că vin şi eu îndată. Treaba era făcută. Căruţa se-ndepărtă mai grăbită de cum venise, calul se-nvioră neaşteptat, de parcă el băuse vinul, şi toată lumea era mulţumită.

Dar iată că nu peste multă vreme pe cei şase oşteni de pază de la monetărie îi podidi un somn frate cu moartea şi, unul cîte unul, se lăsară la pămînt, acolo unde se nimerea, adormiţi, de nu s-ar fi trezit nici dacă ar fi tăiat cineva lemne cu joagărul pe ei !

Şi din întunericul de nepătruns al nopţii, ce se lăsase ca un zăbranic negru, se iviră nişte făclii ce păreau că zboară singure prin aer şi se-ndreptară către clădirea

monetăriei, unde izbucniră flăcări în mai multe părţi odată, cuprinzînd şi armurăria.

Dar, în acelaşi timp, se auziră şi strigăte puternice de : „Foc, foc, săriţi, a luat foc monetăria !" şi un călăreţ, înnebunit de groază, sări de pe cal, peste gard, în curtea monetăriei, urlînd întruna : „Foc, foc la monetărie !"

Lîngă el, parcă atunci căzut din cer, se ivi deodată căpitanul Bicaz, strigînd şi el :

— Unde sînt paznicii ? Au pierit cu toţii ? Daţi alarma ! Ah, iată-i căzuţi pe jos, dorm şi duhnesc a vin, nemernicii. Căpitane Gerro, tu eşti ?

— Eu, iată că au sosit şi oamenii de prin împrejurimi într-ajutor !

— Repede, la burdufurile cu apă ; aduceţi scările şi găleţile. Gerro, tu ia-ţi cîţiva oşteni şi pleacă în goană după tîlhari, trebuie să fie prin apropiere. Pe ceilalţi trimite-i încoace ! Ah, ah, i-au îmbătat şi-apoi au dat foc la monetărie ! Moartea li s-a tras de-aci. Bine că am venit mai devreme !

Dar, ca de multe ori, cînd te afli într-un impas, din care nu ştiî cum să ieşi, te ajută întîmplarea, şi de astă dată asupra Ziri^avei se abătu o ploaie cu găleata care stinse în scurtă vreme focul ce începuse să se întindă ameninţător.

Căpitanul Bicaz oftă din adine-şi spuse fericit :

— Bine că a fost numai atît. Dacă nu venea la timp ploaia aceasta binecuvîntată era prăpăd. Acum să pornim cu toţii după făptaşi.

Căpitanul Bicaz îşi dăduse bine seama că somnul paznicilor nu fus£se pricinuit de vin, ci de o licoare adormitoare pusă în băutură. Între timp se treziră şi cei şase oşteni, mărturisind că au sorbit doar cîteva înghiţituri care n-ar fi putut nici să-i ameţească măcar ; şi ei bănuiau

că la mijloc a fost o fiertură ce-i adormise repede. Dar vina era vină şi trebuia s-o ispăşească din greu.

Se buciumă în cele patru părţi ale cetăţii ca porţile să rămînă închise pînă la o nouă poruncă şi atît oştenii de gardă, cît şi locuitorii din împrejurimile monetăriei porniră îndîrjiţi în căutarea tîlharilor, cercetînd casă cu casă, poduri şi pivniţe, grajduri şi hambare, fiecare colţişor, oricît de neînsemnat, care i-ar fi putut adăposti pe răufăcători.

Se alcătuiră şase cete, fiecare avînd pe cîte unul din oştenii care băuseră vin de la cei doi căruţaşi, îi văzuseră la faţă şi puteau să-i recunoască. De aci pornise totul şi, deci, ei ştiau cine era capul răutăţilor.

Dar nu se găsi nici o urmă, cît de mică, a celor care fugiseră.

— Fără îndoială, rosti mîniat Gerro, că au părăsit căruţa şi calul pe undeva, în vreo curte sau uliţă mărginaşă, iar ei au pornit cu totul în altă parte, dacă nu cumva a plecat fiecare pe drumul lui !

Bicaz, care obosise colindînd cetatea cu oamenii săi, cugeta la fel. Şi, tocmai cînd se aştepta mai puţin, oşteanul de gardă, care se-nfruptase din vinul buclucaş, îl opri şi-i arătă o căruţă adăpostită într-un şopron părăginit.

— Asta e căruţa cu vin, căpitane Bicaz ! Pot să jur !

— Dar unde-o fi calul ? Să-l căutăm !

Cercetară grajdul, grădina, dar calul, nicăieri. îl întrebară pe stăpînul casei cum de-a ajuns căruţa în şopronul lui ?

— A lăsat-o un om sărăcăcios îmbrăcat, spunea că nu-i trebuie decît calul şi c-o să se-ntoarcă s-o ia mîine de dimineaţă, cînd o să-mi plătească şi chiria pentru treaba asta !

— Aha ! Şi-ncotro a plecat omul ?

— Păi, încolo, înspre oborul de vite ! Zicea că vrea să-şi ia loc bun din noapte, ca mîine, în zori, să-şi vîndă mîrţoaga şi să-şi cumpere alt cal mai bun !

— Ţi-a spus atît de multe ? Nu ţi se părea grăbit ?

— Ba da, grăbit şi cam... neliniştit, aşa, nu ştiu cum să spun !

— Mulţămim de lămurire, prietene ! înseamnă că omul cu calul s-a dus cu totul în altă parte. Rămîi sănătos ! Şi căpitanul Bicaz le spuse alor săi în continuare : Bănuiesc unde s-a dus acesta. Şi eu aş fi făcut la fel ! Dar unde o fi celălalt ?

între timp, ploaia se rărise şi acum încetase cu totul. întunericul se risipise şi începuse să se vadă binişor. Spre răsărit parcă se aprinsese zarea ; sulițe roşietice spintecau cerul, înălțîndu-se din ce în ce mai sus.

— Se crapă de ziuă, fraţilor. Lumina are să ne vină-ntr-ajutor ! Să mergem acum unul în spatele altuia, la cîţiva paşi depărtare, şi să ne pitulăm pe după garduri. Hai, drumul către monetărie ! hotărî Bicaz.

— Cum, ne-ntoarcem fără de nici o ispravă, căpitane ? murmurară oamenii.

— Isprava ne va întîmpina la capătul drumului !

în partea opusă a cetăţii cerceta curţile şi casele ceata lui Gerro, care era frînt de oboseală, că el venise călare drum lung de la Co- gaionon şi nu se odihnise o clipă. Abia aştepta să-şi încheie cu bine misiunea, ca să poată dormi măcar preţ de două clepsidre. La mineare nici nu se mai gîndea. Cum îşi mişoa paşii agale, scrutînd drumul înaintea sa, zări în albul dimineţii, un om cu straiele vechi şi peticite, mergînd în vîrful picioarelor şi privind cu te&mă în jurul său. Gerro nu se putu abţine să nu strige, ceva îi spunea că acest om nu are conştiinţa curată : — Stai pe loc !

Sărăntocul o luă la fugă, intră cu o iuţeală nemaipomenită în prima curte ce-i ieşise în cale şi se făcu nevăzut ; dar, spre nenorocul lui, cîinii, care nu fuseseră legaţi în lanţuri încă, săriră după el şi începură să-l latre cu înverşunare.

într-o clipă, ceata lui Gerro se află în faţa unei cocioabe, unde se ascunsese fugarul. Dar, deodată, cîinii părăsiră uşiţa şi se năpustiră în spate, unde, pe o spărtură, se străduia să fugă acela care abia intrase. Acum nu mai putea să dea înapoi. Căzu la pămînt şi cînd se ridică se năpusti asupra lui Gerro şi—1 lovi cu un jungher de vînătoare în partea stingă a pieptului. Tînărul căpitan, deşi îndurerat, nu se clinti din loc, ci cu o repeziciune uimitoare, înşfăcîndu~l cu mîna dreaptă de beregată, îl zgudui cu putere. Vrăjmaşul său icni o dată scurt şi se prăbuşi fără cunoştinţă.

Doi oşteni îl luară de cap şi de picioare şi-l legară pe spatele unui cal ; apoi ceata porni mai departe, spre monetărie.

Ajungînd aci, aflară că Bicaz dăduse de urma celui cu calul, care se crezuse mai apărat dacă îşi va căuta adăpost în preajma monetăriei, unde nu se gîndea c-o să-l mai caute nimeni ! Dar iată că totuşi se gîndise cineva !

Marele preot Crissus, cînd auzi ce se-ntîmplase cu căpitanul Gerro, îi dădu de veste, alarmat, lui Deceneu, că bravul său fiu ,a fost rănit într-o încăierare cu tîlharii care puseseră foc la monetărie.

Marele sacerdot al întregii Dacii, foarte nedumerit de această ştire, îşi dete seama că nu e lucru curat la mijloe şi voi să se intereseze el însuşi, mai îndeaproape, de toată această urîtă întîm- plare, care, fără îndoială, ducea mai departe. El porni în grabă la Ziridava; dar nu călare, cum obişnuia, ci în caleaşcă, pentru a fi cît mai puţin

obosit cu putinţă. Simţea că îndată după sosire nu va avea timp de odihnă, ci va trebui să facă faţă într-un mod cît mai strălucit întîmplării cu focul. Dar cel dintîi lucru pe care voia să-l lămurească era povestea cu bravul său fiu, al cărui nume, Crissus, în graba sa, uitase să i-l amintească. Aceasta îi provoca două stări contradictorii : pe de-o parte îl amuza şi pe de alta îl mînia. Dar puterea de a se stăpîni era mai mare decît orice altă calitate a sa.

Deci, cînd, în sfîrşit, sosi la sanctuarul din Ziridava, primele cuvinte pe care le rosti Deceneu, după salutul de rigoare, au fost acestea :

— Crissus, te rog, du-mă imediat la bravul meu fiu rănit, în încăierarea cu tîlharii, după cum m-ai anunţat tu !

Bietul Crissus pricepu de îndată, după tonul serios al marelui sacerdot, că acesta e nemulţumit şi, regretînd că s-a grăbit să-i transmită ştirea, îl conduse în camera unde Gerro se odihnea pe un pat de lîngă fereastră.

Cînd îl văzu, marele sacerdot întrebă :

— Acesta este ?

Peste măsură de uimit, Crissus răspunse printr-o întrebare :

— Cum, nu-l recunoşti ?

Gerro se ridică anevoie în capul oaselor şi abia îşi stăpîni un uşor surîs de şiretenie, care, însă, nu-i scăpă lui Deceneu. El întrebă cu răceală :

— De cînd eşti tu fiul meu, Gerro ?

Tînărul căpitan de gardă vorbi cu o îndrăzneală şi o siguranţă de care se mră el însuşi cel dintîi :

— Prea mărite sacerdot, de cînd mi-ai salvat viaţa la sanctuarul din Buridava. După cum ştii, era cît pe-aci să fiu trimis la Zalmoxis înainte de vreme ! Dăruindu-mi atunci viaţa, cu aleasa ta mărinimie şi dreaptă judecată, se cheamă că m-am născut din nou sub oblăduirea ta. Aşa

fiind, eu mă socotesc fiul tău şi nu uit că, de-atunci, chiar tu m-ai chemat de multe ori, spunîndu-mi : fiule, fătul meu sau Gerro, fiul meu, aşa că unde mi-e greşeala ?

Deceneu, din încruntat cum era, izbucni într-un hohot de rîs nestăpînit, iar Crissus îl imită.

— Ei bine, Gerro, dacă astfel vezi tu lucrurile, atunci înclin să-ţi dau dreptate. Şi n-aş putea să spun că nu sînt mîndru de fiul meu şi de felul cum a dus el la îndeplinire prima lui misiune. Aşa că, din clipa aceasta, te consider fiul meu, sperînd că n-ai să-mi dai prilejul să regret vreodată încrederea ce ţi-o arăt ! Şi marele sacerdot îi întinse mîna dreaptă, pe care Gerro observă un inel de fier la fel cu acela pe care-l adusese el lui Crissus.

Tînărul căpitan de oaste, adînc mişcat de întorsătura ce o luaseră lucrurile, îşi simţi ochii scăldaţi în lacrimi. Făcu un efort dureros, din pricina rănii şi, ridicîndu-se cu greu în picioare, prinse mîna lui Deceneu, o sărută cu evlavie, apoi se lăsă în genunchi şi grăi cu glasul sugrumat de emoţie :

— Sfîntul meu părinte, ţie îţi datorez viaţa, pe care de astăzi înainte o pun la picioarele tale şi simt că niciodată n-am să pot uita ce-ai făcut pentru mine, orice s-ar întîmpla !

Marele sacerdot îl ridică de jos, îl sărută pe frunte şi-apoi îl strînse la piept cu dragostea pe care-o simţi pentru un fiu adevărat din carnea şi sîngele tău. Apoi îi spuse zîmbind :

— Fiule, datinile noastre din străMoşi cer, ca la naşterea unui copil, să-i aducem acestuia daruri, mai mari sau rriai mici, după puterea şi starea fiecăruia ! Spune-mi, deci, ce dar ai dori să-ţi fac?

— Păi acesta este cel mai mare dar ce mi l-ai fi putut face, tată ! Mai mult nu doresc nimic !

— Şi totuşi, eu am citit în sufletul tău că vrei să-mi ceri ceva !

Gerro ridică ochii spre Deceneu cu adîncă uimire şi spuse înfiorat :

— într-adevăr, sfîntul meu părinte, nu-ndrăznesc să te rog din suflet ceva... îngăimă tînărul.

— Ceva care simţi că te-ar face fericit, nu ? îl scrută Deceneu cu privirea-i pătrunzătoare. Dar crezi tu, fiul meu, că acest căpitan Bicaz, noul tău prieten, ar fi la fel de bun pentru garda regelui, precum eşti tu şi ceilalţi soţi ai tăi, aleşi de mine cu atîta grijă şi străduinţă ?

Gerro rămase la fel de uluit ca acum cîţiva ani, cînd marele sacerdot îl scăpase de sulițe. Deci, lui nu i se putea ascunde nimic ! Răspunse cu tărie :

— La fel de bun, părinte, mă jur pe viaţa mea !

— Fie, atunci, precum doreşti, fiule, şi fie ca această prietenie a vpastră să ne aducă, tuturor numai bucurii. Trimite-i vorbă lui Bicaz să vină la mine !

Crissus era adînc impresionat şi el de această scenă plină de duioşie, ceea ce nu-l împiedică să reflecteze în sine : „Iată cum o glumă făcută, spontan poate, din naivitate, dar explicată cu abilitate de către un tînăr isteţ, poate duce la o situaţie nesperată şi strălucită, fiind primită de un om într-adevăr superior şi cu mare spirit de pătrundere a viitorului !"

A doua zi, Deceneu stătu îndelung de vorbă cu cei doi falşi căruţaşi, pe care, cu marele lui har de convingere, îi făcu să mărturisească totul : aci era mîna tarabostului Marris, care-l ura de moarte pe regele Burebista şi ţintea, nici mai mult, nici mai puţin, decît să-i ia locul prin orice fel de mijloace. De astă dată, urmărise să-i distrugă banii abia bătuţi din argint şi să-i strice în foc armele ce le făurise pentru apărarea ţării. Unde se ascundea acest om pizmaş şi veninos nu ştiau, dar făgăduiseră să afle şi să-i aducă la cunoştinţă tot ce se va mai pune la cale.

Dar gîndul ce-l frămînta pe marele sacerdot şi-l împiedica să doarmă în noaptea aceea era că nimic nu s-ar fi putut întîmpla dacă oştenii de pază n-ar fi fost ispitiţi de vin.

Cînd Burebista află de la Deceneu despre cele întîmplate şi mai cu seamă de la cine porniseră, mînia lui nu cunoscu margini.

— Trebuie să-i venim de hac acestui tîlhar de codru ! Dar, mai înainte să punem capăt unui rău care tulbură minţile oamenilor.

— Să ne gîndim la sănătatea oamenilor, care ar putea fi adînc zdruncinată. Cîte boli nu aduce necumpătarea la băutură ? ! Vatămă tot trupul şi pe dinăuntru şi pe dinafară, îmbătjcîneşte înainte de vreme, scade puterile de muncă şi, de foarte multe ori chiar, ia minţile omului.

Regele dădu din cap cu amărăciune :

— Am stat îndelung pe gînduri şi-am tot amînat hotărîrea de-a urma sfatul tău şi de-a stîrpi viţa de vie, dar acum sînt nevoit s-o fac, orice s-ar întîmpla !

— Dealtfel n-am fi noi primii care am pune stavilă băuturii, Burebista, spuse Deceneu. Pe cîte am auzit şi Ariovistus, regele suebilor, a venit cu straşnică oprelişte a vinului pentru supuşii săi, înclinaţi mai mult către băutură, decît către mîncare. El şi-a dat seama că vinul îi moleşea oamenii şi le mărea oboseala, împiedi- cîndu-i să lucreze sau să lupte cum trebuie !

— într-adevăr, aşa este. Hotărîrea e luată. De mîine să se vestească în toată ţara porunca noastră ca toţi locuitorii, fără deosebire, oricine ar fi ei : preoţi, taraboşti, pileaţi sau ţărani să-şi stîr- pească viţa de vie, scoţînd-o din pămînt şi punînd-o pe foc. Cum ai spus tu cîndva, Deceneu : răul să fie smuls din rădăcină. Iar cine nu va ţine seama de aceasta şi nu va îndeplini întocmai, cu toată

cinstea, dreapta noastră hotărîre, va fi pedepsit cu cea mai mare asprime !

Pe dealuri, pe costişe şi prin unele părţi de şes era forfotă mare. Oamenii se strînseseră în cete cu săpăligile bine ascuţite în mînă şi grăiau în şoaptă, cu teama de a nu fi auziţi cumva de vreun răuvoitor.

Lăstarele de viţă de vie se înălţau verzi-gălbioare şi pline de frăgezime pe aracii strînşi cu dragoste parcă de cîrceii puternici. Mugurii gingaşi de-abia dăduseră în floare şi răspîndeau în jur o mireasmă atît de plăcută, cum nici o altă plantă pe lume n-o are.

Vierii mergeau cu capul în pămînt, abătuţi şi ţineau săpăligile în cumpănă, mîngîind cu duioşie lujerele plăpînde ale viţei ce se răsfăţau în bătaia călduţă a soarelui de primăvară. Prin vie erau împrăştiaţi oşteni cu sulițele sprijinite pe umărul drept şi cu sica la şoldul stîng, gata să intervină în orice împrejurare..

Unul din vieri, plin de năduf, cum era şi firesc, rosti cuprins de amărăciune :

— Ce facem, fraţilor, cum o scoatem la capăt ?

— în nici un fel ! E porunca regelui şi a marelui sacerdot să smulgem viţa din rădăcină şi să-i dăm foc ? Aşa vom face !

Da, da, iar cine îndrăzneşte s-o calce este pedepsit cu mare asprime, e trimis la ocnă să taie sare pe toată viaţa, dacă nu i se ia capul..

— .Şi chiar dacă scapă cumva nepedepsit de oamenii regelui, îl urmăreşte blestemul lui Zalmoxis : praful se alege de el şi de tot neamul lui !
— Nu e de glumit ! E drept că mi se rupe inima să scot frumuseţea asta de viţă din rădăcină şi să-i dau foc, dar porunca e poruncă, mai ales că-mi dau seama că este spre binele nostru. Fumurile beţiei nu sînt bune de nimic !
— E, acuma, ce mai tura-vura, vorba lungă, sărăcia omului ! Să ne apucăm de lucru că acuşica vine seara. Hai, cu nădejde, fraţilor, şi, la urma urmei, o să le stea bine şi merilor sau caişilor pe pămîntul ăsta scormonit atît de adînc !
De bună seamă că nu era totul să scoţi din pămînt butucii de viţă şi să le dai foc. Mai rămînea în poloboace vin destul din anul ce abia trecuse şi mai cu seamă din anii ceilalţi. Şi vinul dacic era gustos cum nu se mai afla altul pe lume, că doar de aceea era băut cu atîta plăcere de pămînteni, dar şi de cei din ţări străine. I s-a găsit, însă, leacul, şi vinului de prisos, A fost pus în burdufuri de bivol şi-n butoaie mai mici eu doage de stejar, cepul a fost bine cetluit la vrană şi i s-a dat drumul peste hotare la greci, egipteni şi romani, iar drahmele şi denarii de argint, prinşi pe acest nectar / din care le plăcea şi zeilor să se înfrupte, au fost daţi acelora de la care se Luase vinul. Aşa că, în cele din urmă, toată lumea, mai de voie, mai de nevoie, trebui să fie mulţumită.

CAPITOLUL XII

— E, poftim, ce ne facem acum ? Roata din dreapta din spate s-a-nţepenit şi-o să-ntîrziem. Ne omoară tarabostul Borno ! Dă-te jos şi tu, nepricopsitule, şi ajută-mă s-o dreg, ce mai stai acolo, ca un popîndău !
Omul de pe capră sări în uliţă şi începură amîndoi să ciocănească de zor. Doi oşteni de pază de la monetărie se opriră pentru o clipă şi unul din ei întrebă :

ZEUL ARES ÎNDEAMNĂ LA LUPTĂ

De cînd tînărul Burebista se urcase în scaunul regesc al Daciei cursese multă apă pe Istru, cînd limpede, cînd tulbure şi învolburată. Marele fluviu se strecura şi acum printre malurile înverzite, tot aşa ca şi atunci, unduindu-se asemenea unui uriaş balaur către jiemărginita întindere a *Pontului Euxin.* Valurile veneau la fel de vijelioase, sfărîmîndu-şi puterea de neînchipuit în malurile răbdătoare şi retrăgîndu-se înfuriate ; dar cîte nu se petrecuseră în ţara cea nouă care se ridica mîndră de uriaşa sa biruinţă, în răsăriturile de soare ce-o poleiau ca pe-o cunună de minunate podoabe ale zeilor darnici şi binevoitori !

Pe cîmpii se legănau vesele în. yoare, la adierea molcomă a vîntu- lui uşor, spicele de aur ale griului, înalte cît un stat de om ; asemenea şi secara, orzul, ovăzul şi meiul ; în livezi, în fostele podgorii — în care se răsfăţaseră pe timpuri butucii de vie — şi prin grădinile însorite, acum creşteau pomi roditori, ale căror crengi se plecau, obosite de bogăţia rodului : meri, peri, pruni, zarzări, caişi, piersici şi gutui ; ştiubeie de albine erau răspîndite, asemenea unor căsuţe pentru pitici, prin toate livezile, dar şi prin grădinile ce înconjurau casele ; mierea albinei de Carpaţi a dacilor era vestită şi preţuită în întreaga Europă ; vitele frumoase şi grase, oile albe, laie şi plăviţe, caii sprinteni şi vînjoşi, păsările de casă de toate soiurile creşteau în ogrăzile îngrijite şi curate ca în palmă ale gospodarilor, ce atrăgeau privirile trecătorilor prin înfăţişarea lor înfloritoare. Dar aceştia nu puteau fi pizmaşi pe frumuseţea caselor sau ogrăzilor, întrucît fiecare îşi putea spune acum, fără deşartă laudă de sine : „Şi gospodăria mea e la fel, dacă nu şi mai frumoasă" !

Fiecare locuitor avea lîngă casă, în afara grădinii de pomi roditori şi de legume, grădina de flori din care o

bună parte erau plante şi flori tămăduitoare. Prin staroştii satelor şi ai cetăţilor, şi prin preoţi, Deceneu îi învăţase pe daci cum să planteze şi cum să folosească florile medicinale, pe lîngă multe alte mijloace de tămăduire grabnică a bolilor, care, din fericire, se iveau foarte rar.

Aşa că, acum, grădinile găzduiau @ sumedenie de flori : trandafiri, muşeţel, coleandru, nalbă, odolean, păpădie, urzică, albăstrele, cicoare, gălbenele, pătlagină, sulfină, busuioc, sunătoare, salvie şi cîte şi mai cîte altele, toate cu rostul lor în atîtea suferinţe, ce ţi le aduce o stare nu tocmai mulţumitoare a sănătăţii, care începe să scîrţîie, cîteodată, mai cu seamă în anii neplăcuţi ai bătrîneţii.

Dar nu numai florile găsiseră bună primire în curţile şi grădinile dacilor, ci şi pomii şi copacii de diferite soiuri, ale căror frunze, flori şi fructe răspîndeau miresme plăcute şi de multe ori ameţitoare, dar erau bune şi pentru fierturi tămăduitoare de suferinţe. Erau : nucul, salcîmul, dudul, salcia, socul, teiul şi alţi pomi şi copaci la fel de folositori.

Toţi oamenii de bună credinţă erau strîns legaţi sufleteşte de cei doi nAri binefăcători ai ţării, cărora o singură mîhnire le umbrea bucuria de a fi ridicat Dacia la înălţimea pe deplin meritată de către harnicii săi fii : regina Getta îi dăruise regelui Burebista, la un an de la nuntă, o fiică şi nu un fiu, cum dorise şi aşteptase dînsul atîta.

Se vorbeau multe în ţară despre aceasta şi anume că dacii plîn- seseră multă vreme, după obiceiul străvechi al lor, dar nu atît pentru că venise în lume un nou copil ce avea să se ia la trîntă cu viaţa, ci mai mult pentru că acesta nu era băiat.

Regele dovedise o mare stăpînire de sine. Pe masa de aur a sanctuarului de la Cogaionon, el desfăcuse copila din scutece, o ridicase în braţe de subţiori, arătînd-o

mulţimii, o privise cu mare dragoste şi cu surîsul pe buze, fericit că fata nici nu plînge şi nici nu se zbate, şi, după ce o sărutase pe frunte, o pusese în braţele marelui sacerdot care întrebase cu vocea lui vibrantă, deşi cunoştea răspunsul dinainte :

— Cum se va numi copila, mărite rege ?

— *Andra !*[1] răspunsese fără şovăire pentru cei de faţă Bure- bista. Şi o voi creşte ca pe-o amazoană, care să facă cinste ţării a cărei credincioasă şi viteză fiică va fi !

Deceneu stropi copila în creştetul capului cu apă adusă din fluviul Istru, cînd se varsă în mare, şi rosti cu glasul său profund şi tremurător : „Să fii fericită, Andra, şi să faci cinste ţării tale !"

Apoi o dete doicii şi, ridicîndu-şi mîinile a binecuvîntare, cîntă un imn de preamărire lui Zalmoxis, rugîndu-l pe marele zeu să reverse asupra copilei de rege toate harurile pămîntului.

Cît timp trecuse oare de atunci ! ? Zilele se alungaseră una pe alta cu o repeziciune uimitoare, anii de asemenea, iar Andra, fiica lui Burebista, se făcuse acum o fată de o rară frumuseţe şi gingăşie, plină de sănătate şi veselie, aşa încît nu era femeie sau bărbat care s-o cunoască şi să n-o îndrăgească !

La scurtă vreme de la această ceremonie începuseră lucrările de lărgire a sanctuarului de la Cogaionon şi de zidire pe noi temelii a cetăţii Sarmizegetusa, ce fusese hărăzită să fie cea mai puternică dintre capitalele Daciei.

Veniseră arhitecţi şi lucrători greci, fiind mai pricepuţi în asemenea treburi, de care se folosiseră şi romanii la începutul lucrărilor lor de clădire a templelor, podurilor, viaductelor, apeductelor, palatelor, precum şi a locuinţelor mai modeste, chiar.

1 ***Andra*** **— bărbata ; în limba greacă : antdro-s — bărbat.**

Cetatea şi sanctuarul se înălţau văzînd cu ochii, spre bucuria lui Burebista şi a lui Deceneu, care se aflau foarte adesea în mijlocul lucrătorilor greci şi daci.

La Cogaionon totul se făcea după planurile şi indicaţiile marelui sacerdot, care era dăruit cu o mare pricepere şi cu un gust ales în toate. °

într-o zi, pe cînd Deceneu se afla acolo, împreună cu Comosicus, sosi şi Burebista, condus de măicuţa Savella, care tocmai îi aducea fiului său, pe o tavă de argint, un fagure proaspăt de miere şi **o** cană cu apă rece de izvor.

La vederea regelui, toţi lucrătorii se ridicară în picioare, îşi înclinară capetele şi rămaseră astfel ca nişte stane de piatră, în semn de adînc respect. Dar regele le grăi binevoitor :

— Lucraţi mai departe, nu încetaţi. Apoi luă de braţ pe Deceneu şi-l întrebă :

— Astăzi ce-mi arăţi mai deosebit la minunatul tău sanctuar ?

— Mărite rege, răspunse marele sacerdot, să facem o scurtă preumblare şi te las să vezi singur. Apoi mă supun tuturor întrebărilor tale, care sînt sigur că astăzi vor veni cu prisosinţă ! Mă iartă că voi porni eu înainte ; doresc să-ţi fiu călăuză !

Cercetarea noilor lucrări nu dură prea mult. în drumul de întoarcere, Burebista, surprins de cele ce văzuse, întrebă în limba egipteană, pentru a nu fi înţeles de lucrători :

— Prietene, departe de mine gîndul de a-ţi cere socoteală sau de a-ţi critica lucrarea ce o faci la sanctuar. E bine că te-ai gîndit ca lîngă templu să faci şi un mic palat, dar răspunde-mi, rogu-te, de ce este nevoie la această într-adevăr frumoasă locuinţă, de trei rînduri de porţi, aşa de greu de urnit, şi, ce mi s-a părut mai ciudat,

fiecare construită altfel decît cealaltă : prima, din marmură cioplită cu dăltiţa ; a doua, din stejar ars în foc şi ferecat, iar a treia, cea de afară, pe de-a-ntregul din fier călit ? !

Deceneu răspunse zîmbind unui gînd :

— Cînd va fi desăvîrşită Sarmizegetusa şi vei locui în noua capitală, ştiu că cea mai mare parte a timpului tău liber ai să ţi-o petreci aci, la Cogaionon, unde vom putea sta de taină mai pe-n- delete şi fără să fim tulburaţi de nimeni, căci nimeni nu te va vedea cînd vei veni la mine, şi deci, nimeni nu va şti unde te afli !

— Ai faima de mare vrăjitor, Deceneu, dar ca să mă poţi face nevăzut, n-aş crede ! Cunoşti cumva vreo licoare pentru aceasta ?

— Nu, rege, dar între palatul tău şi aceste camere, în care ne aflăm acum, a fost săpat sub stîncă un tunel, un fel de coridor de înălţimea unui stat de om voinic, pe unde vei trece tu, cînd vei voi să vii la mine, neştiut, sau eu, la tine, de asemenea ! Nimeni nu trebuie să ştie niciodată cu siguranţă unde ne aflăm. E mai sănătos, mai cu seamă că noi nu avem numai prieteni !

— Bine, dar aceste trei uşi ? !

— Acum n-ar fi nevoie, de bună seamă, decît de una singură, cea de fier, de afară ; dar s-ar putea să vină o vreme, cînd să fie trebuinţă şi de celelalte două. în faţa unei porţi încuiate, oricît de mică şi de şubredă ar fi ea, tot eşti nevoit să-ţi pierzi cîtăva vreme ca s-o descui tu, dacă nu ţi se deschide dinlăuntru de bună voie !

— Pricep unde-ţi fuge gîndul, Deceneu, dar, la o asemenea împrejurare, cred că nu se va ajunge niciodată, măcar că te ştiu prooroc !

— Aşa nădăjduiesc şi eu, dar e bine să nu uităm zicătoarea străveche : *„Paza bună trece primejdia rea",* precum şi că clipele de linişte şi mulţumire nu sînt

veşnice. Niciodată o cheltuială făcută pentru apărarea ta nu este zadarnică, oricît de mare ar fi. Şi, după cum tu însuţi spuneai cîndva, amintind de învăţătura profesorului tău Antonius : *„Excesul de precauţie nu e dăunător niciodată /"*

După mişelnica sa încercare de a pune foc monetăriei şi armu- răriei de la Ziridava, tarabostul Marris se dădu la fund. Nimeni nu ştia despre el dacă se mai află în ţară sau a fugit peste hotare, pentru a-şi păzi pielea, întrucît i se cunoştea tîlhărească ispravă şi era căutat pretutindeni cu înverşunare, de către oamenii lui Burebista. Dar nu era de găsit nicăieri ! Ar fi fost şi greu să i se dea de urmă, căci, întocmai unui lotru, se ascunsese în munţi, într-o casă clădită în mijlocul unui desiş de brazi, care o acopereau cu înălţimea lor. în apropiere trecea rîul Alutus de la care primeau cele mai mari binefaceri : apă pentru băut şi scăldat, precum şi peşte din belşug. De la codru aveau vînat şi roade. în spatele casei, pe un petec de pămînt ce se nimerise în bătaia soarelui, făcuse grădină de flori şi de legume.

Aici locuia marele vrăjmaş al regelui împreună cu fiul său San- der şi cu o bătrînă care îngrijea de gospodărie. Bineînţeles că, pe lîngă aceştia, avea în preajma lui şi o ceată de zece oameni bine înarmaţi, gata să-i aducă la îndeplinire orice poruncă.

Tarabostul Marris, bărbat între două vîrste, înalt, roşcovan la faţă şi mereu posomorit, avea ambiţia de-a ajunge regele Daciei. Pentru a-şi înfăptui acest gînd, ce-l rodea ca o boală necruţătoare, ar fi fost în stare să săvîrşească orice nelegiuire.

Era o noapte de groază, furtuna pusese stăpînire cu totul pe muntele care vuia la bătaia vîntului înfuriat şi-a ploii ce cădea cu găleata. Brazii se clătinau, lovindu-şi

vîrfurile unele de altele şi mulţi fură smulşi de pe creste sau frînţi şi aruncaţi în prăpastie. Alutul mugea şi el, în albia lui, înspăimîntat de asemenea vreme duşmană, gata-gata să se reverse. Fulgerele brăzdau cerul, lumi- nîndu-l în fiecare clipă ; tunetele bubuiau întruna, făcînd un zgomot asurzitor, un trăznet căzu în apropiere, aprinzînd cel mai înalt brad al muntelui, dar focul adus din cer se stinse îndată de puterea nemaipomenită a ploii în torente.

Marris nu putu închide ochii o clipă. Se ridică din aşternut, îngrozit de prăpădul ce era afară şi se duse, tremurînd, în odaia fiului său. Voia să-l scoale din somn şi să-şi mai alunge din teamă, stînd de vorbă cu el.

Dar Sander era treaz, şedea la fereastră şi privea la fulgerele care spintecau bolta întunecată fără contenire. Ploaia bătea înverşunată pe acoperiş, răpăind repede şi revărsîndu-se asemenea unor rîuleţe şerpuitoare.

Auzind scîrţîitul uşii, flăcăiandrul întoarse capul :

— Ce e, tată, cu tine ? N-ai somn sau te-a cuprins frica de răutatea nemaipomenită a vremii ?

— Şi una şi alta, băiete. Vuietul ăsta îngrozitor nu mi-a dat pas să aţipesc ! Dar tu ?

Şantier răspunse cu amărăciune :

— Eu, tată, n-am putut s-adorm nu din pricina furtunii năpraz- nice care-i afară, ci din pricina vuietului care-i în sufletul meu !

— Ce vrei să spui ? grăi bătrînul peste fire de mirat.

— Că m-am săturat să mai stau aici, în pustietatea asta din munţi, să văd tot brazi şi fagi, vulturi şi bufniţe, să mă iau la hîr- joană cu vîntul şi ploaia sau, după vreme, cu viscolul şi zăpada, fiindcă aşa ţi-a abătut ţie !

— Dar pentru cine crezi tu, • nesocotitule, că doresc s-ajung acolo unde visez s-ajung ? ! Nu ţin să fiu rege mai mult de un an, să-mi fac această ambiţie şi-apoi să te las pe tine în scaun. Cine-i de vină dacă mi-a ieşit în cale acest Burebista ? Iată că lipsa de somn mi-a adus un gînd care ne va apropia de ţelul nostru. Nimeni de la curte nu te cunoaşte, că nu te-a mai văzut nimeni de cînd aveai cîţiva ani, iar acum eşti flăcău în toată firea. Ai să te duci la Sarmizegetusa şi-ai să cauţi să intri în oastea lui Burebista, ca orice tînăr dornic de isprăvi vitejeşti. Ei au nevoie de oameni ca tine. Bineînţeles că n-ai să spui că eşti fiul meu, ci că eşti un băiat orfan, singur pe lume, care iubeşte slujba de oştean... şi ce te-i mai pricepe şi tu acolo. Eu am să-ţi dau denari mai mulţi decît îţi trebuie, să ai la tine, dar tu să te îmbraci sărăcăcios şi să te porţi cu multă băgare de seamă ; un singur cuvînt nelalocul lui te poate trăda. Să faci tot ce-ţi va sta în putinţă ca să ajungi în preajma regelui ; iar cînd va fi aceasta vom mai sta de vorbă ! Ca să nu cazi în cursă, ai să aştepţi, nu se poate să nu înceapă un război... şi-atunci, în vreo luptă, la o-nvălmăşeală sau la o vînătoare, îi faci de petrecanie lui Burebista... şi-apoi, venim noi !

— Tată, îl opri Sander pe bătrîn din turuială, te-am lăsat să vorbeşti cît ai vrut, dar de la vorbă pînă la faptă e o depărtare ca de la cer la pămînt, mai ales în povestea asta ! Eu am să plec, ca să-ţi fac pe voie, dar nu ştiu şi dacă am să izbutesc în încercarea la care mă supui ! Pe drumul ce ducea spre poarta dinspre răsărit a măreţei cetăţi Sarmizegetusa, mergea la pas domol un călăreţ tînăr, ca la vreo douăzeci de ani, fluierînd vesel ca un scatiu, o melodie care nu semăna cu nici un cîntec cunoscut de trecători, întrucît el îl născocise chiar atunci.

Flăcăul mergea cu capul descoperit, dar, pentru orice împrejurare, îşi avea căciula în traista de canabiza ce-i sălta pe spate în pasul liniştit al calului. Lăsase mustaţa să-i crească pe oală, cum se spunea, după obiceiul galic, ceea ce, în ciuda voioşiei lui, îi dădea o înfăţişare de tristeţe.

Altminteri era un bărbat chipeş, se ţinea drept pe cal, ochii-i erau jucăuşi şi avea în întreaga lui ţinută puţină mîndrie, care-l prindea, aşa cum îl prinde pe orice tînăr care nu întrece măsura. Şi, fără îndoială, nici una din fetele pe care le întîlnise în cale nu s-ar fi dat înapoi să se mărite cu el, dacă ar fi cerut-o de nevastă !

Dar gîndul lui zbura la alte lucruri care i se păreau în clipele acelea de mai mare însemnătate, decît însurătoarea. Şi asta, firește, pentru că nu era îndrăgostit ! El cugeta anume la cum va trebui să vorbească, să se mişte, în sfîrşit, cum să se poarte, pentru a se face cît mai plăcut cu putinţă acelora de care depindea soarta lui de aci înainte. Trebuia, cu orice preţ, să fie primit printre oştenii din trupele ce se aflau la Sarmizegetusa, şi nu în oricare, ci numai în acelea ce făceau de gardă la palatul regelui.

„Cine ar putea să mă ajute să-mi îndeplinesc acest gînd ?" se întreba el îngrijorat. „Iată, am ajuns la poarta cetăţii, voi intra, şi eu nu ştiu încotro să mă-ndrept, la cine să mă duc mai întîi, cui să-i cer să mă primească în oştirea Sarmizegetusei ? Să mă-nfăţişez chiar regelui de-a dreptul, ar fi prea mult, dealtfel nici nu m-ar primi, pentru asta are oameni într-adins puşi să se-ngrijească de recrutarea oştenilor. Să-ncerc la marele sacerdot Deceneu, ar fi acelaşi lucru... La cine, dar, să mă duc, sfătuieşte-mă, Zalmoxis ! Ah, ce rău e să nu cunoşti pe nimeni, să n-ai nici un prieten care să te-ndrumeze, pe cineva de vîrsta ta *care*..."

Firul gîndurilor sale se rupse aci. Frămîntarea de pînă acum nu-i fusese zadarnică, singura idee ce se putea înfăptui îi ţîşni în mintea înfierbîntată de grijă şi el strigă fericit că găsise soluţia : „Asta trebuie să fac !" şi îndemnă calul din călcîie să-şi iuţească mersul.

— Cine te-a sfătuit să vii la mine ? îl întrebă Gerro bănuitor pe tînărul care ceruse cu stăruinţă să-i vorbească. De ce nu te-ai adresat căpitanului Bicaz, de pildă, sau altuia dintre căpitanii oştirii noastre ?

— N-aş putea să spun ce m-a îndemnat să te caut pe tine, căpitane Gerro !

— Zici că n-ai părinţi, nici rude şi că ai trăit mai mult prin aşezările îndepărtate de marile cetăţi. Cum de-ai ştiut atunci de nuniele meu ?

— Numele tău e pe buzele tuturor de cînd marele sacerdot De- ceneu, slăvită fie-i fapta, te-a smuls morţii la Buridava. Apoi s-a auzit de isprăvile tale de curaj, cînd a luat foc monetăria de la Ziridava...

— Cînd s-a pus foc monetăriei, vrei să zici, îl corectă Gerro, încruntîndu-se, căci acolo a fost mîna mîrşavă a unui tarabost trădător, anume Marris, care, cîndva, mai devreme sau mai tîrziu, tot va da seama de faptele-i josnice !

La auzul acestor vorbe rostite cu înverşunare de către Gerro, flăcăul din faţa lui tresări dureros şi nu mai îndrăzni să spună nimic.

Căpitanul continuă cu severitate :

— Te-am întrebat adineauri de ce nu te-ai dus la căpitanul Bicaz, dar nu mi-ai răspuns.

— M-am sfiit !

— Sfioşii n-au ce căuta în oastea noastră, băiete !

— La luptă sînt altul ; pune-mă la-ncercare.-

— De ce te-ai sfiit ?

— Am să-ţi mărturisesc cinstit, căpitane Gerro. Se aude cum că eşti fiul marelui sacerdot... şi-am cugetat că

tu eşti mai bun pentru mine decît căpitanul Bicaz, întrucit ai trecere la slăvitul tău părinte şi mă poţi ajuta să fiu primit în oastea Sarmizegetusei !

— Ce-i drept, bună socoteală ţi-ai făcut ! zîmbi Gerro mai împăciuitor. Să ştii, însă, că în garda măritului rege Burebista nu te pot primi. Ca să ajungi acolo, trebuie să faci mai întîi ucenicie, să dovedeşti pe lîngă pricepere şi curaj, mult devotament.

— Asta însemnează că m-ai primit, căpitane ? strigă tînărul, săgetat de o bucurie dureroasă.

— însemnează ; însă ai uitat să-mi spui lucrul cel mai important şi aceasta trebuia s-o faci de la început : cum te numeşti şi cine au fost părinţii tăi ?

Noul oştean amuţi pentru o clipă. Apoi ridică ochii spre Gerro şi spuse :

— Mă numesc Burennus, iar părinţii mei : Asto şi Darria au pierit într-o revărsare a rîul-ui Hierasus [1], lăsîndu-mă singur pe lume la vîrsta de zece ani !

Şi pe cînd rostea convins aceste cuvinte, îşi spuse cu amărăciune: „N-aş fi crezut vreodată că voi putea să mint cu atîta seninătate!"

Simţămîntul dacilor că în văzduh plutea ceva nedesluşit, dar care le aducea o undă uşoară de nelinişte se adeveri în cele din urmă.

Regele Burebista grabnic sosit la Argedava îi rugă pe toţi ţara- boştii şi capilaţii, marii comandanţi de oşti şi marii preoţi să vină pe cîmpul lui Ares de lîngă templu, pentru un sfat la care va lua parte şi marele sacerdot Deceneu.

Era o dimineaţă de vară timpurie. în aerul cald pluteau tremurători funigei luaţi de vîntul uşor şi agăţaţi

1 **Hierasus — riul Şiret de astăzi, în limba dacică.**

prin crengile pomilor, ce legaseră rod, sau duşi pînă departe, unde ochiul, oricît de ager, nu-i mai putea prinde.

Cîmpul lui Ares era, de fapt, o grădină imensă, înconjurată de un gard de plopi ce se legănau, făcînd parcă plecăciuni de bun venit celor sosiţi la sfat. Frunzele lor lucioase pe faţă sclipeau argintiu în bătaia soarelui şi foşneau uşor, parcă murmurînd în şoapte rugăciuni puternicului zeu. în partea dinspre apus a cîmpu- lui, asemenea unei ape verzi, cît cuprindeai cu ochii, se înălţa maiestuos templul lui Ares, în faţa căruia, pe un soclu construit dintr-un mare bloc de granit se arăta plină de măreţie statuia tînă- rului zeu al războiului, înfăţişîndu-l pe Ares în picioare, cu sica dacică în mîna dreaptă şi în stînga cu pavăza, pe faţa căreia se vedea steagul dacilor : capul de lup cu gura deschisă. Zeul, în întregime gol, avea un chip de o aleasă frumuseţe bărbătească şi era înzestrat cu o musculatură demnă de cel mai puternic gladiator.

Grădina era foarte încăpătoare, ar fi putut cuprinde peste două mii de oameni, fără să stea înghesuiţi ; dar acum părea goală, întrucît cei chemaţi pentru a-i asculta pe rege şi pe marele sacerdot nu se ridicau la mai mult de cîteva sute.

în dreapta şi în stînga aleii, ce ducea la intrarea în templu, stăteau cu lăncile în mîna dreaptă oşteni din garda regelui.

Un scîrţîit prelung de uşă neunsă de multă vreme îi făcu pe toţi să tresară şi să înceteze de îndată orice vorbă. Printre coloanele de marmură apărură doi preoţi tineri cu mîinile puse cruciş pe piept, care trecură în dreapta şi în stînga scării. După ei se iviră, la citva timp, siluetele impunătoare ale celor doi stăpînitori ai Daciei : regele şi marele sacerdot, îmbrăcaţi în costumele lor obişnuite de

ceremonie. Ei salutară mulţimea printr-o aplecare a capului, iar cei de faţă izbucniră în urale.

După ce ovaţiile se stinseră într-o tăcere desăvîrşită, marele sacerdot grăi:

— Iubiţi prieteni, faptul că v-am rugat să veniţi aci, în grădina lui Ares, v-a făcut să înţelegeţi dintru început chiar cam despre ce va fi vorba. Dacă tînărul, frumosul şi puternicul nostru zeu este astăzi zeul războiului, nu sîntem noi de vină. Ca să mă înţelegeţi mai bine, am să vă spun foarte pe scurt povestea lui, rugîndurvă ca şi voi, la rindul vostru, s-o spuneţi mai departe copiilor şi nepoţilor voştri, dar mai cu seamă acelora cu care vă duceţi munca în fiecare zi şi pe care îi aveţi în grijă.

Ca şi zeiţa *Bendis* a Lunii şi a pădurilor, pe care grecii au luat-o de la noi, numind-o *Artemis,* şi zeul *Ares* s-a născut aci, pe meleagurile strămoşilor noştri traci, prin urmare este fiu al acestor locuri pline de negrăit farmec. Dar după cum ne spune legenda, el n-a avut o naştere obişnuită. Iată cum s-au petrecut lucrurile. într-o zi, *Junona,* zeiţa căsătoriei, se preumbla împreună cu *Flora,* zeiţa primăverii şi a florilor, pe pajiştile înflorite ale Traciei. Junona i se plîngea Florei de necredinţa soţului ei, marele Jupiter, zeul zeilor şi era foarte mîhnită că el îşi alesese copiilor săi şi alte mame. Atunci, Flora, înduioşată de suferinţele marii zeiţe, srnul- gînd o floare ce se legăna pe pajiştea înverzită în faţa ei, i-o întinse Junonei şi îi spuse zîmbind : „Te rog, miroase puţin această gingaşă floare... e o garofiţă sălbatică !" Junona trase adînc în piept parfumul suav şi spuse încîntată : „Ce mireasmă dulce are !" „Nu-i aşa ?" îi răspunse Flora, maica tuturor florilor din lume. „Dar să vorbim peste nouă luni !" Ce să mai vorbească ? Junona a înţeles şiretenia Florei, căci peste nouă luni, din mirosul acelei flori gingaşe, a născut,

în primăvara următoare, un băiat zdravăn, tot aci, pe meleagurile noastre tracice, numai că se afla de astă dată pe crestele înalte ale munţilor împăduriţi. Noi l-am botezat Ares pe acest flăcăiaş, care, la începutul vieţii lui, a fost zeul primăverii, al renaşterii firii ! îi plăcea să stea în mijlocul naturii, să colinde munţii şi văile, genunile şi coclaurile cele mai primejdioase. Dar, cu timpul, răutatea mare dintre oameni, mai ales a celor hrăpăreţi, l-a înrăit şi pe dînsul şi, din zeu al vegetaţiei, al primăverii şi-al agriculturii, a ajuns zeu al războiului. De la noi l-au împrumutat, cu acelaşi nume, grecii cei isteţi, buni de gură şi de poveşti frumoase, iar de la greci l-au luat romanii, care i-au spus *Marte* şi au botezat prima lună a anului lor cu numele acesta. Acum, că sîntem în preajma marelui zeu al războiului, să-l ascultăm pe regele nostru Burebista care va vorbi despre lucruri mai însemnate şi mai aproape de pămînt decît mine ! sfîrşi Deceneu.

Regele zîmbise cu admiraţie tot timpul cît vorbise marele sacerdot. Cînd acesta termină scurta-i povestire, el îşi roti privirea ageră ca de şoim pe deasupra mulţimii de căpetenii dacice şi grăi cu o tărie în glas, de i s-ar fi auzit cuvintele pînă în străfundul grădinii unde străjuiau plopii înalţi ce se legănau în bătaia vîntului, ca şi cînd ar fi încuviinţat şi ei tot ce se spunea acolo, în această măreaţă şi însemnată zi de vară.

— Vitejii mei prieteni, eu am să vă vorbesc despre o stare de lucruri care dăinuieşte de prea mult timp în ţară ; o ştiţi şi voi la fel de bine ca şi mine : cîteva seminţii şi triburi de celţi s-au aşezat în partea de apus şi miazănoapte a Daciei. Socot că a sosit vremea să-i trimitem la urma lor. Odată cu aceasta, vom arăta lumii întregi, şi mai cu seamă romanilor, că în ţara noastră singurii stă- pîni sîntem noi, dacii.

Am pomenit despre romani, deoarece ei sînt astăzi cea mai mare primejdie pentru ţara noastră. Ne-au lăsat în pace pînă acum, fiindcă au fost prinşi în alte războaie de cuceriri, în alte părţi de lume, mai apropiate sau mai îndepărtate de Roma. Dar fără îndoială că se gîndesc şi la noi cu multă stăruinţă. Deocamdată, nu se bat numai cu străinii de ţara lor, ci se omoară şi între dînşii : războaiele civile sînt în floare la ei. Rivalităţile între oamenii mari ai Romei, care doresc a fi singuri stăpîni pe destinele statului, sînt ca ploaia. Nici nu se sfîrşeşte bine cu unii, că apar alţii. Tînăra lor istorie e plină de asemenea fapte. Acum se gîndesc la Dacia.

Noi, însă, trebuie să fim gata a le răspunde la orice atac şi în orice împrejurare. Să-i aşteptăm pe duşmani să ne calce, cînd le va veni lor bine, sau să le ieşim înainte şi să-i silim a se întoarce din drum ? Cine se va mai putea întoarce, de bună seamă !Dar noi dacii trebuie să învingem sau să murim. O cale de mijloc nu se află. A cădea prins în luptă însemnează a deveni din om liber, sclav nefericit ! Şi ce amară e robia ! Oricît de bine şi de frumos •s-ar purta stăpînul tău cu tine, te asemeni mai mult animalelor decît oamenilor. Eşti o ruşine a vieţii care te-a zămislit om ! Am la Roma, după cum ştiţi, oamenii mei de încredere, care stau cu ochii aţintiţi asupra tuturor evenimentelor şi care mă vestesc la timp de orice mişcare, oricît de neînsemnată ar părea aceea. Aflu că se ridică oameni noi, dornici de mari înfăptuiri, bazate pe alte şi alte cuceriri. Să fim, deci, cu ochii în patru şi acolo. Dar pînă atunci să alungăm din Dacia seminţiile celtice ale boiilor şi tauriscilor supărători şi să le arătăm tuturor cine sîntem.

Iar acum, iubiţi prieteni şi fraţi de arme, vă fac o mare şi călduroasă rugăminte : cînd vă veţi înapoia în oraşele, cetăţile şi satele de unde aţi venit, chemaţi-i pe toţi locuitorii acestora şi spuneţi-le tot ce aţi auzit astăzi de la noi. Şi după aceasta, să fiţi gata la chemarea noastră pe care nu vom întîrzia a v-o face. Ca să vă măresc şi mai mult curajul, vă spun că de va fi nevoie vom putea •să ridicăm pe picior de război o oştire mare de două sute de mii de ostaşi, tot unul şi unul

!CAPITOLUL XIII

RAPSOZII CÎNTĂ MAREA BIRUINŢĂ

Oştile erau strînse în crîngurile şi dumbrăvile din jurul cetăţii Argedava, aşteptînd porunca de plecare. Oamenii, cuprinşi de mare însufleţire, doreau să pornească la luptă cît mai degrabă, dovedind atît ţării cît şi lumii întregi, puterea şi vitejia lor, de oşteni, care nu ştiau ce e frica de moarte.

Dar nu numai oamenii, ci şi caii arătau un mare neastâmpăr ; şi ei simţeau, pesemne, că vor intra în curînd într-o aprigji; încleştare, din care trebuia să iasă biruitori. Scuturau capetele^.neche- zînd prelung şi bătînd cu copitele în pămînt plini de nerăbdare.

În vremea aceasta, în curtea palatului de la Argedava*în faţa porţii larg deschise, stăteau de vorbă trei bărbaţi, care se sîăpîneau din răsputeri să nu arate adevăratele simţăminte ce-i frămîntau în acele clipe grele : regele Burebista, marele sacerdot Deceneu şi tînărul preot Comosicus. La o depărtare de cîţiva paşi, trei tineri ostaşi stăteau de vorbă, aşteptînd semnalul de plecare cu multă nerăbdare.

— Nu, nu, Deceneu, grăi regele cu hotărîre, această rugăminte nu ţi-o pot îndeplini. Regina Getta este prea slabă, iar socrul meu, prea bătrîn, ca să apese pe umerii lor atîta grea răspundere. Singurul om ce mă poate înlocui eşti tu, mult mai de folos aci, decît pe cîmpul de bătaie ! Şi-apoi, eşti marele sacerdot !

— Cîndva, dacă îţi aminteşti, ţi-am spus că sînt şi ostaş ! grăi Deceneu apăsat şi oarecum nemulţumit.

— Nu vreau să-ţi pui în primejdie viaţa. Dacă mi se va întîmpla vreo nenorocire în luptă, vei rămîne tu. Dar dacă ni se întîmplă ceva rău amîndurora, ce se va alege din toată strădania noastră de pînă acum ? Lupii, ascunşi

în vizuini, vor ieşi la iveală şi vor distruge totul în calea lor.

Deceneu tăcu o clipă ; apoi zise :

— Atunci, cel puţin îngăduie-i lui Comosicus să fie tot timpul lîngă tine. E preot, dar şi el este, în acelaşi timp, şi ostaş ! Să fie căpetenia triumvirilor mei, cum i-arn numit eu pe cei trei prieteni : Gerro, Bieaz şi Burrenus.

— Asta, da ! încuviinţă Burebista şi-i întinse mîna lui Comcn sicus, care se grăbi să i-o sărute cu smerenie.

În aceeaşi clipă chiar, se ivi în cadrul porţii o arătare care parcă se desprinsese din Iliada lui Ilomer : pe un cal uriaş, un om uriaş, rîzînd cu o veselie molipsitoare, ca de-o mare poznă !

— Nici nu se putea să pic mai la timp ! strigă dînsul. Bine v-am găsit !

Cei trei prieteni îl priviră nedumeriţi. Burebista se încruntă o clipă, apoi izbucni şi el în rîs, înaintînd spre uriaş cu braţele deschise.

— Pillotus, ce e cu tine, omule ?

Noul sosit, cu toată marea lui greutate, sări sprinten din şa, ca un tînăr oştean de douăzeci de ani.

— Mărite rege, adu-ţi aminte ce ţi-am spus, cînd ne-am despărţit, acum nu mai ştiu cîte sute de ani ? E ?

— Că mă voi trezi cu tine, taman atunci cînd vei socoti tu că am nevoie de ajutorul tău !

— Şi iată că m-am ţinut de cuvînt ! Cînd am aflat că vei purta război cu celţii, mi-am zis : „Acum, într-adevăr, e de tine, Pillotus ! Lasă neguţătoria pe seama nevesti-ti şi a lui fiu-tu şi du-te mai degrabă la Rebis", iartă-mă, rogu-te, mărite rege, că ţi-am spus ca pe timpuri !

— Spune-mi cum îţi place, Pillotus, sîntem prea buni prieteni, am trecut împreună prin multe greutăţi, în care tu ţi-ai primejduit viaţa pentru mine. într-adevăr că ai

sosit la timp şi eşti cum nu se poate de bine venit. Tu şi Comosicus, aci de faţă, veţi lupta lîngă mine.

Apoi, Burebista îi spuse lui Deceneu :

— Iubite prietene, acest vajnic ostaş, ce-l ai în faţă, este faimosul hangiu Pillotus, care mi-a fost de atîta folos la întoarcerea mea în Dacia.

— Mi-am dat seama de îndată ! răspunse zîmbind cu multă bunăvoinţă marele sacerdot către Pillotus, care, cu firească sfială, făcu o plecăciune caraghioasă pentru un uriaş ca el, încît cei trei de dinaintea lui pufniră în rîs fără să vrea. Dar totul trecu nebăgat în seamă, căci tocmai atunci ieşiră din palat : regina Getta, tînăra principesă Andra, socrul regelui, Zarris, şi bătrîna Savella.

Burebista se întoarse cu faţa la ei şi spuse cu duioşie, îmbrăţi- şîndu-i pe rînd şi rămînînd un timp mai îndelungat cu Andra :

— Vă las cu bine, dragele mele şi iubite tată, iar pe tine, măicuţă Savella, te rog să-i ţii loc de mamă reginei ; ea şi-a pierdut-o difi fragedă copilărie ! Ţie, scumpe Deceneu, cel mai înţelept dintre înţelepţii lumii de azi, nu cutez a-ţi da sfaturi. Iar tuturor vă fac urarea cea mai fierbinte, care mă însufleţeşte în clipa de faţă : „Să ne vedem sănătoşi şi plini de voie bună !"

Marele sacerdot Deceneu ridică amîndouă mîinile a binecuvîn- tare asupra celor ce urmau să plece şi rosti cu multă căldură şi convingere :

— Mergeţi cu bine ; fiţi pe deplin încredinţaţi că vă veţi întoarce biruitori şi nevătămaţi !

Dar tînărul ostaş Burrenus, făcîndu-şi de lucru-cu o curea la frîul calului, întîrzie puţin, ca s-o vadă mai bine pe frumoasa principesă Andra, care-l fermecase de-a binelea şi care, după ce-l privi o frîntură de clipă numai, îşi plecă ochii, îmbujorîndu-se brusc.

Iscoadele trimise din timp de către regele Burebista sosiseră cu veşti bune : vrăjmaşii se aflau strînşi către Istrul mijlociu şi se simţeau ca la ei acasă ; n-aveau de gînd să părăsească aceste ţinuturi atît de frumoase şi de bogate, aşa cum ei nu mai întîlniseră altele, pînă atunci în cale.

Armia dacilor sosise de două zile în apropiere de malurile înalte ale marelui fluviu şi se adăpostise în dîmburile dese de stejari şi ulmi ce se aflau din belşug prin acele locuri. Pe lîngă oştenii obişnuiţi ai marilor cetăţi, cu căpeteniile lor, se mai aflau plugarii şi păstorii, care sosiseră aproape cam în acelaşi timp cu toţii, la chemarea regelui Burebista. Aceştia din urmă veniseră cu nişte arme de luptă foarte ciudate : bîte, ghioage şi ciomege groase şi noduroase, de care nu voiseră să se despartă pentru nimic în lume, spu- nînd că o moacă de-a lor face prăpăd la bătaie cît cinci sici ostăşeşti laolaltă.

Regele veni în mijlocul păstorilor, cercetîndu-i cu privirea de la unul la altul, cu gînd să-şi găsească prietenii de la stînă, dar nu-i trebui prea mult, că auzi un glas gros strigînd cu tărie :

— Aici sîntem, mărite rege, dacă pe noi ne cauţi !

— Ei, moş Thorus, spuse Burebista bucuros, bine aţi venit !

Bătrînul ieşi dintre păstori, urmat de o ceată de şapte bărbaţi
ca şapte brazi, care-l uimiră pe rege cu înfăţişarea lor arătoasă, şi grăi rîzînd :

— Ăştia-s feciorii mei, toţi baci, şi ăştilalţi, arătă el cu mîna cetele din spate, sînt oierii lor, precum şi cei de la stînile de prin munţii din jur !

— Să fiţi sănătoşi, dragii mei prieteni, că mare bucurie mi-aţi făcut ! răspunse Burebista, trecînd pe deasupra lor o privire de dragoste părintească.

— încă nu pe cea mai mare, slăvite stăpîne, îi întoarse vorba moş Thorus, aceea va veni în timpul bătăliei !

Bine ascunşi printre copacii tineri sau căţăraţi pe coline, dacii puteau să vadă în depărtare toate mişcările trupelor vrăjmaşe. Coifurile de bronz, zalele şi, mai cu seamă, scuturile celţilor străluceau de-ţi luau ochii, în bătaia soarelui arzător de vară. Iar valurile învolburate ale Istrului veneau repezi de-ai fi zis că între malurile lui înverzite se strecoară cu o iuţeală uimitoare un balaur cu solzii : aci, albaştri ; aci, argintii !

Regele, privind forfota din tabăra duşmană, căzu puţin pe gîn- duri şi spuse către Comosicus şi Pillotus, care-i erau în dreapta şi în stînga, aşa ,că-l auziră destul de bine şi *„triumvirii"* de care vorbise, la plecare, Deceneu :

— Celţii nu cunoşteau intenţiile mele de luptă. E vădit că au aflat de pregătirile noastre la timp... *şi* iată că s-au pregătit şi ei să ne întîmpine aşa cum se cuvine. Fără îndoială că printre noi se află un neprieten !

— Dacă nu mai mulţi, rege ! spuse Pillotus, încruntîndu-se cu dezgust. Dar trebuie să-mi pice mie unul în labă ; ce-o să păţească, •o să spună şi morţilor.

La aceste cuvinte, Burrenus tresări şi, ca să-şi ascundă tulbura- rea,ce-l cuprinsese, începu să tuşească.

— Faptul că nu ne atacă, deşi ne găsim faţă în faţă de două zile, continuă Burebista, însemnează că nu se prea simt stăpîni pe puterile lor.

Pillotus începu să rîdă :

— E, celţii sînt oameni cît se poate de cuviincioşi, rege, îşi cunosc lungul nasului şi aşteaptă să-i întrebăm, ca să ne răspundă !

Dar nici nu sfîrşise bine de rostit aceste cuvinte, cînd dinspre crîngul din apropiere se auziră rîsete şi mai groase şi mai ascuţite. Erau ostaşii daci care glumeau cu femeile ce-i însoţiseră pe unii din bărbaţi, ca să-i îngrijească şi să-i mai ajute la pregătirea hranei, pînă vor intra în luptă ; apoi să le oblojească rănile.

Pillotus, mare iubitor de znoave şi poveşti, îşi ridică sprînce- nele-i stufoase surîzînd şi porni degrabă spre crîng :

— Mă duc să văd ,ce se-ntîmplă acolo !

Cînd ajunse, petrecerea era în toi. Pe iarba moale şi mătăsoasă fusese aşternută o pînză pe care se aflau opt pîini mari de grîu tăiate în cîte patru bucăţi, dar nedesfăeuţe, cîteva străchini cu sare pisată mărunt şi bărdace de lut cu apă proaspătă de la izvorul din apropiere. De jur împrejurul pînzei, pe iarbă, pe buturugi sau pietroaie erau aşezaţi oştenii şi femeile ale căror rîsete se auziseră pînă-n depărtare !

— Voie bună, prieteni, le ură Pillotus, aşa-i urarea, dar văd că nu-i nevoie de ea, că aveţi destulă ! Vorba e cum staţi cu mîncarea ?

— Iacă stăm, răspunse **o** femeie tînără, bălană, cu ochii albaştri şi cu obraji ca două mere pîrguite. Stăteam bine pînă ai venit tu, dar dac-o să te-aşezi la masă cu noi, **o** să stăm rău !

— De ce ? se prefăcu a nu-nţelege uriaşul.

— Păi tu nu te saturi nici c-un miel întreg.;; şi-atunci nouă, ăstora mai prizăriţi, ce ne mai rămîne de mîncat ? Rîsete sănătoase acoperiră cele din urmă cuvinte ale femeii. Cei din jur îi ţinură hangul,

— Are dreptate, dada. Ce ne facem ?

— Dar veniţi-vă în fire, oameni buni, îi linişti Pillotus, că eu n-am venit pentru mîncare aci ; voiam numai să iau şi eu parte la veselia voastră.
Deodată, din apropiere se auziră nişte pocnete puternice, venite aproape unul după altul. Atunci, dada Marra îi puse mîna pe umăr lui Pillotus şi-i spuse cu gingăşie :
— Hai, voinice, aşază-te cu noi la masă, că tu ai să duci greul bătăliei. Auzi, mieii s-au fript, ne-au dat de veste. Poftim, rogu-te, adineauri am glumit, cred că ţi-ai dat seama !
— Bineînţeles, zîmbi uriaşul.
Se aşezară cu toţii la masă şi-ncepură să-nfulece din hălcile de miel tăvălite în mujdei pişcător la limbă. Şi tot neastâmpărata de Marra începu vorba :
— O să fie grea lupta, ce credeţi, vitejilor ?
— Oricît de grea va fi, răspunse Pillotus, noi trebuie să-nvin- gem, chiar de-am rămîne schilozi pe viaţă sau morţi pe cîmpul de bătaie !
— Nici vorbă că aşa veţi face ; altminteri aţi păţi şi voi ca oştenii regelui Oroles de pe timpuri!
— Dar ce-au păţit oştenii lui Oroles ? întrebară toţi cei de faţă.
— Se poate, voi bărbaţi, şi încă oşteni, să nu ştiţi, iar eu, o biată femeie de rînd, să cunosc povestea asta, care dă de gîndit ?
— Ci spune-o odată şi nu ne mai fierbe fără apă !
— Ascultaţi dară cum s-au petrecut lucrurile. Regele Oroles al dacilor a pornit cu război împotriva bastarnilor. Pe vremea aceea, dacii, îmbuibaţi, de trai bun şi uşor, se cam delăsaseră, uitaseră să se bată cum trebuie şi se ţineau mai mult de petreceri, unde beau de mama focului, pe întrecute. Aşa că, în lupta ce-au avut-o cu vrăjmaşii, au fost bătuţi crunt şi alungaţi ruşinos. Bietul rege Oroles.

care era un mare viteaz şi un om de nădejde, nu mai scotea capul în lume de supărare. Nu mai mînca şi nu mai dormea, din pricina zbuciumului ce-i chinuia tot trupul. Şi iată că într-una din nojpţile lui de nesomn s-a gîndit să le dea oştenilor săi învinşi o pedeapsă aspră, care să-i facă să se căiască amar, dar să-i şi ajute să iasă din starea ruşinoasă în care se aflau.

Şi Oroles le-a dat să îndeplinească două straşnice porunci, pe care, dacă nu le respectau întocmai, răspundeau cu viaţa !

— Ce porunci ? nu se putu abţine să-ntrebe Pillotus.

— Cea dintîi, răspunse Marra, zîmbind bucuroasă că povestea ei este ascultata cu atîta luare-aminte, cea dintîi a fost asta : cînd se vor culca să-şi aşeze capul în locul picioarelor ; iar a doua, şi aci femeia se opri puţin, rîzînd ca de-o poznă bună, să facă ei toate treburile din gospodărie, pe care, altminteri, obişnuiau să le facă soţiile. Adică : bărbaţii să-şi spele şi să-şi cîrpească rufele şi straiele, să gătească bucatele, să spele vasele în care au mîncat şi, de bună seamă, să îngrijească şi de copii.

— Tii, grozavă pedeapsă, ce-i drept ! se minunară bărbaţii.

— într-adevăr, grozavă ! Dar asemenea lucruri, fără îndoială, nu puteau fi deloc pe placul mîndrilor daci. Fireşte că un timp, cred eu, foarte scurt, au fost nevoiţi să* aducă la îndeplinire toate aceste treburi femeieşti, pentru a respecta straşnica poruncă a regelui, care, pe bună dreptate, se dovedise atît de aspru. Şi, într-o bună zi, nemaiputînd îndura umilinţa, se duseră la Oroles şi-l rugară cu lacrimile-n ochi să le ridice ruşinoasa pedeapsă şi să-i pună la încercare, ducîndu-i de îndată la luptă împotriva aceloraşi duşmani, bastarnii.

Regele, înduioşat că-i vede în asemenea stare, le ascultă rugămintea... şi, de astă dată, dacii se dovediră a fi

nişte oşteni de o mare vitejie, aşa cum nu se mai întîlniseră alţii pe acele vremuri! sfîrşi Marra frumoasa ei istorisire.

Cei de faţă rămaseră tăcuţi. Apoi Pillotus grăi cu tărie :

— Nu staţi pe gînduri, oşteni, vă spun eu că noi vom învinge de la prima luptă ! Să-mi radeţi barba şi să mă tundeţi ca pe-un roman, de n-o fi aşa !

înainte de a se ivi zorii zilei hotărîte pentru pornirea la atac, regele Burebista îşi strînse într-un mare luminiş oştenii şi le grăi.: — Multiubiţii mei tovarăşi de arme, iată că a sosit şi ziua cea mare cînd ne vom încleşta cu celţii. Nu vreau să vă amăgesc : lupta cu ei nu va fi deloc uşoară. Sînt toţi bărbaţi destoinici şi de aleasă vitejie, s-o ştiţi bine ! Regele *Critasiros* al lor şi-a ales pentru această bătălie cele mai viteze seminţii celtice : pe boii şi pe taurisci, care sînt cei mai grozavi războinici ai neamului lor. Dar şi eu îmi cunosc bine oamenii, căci altminteri nu m-aş fi încumetat să-i duc împotriva acestor viteji vrăjmaşi ai Daciei. Eu ştiu că din lupta dîrză ne vom întoarce biruitori şi nevătămaţi, aşa cum ne-a încredinţat marele sacerdot Deceneu, care cunoaşte viitorul ca nimeni altul pe lume. Lupta noastră este dreaptă : voiifa să-i alungăm pe cotropitorii pămîntului sfînt al Daciei, din ţara noastră strîns unită şi liberă,

Mergem împreună la război pentru prima oară. Şi voi sînteţi nu numai cei mai viteji oşteni ce se află pe lume, dar şi cei mai bine pregătiţi ; aveţi şi cele mai bune arme. Toate acestea vorbesc numai despre biruinţa voastră desăvîrşită asupra vrăjmaşilor.

Vom porni la atac, acum, de îndată, înainte de revărsatul zorilor, cînd se îngînă noaptea cu ziua. Călăreţii, înainte, în goana mare. Cît dăm noi lupta, vor avea timp să ne ajungă şi pedestraşii, care vor isprăvi ce-

am început noi ! Să nu cadă nimeni prins în luptă ! Nimic nu e mai rău ca viaţa în robie ! Şi dacă am fost aleS să fiu în timp de pace în fruntea voastră, voi fi, de asemenea, în frunte, şi la război.

Cîmpia largă şi înverzită a Istrului duduia de copitele repezite cu putere ale cailor ce porniseră într-o goană nebună. Văzduhul, cuprins pînă atunci de o linişte bolnavă, ce prevestea furtuna, începu să vuiască asemenea unui viscol năpraznic. Puful căpşoa- relor de păpădie se înălţa cu repeziciune în aer, lăsîndu-se apoi uşor, alene, de parcă ar fi fost fulgi de zăpadă, duşi de o adiere prietenă, pentru ca, în apropierea pămîntului, să fie izgoniţi în dreapta şi în stînga de vîntul uscat ce se stîrnise din senin.

ia asemenea neaşteptată şi neobişnuită năvală pentru ei, boii şi tauriscii rămaseră încremeniţi. Sîngele le îngheţă în vine şi vlaga li se scurse din mîini şi din picioare ; se simţeau ameţiţi ca nişte oameni beţi, fără să fi pus strop de vin în gură.

Dar regele lor, Critasiros, îşi păstră cumpătul, iar curajul nu-l părăsi o clipă : doar nu se întîmplase nimic pînă acum ! E drept că nici el, în multele sale ciocniri cu vrăjmaşii, nu mai văzuse asemenea vijelie stîrnită de oşteni, dar nu căzuse încă nici un om de-al lui. Atunci ? ! Pentru ce, oare, această încremenire, ca în faţa unei spaime ce, de astă dată, nu-şi avea rost ? ! Trase de la brîu vestita sabie celtică cu două tăişuri şi strigă cu o putere, de parcă ar fi primit cea mai îngrozitoare şi dureroasă rană : — înainte, după mine I

Boii şi tauriscii se reculeseră şi porniră către norul ce venea împotrivă-le şi care avea să-i învăluie în curînd. Băteau cu călcî- iele în burţile cailor, abia putînd să-şi ţină suliţele în mîini. Dar, cînd ajunseră la numai zece paşi de oştenii daci, aceştia, ca la o poruncă din văzduh, se

desfăcură cu o neaşteptată iuţeală în două şiruri, luînd-o la dreapta şi la stînga şi lăsînd între ei un mare gol, în care intrară, ca duşi de vînt, vrăjmaşii cuprinşi de nedumerire.

Dacii strînseră zăbalele pînă la singe, strunindu-şi caii, care se ridicară pe picioarele de dinapoi, se întoarseră brusc şi o luară îndărăt. Apoi, înconjurîndu-i pe boii şi taurisci, începură să-i lovească din toate părţile cu o iuţeală înspăimîntătoare.

La asemenea iscusinţă de luptă a dacilor nu se aşteptau vrăjmaşii. încurajaţi de strigătele de îndemn ale regelui Critasiros şi ale generalilor săi, ei căutară să facă totul spre a scăpa din încleştare. Toţi se gîndeau cu groaza în suflet că clipele lor sînt numărate şi scrîşneau dinţii furioşi, gîndind : „Ce falangă macedoneană, ce legiune romană ?! Să fi poftit aceia să lupte cu dacii, să-i vedem cum ar fi scos-o la capăt ? !"

în vremea aceasta, dacii, cu Burebista în frunte, făceau minuni de vitejie. Boii şi tauriscii cădeau în dreapta şi în stînga, asemenea spicelor retezate de seceră. Uriaşul Pillotus era înfiorător. La urletele lui înspăimîntătoare, boii mureau de groază înainte de a fi fost loviţi. Şi aceeaşi groază le inspira şi înfiorătorul şuierat ca de furtună al capului de lup, faimosul steag al dacilor, ce era purtat cu mîndrie de luptători.

în încleştare, Burebista, văzîndu-l pe Comosicus cum luptă de aprig în stînga lui, îi strigă :

— Prea bine, Comosicus, viteazule !

Pillotus, care era lîngă el, pref ăcîndu-se gelos, urlă :

— Dar de micul Pillotus ce zici ?

— Pe tine te ştiu ! înainte, să nu mai rămînă unul!

— Aci le săpăm mormintele !

La o mică depărtare, în spatele acestora, făceau un prăpăd asemănător *„triumvirii"* lui Deceneu : Gerro, Bicaz şi Burennus şi n-ai fi putut spune care din ei este cel mai viteaz.

Dar cei care au stîrnit o adevărată groază printre vrăjmaşi au fost oierii. Bîtele se învîrteau cu o iuţeală ameţitoare în mîinile lor mari şi noduroase, asemeni unor rădăcini bătrîne de copac, pocnind numai în capetele celţilor care se prăbuşeau însîngeraţi.

Dar iată că atenţia lui Burebista fu atrasă de un oştean celt care se deosebea dintre ceilalţi ca înfăţişare şi vitejie. Şi se părea că toţi din jurul lui îi poartă o mare grijă. Regele dac strigă, arătîndu-le alor săi cu mîna într-acolo :

— Pillotus, Comosicus şi voi, triumvirii, vedeţi pîlcul din stînga ? Cred că este Critasiros cu oamenii lui ! Pe ei ! Acoperi- ţi-mă şi lăsaţi-mi drumul liber ! Liber ! strigă el, oştenilor săi.

Dacii căutară să-i facă loc cît mai repede. Caii se învălmăşeau, nechezau şi cădeau, frîngîndu-şi picioarele sub ei. Mulţi oşteni îşi aruncau scuturile şi suliţele, prinzînd în mînă numai spada, ca să poată lupta mai uşor. Aveau răni sîngerînde îngrozitoare pe faţa ciopîrţită, desfigurată, braţele tăiate, umerii sfîrtecaţi, sîri&ele curgea şiroaie, era o privelişte înspăimîntătoare, cum nici în visele cele mai pline de groază nu ţi s-ar fi arătat !

Spadele se încrucişau cu pocnete surde şi sclipiri ca" de fulgere scurte ; cînd cădeau pe capete, braţe sau umeri, se auzea un zgomot sec şi cel lovit se prăbuşea de pe cal, ca să nu se mai ridice niciodată; căci, chiar dacă rana ce-o primise nu era aducătoare de moarte, îl călcau caii în picioare şi—1 striveau cu copitele, făcîndu-l zob.

Dar, deodată, ca picaţi din văzduh, în faţa regelui Critasiros şi alor săi, ce-i stăteau într-apărare, se iviseră de năprazná trei bărbaţi, care-i încremeniră : cel din stînga, un flăcăiandru subţirel, dar vînjos, şi cel din dreapta, un uriaş cît trei oameni voinici laolaltă, îl aveau în mijlocul lor pe un bărbat vînjos, între două vîrste, care călărea ridicat din şa, cu sica încovoiată ca un arc încordat, gata de atac. Ochii lui negri şi pătrunzători aruncau fulgere înspăimîntătoare de mînie şi întreaga lui înfăţişare era aceea a unui zeu neîndurător al răzbunării.

— Critasiros ! strigă el cu glas cutremurător..

Atunci, arătosul oştean celt din mijlocul cetei tresări şi se îndreptă repede în şa, ridicînd cu iuţeală spada.

Ătît îi fu de-aj uns regelui dac, că se năpusti ca fulgerul asupra regelui celt şi-l păli cu o putere de neînchipuit în dreapta grumazului. Critasiros se prăbuşi însîngerat pe gîtul calului, care începu să necheze furios, încercînd să iasă din încleştarea în care se afla !

Dar cu această îngrozitoare ciocnire, luptele nu se terminară. Odată cu căderea nopţii, oştenii din ambele tabere se traseră de-o parte şi de alta, ca să-şi îngroape morţii şi să-şi oblojească rănile.

Ziua următoare, Burebista o hotărî pentru odihnă. A treia zi, însă, porni din nou după boii şi tauriscii care mai rămăseseră zdraveni şi părăsiseră cîmpul de luptă, fugind adînc îndureraţi şi plini de groază, de-a lungul Istrului mijlociu, către apus.

Răsunetul fulgerătoarei biruinţe a dacilor asupra boiilor şi a tauriscilor ajunse cu iuţeala vîntului la Roma. Străzile, pînă atunci deşarte, ca întotdeauna în timpul după-amiezei, erau acum înţesate de oameni care gesticulau agitaţi şi vorbeau cu spaimă în glas, fără să se înţeleagă unii pe alţii. Cuvintele ce se auzeau foarte des, în această împrejurare, erau : „dacii, Burebista, învingă-

tori, boii şi tauriscii, Critasiros, şterşi de pe faţa pămîntului, mare pericol pentru Roma !"

Niciodată nu mai fusese atîta animaţie în marea cetate. Qoloane nesfîrşite de oameni, ca la un semn din necunoscut, se îndreptau, vociferînd, din ce în ce mai puternic, către un anumit loc şi acesta era cîmpul lui Marte, ce se afla în vestul Romei.

Erau bărbaţi în puterea vîrstei şi tineri ; foarte puţini bătrîni puteau să ţină pasul cu aceştia. Glasurile lor se auzeau ca un zgomot îndepărtat făcut de talazurile nestăpînite ale mării înfuriate ; iar cîteodată păreau şi asemenea ropotului unei ploi puternice, purtate de vîntul vuitor.

Veneau dinspre *„Poarta Triumfală*trecînd pe malul drept al Tibrului, pe lîngă frumoasele livezi de pomi fructiferi ale lui Quinctius, respirînd cu nesaţ aerul curat din această fericită parte a oraşului şi gîndindu-se cu tristeţe şi amărăciune la ce s-ar putea întîmpla cu aceste faimoase grădini, dacă Roma ar fi prădată !

Treceau cu nepăsare acum pe lîngă circul lui Flaminius, amin- tindu-şi că, în luptele de gladiatori, cei mai puternici şi curajoşi luptători erau cei din neamul tracilor : geţii şi dacii ; şi nici unul dintre romani n-ar fi dorit să-i vadă vreodată luptînd pe străzile Romei, în postură de duşmani !

În sfîrşit, după ce grupurile venite din diferite părţi ale cetăţii trecură, unii de Via Flamina, Casa Publică şi Porticul lui Metelus, iar alţii de şantierele navale de pe Tibru, ajunseră în faţa cîmpului lui Marte, care era o întindere imensă de verdeaţă, aproape cît a treia parte din Roma.

M&rele altar, ridicat în onoarea multveneratului zeu al războiului, doar alţi oameni mai înclinaţi către certuri interne şi lupte în afară, ca romanii, nu se aflau pe lume,

părea o căsuţă neînsemnată, faţă de imensitatea cîmpiei ce se întindea dinaintea ochilor uimiţi ai privitorilor !

Era firesc ca printre miile de cetăţeni sosiţi, ca la un gînd, aci în cîmpul lui Marte, din toate marginile Romei, să fie nu numai oameni de rînd, înfricaţi sau nu de apropierea unei invazii dacice, sub conducerea vijeliosului rege Burebista, ci şi bărbaţi de seamă ai cetăţii : consuli, tribuni ai poporului, generali cu faimă, senatori, înţelepţi, profesori, toţi interesaţi să afle pulsul mulţimii, al cetăţenilor ; fie aceştia aristocraţi sau populari, căci, în definitiv, ei îi aduseseră la putere, îi menţineau sau îi dădeau la o parte din calea lor, ca pe nişte zdrenţe netrebuitoare.

Aşa se făcea că, la această mare adunare, pe care n-o convocase nimeni, ci se iscase de la sine, aşa cum, de multe ori, în miezul unei linişti apăsătoare, se stîrneşte un vînt tăios din senin sau o ploaie duşmănoasă ce-ţi prăpădeşte, cu grindina ei neaşteptată, toată truda de o vară întreagă, se aflau, însufleţind diferite cete, mulţi bărbaţi de vază : cunoscuţi, stimaţi şi admiraţi de cetăţeni, care abia aşteptau să le audă cuvîntul în această împrejurare îngrijorătoare, stîrnită de un zvon adus din văzduh !

Şi tocmai unul din cei mai cinstiţi, curajoşi şi de nădejde fii ai Romei, *Cato cel tînăr*, vestitul tribun al poporului, rosti într-un moment de firească îngrijorare, următoarele cuvinte : *„Fereascâ zeii atotputernici ca nu cumva să se abată dacii şi asupra noastră, Roma să cadă în stăpînirea lor, iar eu să mă mai aflu viu în cetate !"*

Dar, cu toată marea mulţime, ce năpădise vastul cîmp al lui Marte, acesta nu se umplu nici pe sfert.

— Totuşi, remarcă un bărbat tînăr încă, arătos, în putere, de o mare eleganţă şi distincţie, înfrigurarea ce i-a

cuprins pe cetăţenii Romei este pe jumătatea aceleia de dinaintea unui război ce ar bate la uşă !
Atunci se auzi în spatele lui un glas puternic şi plăcut :
— Şi totuşi, *Cezar* [1], este semnificativ faptul că te afli şi tu printre noi şi nu pot nega că aceasta ne bucură !
Fără să se întoarcă, întrucît cunoscuse glasul, Cezar răspunse zîmbind.:
— După cum şi pe mine mă bucură, *Cicero* [2], faptul că eşti lîngă noi. Aceasta denotă că iei parte din plin, ca întotdeauna, dealtfel, trebuie să recunosc, la grijile Republicii Romane !
— L-ai auzit pe Cato mai adineauri ? întrebă Cicero cu poftă de vorbă.
— Cu urechile mele, nu ! Însă am auzit de la alţii ce se zice că ar fi spus, răspunse Cezar maliţios.
— Şi ? N-ai nimic de adăugat ? — Într-un fel, nu, dragul meu Cicero !
— Adică ?
— Scumpe amice, Cato ne dă a-nţelege că nu ştie ce gînduri are regele Burebista al dacilor. Şi aşa este ! Nimeni nu ştie, după părerea mea, nici chiar Burebista însuşi ! Ce-a făcut altceva Cato, decît şi-a exprimat o îngrijorare, care, de fapt, trebuie să fie a noastră, a tuturor !
— Şi mai cu seamă, bănuiesc, Cezar, a ta !

[1] Cezar — mare bărbat politic, general şi scriitor roinan (100—44 î.e.n.).
*** Cicero — mare orator, scriitor, filozof şi om politic roman (106—13 î.e.n.).**

Curajosul consul nu se putu abţine să zîmbească :
— Da, ai dreptate, Cicero ! Asta mă duce cu gîndul înapoi cam cu trei sute de ani şi-mi aminteşte că cetatea Romei a mai trecut prin clipe de restrişte, ce s-ar putea să se repete. Că, în cele din urmă, am învins şi am ieşit cu faţa curată din toate încercările, ca întotdeauna, pînă acum, e bine ; dar la fel de bine este şi să nu uităm

nimic din greutăţile ce ne-au încercat şi ar fi putut să ne distrugă !

— Nu pot decît să te aprob întru totul, conveni Cicero.

— Adu-ţi aminte de bătălia de la rîuleţul Allia, cu galii, care i-au înspăimîntat pe oştenii noştri cu înfăţişarea lor de sălbatici. Apoi, de intrarea lor în Roma. E adevărat că au găsit porţile deschise de bună voie, totuşi, în cele din urmă, tot au ars Roma. Şi-apoi cît ai^r au luat romanilor, ca să plece, şi ce vorbe grele a rostit comandantul lor *Brennus*, cînd ne-au furat aurul: *„vae victis !"* [1]. Strămoşii noştri i-au învins pe gali în cele din urmă. Dar puterea şi mîndria noastră de romani nu îngăduie să se mai repete asemenea fapte ce nu se potrivesc cu demnitatea unui mare şi viteaz popor de cuceritori cum e al nostru !

— într-adevăr, Cezar ! Admit şi admir cuvintele tale, dar ce e de făcut ?

— Mă frămîntă, amice Cicero, două mari gînduri ce nu-mi dau pace de multă vreme... şi aceste gînduri le-aş traduce prin două mari războaie care ar aduce liniştea şi prosperitatea Romei în cel mai înalt grad. M-ar tenta să am ocazia de a scrie două cărţi : prima, *„De bello gallico"* [2], şi a doua *„De bello dacico"* [3].

— De ce în această ordine : întîi galii şi pe urmă dacii ? voi să afle Cicero.

1 **Vai de cei învinşi, în latineşte.**

2 **De bello gallico — Despre războiul galic (lb. lat).**

3 **De bello dacico — Despre războiul dacic (lb. lat.).**

Pe cînd cei trei mari bărbaţi ai Romei se întreceau în discuţii ce la prima vedere ar fi părut uşoare, dar, din care se desprindeau, totuşi, multe învăţături, deodată mulţimea strînsă în cîmpul înver-

— De fapt, atît Gallia, cît şi Dacia sînt cam la fel de întinse şi de bogate. însă trebuie să termin întîi cu Gallia, care ne este şi vecină şi din care chiar stăpînim o mică parte ; apoi va veni rîndul Daciei, care este mai îndepărtată şi stă neclintită strajă răsăritului.

— Dar dacă dacii, îl întrerupse Cicero, nu fără puţină ironie, în goana lor nebună după boii şi tauriscii, vor trece prin Roma, acum chiar, fără să te mai aştepte pe tine, Cezar, să porneşti mai tîrziu război împotriva lor şi să se lase învinşi pentru a-ţi da prilejul să-ţi scrii cartea, ce se va întîmpla, oare ? !

— Intuiţia mea de războinic îmi spune că Burebista este un general prea isteţ şi un om de stat prea iscusit, ca să se avînte atît de departe de Dacia. Şi-apoi ce să găsească el la Roma, acum, în afară de glorie ? Aur, argint, altfel de bogăţii ? Dacia este plină de acestea şi locuitorii ei nu duc lipsă de nimic. Pe urmă, interesele lui îl cheamă în apropierea ţării. Aşa că, după credinţa mea, din partea dacilor, vom avea linişte încă multă vreme !

— Da, Cezar, încuviinţă Cicero, de astă dată cu maliţiozitate de-a binelea, planurile tale trandafirii sînt nespus de frumoase şi chiar convingătoare ; a mai rămas un singur lucru însă, foarte puţin important în aparenţă : să-ţi încredinţeze Senatul ţie aceste două războaie cu galii şi cu dacii !

— într-adevăr, Cicero, surise Cezar, dar natura, în marea ei bunăvoinţă, m-a înzestrat cu două alese calităţi, ce, pentru unii, cu vederi strimte, ar putea fi considerate două mari defecte : am o răbdare de fier şi ştiu să aştept momentul potrivit pentru orice acţiune, indiferent de natura ei !

Cei din jurul lui Cezar şi Cicero, luaţi pentru cîteva momente de valurile repezi ale cuvintelor acestora, uitară marea grijă ce-i apăsa şi începură să surîdă amuzaţi. Iar

Cato cel tînăr, care între timp se apropiase de ei şi le auzise, fără să vrea, dialogul, le spuse :

— Scumpi concetăţeni, ce mare păcat pentru republica romană că două capete atît de luminate ca ale voastre nu vor să se unească şi să colaboreze pentru interesele ei !

zit al lui Marte, începu să freamăte uşor, ca la adierea unui vînt călduţ şi prielnic de primăvară.

Dar freamătul acesta era o undă gingaşă de uşurare. O veste bună, ce venise pe neaşteptate, la fel de repede cum venise acum cîteva ceasuri vestea cea rea, se aşternu pe deasupra capetelor lor înfierbîntate de grijă şi de soare, întocmai.unor stropi răcoritori de ploaie binefăcătoare şi aducătoare de linişte. Toţi începură să respire uşuraţi şi dacă nu le-ar fi fost ruşine, socotind acesta un gest prea copilăresc, după încordarea ce aproape îi sufocase pînă atunci, s-ar fi strîns în braţe şi ar fi chiuit de bucurie.

Vestea cea mare şi neaşteptată era că regele Burebista îi lăsase pe celţii rămaşi în luptă să fugă unde or vedea cu ochii, iar dacii se întorseseră spre răsărit, către ţara lor, avînd, pesemne, alte treburi

mai însemnate de îndeplinit, decît să urmărească nişte învinşi. *

Cînd mulţimea de cetăţeni romani, ce se adunase atît de grăbită în cîmpul lui Marte, se înapoia acum în grupuri de cîte trei-patru, discutînd în linişte, aproape de ieşire, întîmplarea, care, de multe ori, se ţine de pozne neaşteptate, îi făcu să se întîlnească pe mai mulţi bărbaţi de diferite vîrste şi meşteşuguri, foarte deosebite unele de altele, care erau, totuşi, buni prieteni şi a căror minte era frămîntată de aceleaşi gînduri : profesorul de Retorică Antonius Gnipho, grădinarul Marcellus, de la templul lui

Esculap, şi cei trei argintari ai lui Rebis, bijutierul de odinioară !

Ei îşi suriseră de departe cu adînc înţeles şi se despărţiră, fără să-şi spună o vorbă, apucînd fiecare pe altă cale, pentru a ajunge
acasă, măcar că primii doi aveau acelaşi drum de întoarcere. *

în sala cea mare de primire a oaspeţilor străini de la palatul din Argedava avea loc banchetul strălucitei biruinţe a dacilor asupra boiilor şi tauriscilor.

Ca la atîtea multe alte obiceiuri ale dacilor, înrădăcinate de veacuri, şi de astă dată, cei doi mari prieteni ; regele Burebista şi marele sacerdot Deceneu, amîndoi la un gînd, hotărîseră o schimbare şi anume că pot lua parte la ospăţul victoriei şi femeile, nu numai bărbaţii.

Deceneu spusese pe bună dreptate :

— Pînă acum, această opreliştе îşi avea un rost : cînd era viţa de vie în ţară, iar bărbaţii, la petreceri, uneori beau vin peste măsură şi începeau să cînte fel de fel de cîntece sau să vorbească vrute şi nevrute, rostind de foarte multe ori cuvinte nelalocul lor, ce nu se făcea să fie auzite de urechiuşele gingaşe ale femeilor. Dar acum, cînd se bea apă proaspătă de izvor sau cel mult cidru şi sirop de fructe, iar minţile tuturor sînt limpezi, cine ar putea să aibă o purtare nepotrivită faţă de soţiile lor ?

Aşa că la masa cea lungă şi lată, frumos acoperită cu pînză, se aflau, pe lîngă taraboştii, generalii şi ceilalţi nobili daci, şi soţiile acestora, tare bucuroase de onoarea ce li se făcea. în cele două capete de cinste ale mesei, căci se hotărîseră să fie două, nu unul, ca de obicei, stăteau, la cel dinspre răsărit : regele Burebista, cu regina Getta, principesa Andra, tarabostul Zarris şi fostul hangiu

Pillotus, ridicat dinainte de război la rangul de căpitan de oaste, iar la capul dinspre apus se aşezase : marele sacerdot Deceneu, măicuţa Savella, pontiful Comosicus, precum şi triumvirii, cel din urmă, Burrenus, primit la ospăţ datorită rugăminţii lui Gerro, întrucît luptafee ca un adevărat viteaz. Lîngă ei îşi avea locul şi baciul Thorus, care, împreună cu fiii săi, făcuse minuni de vitejie în luptă ?

în părţile laterale, se aflau ceilalţi oaspeţi. Printre aceştia, în capul mesei la care stătea regele se afla şi un oaspete de onoare, bun prieten al lui Burebista, şi anume grecul *Acomion,* sol al cetăţii greceşti Dionysopolis, însemnat port la Pontul Euxin şi protejat de regele dac.

Acornion venise cu daruri alese atît pentru rege, regină şi principesă, cît şi pentru marele sacerdot şi alţi bărbaţi de seamă ai
Daciei, taraboşti şi generali. El de-abia aştepta să se ridice şi să vorbească, aducînd laude, pe deplin meritate, regelui pentru marea sa izbîndă asupra cotropitorilor Daciei.

Ca să-i arate lui Acornion aleasa cinste de care se bucură în faţa sa şi a dacilor, Burebista îl aşezase în dreapta, vorbindu-i tot timpul cu multă bunăvoinţă şi ascultîndu-l, de asemenea, cu deosebit interes.

Masa fu simplă, aşa cum se obişnuiseră dacii de veacuri. Mîncări erau destule, din belşug, dar pregătite fără arta pe care o puneau grecii şi romanii în a înfăţişa mesenilor felurimi de bucate alese, care să-ţi ia mai mult ochii, decît să-i priască stomacului. La început se aduseră, în nişte talere mari de argint, mămăligă aburindă de mei şi tăleraşe cu bulzuri mari de unt şi de brînză ţinute în coajă de bijad. Alături se răsfăţau pe talgere de bronz ouă mari, răscoapte, de găină şi de raţă, după gustul fiecăruia. Apoi, tot în talgere de argint, friptură de purcel

înăbuşită în usturoi, saramură de crap în usturoi şi cocoşi de un an, la frigare. Pentru cei sătui de mămăligă se aduseseră pîini mari, rotunde, de grîu, coapte la ţest. Iar ca dulciuri, faguri de miere cu mireasmă de tei, atunci scoase din ştiubeie.

Numai cu băutura nu se puteau lăuda gazdele : apa de rîu sau de fîntînă şi siropurile de fructe nu erau chiar pe placul tuturor.

După friptura de purcel cu usturoi pişcător la limbă, Burebista se aplecă spre Acornion şi-i spuse destul de tărişor, aşa ca să audă şi cei din jur :

— Cred, preacinstite Acornion, că pentru gustul tău subţire, deprins cu vinurile grase greceşti, s-ar fi potrivit acum mai bine zeama de struguri; dar legea e lege, nu numai pentru localnici, ci şi pentru oaspeţi !

Dar solul grec, vechi, iscusit şi bogat neguţător în cetatea Diony- sopolis, nu degeaba fusese trimis, ambasador la daci de către concetăţenii săi. Era un bărbat înzestrat cu multă isteţime şi răspunse neted, fără să se tulbure cîtuşi de puţin

— :Mărite rege, ca să-ţi spun cinstit, chiar dacă mi-ai fi dat cel mai bun vin ce se află pe lume, tot n-aş fi putut să-l beau, deoarece nu-mi dă voie sănătatea, care cam scîrţîie de la o vreme. Şi chiar dacă mi-ar fi îngăduit şi sănătatea şi medicii, tot n-aş fi băut, cu- noscînd prea bine legile Daciei şi înţelegînd să le respect şi eu întru totul !

Burebista surise şi-l bătu pe umăr cu prietenie, spunîndu-i :

— Mă aşteptam la acest răspuns din partea ta, iubite şi isteţe Acornion. îmi place iscusinţa ta şi a neamului ales din care faci parte ; şi dacă nu ţi-aş cunoaşte stirpea, aş fi convins că te tragi chiar din vestitul *Odisseu*. Atît de mult îmi place cum ştii să porţi convorbirile, încît am de gînd să-ţi încredinţez o solie către cineva care este acum unul din cei mai de seamă şi mai viteji bărbaţi ai lumii.

Acornion sărută mîna regelui şi grăi molcom :

— Deşi curiozitatea mă îndeamnă, mărite rege, să te întreb care din cei trei oameni mari de stat, în acelaşi timp şi mari viteji, bine cunoscuţi mie, este acela la care te gîndeşti, mă stăpînesc şi aştept cu răbdare ziua cînd mă vei chema să-mi încredinţezi solia ce mă cinsteşte mai mult ca orice altă demnitate din viaţa mea de pînă acum !

Se apropia sfîrşitul marelui ospăţ. Cîntăreţii daci din citeră şi din gură, demni urmaşi ai celui mai vestit cîntăreţ al lumii, Orfeu, se întrecuseră atît în stihurile făcute ad-hoc pentru această mare sărbătoare, cît şi în melodiile războinice sau duioase, toate mult plăcute la auz.

Oaspeţii, mari iubitori de muzică, erau încîntaţi şi nu se mai săturau să-i asculte pe cei care-i delectaseră pînă atunci, cînd, la un semn al marelui sacerdot, pătrunseră în

sală doi flăcăi, la care abia le mijea mustăcioara, îmbrăcaţi în vestminte albe preoţeşti. Unul avea în mînă un papirus, iar celălalt, o citeră.

Deceneu se ridică în picioare şi arătîndu-i pe cei doi tineri înalţi, frumoşi^ plini de vigoare şi prospeţime, cu pletele căzute pe umeri, rosti cu glas pătrunzător:

— Mărite rege şi cinstiţi oaspeţi, aceşti doi tineri pe nume Do- rius şi Grenno, pe care-i vedeţi în faţa voastră, sînt doi mînuitori de stihuri şi cîntăreţi, crescuţi sub a mea grijă în marele sanctuar de la Cogaionon. Dar ei sînt, în acelaşi timp, şi buni oşteni : este destul să vă spun că de pregătirea lor s-a îngrijit îndeaproape înţeleptul şi viteazul pontif Comosicus, aci de faţă, care îmi este şi nepot. Inspiraţi de măreţele fapte de arme alé marelui şi viteazului nostru rege, precum şi ale oştenilor săi, cei doi cîntăreţi Dorius şi Grenno au compus împreună stihurile şi melodia unui cîntec ce s-ar putea să facă parte cîndva dintr-o epopee închinată măreţului noâtru rege Burebista. Să le dăm cuvenita ascultare !

Oaspeţii care, pînă atunci, păstraseră o tăcere ca în templu, re- ţinîndu-şi parcă şi răsuflarea, izbucniră deodată în aplauze.

*Cei doi tineri cîntăreţi se îmbujorară la faţă de emoţie, mai cu seamă că atunci îl vedeau pe regele Burebista pentru prima oară în viaţa lor.*Cînd se făcu liniște desăvîrşită, Dorius îşi plimbă degetele-i delicate pe strunele citerei, făcînd cîteva acorduri de început ; apoi Grenno începu să recite cu voce plină de vigoare :

„Nebiruit, Burebista, lovea în duşmanii prădalnici, Celţii cădeau seceraţi, daţi Morţii, în dreapta şi-n stînga, Vaiete lungi s-auzeau pîn-la cer pe cîmpia în sînge ; Gol împrejuru-i făcea cu-a lui sică pe calu-i în spume, Nici nu-ndrăzneau înapoi a privi în goana nebună ! Regii străvechi

ai bravilor traci se-adunaseră-ntr-unul, Ares părea, fecioraşul din flori al frumoasei Junona, Zeu între zeii viteji şi de soi ai pămîntului dacic..." Dar Burebista, furat de melopeeâ eroică, nu mai era atent la cîntecul rapsodului. Privind pe fereastra larg deschisă la stelele ce sclipeau în depărtări, asemenea unor briliante, în noaptea întunecoasă, ce ascundea taine de nepătruns pentru mintea omenească, regele biruitor rămăsese la un vers care-i plăcuse mai mult decît toate : *„Regii străvechi ai bravilor traci se-adunaseră-ntr-unul!"* şi căzu pe gînduri, înfiorat ca niciodată pînă acum de dragostea puternică ce-o simţea pentru ţară, cugetînd : „Am izbutit eu, oare, să adun în mine virtuţile străvechilor regi ai acestui binecuvîntat pămînt, şi voi izbuti mai departe să fac tot ce mi-am pus în minte pentru Dacia, spre a o ridica, aşa cum merită cu prisosinţă, în fruntea celorlalte ţări ale lumii ?"

CAPITOLUL XIV

VECHII PRIETENI NU-ŞI DEZMINT IUBIREA

Marcelus nici nu aşteptă să se înfigă bine barca în ţărmul nisipos al Tibrului, că, sumeţindu-şi poalele togei, sări sprinten pe mal şi-i strigă luntraşului din mers :

— Aşteaptă aci, Claudius, căci va veni îndată ucenicul meu Ca- milus, cu marfă proaspătă pentru piaţa de legume. Îţi va plăti el amîndouă drumurile î

— Prea bine, stăpîne, îl voi aştepta şi, dacă mă va găsi aţipit, că asta e boala mea, să mă trezească, dîndu-mi pe la nas un trandafir !

Marcellus zîmbi şi-i răspunse glumeţ, cum era el de obicei:

— Dar ce-ai zice, mai bine de-o *„urtica dioica",* înfloritâ, Claudius ? Lasă că ţi-ar gîdila nările într-un mod

foarte plăcut, dar ţi-ar face bine şi la reumatismul de care te plângi !

— Nu, urzică vie, nu, stăpîne ! Nu o suport decît fiartă, stropită cu ulei, lămîie şi usturoi pisat cu sare, dacă nu e hrean !

Grădinarul lui Esculap nu auzi ce mai bodogănea Claudius, căci se îndepărtase în grabă. Cum ajunse în spatele templului, îl strigă pe Camilus care se înfăţişă îndată.

— M-a căutat cineva, Camilus ?

— Nimeni, stăpîne, răspunse ucenicul. Farmaciştii şi medicii vin mai spre seară. Şi, astăzi, pesemne că s-or fi dus şi ei, ca mai toată lumea, pe cîmpul lui Marte, înfricoşaţi de marea izbîndă a lui Bu- rebista ! Ce-aş mai fi mers şi eu !

— Ei, n-are de ce să-ţi pară rău, că n-a fost cine ştie ce ! Am să-ţi povestesc eu, cînd ai să te întorci. Acum ia-ţi coşurile cu cîteva flori şi mazăre, ca şi cum te-ai duce în piaţa de legume, repede-te la profesorul Antonius Gnipho şi la meşterul Brazis de la argintărie şi spune-le că pentru ***„rosa*** *canina"* [1] şi ***„Valeriana officinalis"*** [2] îi rog să poftească mîine, dis-de-dimineaţă, aci, la grădină, ca să şi le culeagă ei singuri, proaspete, pe alese !

— Am înţeles, stăpîne !

— Iar pentru pierde-vară acela de Claudius, te rog, taie tu un trandafir roşu cu tije lungă ; dacă îl găseşti în braţele lui *Morfeu* [3], trece-i-l pe la nas de vreo câteva ori ; şi dacă tot nu se trezeşte, atunci mîngîie-l cu ghimpii, ea să simtă. Şi plăteşte-i pentru barcă tot ce i se cuvine !

---

1 **Rosa canina — măceş.**

2 **Valeriana officinalis — odolean.**

3 **Morfeu — zeul somnului.**

Cînd a doua zi, în zori, Brazis argintarul veni la templul lui Esculap, îl găsi pe profesorul Antonius în grădina cu flori medicinale, stînd de vorbă cu Mareellus, care îşi făcea de lucru cu o să- păligă în mînă la rădăcina unei tufe de ***„majorana hortensis"*** [1].

— După cîte am aflat şi eu de la Tullius, bătrînul grădinar, tocmai spunea Mareellus, această folositoare plantă a fost adusă la noi tocmai din Egipt şi s-a prins bine, ca atîtea şi atîtea altele ! Dar iată că a sosit şi argintarul după măceş şi odolean.

— Mă închin cu toată cinstea ! zise cu voce tare Brazis.

— Bună dimineaţa şi fii bine venit, prietene ! îi răspunseră cei doi. Iar Mareellus adăugă, văzîndu-şi mai departe de lucru :

— Putem sta foarte bine de vorbă aci ; nu ne aude nimeni. Cei doi pontifi ai templului sînt surzi, sau poate fac pe surzii ; oricum nu putem fi auziţi ! Bănuiţi, cred, pentru ce v-am rugat să veniţi la templul lui Esculap. Dacă ne-am fi întîlnit la magistrul Antonius sau chiar la argintărie, ar fi dat puţin de bănuit acelora ai căror ochi sînt aţintiţi pretutindeni, acolo unde te aştepţi mai puţin. În Roma mişună o sumedenie de iscoade care, de cele mai multe ori, vin cu tot felul de născociri, ca să-şi justifice denarii plătiţi de patronii lor ! Aţi auzit, cred, tot ce s-a vorbit ieri seara, la adunarea poporului din cîmpul lui Marte ? !

— Am auzit şi nu mi-a venit să cred, răspunse Antonius, oftînd. Dar îţi mărturisesc cinstit, Marcellus, deşi am aflat că-i eşti devotat lui Rebis, nu ştiu cît să vorbesc de liber în faţa ta ; eu sînt gal, Brazis este dac, dar

---

1 **Majorana hortensis — maghiran.**

tu eşti roman şi eu nu aş putea să jur că îţi cunosc sentimentele prea bine !

— Cam acelaşi lucru voiam să-l spun şi eu, zise Brazis, sfărî- mînd cu vîrful sandalei un bulgăre de pămînt.

Marcellus îşi continuă lucrul la rădăcina măghiranului şi, fără să se oprească, ridică, pentru o clipă doar, ochii asupra celor doi oaspeţi ai săi, spunînd simplu, ca şi cum ar fi vorbit despre însuşirile plantei de care îngrijea :

— Grăiţi cu mine, ca şi cum aş fi şi eu gal. Şi mai aflaţi acum că un strămoş de-al meu, gal, îndrăgostit de o sabină, a rămas aci din timpul lui Brennus.

— Mi-am dat seama, zise Antonius, că pe romani îi atrag mult cele două ţări foarte bogate : Gallia şi Dacia. Şi că, după spusele generalului Cezar, ar avea intenţia să le cucerească, începînd cu Gallia. Sînt convins, după cum îl cunosc eu_ pe Cezar, care mi-a fost discipol la retorică şi filozofie, că o va face, mai devreme sau mai tîrziu. Şi vă rog să mă credeţi că nu mă gîndesc cum voi fi eu privit ca gal, cînd ţara mea de baştină va fi provincie romană, ci mă gîndesc cum voi privi eu, ca gal, cucerirea patriei mele, locuind mai departe la Roma, pe pămîntul duşman mie ? Cred că nu voi putea suporta asemenea umilire ! M-ar fi bucurat nespus ca aceste două mari ţări să fie prietene. Cu Gallia Narbonensis, limba de pămînt, cucerită de romani, mai demult, mă obişnuisem. Dar întreaga Gallie ? Şi cine să voiască această cucerire ? Chiar discipolul meu, Cezar ? Mă dezgustă şi parcă-mi vine să mă pedepsesc, deşi n-am nici o vină !

— Atunci, multonorate magistre, mă înţelegi perfect şi pe mine, grăi Marcellus, ridicîndu-se şi privmdu-l în ochi pe Antonius. Şi odată cu mine şi pe Brazis şi dacii lui. Cred că tot ce s-a vorbit ieri, seara, pe cîmpul lui Marte, trebuie adus neîntârziat la cunoştinţa lui Rebis.

Odată ce un gînd ţi-a străbătut mintea, nu mai e mult pînă la înfăptuirea lui. Şi, de ce să n-o recunoaştem, iuţeala în aducerea la îndeplinire a planurilor este una din marile însuşiri ale romanilor ! Tărăgăneala, amînarea n-au făcut niciodată parte din arsenalul lor de luptă. Avem de învăţat de la ei, dar fiind inamicii noştri trebuie să-i înfruntăm. De aceea sîntem aci, împreună, ca să hotărîm ce avem de făcut deocamdată ! Deocamdată, repet ! Rebis ştie totul despre mine, de aceea, printre altele, am devenit, cu timpul, buni prieteni. Acelaşi motiv a fost şi cu tine, preaiubite magistre : printre multe altele l-a atras şi faptul că eşti gal !

— Vorba e : ce facem ? îi întrerupse Brazis. Povestea aceasta nu suferă amînare. Rebis trebuie să cunoască totul în cele mai mici amănunte şi de porumbei nu ne putem folosi în această împrejurare. Cum procedăm ?

Marcellus spuse brusc:

— Pînă mă duc să iau din casă măceşul şi odoleanul, mai gîn- diţi-vă la ce avem de făcut ; eu am să procedez la fel ; de multe ori ideea ce-ţi vine în ultima clipă, după ce ai vînturat cîteva, este cea mai bună şi pe aceasta trebuie s-o aduci la îndeplinire !

Gerro, Bicaz şi Burrenus, sau *„triumvirii daci",* cum îi plăcea lui Deceneu să-i numească, făcuseră mari isprăvi de vitejie în lupta cu boii şi tauriscii, şi n-ar fi putut spune nimeni care din ei s-a bătut mai bine.

Burrenus se ţinuse tare, mersese tot timpul în pas cu cei doi căpitani, făcuse prăpăd asemenea lor, în dreapta şi-n stînga, abia către sfîrşitul luptei începuse să simtă oboseala, îl cuprinsese o ameţeală uşoară care parcă-l îndemna la somn, dar se scuturase de ea ca de foc, o năduşeală fierbinte îl năpădise prin toate mădularele ;

pornise din nou cu şi mai mare avînt, întrebîndu-se îngrijorat în vîrtejul luptei : „Oare o fi băgat de seamă cine.va această slăbiciune a mea de-o clipă ?"

îi invidia fără duşmănie pe Gerro şi Bicaz, spunîndu-şi : „Şi; totuşi, trebuie să recunosc că ei, oricum, îmi sînt superiori. Eu mă simţeam sfîrşit, deşi n-am dovedit-o, iar ei doi parcă erau gata să înceapă altă luptă ! Dar e şi firesc : ei se află în oştire de-atîta vreme, pe cînd eu n-am împlinit un an măcar ! Mi-am pierdut vremea prin coclaurile munţilor, la vînătoare, la pescuit, sau i-am ţinut tatii de urît în singurătatea lui atît de apăsătoare pentru amîndoi. Abia acum simt că trăiesc o viaţă plină de bucurii ce merită într-adevăr a fi trăită ! Cum am să ies din greul impas în care mă găsesc : să aduc la îndeplinire dorinţa nesăbuită a tatii şi să ajut la pieirea unui om pentru care nu simt nici o duşmănie, ba dimpotrivă ! Ah, ce îngrozitoare sînt cîteodată căile întortocheate ale vieţii ! Să ai în faţă drumul larg, drept, neted, şi să fii nevoit, totuşi, să apuci pe unul şerpuit şi plin de noroi care te poa+e duce în fundul genunii !

în vremea aceasta, pe cînd Burrenus era năpădit de atîtea gîn- duri amare ce-i tulburau liniştea şi-i fărîmiţau bucuria victoriei în luptă, Deceneu stătea de vorbă cu Gerro şi Bicaz, în grădina cu flori de la Cogaionon. Marele sarcerdot ţinea în mîna dreaptă o frumoasă cană de lut pictată cu frunze de stejar şi ghindă. Se oprea la fiecare floare şi-o uda cu multă grijă, mîngîind-o cu privirea şi cu vorba :

— Fiecăreia îi dau numai atît cît socot eu că-i trebuie, nici prea puţin nu e bine, dar nici prea mult, că îi vatămă rădăcina, le spuse el celor doi tineri prieteni care se uitau la Deceneu cu dragoste fiească, urmărindu-i fiece mişcare plină de gingăşie şi delicateţe femeiască ! Cînd sînt singur, continuă frumosul bătrîn, le vorbesc ca unor

fiinţe, le întreb ce mai fac, cum se simt ; le aduc laude, cînd le dă cîte-un boboc sau cînd înfloresc... şi adesea le aud răspunsurile pline de sfială, purtate de adierea dulce a vîntului către mine ! E răgazul cel mai plăcut din timpul zilei ce mi-l dăruiesc, după munca mea nu tocmai uşoară, care rămîne, de cele mai multe ori, necunoscută ! Dar voi n-aţi venit la mine ca să-mi ascultaţi sporovăiala asupra florilor ! Ia s-aud ce doriţi ?
Bicaz se uită la Gerro, ca şi cum ar fi vrut să-i spună că cel mai potrivit ar fi să vorbească el, ca fiu al marelui sacerdot.
Aşa că Gerro grăi:
— Tată, am venit să te rog ceva pentru Burrenus ! şi tăcu.
— Fiule, ştii că-mi plac întotdeauna lucrurile lămurite. Ce vrei să spui cu „să mă rogi ceva pentru Burrenus"? Te-a rugat el să intervii la mine ? Spune : ce ?
— Să fie primit în garda măritului rege Burebista. A luptat cu aceeaşi dîrzenie şi curaj ca şi noi, lîngă noi, aşa că l-am văzut tot timpul, n-a avut o clipă de şovăială...
— Am auzit, răspunse Deceneu şi îmi pare rău că... şi se opri brusc
— De ce-ţi pare rău, tată ? voi să ştie Gerro îngrijorat.
— Că nu l-am văzut eu cu ochii mei cum a luptat ! suspină zîmbind marele sacerdot.
— Am înţeles, pentru că atunci ai fi luat şi tu parte la luptă: Dar primejdia era prea mare, tată, au căzut foarte mulţi !
— Dar eu n-aş fi putut cădea, dragul meu băiat, în primul rînd pentru că aş fi fost în mijlocul vostru, al triumvirilor şi m-aţi fi apărat voi, aşa precum l-au apărat pe rege Comosicus şi Pillotus.

— Cu preţul vieţii noastre, tată, să fii încredinţat de aceasţa, strigă Gerro cu lacrimi în ochi, punîndu-şi dreapta pe inimă.

— O ştiu cu prisosinţă, dragul meu. Spune-i prietenului vostru că măritul rege Burebista, mulţumit de felul cum Burrenus şi-a făcut datoria pe cîmpul de luptă, îl va ridica la rangul de căpitan în garda palatului!

— Tată ! spuse Gerro, de astă dată în şoaptă, uimit şi ameţit de bucurie. Căzu în genunchi şi-i sărută mîna lui Deceneu cu nesfîr- şită dragoste. Cum de ai ştiut ce voiam să te rog ? !

Marele sacerdot îl mîngîie pe cap şi vorbi către amîndoi că-, pitanii:

— Să nu luaţi numaidecît în rău ceea ce am să vă spun acum şi nici să nu deveniţi suspicioşi. Dar să fiţi cu ochii-n patru la orice mişcare a lui Burrenus şi pînă nu veţi avea din parte-i o dovadă sigură de sinceritate absolută să nu-i acordaţi încrederea voastră totală. „Şi nu uitaţi ce i-a spus regelui profesorul său. Antonius : „Excesul de precauţie nu e dăunător niciodată !"

Cînd Gerro şi Bicaz îi spuseră lui Burrenus de marea bunăvoinţă ce i-o arătase regele, drept răsplată pentru viteţia lui, noul căpitan îşi cuprinse faţa în mîini şi izbucni într-un hohot de plîns sfîşietor.

Cei doi se uitară uluiţi unul la celălalt şi Gerro-i spuse-n şoaptă prietenului său : ^— Ce să-nţelegem din toată povestea asta, fratele meu ? [1]— Cred că vom înţelege totul atunci cînd ne vom aştepta mai puţin la aceasta, răspunse Bicaz cu tîlc.

Către seară, Burrenus veni la Gerro şi Bicaz şi le grăi cu vocea stinsă:

— Dragii mei prieteni, iertaţi-mă că poate v-am dezamăgit prin purtarea mea, care, fără îndoială, v-a mirat pe bună dreptate ! Firesc ar fi fost să trag un chiot de

bucurie la marea veste ce mi-aţi adus-o ! Dar primul meu simţământ de fericire a fost înăbuşit de mîhnirea copleşitoare ce m-a cuprins, gîndindu-mă că sînt singur pe lume şi dt de fericiţi ar fi fost sărmanii mei părinţi, dacă ar fi trăit !

— Poate că de-ar fi trăit n-ai fi ajuns la situaţia aceasta ! răspunse Gerro. Ştiu că ţi-ai dorit să fii numai simplu oştean în garda regelui. Şi acum că ai ajuns căpitan ar trebui să te bucuri de o mie de ori mai mult ; iar tu plîngi fără nici o noimă !

— încă o dată, vă rog, iertaţi-mă !

Cînd Burrenus se-ndepărtă, avînd din nou lacrimi în ochi, Bicaz dădu din cap şi spuse, nemaiştiind ce să creadă :

— Cu băiatul ăsta nu-i lucru curat, Gerro, ţine minte ce-ţi spun !

— Şi eu sînt pe deplin încredinţat că ceva ciudat se petrece în sufletul lui !

Cînd în zori, se adunară toţi căpitanii din garda palatului la sfatul obişnuit de fiecare zi, proaspătul căpitan Burrenus nu se afla printre soţii săi.

Oşteanul însărcinat cu paza porţii le aduse la cunoştinţă, spre uimirea tuturor, că, în timpul mesei de seară, ieşise călare, spunînd că îl doare capul şi se duce să facă o plimbare la marginea cetăţii.

La auzul acestei neaşteptate ştiri, cei doi prieteni Gerro şi Bicaz priviră încruntaţi unul la celălalt, fără să spună o vorbă. Dar ei, care întotdeauna aveau o bună poftă de mîncare, nu se atinseră de laptele de bivoliţă îndulcit cu miere care aburea în căni şi nici de pîinişoarele rumene, atunci scoase din cuptor.

Călăreţul ce mergea pe drumul de ţară plin de praf era la mare depărtare de Sarmizegetusa.

îşi lăsă calul în voie, iar el căzu pradă gîndurilor, aceleaşi şi aceleaşi, dar care-l chinuiau acum mai rău ca niciodată. Abia aştepta să ajungă acasă ; dorea să aibă cu tată-său o răfuială straşnică şi s-o facă la un fel, numai să se liniştească odată.

Trecuseră cinci zile de la plecarea lui şi flăcăul se apropia acum de casă. Cînd a mîncat, cînd a băut, cînd a dormit, călare sau pe-o rogojină, nu mai ştia nici el ? ! Se trezise pe drumeagul ce-l scotea în faţa casei lor, din munţi, fără să-şi dea seama.

Cîinii, doi zăvozi cît nişte viţei, lătrară de două ori scurt de bucurie şi se opriră de îndată. Bătrînul tarabost Marris, care se afla în cerdac, ridică privirea să vadă la cine s-au dat cîinii şi strigă fericit :

— Ia te uită, Sander ! Să vezi şi să nu crezi ! De ce-a trebuit să stai atîta pe unde-ai fost ? Credeam că te-ai prăpădit cumva !

— Poate că era mai bine, tată ; scăpăm de toată frămîntarea care-mi roade sufletul!

— Ai făcut vreo ispravă care să mă bucure ?

— Isprăvi am făcut eu destule, pot spune, dar nu ştiu dacă te va bucura vreuna din ele !

— S-aud, nu e vreme de pierdut şi socot că e bine s-o luăm tare de la început, chiar, să nu mai tărăgănăm lucrurile. Te-ascult !

Sander aruncă hăţul în mîna unui slujitor, urcă în silă scăriţa pridvorului şi se aşează pe o laviţă în faţa lui tată-său, care, pri- vindu-l mai îndeaproape, spuse clătinînd capul :

— Te-ai schimbat mult, Sander. Te-ai mai înălţat, te-ai învîr- toşat, ţi s-a-ndesit barba, te-ai rumenit la faţă, ochii-ţi sînt mai pătrunzători, iar între sprîncene ţi s-a

adîncit o cută, care nu-mi place, cată a încruntare şi a ceartă !

— E şi firesc, taică, nu mai sînt cel care a plecat. Am luptat în războiul cu celţii, în preajma lui Burebista, i-am învins şi i-am spulberat, precum vîntul, pleava, am fost ridicat la rangul de căpitan...

— Cum ? strigă bătrînul tarabost, sărind înfuriat de pe locul său, cum, îndrăzneşti a-mi spune că te-ai aflat în preajma lui Burebista şi nu l-ai... Dar nu cuteză să rostească cuvîntul mîrşav ce i se stinse pe buze.

— Nu l-am... îi întoarse Sander vorba, privindu-l cu dispreţ. Fără îndoială că de-aş fi încercat să-i pricinuiesc regelui vreun rău cît de mic, m-ar fi făcut bucăţele soţii mei de arme, că toţi îl iubesc ca pe un zeu ; dar nu frica m-a oprit, ci faptul că acest bărbat a fost tot timpul în fruntea tuturor şi s-a bătut cu o vitejie nemaipomenită, aşa cum, poate, numai Alexandru Macedoneanul a mai făcut-o. Şi unde mai pui că l-a lăsat pe cîmpul de luptă pe regele Critasiros al vrăjmaşilor ! Cum aş putea să ridic mîna asupra acestui om sau să urzesc un complot împotriva lui ?

— Dacă l-ai fi iubit cît de puţin pe tatăl tău, ai fi făcut aceasta pentru el, fără şovăire, îi răspunse bătrînul întristat. Eu nu doresc altceva decît să-ţi netezesc calea către tron !

:— Dar eu nu ţin la aceasta în ruptul capului!

— înţelege că-l urăsc de moarte pe acest om şi că am să găsesc eu destui oameni de nădejde care să asculte de poruncile mele fără cîrtire. Şi pînă nu-mi voi duce la îndeplinire planul, tu n-ai să mai părăseşti această casă, orice s-ar întîmpla, să-ţi intre bine în cap !

— „*Vremea* curge peste omenire întocmai ca *apa* ; deosebirea între aceste două elemente, din care s-a născut

viaţa noastră, a tuturor fiinţelor cuvîntătoare şi necuvîntătoare, este că, pe cînd apa se înapoiază întotdeauna de unde a plecat şi îşi continuă neîntrerupt ciclul, vremea nu se mai întoarce în veacul veacurilor şi odată ce a trecut, trecută rămîne pentru totdeauna ! *Pentru totdeauna !,* înfiorătoare cuvinte, ca şi cuvîntul *niciodată 1"*

„Ce vrei să realizezi în viaţă, oricît de grea ţi s-ar părea pornirea faptului, fă atunci cînd te cercetează gîndul, care e primul impuls al faptului în sine, ce te va ajuta întru toate după aceea. Porneşte atunci la treabă, fără şovăire. Dacă stai la îndoială o clipă numai şi ai pierdut elanul ce ţi-l adusese gîndul în întreaga ta fiinţă, totul e pierdut !"

Acestea le spunea Deceneu, cu neobişnuită căldură în glas, în faţa măreţului sanctuar de la Cogaionon, celor doi interlocutori ai săi, Care erau regele Burebista şi profesorul de retorică Antonius.

Cel din urmă sosise în cetatea de dincolo de păduri cu o zi mai înainte şi le mărturisise gazdelor sale cîtă frămîntare şi îndoială avusese în suflet, pînă să ia hotărîrea de a pleca la drum, aşa cum îl rugaseră Marcellus şi Brazis să facă.

Dar răspunsul la această mărturisire plină de duioşie şi candoare bătrînească îl dăduse Deceneu mai mult pentru Burebista, decît pentru Antonius, întrucît regele luase de mult o hotărîre, pe care tot amîna s-o aducă la îndeplinire. Şi el, care era un bărbat de o aleasă isteţime, dar şi de o mare chibzuinţă, pricepu încotro bate gîndul bunului său prieten, care îşi încheie astfel filozofeasca pledoarie :

— Mă gândesc cu foarte mare grijă şi seriozitate că, de multe ori, se poate întâmpla să-ţi împiedice realizarea unui

gînd necesitatea imediată de a aduce la înfăptuire un alt lucru, care-şi cere realizarea de îndată, şi te presează, împiedicîndu-te apoi să mai faci ceea ce voiseşi la început, înaintea lui. Aşa că fiecare faptă, la timpul său, bineînţeles, după o matură chibzuinţă, dar fără tărăgăneală, mai cu seamă cînd e vorba despre binele ţării, fie că aceasta este Gallia sau Dacia. Regele Burebista, care a rămas pe gînduri, ştie la ce fac eu aluzie. Poate că-ţi va încredinţa şi ţie, mult onorate magistre, secretul nostru de stat şi vei avea ocazia să-i dai un sfat bun !
Antonius prinse mîna lui Deceneu cu mult respect, dar şi cu deosebită admiraţie.

Este o încîntare pentru mine, spuse el, să ascult vorbele înţelepte rostite de către marele sacerdot al Daciei. N-am mai întîlnit decît la Egipteni preoţi atît de dotaţi, de la care am învăţat multe. Acum îmi explic propăşirea Daciei din ultima vreme : are la cîrma ei doi mari bărbaţi de aleasă cultură şi destoinicie. Un singur regret simt : nu mă pot mîndri că şi Deceneu a fost discipolul meu !
Marele sacerdot zîmbi cu plăcere, iar regele spuse :
— Multiubite magistre, trebuie să-ţi spun că bunul meu prieten Deceneu a împrumutat de la mine multe învăţături, primite de la marele profesor şi filozof Antonius Gnipho ; după cum şi Rebis a luat multe lucruri de folos de la Deceneu care şi-a desăvîrşit cultura în Egipt şi *Grecia*. Aşa că, într-un fel, şi el este discipolul tău şi te iubeşte ca atare !
— Bine că mai am aceste satisfacţii care îmi dau curajul să mai trăiesc. Îţi repet, Rebis, ce ţi-am spus şi aseară : „Nu mai puteam suporta viaţa la Rama, de cînd am aflat gândurile lui Cezar de cucerire a Galliei. Şi ţin cu dîrzenie să te pregăteşti din timp să înfrunţi aşa cum se cuvine pe

acest om ahtiat de glorie şi cuceriri, pe acest om care era la un pas de moarte, atunci cînd l-ai întîlnit în grădina mea de la Roma, fără să bănuieşti măcar că s-ar putea să-ţi devină adversar. Dar aşa schimbă soarta vieţile oamenilor, vînturînd destinele ! Parcele [1] nu sînt numai nedrepte, ci şi nemiloase ! Se spune că Aristotel ar fi avut şi el oarecare amestec în moartea lui Alexandru Macedoneanul, discipolul său, cînd acesta şi-a ieşit din matcă, mcepînd să facă prăpăd în jurul lui. Ei, bine, în această împrejurare, v-o spun cu sinceritate că nici eu n-aş sta o clipă măcar la îndoială, dacă ar fi să contribui la înlăturarea lui Cezar, în vreun fel oarecare, pentru a-mi salva patria de tirania lui.

Burebista căzu pe gînduri«, ridică sprîncenele, punîndu-şi parcă o grea întrebare lui însuşi. Deceneu crezu de cuviinţă să spună ceva, pentru a nu-l lăsa pe bătrînul profesor fără nici un răspuns :

— înţeleg starea sufletească în care te zbaţi. Alexandru şi Cezar sînt într-adevăr doi mari generali, amîndoi de o îndrăzneală fără seamăn, amîndoi viteji şi buni conducători de oşti, amîndoi buni vorbitori, ştiind cum să-şi însufleţească oştenii spre a-i duce la iz- bîndă. Deşi nu-l simpatizez, totuşi mă văd nevoit să-l admir pe Cezar ; după umila mea părere, el îi este superior lui Alexandru, prin cumpătare. Are şi Cezar scăderi, ca fiecare om, dar nu aşa de mari ca Alexandru, căruia îi plăcea mai mult decît orice pe lume vinul, asta ca să folosesc un eufemism şi să nu rostesc cuvîntul potrivit împrejurării. Din cauza acestui viciu, a săvârşit Alexandru multe crime îngrozitoare. Numai faptul că a ucis pe unul din cei mai mari generali ai săi, *Parmenion,* şi pe fiul

---

1 ***„Parce"*** **— trei zeiţe surori, la romani, erau zeiţele ce hotărau soarta oamenilor, peste voinţa zeilor. La greci se numeau *„moire"* şi aveau aceleaşi atribuţii. Se mai numeau şi *„torcătoarele".***

acestuia, precum şi pe *Clitos,* care îi era cel mai bun prieten şi îi scăpase viaţa în greaua luptă de la Granic, şi ar fi de-ajuns ! Dar cîte greşeli de neiertat n-a mai făcut ? Despre Cezar, însă, cel puţin pînă acum, nu se poate spune aşa ceva. Nu l-a văzut nimeni asupra băuturii, niciodată ! Este sobru şi cumpătat în toate, ceea ce impune oricărui om cinstit. însă, dacă m-ai întreba pe mine care este astăzi cel mai strălucit bărbat de arme şi de stat din lume, ţi-aş răspunde fără şovăire că este Burebista, regele Daciei, care-i întrece pe toţi în : vitejie, pricepere, cumpătare, bunătate, omenie şi cultură !

— Sînt convins pe deplin de toate acestea ! răspunse Antonius:

— Şi unde mai pui că nu bea şi n-are nici un fel de apucături deşarte, continuă Deceneu. Cezar tot mai bea la ospeţe, dar Bure- bista, numai apă, întotdeauna. Eu n-am văzut la acest om niciodată pic de răutate şi de îngîmf are !

— întocmai aşa-l cunosc şi eu din scurtul timp cît mi-a fost discipol ! zise Antonius, de astă dată emoţionat.

— Şi acum, onorate magistre, adause Deceneu, dă-mi voie, te rog, ca, pînă la ora prînzului, pe care-I pregăteşte măicuţa mea Savella, să-ţi arăt o mică parte din măreaţa noastră cetate de la Sarmizegetusa, pe care am construit-o, atît ca să cuprindă în incinta ei un mare sanctuar, închinat preaputernicului nostru zeu Zalmoxis, cît şi ca să fie loc de apărare împotriva celor ce vor îndrăzni să vină pînă aci, de se va încumeta vreodată cineva să facă aceasta !

— Sînt tare bucuros ! spuse Antonius măgulit şi trebuie să vă spun că aseară, la sosirea mea, am fost încîntat de ce-am văzut din depărtare, în strălucirea de aur a soarelui în amurg : ziduri uriaşe mai înalte decît copacii

cei mai înalţi, turnuri de apărare şi straje risipite de-a lungul lor. Nu-mi venea să cred că sînt în Dacia ! în oricare altă ţară : India, Persia, Egipt, Grecia, Italia, numai în Dacia, nu !

Burebista spuse cu încredere în viitorul ţării sale

— :Ceea ce am pus noi să se clădească aci şi în alte părţi de ţară, nu este numai pentru clipa de faţă ; ne-am gîndit mult mai departe : să fie de apărare şi pentru urmaşii noştri de peste zeci, sute şi chiar mii de ani, căci de nu va fi stricată de mîna omenească, adică de vrăjmaşi, această aşezare şi altele ca ea vor putea să dăinuiască asemenea piramidelor din Egipt ! Pentru această durată ne gîndim noi. Şi doresc să mai ştii că avem răspîndite în întreaga ţară peste cincizeci de cetăţi nu la fel de mari şi puternice ca aceasta de la Sarmizegetusa, bineînţeles, dar destul de tari, ca să se împotrivească oricărui atac din partea vrăjmaşilor. Ele sînt aşezate cu multă chibzuinţă şi sînt adevărate oraşe, în care oamenii duc o viaţă îmbelşugată, plină de mulţumire.

— Atunci, grăi Antonius bucuros, sînt sigur că îmi voi găsi şi eu un rost în mijlocul acestor oameni, atît de destoinici, de harnici şi de primitori !

La aceste vorbe, Deceneu se întoarse către Antonius şi-i răspunse cu multă căldură :

O, multvenerate magistre, ar fi o aleasă cinste şi fericire pentru noi să avem la

Cogaionon un mare profesor, care să-i înveţe retorica şi filozofia pe tinerii noştri discipoli, care, la rîndul lor, vor avea şi ei ciracii lor, în cele peste cincizeci de cetăţi, despre care ţi-a vorbit regele. Iar cel dintîi şi cel mai fidel discipol al tău să ştii că voi fi eu şi mă voi mîndri cu aceasta

.CAPITOLUL XV

LA VÎNĂTOARE-N CODRII FALNICI AI STRAŞNICEI ZEIŢE BENDIS

_ CZlît de puţin trăim, faţă de imensa, nesfârşita întindere a vremii ! Şi totuşi cît de multe se pot petrece într-un răstimp scurt, atît de scurt, vai, că, de multe ori, abia de mai ai răgazul să le iei în seamă. Priveşte-o pe Andra, preafrumoasa ta fiică, Burebista, şi înfăţişarea ei de azi îţi va spune totul ! Era să-i spun *„copilă"*, dar cuvîntul acesta de mult nu i se mai potriveşte. E o fecioară falnică acum, în toată puterea cuvîntului !

— La vîrsta ei, altele sînt de mult mame fericite ! răspunse regele, oftînd cu mîhnire.
— Aci a atîrnat greu în cumpănă şi dorinţa ta de-a o creşte ca pe-o amazoană !
— Dacă nu mi^a fost hărăzit de soartă un fiu, m-aş fi mulţumit cu un nepot de la fiică-mea. M-am legănat, un timp, cu gîndul acesta luminos ! Dar cred că acum e prea tîrziu ! spuse Burebista întristat.
— Nu ! rosti convins Deceneu, nu e prea tîrziu !
;— Dar dacă ea nu voieşte să-şi aleagă un soţ, nici dintre fiii taraboştilor noştri, nici dintre principii de peste hotare !
Deceneu zîmbi unui gînd poznaş.
— Ce te face să zîmbeşti, prietene, se miră Burebista, că doar n-am spus nimic vesel ? !
— Mă gîndeam, răspunse Deceneu, încă surîzînd, că fata asta, dacă i-ai găsi vreun soţ, ar fi în stare să-i ceară s-o învingă-n lupta cu sica... sau în trîntă dreaptă, dacă **o** vrea de soţie, atît de ambiţioasă şi vajnică este !
— Să nu te mire, Deceneu, să nu te mire ! Păcat că de la mine a luat prea multe, iar de la maică-sa, foarte puţine, ca să nu zic „nimic" ! Dar m-am hotărît ca, în curîn/d, înainte de a porni la îndeplinirea gîţidului mai vechi, ce ştii că mă frămîntă, să facem o mare vînătoare în Codrii Coziei, pe malurile Alutului...
— De ce tocmai în locurile acelea ?
— îmi place aerul tare, înmiresmat de frunza nucilor ; acolo sînt păduri întregi de nuci, îmi place vîjîitul Alutului şi malurile lui rîpoase, îmi plac rîşii fioroşi cu ciucuri la urechi, cocoşii sălbatici de munte şi cutcurugitul lor ascuţit, căprioarele sprintene şi cerbii falnici cu coarne rămuroase, ce-ţi ies în bătaia arcului la fiecare pas. Şi îmi place că sînt aproape de Argedava, care, totuşi, rămîne

cetatea cea mai dragă sufletului meu ! Poate unde m-am născut şi am copilărit în ea !
— Nu *„poate"*, Burebista, ci sigur ! De pământul sfînt al naşterii noastre ne leagă fire invizibile, dar tari, pentru toată viaţa ! Vei avea mulţi oaspeţi la vînătoare, fără îndoială !
— Mulţi... şi mai mult tineri ! O fac pentru Andra, cu gîndul că poate, cine ştie, minunea zeiţei Bendis, care nu e numai a pădurilor, ci şi a farmecelor, şi-o găsi fiică-mea vreun flăcău chipeş, să-i placă şi s-o atragă în mrejele căsătoriei. Doar tu mi-ai spus chiar adineauri, că nu e prea tîrziu să mai nădăjduiesc un nepot!
— Am spus-o, dar nu aşa, de florile mărului, ci pentru că sînt pe deplin încredinţat de asta.
— Ce vrei ? m-am oprit la ideea vînătorii, cu gîndul că de-aş fi făcut o mare petrecere la palat, Andra nici n-ar fi vrut să audă de aşa ceva ! Dar pentru vînătoare e gata ! Şi totuşi **o** fac cu mare sfială, Deceneu !
— Cu sfială ?! Tu ? ! întrebă mirat marele sacerdot.
— De astă dată, da ! Mă gîndesc cu groază ce-or să zică toţi oaspeţii, cînd vor vedea că fiică-mea va fi singura femeie care va lua parte la vînătoare ? !
Străvechii codri din munţii Alutului vuiau de sunetul prelung şi tînguios al cornului de vînătoare şi de larma cîinilor nerăbdători să dea piept cu vietăţile cu pene sau cu blană, care încă nu ieşiseră la iveală. Frunzişul bogat al arborilor abia lăsa să se vadă ici şi colo, printre spărturi de crengi, limpezimea cerului albastru-siniliu.
Vînătorii se strînseseră toţi într-un larg luminiş, unde aşteptau cu înfrigurare sosirea regelui şi-a oamenilor săi, cînd, deodată, acesta se ivi, călărind alături de un tînăr subţire la mijloc, dar bine legat, ca de vreo douăzeci şi cinci de ani, cu faţa smeadă şi spîna- tică. Părul şi-l strînsese sub o eăciuliţă de vulpe, altfel făcută de cum

obişnuiau să poarte ***pileaţii***[1]. Iţarii, din stofă subţire de lînă albă, îi erau strînşi pe pulpe şi băgaţi în nişte opinci castanii din pieîe de capră cu carîmbul scurt, legate cu cureluşe. Mijlocul subţirel îl avea încins cu o curea lată. În spate, tolba cu săgeţi şi arcul, iar la brîu îi atîrna o toporişcă uşoară.
în urma regelui şi-a tînărului călăreţ se aflau cei doi buni prieteni Gerro şi Bicaz, însoţiţi de Pillotus, care nu-şi părăsise stăpînul în nici **o** împrejurare şi nu**-l** pierdea din ochi o frîntură de clipă măcar ; se ţinea după el ca umbra. Dar acum, bietul om se găsea în mare încurcătură, căci Deceneu îi dăduse straşnica poruncă să aibă grijă mai mult de tînărul din dreapta regelui, care nu era atît de deprins cu treburile de vînătoare ca acesta. Şi Pillotus, care ştia bine cine este tînărul vînător, era cu ochii în patru să nu i se întîmple ceva.
Dar călăreţul de lîngă rege li se păru tuturor foarte ciudat. Oaspeţii poftiţi la vînătoare şopăiau între ei şi nu-şi mai luau ochii de la frumosul tînăr, cînd, deodată, un zvon ■ le sosi la ureche : vînătorul cel arătos nu era altcineva decît Andra, fiica regelui Burebista.
Andra, fiica regelui ? ! Mai curînd, zeiţa Bendis a pădurilor şi a farmecelor! Cînd se uitară mai bine la părul ei bălai ca spicul grîului, la ochii-i albaştri ca viorelele de cîmp şi la mîinile-i subţiri şi albe ca două porumbiţe, precum şi la marea semănare ce-o avea cu regina Getta se-nciudară şi mai mult, că nu şi-au dat seama la timp cine e frumoasa amazoană !

Burebista, îngrijorat, urmărea cu privirea feţele vînătorilor pentru a vedea ce impresie le face tînărul din dreapta lui şi cînd văzu că toţi se uită la Andra cu multă

---

1 **Nobili daci, căciulaţi.**

bunăvoinţă şi plăcere chiar, se linişti şi se simţi deodată peste măsură de voios.

Pe deasupra copacilor înalţi şi frunzoşi se auzi deodată un fîlfîit de aripi, asemenea unui drapel suflat de vînt ; umbra ţinui cocoş de munte întunecă în trecere apa verde şi luminoasă a ierbii înalte din poiană. Regele urmărind cocoşul cu privirea îi grăi Andrei, cu gîndul s-o necăjească :

— Draga tatii, uitîndu-mă la coarda arcului tău, bag seama că e cam slabă parcă !

Fata întoarse capul cu multă drăgălăşenie, clipi galeş din pleoapele-i umbrite de genele lungi, îl scăldă pe rege în licărirea albastră a ochilor ei mari, zîmbitori, şi-i răspunse cu alintare :

— Ei, preamăritul şi multiubitul meu părinte, se zice că regele egiptean *Amazis* ar fi spus cîndva, tot aşa, la o vînătoare : *„Coarda arcului e slabă pînă nu-i pui o săgeată şi nu o tragi cu mîna !"*

Cei de faţă izbucniră în rîs cu multă veselie ; iar regele Burebista, încîntat de răspunsul isteţ al fetei, grăi :

— Să nădăjduim că vei căta să ne dovedeşti astăzi, cu "toată rîvna, adevărul spuselor tale !

— Chiar acum, tată ! şi fata, desprinzîndu-şi cu mare iuţeală arcul de pe umărul drept şi scoţînd, cu aceeaşi repeziciune, o săgeată din tolbă, spuse : cocoşul acela care ne dă tîrcoale a început să mă supere ! îl aştept să treacă din nou ! Iată-l!

Săgeata era gata prinsă în coardă. Fata îl urmări, închizînd uşor ochiul drept, slobozi săgeata care spintecă văzduhul, vîjîind ca un şarpe ce şuieră supărat... şi cocoşul sălbatic se dădu de cîteva ori peste cap, cu aripa frîntă, şi se prăbuşi în mijlocul poienii.

— Tată, strigă Andra cu ochii înlăcrimaţi de fireasca bucurie a zbînzii, să ştii că arcul acesta mi l-am meşterit eu însămi, cu mina nea, iar coarda e făcută din părul meu ! Vînătorii rămaseseră uimiţi de marea dibăcie a fetei şi o priviră cu admiraţie, iar tatăl ei, abia stăpînindu-şi un oftat, îşi zise :

— Ah, mare necaz că n-a fost flăcău mîndreţea asta de fată !

După o adâncitură rîpoasă, peste care cu greu s-ar fi putut trece călare, se ălfla ascunsă vederii, de o perdea deasă de frasini şi ierburi agăţătoare, o peşteră în care nu îndrăzniseră să-şi facă vizuină nici fiarele sălbatice ! în schimb, însă, îşi găsiseră aci sălaşul, pentru scurtă vreme, o ceată de oameni, care, aflînd de vînătoarea regală, se pripăşiseră pe acolo de cîteva zile. îl aşteptau pe regele Burebista şi alaiul său să vină la vînătoare, dar mai aprig îl aşteptau pe omul trimis în iscoadă. Şi acesta sosi chiar în dimineaţa aceea, plin de îngrijorare.

— Se-ncurcă treaba, grăi el, şi nu ştiu cum o vom scoate la capăt !

— Lasă vorbele goale şi spune-ne mai repede despre ce e vorba ? îl repezi un bărbat în vîrstă, înalt şi încă verde, care nu era altul decît duşmănosul tarabost Marris.

— Burebista n-a venit singur ! grăi omul supărat.

— Hm, ce mai veste ! rînji Marris batjocoritor. îmi închipuiam aceasta, fără să mi-o spui tu şi fără să-l văd măcar ! Cum o să plece la vînătoare un rege, aşa de unul singur ? !

— Nu asta am vrut a spune, ci că este însoţit de principesa Andra. Şi aceasta, socotesc eu, grăi el încruntat, ne încurcă treaba !

— Ba n-o-ncurcă deloc, ci dimpotrivă. Regelui îi facem de petrecanie ; iar pe ea o răpim pentru orice împrejurare ! Dacă nu-l putem ucide pe Burebista, o

păstrăm pe Andra şi, pentru răscumpărarea ei, taică-său, care ţine la ea mai mult ca la orice pe lume, va juca aşa după cum îi vom cînta noi ! A domnit destul ! N-am şi eu dreptul să mă bucur de cîţiva ani de domnie, măcar acum, la sfîrşitul vieţii ? Nu vreau să mor pînă nu-l văd doborît ! grăi bătrînul cu năduf.

— Nenorocirea este că-l păzeşte uriaşul Pillotus, care e în stare să se bată cu zece odată ! spuse iscoada cu îngrijorare. Iar acuma, de cîtva timp, s-au pripăşit pe lîngă el şi doi tineri căpitani din garda de la Sarmizegetusa care nu-l scapă din ochi ! Pentru ei, Burebista nu e un om ca toţi oamenii, ci e un zeu !

— Dar ei sînt totuşi oameni şi pot fi înfrînţi oricînd ! strigă Marris furios. Prea multă vorbărie, e timpul să pornim la treabă, altminteri totul ne scapă printre degete ! Iată ce trebuie să facem şi asta socot eu, că nu este un lucru prea greu pentru doisprezece oameni călări cî.ţi sîntem noi !

Şi tarabostul Marris le împărtăşi planul său, care, după credinţa lui, nu putea să dea greş. Dar dacă ar fi ştiut el cum se vor petrece lucrurile şi-ar fi blestemat gîndul care-l îndemnase să se răzvrătească pentru a treia oară împotriva lui Burebista, iar acum şi împotriva frumoasei sale fete.

Vînătorii părăsiseră poiana luminoasă, în care se opriseră pentru scurtă vreme, şi porniseră către inima pădurii. Din depărtare se auzea vîjîitul valurilor spumoase ale Alutului, pe malul căruia aveau de gînd să facă popas de masă şi odihnă.

Dar nu întotdeauna gîndul omului se potriveşte, la sfîrşitul lucrului, cu fapta, căci lucrul se mai află şi la voia schimbătoare a întîmplării, care este uneori atotputernică şi pe deasupra tuturor împrejurărilor !

Vînătorii priponiseră caii din timp de nişte paltini puternici şi se răspîndiseră pe întinsul pădurii. Cîinii, legaţi cu funii de canabiza bine împletite, se smuceau furioşi, mirosind urma vînatului şi presimţind o pradă bogată, din care se vor înfrupta şi ei, ca întotdeauna, cu o bună parte. Oamenii, ajunşi repede către margini, începuseră treaba, făcînd o larmă asurzitoare, pentru a goni păsările şi animalele în calea vînătorilor. Pe nebăgate de seamă, se risipiseră toţi în cete de cîte trei-patru inşi, scrutînd, cu ochii pe jumătate închişi, în toate părţile şi obosiţi de pe-acuma chiar de jocul în ape de lumini verzi şi umbre cenuşii al soarelui, la fiecare pas.

Burebista mergea în vîrful picioarelor uşor şi mlădios ca un rîs, lîngă Gerro şi Bicaz, care şedeau cu toporîştele ridicate. Pillotus se ţinea în urma Andrei. Mîndra fată părea că nici nu atinge pămîn- tul cu picioruşele ei gingaşe, ci pluteşte.

Furaţi de vraja vînătorii, Burebista şi Gerro porniseră spre un hăţiş, unde văzuseră un cerb încurcat cu coarnele-i rămuroase printre crengile ciudat de strîns împletite ale unui arin bătrîn, răsărit acolo fără nici o noimă.

Andra, rămasă în urmă cu Pillotus, îi pierduse din ochi pe cei dinaintea sa. Cînd, deodată, din dreapta, se auzi un glas prietenos, strigînd :

— Pe aici, domniţă Andra, repede, pe aici ! Iată cerbul !

Andra, aprinsă la faţă de încordare, sta gata cu arcul întins, pregătită să tragă. Fără să se mai gîndească la nimic, decît la vînatul ce avea să-i pice, în bătaia săgeţii, înaintă în fugă. Dar, în aceeaşi clipă, patru mîini puternice o prinseră strîns, astupîndu-i gura cu **un** căluş şi legîndu-i braţele la spate cu o iuţeală fulgerătoare, aşa încît fata nu

mai avu putere decît să geamă înăbuşit. Se simţi ridicată şi pusă pe un măgăruş care porni de îndată tras de căpăstru, pe o cărare ce suia şerpuind pe marginea unei prăpăstii.

Pillotus nu-şi dădu seama în prima clipă de ce se petrecuse în faţa lui. Din văzduh îi căzuse peste cap şi braţe o plasă mare cu ochiuri mici, care-l împiedica să se mişte în voie. Îi era ruşine de starea nenorocită în care se găsea, dar n-avea ce face. Ar fi trebuit să strige să-i vină cineva în ajutor. N-o făcu însă. îşi aminti că are la brîu jungherul de vînătoare. împinse coatele în lături, se desfăcu puţin din strînsoare şi începu să taie cu

repeziciune ochiurile de cînepă ; în sfîrşit, izbuti să se elibereze. Trecuse cîtva timp la mijloc în care el nu auzise decît lătrăturile furioase ale cîinilor şi sunetul cornului de vînătoare

.Şi chiar în clipa cînd se ridicase în picioare, respirînd uşurat, auzi zgomot de paşi grăbiţi, gîfîieli, vreascuri rupte, zăngănit de spade şi strigăte de „ajutor, regele în primejdie !"

Era glasul înspăimîntat de moarte al lui Gerro. Ca o vijelie se repezi uriaşul dincotro veneau strigătele şi zgomotele de luptă. Dinaintea lui se înfăţişa o privelişte îngrozitoare : Bicaz zăcea pe jos cu fruntea spartă, regele Burebista, cu spatele la un stejar gros cît doi oameni voinici, lovea în dreapta şi în stînga cu toporişca de vînătoare, iar Gerro, cu mîna stingă, atîrnîndu-i neputincioasă de rănile grele primite, învîrtea ca o morişcă toporişca cu dreapta, făcînd prăpăd printre cei care-l înconjuraseră. El continua să strige ca un ieşit din minţi, cînd, văzîndu-l pe Pillotus, care venea duduind, se lăsă la pămînt moale ca o cîrpă, fără să mai ştie ce se petrece cu el. Dar, odată cu Pillotus, care sărise în faţa lui Burebista, şi acum făcea prăpăd, năvăliră înch. vreo şapte vînători din garda regelui, care isprăviră în cîteva clipe cu tîlharii tarabostului Marris.

Abia atunci deschise gura şi regele care strigă îngrozit :

— Andra, unde e Andra ? !

. Nimeni nu putu să dea un răspuns. Deşi istovit, cu straiele sfîşiate de luptă şi plin de sînge, Burebista spuse sfîrşit de îngrijorare :

— După mine ! Să sune cornul întruna, să se strîngă toţi şi să răscolim împreună toată pădurea. Nu voi mai avea o clipă linişte pînă nu-mi voi găsi fata ! Şi, ridicîndu-şi ochii către coroanele verzi şi bogate ale copacilor, printre care se întrezărea albastrul senin al cerului de toamnă, rosti cu glasul gîtuit de emoţie : O, zeiţă Bendis, dacă exişti cu adevărat şi eşti sacra protectoare a pădurilor şi zeiţa farmecelor, fă, te rog, o minune şi ajută-i fiicei mele să vină cît mai degrabă la căminul părintesc !

Vînătoarea se oprise de îndată şi toţi porniseră în căutarea domniţei. Totuşi, în scurtul răstimp în care se petrecuse răpirea fetei şi atacul asupra regelui, se vînaseră doi cerbi, pe unul îl săgetase chiar Burebista, un mistreţ, un rîs, o găinuşă şi trei cocoşi de munte.

Dar frumoasa fiică a regelui Burebista dispăruse fără urmă !

CAPITOLUL XVI

O ÎNTORSĂTURĂ NEAŞTEPTATĂ

C^înd auzi de cele întîmplate, regina Getta căzu la pat. O fierbinţeală groaznică o cuprinse dintr-o dată, începu să aiureze, nu mai voia să ştie de nimic, bău doar cîteva picături de apă, iar de mîncare nu se atinse. Nici somnul nu se prindea de sărmana ei făptură, grozav de istovită. O îngrijea chiar marele sacerdot De- ceneu, care, prinzînd cîteva clipe, cînd regina era mai liniştită, îi grăi cu multă convingere :

— Mărită regină şi iubită prietenă, ştii cît de mult ţin la tine şi la toţi ai tăi ; în sufletul meu eşti asemenea surorii mele. Ascultă şi crede, rogu-te, tot ce-ţi spun : toate se vor linişti de la sine şi aceasta foarte curînd. Caută să mănînci cît de puţin şi să dormi. Altminteri te prăpădeşti. Nu vrei s-o mai vezi pe Andra ? Pînă acum n-ai luat nimic din ce ţi-am dat eu. Ţi-ai udat buzele doar cu cîţiva stropi de apă, şi atît. Ia, te rog, din licoarea aceasta trei înghiţituri ! E amăruie, n-o să-ţi placă, dar o să-ţi dea un somn dulce, plăcut şi cu vise frumoase, ce va avea darul să te întremeze ! Şi-apoi vom mai sta de vorbă ! Hai, fii înţeleaptă ! Şi, cînd te vei trezi din somn, măicuţa mea Savella, care te iubeşte ca şi pe fata ei, îţi va da să mănînci ceva bun, pregătit de mîinile ei harnice şi minunate !

De astă dată, regina se supuse. După ce îi dădu să bea licoarea pregătită chiar de el, o mîngîie pe frunte, o privi cu stăruinţă în ochi şi plecă !

Cei doi răpitori ai Andrei, cu măgăruşul de frîu, după o cale bună, pe drumuri strimte şi primejdioase, ajunseră la peştera ascunsă, unde se aflau tarabostul Marris şi un slujitor de-al său. Ei înfăşurară bine copitele cailor în cîrpe de cînepă şi porniră de îndată iarăşi la drum. Între timp, , fata se trezise din leşinul în care căzuse, dar nu putea scoate o vorbă din pricina căluşului. începu să geamă şi să dea semne că se înăbuşe, dar nu-i păsa nimănui de suferinţele ei.

Andra nu ştia unde se află. Încerca din toate puterile să-şi dea seama după aerul tare şi curat, pe care-l respira cu nesaţ, acum că era dezlegată şi fără căluş, după freamătul aromitor al frunzelor, după vuietul unor valuri îndepărtate, ce-o făcea să creadă, prin puterea vîjîitului, că sînt ale Istrului.

I se dăduse o cameră frumoasă şi însorită într-un turn de unde putea să vadă pînă hăt-departe, dar ce poţi cunoaşte după cîţiva arbori şi după cîteva petice de cîmpie cu troscot şi albăstrele ?

îngrijea de ea şi-i ţinea de urît o femeie bătrînă, Tirra, neplăcută la înfăţişare şi aspră, care bodogănea toată ziua vrute şi nevrute, verzi şi uscate, spre groaznica plictiseală a fetei. în fiecare seară, de cum se lăsa întunericul, o scotea în grădină pe Andra şi o lăsa să se plimbe în voie printre rondurile de flori şi pe sub pomii încărcaţi de roade. Dar, odată cu ele, ieşeau la plimbare şi doi oameni de-ai lui Marris, cu suliţele în mîini şi arcurile în spate. Iar alături de ei se aflau legaţi de funii groase doi zăvozi înspăirnîn- tători la vedere.

în acest timp, tarabostul Marris venise la Andra de cîteva ori şi-i ceruse stăruitor, cu vorbe aspre chiar, să-i scrie regelui Bure- bista, în privinţa răscumpărării ei. Dar nu se lăsă înduplecată de nici o ameninţare. Se afla acolo de vreo trei zile.

A patra zi, Tirra veni mai de dimineaţă ca de obicei, să-i aducă Andrei cana cu lapte fierbinte, îndulcit cu miere, şi pîinişoara de grîu. O privi surîzătoare pe fată, deschise fereastra şi-i spuse în şoaptă :

— Astăzi, domniţă, nu te va mai supăra stăpînul !
— Cum aşa ? ! făcu Andra mirată.
— Să nu se afle ce-ţi spun, aş fi aspru pedepsită.
— Dar ce să ştiu, că doar nu mi-ai spus nimic ? !
— Tarabostul e pe moarte. A simţit că-l strînge ceva de gît, a început să respire greu, să horcăie şi a căzut la pat ! De-abia poate să mai vorbească şi asta în şoaptă !
— Oh, bine c-am scăpat de el, suspină fata uşurată, că-mi era tare nesuferit !
— Da, ai scăpat de el, dar nu şi de fiu-său, Sander, care a primit poruncă straşnică, cu jurămînt, de la taică-său, să ducă la bun sfîrşit tot ce a început el.
— Aşa ? ! se miră fata. Asta înseamnă că mă aştept la venirea lui.
— Fără îndoială ! încuviinţă Tirra.
— Şi el se scaldă în aceleaşi ape ca taică-său ?
— De scăldat îi place scăldatul mai mult ca orice, că toată ziua se bălăceşte în rîul Alutus, dar nu ştiu dacă îi plac şi lui aceleaşi ape ca bătrînului !
Andra tresări, dar se stăpîni să spună ceva. Tirra, în focul vorbirii, fără să vrea, se trădase ! Prin urmare, dacă Sander înoată în Alutus, înseamnă că aceasta este apa ale cărei valuri învolburate se aud vîjîind, şi nu Istrul ! Deci, prin apropiere, curge Alutus ! Era bine de ştiut pentru orice împrejurare. O licărire de speranţă străbătu sufletul întunecat al fetei. Acum, Tirra era mai binevoitoare cu ea ca niciodată.
— Şi cînd doreşte să vină la mine Sander ?
— Chiar în dimineaţa aceasta, dacă vrei să-l primeşti, de bună seamă ! zîmbi Tirra, aşa cum se pricepea ea să zîmbească, asemenea unui rînjet.
— Dacă vreau ? ! se miră Andra. Doar sînt în mîinile lui, sînt prinsa lui, să poftească oricînd doreşte, din partea mea e bine venit !

Tirra făcu o plecăciune, pentru prima oară, în faţa Andrei, ieşind cu spatele, tot pentru prima oară.

Fata dădu din cap plină de uimire, luă cana cu lapte cald, pîi- nişoara şi, tot pentru prima oară şi ea, de cînd se afla prinsă, mîncă cu multă poftă ; apoi, privind pe fereastră, în grădina scăldată de soarele dulce al toamnei, tresări şi şopti înfrigurată :

— Asta e ziua surprizelor ! Numai de-ar fi pentru mine ! Dar chipul tînărului acesta mi se pare foarte cunoscut !

În grădină, printre straturile de flori, Sander tăia cu o custură cei mai frumoşi boboci de trandafiri roşii ca focul, cu tija lungă, şi-i aduna într-un buchet mare.

Abia cînd auzi bătăile uşoare în uşă, se întoarse Andra cu faţa de la fereastră. îl urmărise pe Sander tot timpul, dar acesta, fie că era adîncit în alegerea trandafirilor, avînd grijă să nu se înţepe în ghimpi, fie că nu băgase de seamă că e urmărit de la fereastră sau se prefăcuse numai, nu ridică deloc privirea şi intră în casă la fel de liniştit precum ieşise.

Se auzi o bătaie uşoară în uşă, de parcă aceluia care venise i-ar fi fost teamă să nu fie cumva auzit de cineva străin de această întîmplare :

— Poftește ! răspunse Andra.

Sander deschise uşa încet, cu precauţie parcă, ţinînd buchetul ia spate cu mîna stîngă, şi grăi :

— Bună dimineaţa, preafrumoasă domniţă !

Andra îl scrută pe tînăr cu privirea, se-ncruntă şi apoi îşi spuse veselă de ceea ce descoperise : „Acum ştiu de unde-l cunosc !" Apoi grăi, zîmbind :

— Bună să-ţi fie inima, Sander, vorba noastră din strămoşi I Am auzit că tatăl tău nu se simte prea bine !

— A venit un vraci şi i-a pus cîteva lipitori la ceafă, ca să-i scurgă sîngele rău, însă tot zace la pat şi nu poate să vorbească lămurit, mai mult bolboroseşte L

— Dar de ce ţii mîna stîngă la spate ?

Sander tresări ca trezit din vis şi îngăimă :
— Ah, da, uitasem ! M-am gîndit că trandafirii îţi vor înveseli puţin camera !
— Camera nu este tristă, eu, însă, da ! Îţi mulţumesc foarte mult! Pînă îmi va aduce Tirra un ol mare de lut, am să-i pun în cana cu apă !
— Ce aş putea face, ca să nu mai fii tristă ?
— Tu mă întrebi asta, Sander, tu, fiul prigonitorului nostru ? ! Ce are tarabostul Marris cu mine, ce are cu tatăl meu ? De ce ne-am făcut noi vinovaţi, că eu nu ştiu nimic, poate că-mi vei spune tu, ca să mă lămuresc odată !
— Cinstit, domniţă Andra, eu nu ştiu să-i fi pricinuit tatălui meu nici înălţimea ta, nici măritul rege Burebista, vreun rău !
— Atunci ce i-a căşunat pe noi ? De ce nu l-ai întrebat ? Şi de ce nu încerci să îndrepţi tu răul pe care l-a făcut tatăl tău, dacă eşti om de omenie ? se încruntă fata, bătînd din picior.
Sander zîmbi şi-i spuse cu blîndeţe :
— Nu vreau să te superi, spune-mi, rogu-te, cum crezi că ţi-aş putea fi pe plac ?
— Ducîndu-mă înapoi de unde am fost răpită de tîlharii tatălui tău !
— Adică, surise din nou flăcăul, să te las în mijlocul pădurii, singură, printre fiarele sălbatice, în mare primejdie de moarte 7 Niciodată ! Cu tot arcul şi toporişca ta n-ai face prea mare ispravă de una singură ! Iar eu nu-ţi doresc pieirea, odată cu capul ! Mai bine mor eu !
— Decît să mori pentru mine, aşa fără de nici un rost, mai bine ajută-mă să-mi trăiesc viaţa cum o înţeleg eu !
— Şi cum înţelege înălţimea ta să-şi trăiască viaţa de aci înainte ? izbucni deodată Sander, mîniat foc pe fata din faţa lui. Tot aşa, de una singură, fără de nici un rost ? ! Trage cu arcul cît pofteşti, dacă crezi într-adevăr că asta ţi-e menirea, dar treci apoi şi la cuhne şi găteşte ce-ai vînat, ad.u pe lume copii şi îngrijeşte-i cum se cuvine, ca să fie de folos ţării.

— Iar tu, se-nfurie şi fata tremurînd de supărare la auzul acestor cuvinte aspre, dar drepte, la care nu se aşteptase, decît să-mi vorbeşti astfel, mai bine lasă-mă aci, în închisoarea tatălui tău, să mă topesc în singurătate.

— Nici gînd de-aşa ceva ; vrei sau nu, am să mă duc cu tine de mînă la marele sacerdot Deceneu, să ne unească pentru toată viaţa !

Dacă ar fi căzut un trăsnet în cameră, nu ar fi uimit-o mai tare pe Andra ca aceste vorbe, mai mult decît îndrăzneţe. Il privi pe Sander, parcă atunci pentru prima oară, şi şopti străbătută de un fior necunoscut de ea pînă în clipa aceea :

— Pentru numele lui Zalmoxis, ce ţi-a venit, Sander, aşa deodată ?

— Nu mi-a venit aşa deodată, răspunse tînărul cu ochii înlăcrimaţi, că sînt de mult îndrăgostit de tine, din clipa în care ai cohorît cu mărita regină Getta, să-ţi iei rămas bun de la tatăl tău, înainte de a porni cu toţii lă luptă. Eram şi eu în curtea palatului !

— Cum, vrei să spui că mă i-ubeşti ? ! întrebă fata cuprinsă de uimire.

— Ce e de mirare în asta ? ! Eşti cea mai vrednică de iubire fată din întreaga ţară şi nu sînt eu primul care spun asta ! Dar tu n-ai vroit să-ţi alegi pe nici unul dintre cei ce te-au iubit ! De ce ?

Andra grăi molcom cu multă duioşie în glas :

— Pentru că nu rni-a plăcut nici unul, Sander, pînă la tine ! Te iubesc şi eu tot din aceeaşi zi, în care porneaţi cu toţii la război. Deşi m-am prefăcut nepăsătoare, am simţit că mă priveşti cu mult drag şi, întorcînd uşor capul, te-am furat din ochi şi am rămas cu sufletul la tine. M-am întristat pe dată, gîndindu-mă cu un ghimpe în inimă : „îl voi mai vedea vreodată, oare, pe acest flăcău chipeş ? Se va întoarce el din luptă ? Cum ? Teafăr sau vătămat pentru toată viaţa ? Nu te cunoşteam, dar iată că am suferit pentru tine şi te-am aşteptat cu înfrigurare, fără să bănuiesc că tu eşti fiul duşmanului de moarte al tatălui meu ! Şi m-am liniştit de-abia cînd te-am văzut din nou, după război, la banchet.

Sander zîmbi înduioşat de această neaşteptată mărturisire şi spuse :

— O, atunci tot timpul m-am uitat stăruitor la tine, dar mi s-a părut că-mi ocoleşti privirea.

— Şi-ntr-adevăr aşa a fost ; mi-era teamă să nu mă trădez !

— N-aş fi crezut să-mi fie dată atîta fericire, Andra ! Dar partea cea mai grea, din toată povestea, este cea care urmează : cum ieşim de aci ? Toate porţile sînt păzite cu străşnicie de oamenii tatălui meu, cu porunca de a nu ieşi nimeni fără să ştie dînsul, Şi eu sînt prinsul lui, pentru că n-am fost părtaş la nici una din mîrşă- viile făcute de el.

— Bine, dar acum zace bolnav în pat şi spui că abia poate să vorbească. Deci e firesc ca, de aci înainte, toate poruncile să le dai tu, care-i eşti urmaş şi, deci, trebuie să-i iei locul.

— Aşa este !

— Să spui că s-a aflat unde sînt ţinută prinsă, că regele şi oamenii săi au pornit încoace şi că eşti nevoit să-mi schimbi locuinţa de îndată. Porunca tarabostului Marris. De va fi întrebat, el nu po&te să răspundă lămurit : nici da, nici nu ; iar toţi ai lui trebuie să asculte de aci înainte de cuvîntul tău !

— Fiecare clipă ne-ar putea sta împotrivă. Fii gata de plecare, eu mă duc să pregătesc caii. Pe drum, nici o vorbă de prisos, care ar putea să dea de bănuit, să fim înţeleşi ! Eu voi lua cîţiva oameni de încredere de-ai mei, dar pe om nu-l poţi cunoaşte niciodată îndeajuns, pînă n-ai tras la plug cu el !

Se înserase. Tarabostul Marris zăcea în pat de aproape o zi şi jumătate, fără să-şi dea seama ce se întîmplase cu dînsul. Stătea în nemişcare şi nu putea să se gîndească la nimic. Dar, deodată simţi cum ceva ca o pînză străvezie i se ia de pe ochi. Clipi şi începu să vadă ca prin ceaţă. îşi mişcă buzele, care parcă-i erau lipite cu clei de

care fac pomii, cînd au răni în coajă şi de care cu multă plăcere mînca în copilărie. Şopti :

— Apă !

La patul lui veni în grabă o femeie între două vîrste care-l privi cu adîncă uimire.

— A-pă.! şopti el, din nou silabisit.

Femeia luă bardaca mare de pe masă, îi turnă repede într-o că- nuţă şi-i dete să bea. El sorbi cîteva înghiţituri şi întrebă la fel de încet :

— San-der ? !

Femeia dădu din cap şi se repezi pe uşă ca vîntul. Dar nu se mai întoarse ea, ci omul de încredere al lui Marris. Bătrînul spuse din nou, întrebător, încruntîndu-se nemulţumit :

— Sander ? !

Credinciosul lui îl privi nedumerit, neştiind ce să răspundă. în sfîrşit, la privirea stăruitoare şi supărată a tarabostului, zise :

— A plecat cu domniţa Andra. A dus-o la un loc sigur, el ştie unde !

Bolnavul găsi puterea să se ridice în capul oaselor, sprijinindu-se în mîini şi grăi pierdut :

— Cînd au plecat ?

— Astăzi de dimineaţă !

Ca prin minune, Marris îşi reveni brusc pentru cîteva clipe, atît cît îi trebui ca să ia măsurile de urmărire şi zise sugrumat de_su- părare :

— După ei, toţi oamenii mei, să-i prindă vii şi să-i aducă în faţa mea ! Plecaţi de îndată.

Apoi se prăbuşi pe pernă şi începu să horcăie.

Era o frumoasă dimineaţă de toamnă tîrzie. Soarele ardea plăcut şi mîngîietor. Pe cerul care părea mai înalt ca de obicei, pluteau răsfiraţi cîţiva nouraşi alburii ce înaintau cu încetineală obositoare pentru ochii care-i priveau. Parcă ar fi fost suflaţi de un copil, căruia îi plăcea să se joace cu norii, fără să aibă în buze puterea ce i-ar fi trebuit. Dar norii pluteau cu atîta lene pentru că nu se simţea pic de

vînt. Se vedea aceasta şi după frunzele copacilor care erau nemişcate, încremenite cu desăvîrşire.
Pe şoseaua ce ducea spre Argedava, paralelă cu albia ijiarelui rîu Argesis, mergeau în trap grăbit şase călăreţi, dintre care unul, mai grijuliu, se întorcea din şa, din cînd, în cînd, şi privea înapoi, cu teama parcă de a nu fi fost urmăriţi de cineva. După un timp de mers bun, acesta, aplecîndu-se către soţul său de drum, o femeie îmbrăcată în straie bărbăteşti, purtînd la cingătoare o sică şi un jungher vînătoresc, îi vorbi cu grijă deosebită :
— Eşti cumva ostenită, domniţă Andra ?
— Deloc ! răspunse fata zîmbind.
— Mai avem puţin şi ajungem.
— Cunosc drumul acesta mai bine decît tine, Sander, nu te supăra. L-am făcut de zeci şi zeci de ori tot călare ; închipuie-ţi că n-am voit în ruptul capului să merg în caleaşcă, niciodată !
Atunci intră în vorbă unul din călăreţii din faţă, trecînd cu calul lîngă Sander şi îi zise :
— Mărite Sander, cred că a sosit timpul să ştim şi noi, soţii tşi de drum şi oamenii tăi de credinţă, unde se află locul acela sigur pentru domniţa Andra, către care ne îndreptăm ?
— Cînd vom ajunge acolo, ai să recunoşti tu singur că într-a- devăr acesta este locul cel mai potrivit cu putinţă pentru liniştea ei. Vom sosi în curînd şi ne vom bucura cu toţi, că, în sfîrşit, am ajuns la limanul mult dorit!
Dar sfîntă-i vorba din bătrîni : *„Să nu zici hop, pînă nu-i sări !"*
Sander se şi vedea la Argedava, fără să-i treacă prin gînd ce va avea de întîmpinat pe acest drum scurt ce singur şi-l alesese, că, de-ar fi bănuit ceva, ar fi mers cît mai pe ocolite, numai să-nlă- ture necazul ce-l aştepta. El se tot uita mereu în spate, iar primejdia îi venea din faţă, aşa cum de multe ori se-ntîmplă în viaţa omului.
Rîul Argesis ieşea vijelios dintr-o pădure de stejari pe care o străbătea în calea sa lungă, începută tocmai din falnicii munţi Car- paţi, şi-acum sălta în valuri spumoase pe

bolovanii rotunzi şi albi, însoţindu-i pe cei şase călăreţi în drumul lor grăbit spre casă.

— E mînios foc şi-a venit mare astăzi ! zise Andra. Nu l-am văzut niciodată aşa de posomorit !

— E umflat de ploile de toamnă ! răspunse Sander. Cred că se schimbă vremea ! El a apucat s-o ia înaintea norilor, care vin mai încet, că aci încă nu s-a pornit o undă de vînt măcar. Dar nu mai e mult ! Văzduhul s-a făcut pîclos, însă nu ne prinde ploaia, n-avea grijă !

Dar, cînd să ocolească pădurea pe la margine, din spatele unui dîmb, unde apa făcea un cot, ca dintr-o negură topită brusc, se ivi deodată în faţa lor o ceată tot de şase călăreţi cu sicile ridicate, gata de luptă.

Sander îi cunoscu şi, în prima clipă, se înfioră : erau nişte celţi de pripas, cei mai cruzi dintre oamenii tatălui său, dar se vedeau plini de sudoare şi frînţi de oboseală ; pesemne îi istovise drumul de ocol, făcut în cea mai mare grabă, pentru a le ieşi în cale, fugarilor, la timp.

Dar nu săriră la bătaie. Acela ce părea conducătorul lor strigă :

— Daţi-vă prinşi ; nu-ncercaţi să vă-mpotriviţi, că n-are nici un rost, noi sîntem şase, iar voi cinci, vă isprăvim repede !

Aci, un glas subţire, dar răsunător şi plăcut, ca sunetul zglobiu al unui clopoţel de argint, se auzi batjocoritor :

— Cred că v-aţi făcut socoteala greşit ; pe mine m-aţi uitat ? !

— Cine-şi pune mintea la bătaie c-o femeiuşcă ? rînji tîlharul. Şi nu strică să ştii, că eu chiar te-am"răpit din pădure.

— într-adevăr, bine-ai zis, nu strică să ştiu ! rosti de astă dată Andra printre dinţi.

— Şi destul cu atîta vorbărie de-a surda ! Hai, aruncaţi sicile şi jungherele...

Sander răspunse furios :

— Aţi uitat, pesemne, sau nu ştiţi că-n faţa voastră se află un căpitan de oaste de-al regelui care i-a învins pe celţi ? ! Şi-o să mă tem de nişte tîlhari de drumul mare ca voi ? Veniţi de ne lu^ţi armele, dacă îndrăzniţi ! Dar nu mai aşteptă nici o mişcare din partea lor, ci, ridicînd fulgerător sica, strigă : Pe ei, flăcăi, eu pot răzbi doi !

Dar iată că-naintea tuturor, înfigînd cu putere călcîiele în burta calului, care de durere nechează prelung şi se ridică în două picioare, porni la luptă Andra. Mai înverşunată ca un bărbat, ea se repezi, asemeni unei vijelii, la tîlharul care o răpise şi nu se aştepta la atîta îndrăzneală. Dintr-o singură lovitură cu dibăcie dată, îl prăbuşi de pe cal, în praful drumului, de unde acesta nu se mai putu ridica.

La vederea acestei nemaipomenite întîmplări, care-i trecu pe dinaintea ochilor, Sander mai avu puterea să rîdă, spunîndu-şi uluit :

— Grozavă amazoană !... Iată că i-a prins bine cum a crescut-o taică-său !

Dar nu mai avu timp să se gîndească la nimic, căci îi văzu pe doi tîlhari repezindu-se asupra Andrei, care se pregătea să-i înfrunte cu acelaşi curaj de oştean viteaz !

Poarta grea de stejar ferecat a palatului din Argedava se trînti cu putere, şi răpăituri de paşi mărunţi repeziţi din plin se auziră ca niciodată pînă atunci pe treptele scării groase de stejar. Alţi paşi liniştiţi şi apăsaţi, bărbăteşti, călcau în urmă, fără grabă, paşi de om care-şi cerea lui însuşi un răgaz de gîndire în timp ce urca scara.

Regele Burebista se afla în camera sa de lucru cu marele sacerdot Deceneu. Se preumbla dintr-un colţ într-altul, abătut şi, de cîte ori trecea prin faţa ferestrelor deschise, îşi arunca privirea-i tristă în curtea palatului, fără să vadă ceea ce dorea cu atîta ardoare.

Uşa se deschise fără să se fi bătut în ea mai înainte. Burebista, oprindu-se brusc din preumblare, întoarse capul şi rămase înlemnit. îşi trecu mîna pe frunte, strîngîndu-şi

tîmplele între degete, făcu ochii mari şi crezu că trăieşte un vis frumos din care parcă îi era teamă să nu se trezească. Dar nu, nu visa, într-adevăr, în prag se afla multiubita lui fiică, Andra.

— Tată ! atît putu să strige fata şi într-o clipă, ca dusă de vînt, fu în braţele puternice ale regelui. îşi puse capul pe pieptul lui lat şi nu-şi mai putu stăvili lacrimile, care-i curgeau şiroaie pe faţa ei palidă şi slăbită de suferinţă.

— Andra, copila mea dragă ! şopti Burebista.

— Deceneu se apropie de tată şi fiică fără grabă. Andra veni lîngă dînsul şi îi sărută mîna fără să spună o vorbă. în schimb, vorbi marele sacerdot :Urechea mea a mai prins nişte paşi pe scară ! Sau mi s-a părut şi a fost numai ecoul paşilor tăi, Andra ?

Fata se îmbujoră la faţă şi spuse plină de emoţie :

— Nu ţi s-a părut, mărite sacerdot, sînt într-adevăr paşii cuiva, care paşi, adăugă ea cu şiretenie, ar putea fi socotiţi ca fiind ecoul paşilor mei !

— Am înţeles cum nu se poate mai bine şi mă aşteptam la aceasta. Regele îmi este martor că i-am vorbit şi lui ceva acum cî- teva zile. Deci, draga mea, spune-i lui Sander să intre !

Andra ieşi repede pe uşa ce rămăsese deschisă şi se întoarse în grabă de mînă cu Sander, care se opri la o distanţă de cîţiva paşi de cei doi oameni mari ai ţării, îşi împreună braţele pe piept şi făcu o plecăciune plină de adînc respect.

Burebista şi Deceneu îşi înclinară capul drept răspuns, iar regele grăi :

— Andra, spune-ne, te rugăm, ceea ce ai de spus !

— Multiubite tată şi mărite sacerdot, din mulţimea de fapte pe care ar trebui să vi le povestesc, îngăduiţi-mi, rogu-vă, să grăiesc numai cîteva vorbe, din care veţi pricepe totul : îl doresc pe Sander de soţ!

Burebista grăi :

— Bine, în sfîrşit, că a sosit şi ziua aceasta mare, cînd să-ţi doreşti un soţ ! Apoi, bătîndu-l pe umăr pe Sander, care rămăsese încremenit de emoţie şi nu putea să scoată o vorbă, spuse cu tărie, de parcă ar fi rostit o lege :

— Vom vorbi pe larg mai tîrziu. Acum daţi-vă mîna şi să mergem neîntîrziat la regină, care este foarte îngrijorată. Iar de veţi avea un fiu, am să-i dau numele de *„Rexus"* [1], ce vorbeşte de la sine.

Andra îi surîse regelui cu recunoştinţă, dar tresări deodată şi, întorcîndu-şi privirea zîmbitoare către

1 ***Rexus* — (ie la cuvîntul *„rex"* — în latineşte *„rege".***

logodnicul ei, îi şopti în glumă, dar cu prefăcută seriozitate, gîndindu-se la întîmplarea prin care trecuse :

— O, Sander, dragul meu, abia acum mi-am adus aminte că am uitat să iau trandafirii. Le-am simţit lipsa !

CAPITOLUL XVII

PE ŢĂRMUL CEL DINSPRE APUS AL MĂRII EUXINE[1]

Cînd se aşteptau mai puţin, locuitorii Argedavei îl văzură în- trînd pe poarta dinspre miazănoapte a cetăţii pe regele Burebista, însoţit de marele sacerdot Deceneu şi de oamenii săi din gardă, printre care se aflau : ginerele său Sander, tînărul preot Como- sicus şi vitejii căpitani de oaste Pillotus, Gerro şi Bicaz.

Pe tot parcursul drumului de la poartă şi pînă la palat, convoiul regal fu primit cu ovaţii şi urale de dragoste, dar şi cu ridicări din sprîncene de mirare : Burebista de-abia plecase la Sarmizegetusa şi cînd făcea aceasta, dacă nu era vorba de vreo vînătoare, obişnuia să lipsească vreme mai îndelungată ! Iar acum ? ! Ce s-o fi întîm- plat ? ! -

Dar dorinţa lor arzătoare de a le şti pe toate cît mai degrabă le fu satisfăcută, căci aflară chiar în seara aceea că regele îi chemase la sine pe toţi cei din sfatul taraboştilor, generalilor şi marilor preoţi, încă de pe cînd se afla la Sarmizegetusa şi acum îi aştepta să sosească neîntîrziat.

În sala tronului din palatul de la Argedava ce putea cuprinde cam o sută de oameni şi era hărăzită pentru serbările şi petrecerile de iarnă, se aflau vreo cincizeci de invitaţi, bucuroşi că sînt atît de puţini şi că pot respira în voie, dar nespus de nerăbdători să afle cît mai curînd

1 ***Pontul Euxin*** **sau** ***Marea Euxine,*** **aşa se numea în antichitate Marea Neagră ,de astăzi.**

pentru ce fuseseră chemaţi. Pînă în clipa de faţă nu le ajunsese la urechi nici un zvon, cît de mic, deşi toţi erau convinşi că măcar patru persoane din cele de faţă cunoşteau motivul chemării şi aceştia erau : Deceneu, Sander, Comosicus şi Pillotus.

Se auzeau şopăieli pretutindeni, cînd deodată se aşternu o linişte desăvîrşită ; murmurul încetă ca prin farmec şi toţi cei de faţă se ridicară în picioare : intrase regele, însoţit de marele sacerdot. Şi, împotriva obiceiului dintotdeauna, de astă dată, Burebista nu se aşează pe tronul său de aur masiv, încrustat cu pietre scumpe, ci se opri în faţa treptelor, dinaintea celor poftiţi la sfat.

Un murmur de adîncă mirare pluti pentru cîteva clipe pe deasupra mulţimii, dar se stinse uşor, asemenea unei blînde adieri. Ce înţeles putea să aibă acest frumos gest de modestie al regelui ?

În tăcerea care domina întreaga sală, acelaşi gînd stăruia în minţile tuturor : a voit să ne arate că el se consideră asemenea nouă şi că tot ce va urma să se discute astăzi va fi ca între egali.

— Multiubiţii şi preţuiţii mei prieteni, începu Burebista, sfatul nostru va fi scurt. De la început chiar vă spun că va fi vorba tot de un război. Cele purtate de noi pînă acum şi din care am ieşit biruitori au fost drepte ; drepte vor fi cele pe care le vom purta de aci înainte şi vom ieşi, de asemenea, biruitori, şi din acestea.

I-am alungat pe boii şi tauriscii de pe pămîntul sfînt al Daciei şi i-am spulberat de pe faţa pămîntului ; i-am înfrînt şi pe mult prea îndrăzneţii scordisci care au încercat să ne înşele buna credinţă !

Ţara noastră este în continuă înflorire ; ea prosperă în fiecare zi tot mai mult ; roadele pămîntului dacic, de toate soiurile, sînt căutate şi preţuite pretutindeni în lume. Dar noi nu putem trage foloasele pe deplin meritate de pe urma acestor roade, întrucît ceea ce dăm noi peste hotare

este vîndut încă o dată de neguţătorii greci, care s-au îmbogăţit nespus de mult de pe urma noastră ! Şi unde-şi fac neguţătorii aceştia treburile şi averile ? Pe pămîntul nostru ! Da, da, nu vă miraţi, repet ; pe pămîntul nostru ! întreaga coastă dinspre apus a Pontului Euxin, de la miazăzi pînă la miazănoapte, este de drept pămîntul dacic. Iar grecii au găsit de cuviinţă să-şi dureze aci porturi mari, adevărate cetăţi ce împînzesc acest ţărm ! Dacă ceilalţi regi ai ţării noastre au privit aceasta cu îngăduinţă, eu sînt de altă părere. Cele nouă cetăţi-porturi şi anume : *Apollonia, Messmbria, Odessos, Dionysopolis, Callatis, Tomis, Histria, Tyras* şi *Glbia* sînt de drept ale noastre şi vor fi şi de fapt ale noastre. Cum să desfăşurăm noi negoţul Daciei, folosind nişte porturi străine şi depinzînd de bunăvoinţa altora ? Sînt încredinţat că negoţul nostru se va ridica în curînd pe cea mai înaltă culme, numai dacă îl vom face prin aceste cetăţi — porturi, ridicate pe pămîntul nostru. Nu sînt împotriva neguţătorilor greci. ! Ei îşi pot vedea mai departe de treburile lor, dar sub oblăduirea noastră, întrucît aceste oraşe fac parte din Dacia !

S-ar putea să fie război, dar s-ar putea şi să nu fie. Unele cetăţi vor fi cucerite de noi, dar altele, poate vor veni lîngă noi de bună voie fără luptă. Şi-apoi, dacă nu ne grăbim, s-ar putea să le vină poftă romanilor să socotească toate aceste cetăţi ca fiind ale lor, aşa cum au făcut de curînd cu Apollonia, pe care au trecut-o prin foc şi sabie.

Asta este totul ! Vă rog acum să mă ajutaţi, aşa precum aţi fă- cut-o întotdeauna, spunîndu-mi părerea voastră, făţiş, drept, fără ocolişuri. Vă ascult !

Se auziră şoapte distincte de aprobare, dar nimeni nu ridica mîna pentru a cere cuvîntul. Şi totuşi, deodată, izbucni, ca la o poruncă, un strigăt puternic al tuturora, de se cutremurară pereţii :

— Aşa e !

Abia atunci, făcînd cîţiva paşi înainte, tarabostul Zobal, cel mai bătrîn general, ieşi în faţa regelui şi grăi cu o tărie de glas surprinzătoare la vîrsta lui înaintată :

— Da, aşa e, mărite rege ! Dreptatea e de partea noastră ! Cele spuse aci sînt cît se poate de adevărate !

— Atunci pornim de îndată, chiar acum. începem cu Apollonia ; în primul rînd, pentru că este în marginea cuceririlor romane şi, în al doilea rînd, pentru că această cetate, care, după cum v-am spus adineauri, a fost aproape dărîmată de oştirile lui Lucullus, n-a avut timp să se refacă pe de-a-ntregul şi în aşa fel, ca să poată opune o rezistenţă serioasă. Dar, după cucerire, o vom reclădi noi, precum se cuvine, cu mijloacele şi metodele noastre dacice !

Aşa după cum prevăzuse regele Burebista, cea dintîi cetate grecească în faţa căreia se opri cu oştile sale, şi care deschise larg porţile, primindu-i pe daci de bunăvoie, fu Apollonia. Sfatul acestei frumoase cetăţi odinioară, acum pe jumătate nimicită de oştile marelui general roman Lucullus, găsise că ar fi zadarnic şi mult prea costisitor să se împotrivească lui Burebista.

Dar dacă la Apollonia, treburile au mers uşor, la cetatea vecină cu ea spre miazănoapte, Mesembria, lucrurile s-au petrecut cu totul altfel.

Vestea cuceririi Apolloniei, fără luptă, de către daci, s-a răspîn- dit ca fulgerul în toate cetăţile de pe întreaga coastă apuseană a Mării Euxine şi, mai înaintea tuturor, a sosit la Mesembria care şi-a luat de îndată toate măsurile de apărare.

Cei trei strategi ai marelui port au ţinut sfat la miez de noapte şi au hotărît mai întîi să se ferece de trei ori mai puternic toate porţile cetăţii. Apoi, pe zidurile acesteia, să se facă de gardă, fără întrerupere, ziua şi noaptea, spre a putea astfel fi observată orice mişcare cît de mică a vrăjmaşului. Au chemat la luptă pe toţi bărbaţii tineri şi bătrîni, în stare de a ţine în mînă o armă, oricare ar fi

aceea : spadă, suliţă, toporişcă sau lance, căci mesembrienii aveau de toate şi mult curaj pe deasupra.

S-au dat lupte crîncene zile şi nopţi în şir şi cele mai grele s-au dovedit a fi pentru daci, care erau în afara zidurilor apărate cu străşnicie. Dîrzenia celor asediaţi era de neînchipuit şi-l pusese pe gînduri pe Burebista.

Peste putinţă să strici porţile acelea mari de fier, bine zăvorite. Berbecii romani, folosiţi de regele dac, nu aveau nici o putere aci. Se gîndiră să facă spărturi în zidul cetăţii, dar la prima piatră desprinsă, străpungeau gaura o sută de suliţe.

— Trebuie să sărim peste ziduri şi să deschidem numai una din porţi ! zise Burebista, şi apoi totul va veni de la sine.

Aduseră scările înalte şi le sprijiniră de metereze. Dar cei dintîi luptători daci ce se avîntară pe înălţimi, căzură străpunşi de spade şi toporişti.

Atunci hotărîră să se dea lupta cu toţi oştenii deodată într-un singur punct, şi la poartă şi la ziduri. În acelaşi timp, cîteva cete să treacă marea înot, mai mult pe sub apă, pentru a pătrunde în cetate prin partea opusă. Această a doua stratagemă se dovedi zadarnică însă ; porţile dinspre mare erau la fel de bine întărite şi apărate, iar corăbiile mesembrienilor plecaseră în larg, spre a nu cădea cu bogăţia lor de mărfuri în mîinile dacilor.

De un asediu mai îndelungat, pentru a-i sili pe greci să se predea prin foame şi sete, nici vorbă nu putea fi, erau prea bine aprovizionaţi cu tot ce le trebuia. Chiar dacă n-ar fi luat măsuri din vreme şi tot s-ar fi găsit din belşug de mîncare şi băutură în cetate, pentru timp îndelungat.

Tot pe uscat trebuia dată lovitura hotărîtoare. Cu orice preţ, cu sacrificiul vieţii lor, cîţiva măcar trebuiau să pătrundă în cetatea ce se apăra cu atîta eroism, spre a le da apoi drumul celorlalţi.

Dacii erau mai înverşunaţi ca niciodată pînă acum ; iar Pillotus nu mai ştia ce să facă de mînie.

Burebista opri pentru un scurt timp luptele, care, pînă atunci, se dăduseră fără o clipă de întrerupere. Cînd se odihneau unii sau mîncau, alţii le luau locul, aşa ca în tot timpul să fie cineva la porţi sau pe ziduri.

Acum, regele grăi cu aceeaşi linişte pe care şi-o păstra întotdeauna, cu o stăpînire de neînchipuit, oricît ar fi fost de tulburat :

— Dragii mei, vom înceta lupta ca preţ de o *clepsidră* şi apoi vom da atacul în altă parte a cetăţii. Dar nu va mai fi ca pînă acum *„pe viaţă şi pe moarte"*, ci numai pe moarte. Mîndria noastră de daci şi vitejia noastră nu pot fi desminţite în faţa unei cetăţi greceşti, oricît ar fi ea de bine întărită şi apărată. îmi trebuie cîţiva oşteni de nădejde, care, cu mine în fruntea lor, să se lase de pe ziduri în cetate şi să deschidă poarta pe dinăuntru. Această ispravă de mare vitejie şi îndrăzneală fără de seamăn a mai fost făcută de cineva acum trei sute de ani. Acel bărbat de nebiruit se numea Alexandru Macedoneanul. Dacă el şi ai lui au fost în stare să aducă la îndeplinire asemenea faptă de curaj, de ce n-am fi în stare şi noi ? Cine vrea să meargă ?

Şi-atunci din sute de piepturi izbucni acelaşi strigăt puternic :

— Eu, eu, eu !

Burebista zîmbi, privindu-i cu dragoste de părinte şi răspunse :

— îmi sînt îndeajuns numai o sută de oameni !

— Mărite rege, se auzi atunci un glas atît de puternic, de-ai fi zis că vorbeau zece inşi laolaltă, o sută de oşteni pentru tine şi altă sută pentru mine ! Pentru mai multă siguranţă !

Era Pillotus care pentru nimic în lume n-ar fi admis să nu ia parte la această primejdioasă încercare de a pătrunde în cetate.

— Să fie precum zici ! încuviinţă regele. Totul depinde de dibăcia noastră să rămînem teferi cît mai mulţi !

înlăuntrul cetăţii Mesembria era mare forfotă şi nelinişte. Grija, ce nu mai putea fi înlocuită cu nepăsarea, umbrea feţele tuturor. De cîteva zile, viaţa cea frumoasă, plină de bucurie şi belşug de pînă atunci, devenise posomorită şi întunecoasă, lipsită de orice plăcere. Magazinele ce străluciseră înainte, avînd expuse tot felul de o&iecte necesare unui trai fericit, zăceau cu obloanele trase. Nu mai erau deschise decît ospătăriile şi brutăriile, în care lucrau femeile bătrâne şi copiii. Ceilalţi locuitori stăteau zi şi noapte în dosul porţilor sau pe înălţimile zidurilor, gata în orice clipă să-şi apere marea şi bogata lor cetate, ce strălucea printre celelalte colonii greceşti, răspîndite în larga lume, asemenea unui briliant într-o diademă regală. N

Toţi erau plini de amărăciune, moleşiţi şi nepăsători acum. Timp de cîteva zile fuseseră agitaţi la culme şi nu se mai înţelegeau unii cu alţii. îngrijorarea ce-i cuprinsese atît pentru viaţa, cît şi pentru bogăţiile lor, îi adusese aproape la desperare. Deşi mesembrienii îşi apărau cetatea vitejeşte şi cu toată abnegaţia, totuşi îşi dădeau seama că, în cele din urmă, vor fi copleşiţi de numărul mare şi de puterea oştenilor daci, a cărora aleasă vitejie era bine cunoscută de ei, şi că vor sfîrşi prin a deschide porţile. Dar, înţelegeau să facă aceasta cît mai tîrziu cu putinţă sau deloc chiar, dacă vreun miracol al zeilor le va veni întru ajutor.

Zgomotele de luptă : bubuitul în ziduri, zăngănitul de spade şi strigătele de bătaie se auzeau tot timpul mai apropiate sau mai îndepărtate, de la porţi. Erau obişnuiţi cu ele toţi de cîteva zile, aşa precum eşti obişnuit cu ropotul unei ploi puternice care cade în duşmănie, fără să mai conteneasc㠄 şi nu-i mai dai nici o importanţă. Dar

deodată, aceasta încetase şi, ca prin farmec, o linişte de cimitir cuprinsese întreaga cetate. Abia acum îşi aduseră aminte că zidurile cetăţii lor sînt scăldate de apa albastră-întunecată a mării, acum cînd valurile îşi aruncau cu nepăsare zgomotele, clipocind ritmic, aşa cum nu le mai auziseră de cîteva zile !

Ce se întîmplase oare ? De ce această apăsătoare tăcere, ce nu prevestea nimic bun ?

Dar abia avură timp să se mire şi să schimbe între ei cîteva păreri, că deodată vuietul de luptă reîncepu şi mai puternic parcă ! Iar cei ce se aflau în faţa porţii celei mari dinspre miazănoapte, care nu era altul decît Burebista, făcu gol în faţa porţii; apoi tra- arme nemaipomenită şi care nici în visele cele mai îndrăzneţe, ce le are omul cîteodată, nu se poate vedea ! De pe zidurile înalte cît trei staturi de om ale cetăţii se aruncaseră zeci de frînghii groase de canabiza, pe care se lăsau cu o repeziciune de şerpi înfuriaţi, o sumedenie de daci înarmaţi pînă în dinţi. Aceştia îndată ce atingeau pămîntul, săreau gata de bătaie cu iuţeală ameţitoare, zăpăcindu-i de-a binelea pe bieţii mesembrieni, care nu ştiau ce să mai facă.

În cîteva clipe, prima ceată de daci în frunte cu comandantul lor, care ducea spre cetatea Odessos, avură prilejul să vadă o faptă de seră zăvoarele repede, cu multă înderfunare şi o deschiseră larg, lăsîndu-i să dea năvală pe ceilalţi oşteni daci, sosiţi între timp, după regele lor.

Ceata de la poartă era apărată de un gigant care singur îşi pusese pieptul la bătaie în fata mesembrienilor. Aceştia, înfricoşaţi, se dădură grabnic în lături, renunţînd la luptă.

Ruptura era făcută. Puhoiul dacilor pornise şi se scurgea în cetate ca lava alunecoasă a unui uriaş vulcan ce abia izbucnise !

Dar Burebista era mai încruntat ca niciodată pînă atunci, de cînd se afla în faţa mesembrienilor. Pillotus, plin de praf, de moloz şi de sîngele altora, gîfîind de oboseală, îndrăzni totuşi să-l întrebe pe rege :

— Dar bine, Rebis, ce motiv mai ai acum ca să te încrunţi în halul ăsta ? ! Totul a ieşit după cum ai prevăzut şi ai dorit !

— Ah, Pillotus, mi-e necaz că nu m-am gîndit mai din timp la stratagema lui Alexandru Macedoneanul !

Liniştea se aşternuse în cetate treptat, treptat ; dar era o linişte bolnavă, rece, obositoare, a celor învinşi şi îngrijoraţi de soarta ce-i aşteaptă !

Regele Burebista pusese crainici să strige în toate cartierele cetăţii şi să-i vestească pe cetăţeni că nu vor avea de suferit dacă îşi vor vedea de treburi în pace, fără să provoace dezordini şi fără să-i atace pe ostaşii daci. Iar a doua zi, îndată după răsăritul soarelui, erau poftiţi la marele hipodrom din marginea de miazăzi a Mesem- briei, unde regele Burebista, care acum era şi regele lor, dorea să le vorbească şi să li se facă cunoscut.

Puţini mesembreni închiseră ochii în această noapte de pomină, în aşteptarea zorilor !

Starostele şi strategii cetăţii avuseseră timp să-l cunoască pe regele dacilor şi să-i facă cuvenitul act de supunere şi credinţă, jurînd în faţa marelui preot de la templul lui Poseidon, zeul protector al oraşului, clădit pe ţărmul mării, măcar că acesta nu dovedise că le-a purtat prea mult de grijă credincioşilor săi. Şi nici Bu- rebista nu se bizuia pe asemenea jurăminte, pe care toţi le făceau de nevoie şi nu din sinceritate. A doua zi, în zori, la vestitul hi- podrom, la care, cînd erau marile alergări de cai, veneau să parieze mii de oameni, sosiţi atît din Atena, cît şi din cetăţile de pe ţărmul Pontului Euxin, nu se strînseseră decît cîteva sute de cetăţeni, şi aceştia parcă aduşi cu sila. Stăteau posomoriţi, tăcuţi şi lipsiţi de orice interes, lucru

firesc, dealtfel; ei îl considerau pe Burebista un străin, un duşman !

Regele veni însoţit doar de o mică gardă. Nu se temea ; era un bărbat de un curaj neobişnuit, cum o dovediseră atît el, cît şi tovarăşii săi de luptă, deunăzi chiar.

Şi-apoi îşi închipuia că toţi mesembrienii bănuiau cam ce i-ar fi aşteptat, dacă i s-ar fi întîmplat o cît de mică neplăcere. Aşa că cei dfntîi, ei aveau tot interesul să-l păzească şi să-l apere cum se putea mai bine pe învingătorul lor.

De aceea chiar aduseseră pe cîmpul verde acoperit cu troscot, o gardă a lor de peste cincizeci de oşteni, aşezaţi pe două rînduri în faţa regelui, care venise călare pe un frumos armăsar alb, ce fremăta de nerăbdare, îşi umfla nările, necheza prelung şi bătea în pămînt cu copita din dreapta, conştient parcă de măreţia şi valoarea fără de seamăn a călăreţului pe care avea cinstea şi mîndria să-l poarte. Căci, întotdeauna, animalele inteligente, şi mai cu seamă caii şi cîinii, au simţit puterea stăpînilor lor.

În dreapta şi în stînga regelui se afla Pillotus şi Comosicus, primul, pe un cal negru ca pana corbului ; celălalt pe unul murg. Iar, în spatele lor, garda dacică, în frunte cu : Sander, Gerro şi Bicaz.

Cînd Burebista ridică mîna în semn că vrea să vorbească, armăsarul său se linişti ca prin farmec.

— Cinstiţi locuitori ai cetăţii Mesembria, începu regele, aş putea să vă spun chiar din această clipă iubiţi cetăţeni daci ai Me- sembriei !

Dar acest binevoitor apelativ, doritor de a stabili bune şi prieteneşti relaţii cu mesembrienii, nu le făcu acestora nici o impresie şi, deci, nu avu nici un ecou în sufletele lor încărcate de amărăciunea înfrîngerii, astfel că rămaseră cu totul nepăsători, nu schiţară un zîmbet şi nu scoaseră o şoaptă măcar de bunăvoinţă, aşa cum poate s-ar fi cuvenit în faţa unui mare conducător de oşti şi rege, cum era Burebista.

Acesta însă nu se ofili de răceala manifestată, ci, dimpotrivă, parcă se îndîrji în a fi cît mai binevoitor faţă de ei şi continuă :

— M-aş fi bucurat să găsesc şi la voi aceeaşi mare înţelegere, plină de înţelepciune, pe care mi-au arătat-o cei din Apollonia. Atunci n-ar mai fi fost nevoie de atîtea jertfe de vieţi omeneşti, pierdute cu totul în zadar, nici din partea voastră şi nici din partea noastră ! Nu ştiu cum voi fi întîmpinat la Odessos, unde mă voi duce de aci, dar ştiu sigur că prietenii mei din Dionysopolis, care mi-au cerut întotdeauna protecţia, mă vor primi cu pîine şi cu sare !

În această clipă, calul lui Burebista fu cuprins de un mare neastâmpăr. începu să necheze, se ridică în două picioare şi voi să pornească fără noimă, pe întinsul verde al hipodromului. Regele îl struni cît putu de tare şi-i trebui pentru aceasta multă forţă. Nu-şi dădea seama ce provocase agitaţia calului, cînd, deodată, din faţă, pe golul dintre cele două rînduri de oşteni se repezi, ca dus de vînt, un călăreţ cu părul vîlvoi şi cu o spadă pe care o învîrtea furios pe deasupra capului, strigînd :

— Noi îţi dăm fier, nu pîine şi sare !

Şi se repezi ca un vifor năpraznic asupra lui Burebista. Dar acesta, care se şi înălţase în şa, cum îi era obiceiul, avînd mîinile libere, îl lovi pe călăreţ cu latul palmei stîngi peste braţ, aruncîn- du-i spada ; apoi îl prinse de mijloc cu amîndouă mîinile, îl ridică în aer şi-l zvîrli cu toată puterea la pămînt.

Oştenii din garda regelui erau acum în jurul agresorului, îl prinseră în braţe şi-l puseră pe picioare. Strategii cetăţii se şi iviseră de îndată în faţa lui Burebista, amuţiţi de groază. Cel mai bătrîn dintre ei abia putu îngăima :

— Să i se dea moartea, aci, pe dată, în faţa tuturor !

Deşi spuse încet, cuvintele strategului fură auzite de cei dimprejur şi din mulţimea adunată pe cîmpul de alergări se înălţară glasurile ca un vuiet de vînt :

— Să i se dea moartea ! La moarte cu el !

Mesembrianul, care se văzuse, fără îndoială, înainte de încercarea lui, adulat de mulţime şi ridicat la ranguri neaşteptate, pentru fapta ce-o socotea eroică, dîndu-şi seama că e pierdut, începu să tremure de groaza morţii apropiate. Stătea cu capul în jos, palid, îndurerat de căderea năpraznică ; îşi frămînta mîinile în neştire, muşcîndu-şi buzele tremurător, fără să poată scoate un cuvînt.

Burebista ridică mîna şi-i spuse fără duşmănie :

— Apropie-te, omule !

Mesembrianul se apropie cu genunchii tremurînd.

— Cum te numeşti ?

— Teodosios Cretanul.

— Eşti grec ?

— Da !

— Ai familie ?

— Da, soţie şi trei copii : două fete şi un băiat !

— Şi de ce ai încercat să mă omori, nefericitule ?

— Ca să mă răzbun !

— Să te răzbuni că voiesc să vă fie tuturor mai bine, ţinînd Mesernbria sub oblăduirea noastră a dacilor ? Nu ştii ce s-a petrecut la Apolionia, care a fost pustiită de romani ? Eu nu voi distruge Mesernbria, ci o voi ajuta pe toate căile să înflorească pe pămîntul dacic şi, mai mult, să prospere ! Pentru asta voiai să-mi iei viaţa ?

— La moarte, la moarte, ucigaşul! se auziră din nou strigăte furioase.

— Teodosios începu să tremure. Regele ridică mîna şi spuse cu blândeţe :Nu ! Acestui om nu i se cuvine moartea pentru ceea ce a încercat să facă. El a fost încredinţat că moartea mea e un bine pentru cetatea lui. S-a înşelat, dar

gestul său este, totuşi, un gest de erou. Eu îi dăruiesc viaţa ! E liber să plece unde va voi ! Du-te, Teodosios !

Dar acesta căzu în genunchi dinaintea calului, hohotind de plîns şi strigă :

— Mărite rege ! Mă căiesc din suflet pentru nebunia şi greşeala mea. Ai fost mai mărinimos decît un zeu cu mine. Doresc să-ţi închin întreaga mea viaţă. Primeşte-mă, în garda ta şi lasă-mă să fiu lîngă tine pentru totdeauna !

Burebista zîmbi cu nedumerire şi grăi emoţionat :

— Bine, Teodosios, să fie precum zici! Dar aş dori ca această greşeală a ta să fie prilej de învăţătură şi pildă pentru toţi locuitorii Mesembriei şi-ai altor cetăţi ce vor crede că au de învăţat ceva de aci !

Ca fulgerul se răspîndi în toate cetăţile vestea despre mărinimia lui Burebista faţă de mesembrianul Teodosios, care încercase să-l omoare. Şi toţi căzură pe gînduri.

Locuitorii din Odessos care, înspăimîntaţi de moarte, părăsiseră cetatea, auzind acum de bunăvoinţa arătată de marele rege dac, se întoarseră liniştiţi la casele lor.

Şi aşa după cum spusese Burebista, cetăţenii din Dionysopolis, care-i erau buni prieteni de multă vreme şi fuseseră ajutaţi în multe împrejurări de el, îi deschiseseră larg porţile şi, în frunte cu cel mai de vază locuitor al lor, care era isteţul Acornion, îl primiră într-adevăr cu urale sincere de bun venit şi cu pîine şi sare, amîndouă acestea fiind tot din Dacia cea îmbelşugată !

Apoi, de-a lungul cîtorva ani de trudă, cu multă răbdare, vitejie şi aleasă iscusinţă, Burebista a izbutit să treacă sub oblăduirea Daciei, toate cetăţile de pe ţărmul stîng al Mării Euxine : *Callatis, Tomis* şi *Histria,* de sub cele trei guri ale marelui fluviu Istru şi celelalte două : *Tyras* şi *Olbia* de deasupra gurilor, la aceasta din urmă, dînd lupte grele, care au ruinat cetatea ce se îndărătnicise să se împotrivească puterii dacice.

CAPITOLUL XVIII

MĂREŢUL REGE BUREBISTA-I ÎNTINDE O MÎNĂ PRIETENEASCĂ IMPERATORULUI ROMAN POMPEIUS

de uşor atârnă în cumpăna unei vieţi cîţiva ani ! Dar cît de multe întîmplări, ce nu vin uneori într-o viaţă întreagă, se pot petrece într-un singur an ? ! Asemenea, în trecutul unui popor se pot desfăşura evenimente, tot în cîţiva ani, ce nu le cuprind nici secole de-a rîndul.

Burebista se putea considera un rege fericit ! Îi spusese aceasta însuşi Deceneu. Toate planurile sale se realizaseră întocmai după gîndul său. Ţara îşi alungase cotropitorii de la marginile sale, lăr- gindu-şi hotarele ; era respectată şi temută pînă şi de Romani, marii cuceritori ai lumii ; avea acum negoţ bogat şi pe uscat şi pe mare, cu toţi vecinii şi cu popoarele îndepărtate. Dacii erau harnici, pricepuţi în toate treburile, buni gospodari şi oameni de nădejde, dar mai cu seamă viteji de frunte printre popoarele lumii ; iar el, Burebista, putea să fie acum liniştit pe deplin : fiica lui Andra îi dăruise un nepot zdravăn şi plin de vioiciune, Rexus, care era mîngîierea şi nădejdea bătrîneţelor sale.

— Şi totuşi, îi spunea el de multe ori lui Deceneu, în ceasurile lor de taină, mă mai frămîntă, gîndul că trebuie să am alături de ţară un aliat de nădejde, mare, un aliat de seamă, care să inspire stimă tuturor. Uri aliat pe care să mă pot bizui, la nevoie, ca pe mine însumi. Care să privească ţara noastră cu admiraţie şi să vadă şi el, la rîndul lui, un sprijin puternic în noi ! O, Deceneu, de-aş putea găsi un stîlp de nezdruncinat, şi în afara ţării, precum eşti tu, şi poporul dac, înlăuntrul ei, cît aş fi de fericit ! Atunci n-aş mai cere nimic vieţii şi zeilor, decît să rămînă Dacia astfel precum am lăsat-o eu, încă multe secole, de aci înainte !

Dar Burebista nu-i spusese niciodată lui Deceneu către cine se îndrepta gîndul lui, cine urma să fie acel aliat de nădejde. Iar marele sacerdot nu-l întrebase încă nimic niciodată, socotind că, de-ar fi voit, i-ar fi spus regele singur. De astă dată însă, îi aruncă întrebarea, dîndu-i, totuşi, a înţelege, că se gîndeşte şi el la cineva :

— Şi cam cine crezi tu, Burebista, că ar putea să îndeplinească întru totul condiţiile pe care i le ceri, să fie ¡pe de-a-ntregul un aliat demn de totala ta încredere, dintre cei doi mari generali ai lumii de astăzi ?

Regele înţelese ce vrea să spună marele sacerdot şi îi răspunse, de astă dată, scurt, contrar obiceiului său de a prelungi vorba :

— Pompeius !

Deceneu îşi ridică sprîncenele a mirare şi-l întrebă cu acelaşi ton rece :

— De ce nu Cezar ? !

— Pentru că eu nu-l socotesc un om sincer pe Cezar. îi cunosc de mult gîndurile. N-aş putea spune că e duşmanul Daciei, ci, dimpotrivă. Dar ne iubeşte şi ne preţuieşte atît de mult ţara, încît ar dori s-0 înglobeze cît mai curînd la imperiul roman ! Gallia a cotropit-o şi a anexat-o la Roma ! Pe viteazul ei rege *Vercingetoiix,* după ce l-a ţinut închis şi l-a tîrît apoi la carul lui triumfal, ca pe un animal de pradă, l-a ucis cu nepăsare !

— Mai bine aşa, decît cum a fost lăsat regele *Jugurtha* al Nu- midiei să moară de foame în închisoare. Răzbunarea lui Marius, unchiul lui Cezar ! spuse cu mult dispreţ Deceneu.

— Obiceiuri de familie ! Totuşi trebuia să se gîndească amîndoi : şi unchiul şi nepotul, că cei doi mari bărbaţi erau regi, şi că Vercingetorix s-a predat de bună voie, nu a fost prins !

— Şi Pompeius ? întrebă Deceneu.

— E un om sincer, mult mai sincer decît Cezar, asta e părerea mea ! răspunse Burebista cu convingere. Nu ştiu ce-mi spune că mă pot bizui pe dînsul ! Mai cu seamă că acum e în mare rivalitate cu Cezar. Şi mai ales că stăpînirea lui Pompei se întinde asupra ţinuturilor vecine cu noi. Toate aceste argumente pledează pentru alegerea mea !

După ce plecă Deceneu, regele se duse în cerdac ; îşi plimbă privirea pe deasupra pomilor din grădină, însă, de astă dată, nu văzu nici roadele bogate şi nu auzi nici ciripitul vesel al păsărelelor. Gîndurile sale zburau cu aceeaşi iuţeală şi intensitate, pe rînd, cînd la Pompei, cînd la Cezar, cei doi mari generali, în mîi- niţe cărora se afla soarta Imperiului roman. Faptul că Deceneu îl întrebase rece : „De ce nu Cezar" ? îl nemulţumise. Şi acum îl sîcîia. Oare, marele sacerdot îl considera pe Cezar superior lui Pompeius ? Fulgerător îşi aminti de ce-i spusese retorul Antonius, într-o seară, la masă, îndată după sosirea sa în Dacia. Venind vorba despre Cezar îi povestise că acesta, pe cînd avea douăzeci de ani şi citea o istorie a lui Alexandru Macedoneanul, începuse să plîngă. Un prieten îl întrebă ce l-a impresionat aşa de puternic, încît i-au dat lacrimile, iar Cezar îi răspunse întristat : „Cum să nu fiu mîhnit, prietene, cînd Alexandru, la vîrsta mea, cucerise atîtea ţări, iar eu n-am fost în stare să fac nimic valoros despre care să se vorbească în viitor ?"

Şi tot Cezar, pe cînd se ducea în Spania, trimis de Senat, într-o misiune, întîlnind un trib de barbari, cu care se împrieteni, le spuse că ar prefera să fie cel dintîi în tribul lor, decît al doilea, la Roma !

Ce dovedeau toate acestea ? Nemăsurata ambiţie a lui Cezar de-a ajunge în culmea puterii, nepotolita sete de mărire a lui ! Şi iată că nu s-a dezminţit ! Însă parcă tot Antonius a adăugat, da, da, el a spus, după cum obişnuia şi la lecţii să vină cu o concluzie : „Una din cele mai mari şi mai puternice însuşiri alese ale omului este ambiţia.

Această nepreţuită calitate îţi dă impuls la realizarea faptelor mari, la desăvârşirea oricărui lucru. Dar cînd treci de limita cerută în orice, cînd exagerezi, ambiţia se transformă, peste noapte, din calitate, în defect, şi nu numai că e cel mai rău sfetnic, dar te poate duce la pierzare !" Şi a continuat: „Iată, pe Cezar nu-l mulţumeşte să fie, cum pretindea el, în tinereţe, cel dintîi în patria sa, ci are ambiţia de nezdruncinat, să fie primul bărbat din lume ! Şi aceasta, în cele din urmă, mai devreme sau mai tîrziu, îl va pierde şi pe el, cum l-a pierdut şi pe marele Alexandru Macedoneanul şi cum o să-i mai piardă încă pe atîţia şi atîţia alţii avizi de înălţimi deşarte !"

— Sper, reflectă Burebista, surîzînd, că n-a voit bătrînul magistru să-mi servească o lecţie de etică politică, ci să mă facă atent la deşertăciunea măririlor ! El ştie foarte bine că unica mea ambiţie este să păstrez Dacia pe înălţimea pe care am ridicat-o, printre celelalte ţări şi nu să le cobor pe ele !

întîlnirea dintre Marcellus, Brazis şi argintarii săi, care se îna- poiaseră în sfîrşit de la Roma, şi multiubitul lor Rebis a fost de o mare căldură. S-au strîns în braţe de nenumărate ori şi li-era ruşine că-şi simţeau ochii în lacrimi. Şi toţi ar fi vrut să spună ceva ce n-ar fi fost pe placul nimănui, dar parcă nu îndrăzneau. Atunci, Rebis, privindu-i cu duioşie pe rînd, pe fiecare, spuse tărăgănat :

— Da, dragii mei prieteni, am s-o spun eu, întrucît vad că vouă nu vă vine la îndemînă. Aşa este : am îmbătrînit cu toţii ! Ce vreţi ? Au trecut repede, uşor ca în vis, peste treizeci de ani ! Numai uitîndu-mă la voi cum v-aţi schimbat de mult, mă gîn- desc cît trebuie să fi îmbătrînit şi eu ! Ce zici, magistre Antonius ?

— Nu-mi pot da seama prea bine, dragul meu Rebis, întrucît eu i-am văzut aproape în fiecare săptămînă la Roma şi m-am despărţit de ei de prea puţină vreme ! Dar

trebuie să recunosc că ne-am cam ofilit cu toţii, ca să fiu pe placul grădinarului Marcellus, şi mai mult decît toţi, eu !

Vechii şi bunii prieteni de odinioară începură să rîdă, deşi n-auziseră ceva care să-i bucure. Dar acesta era adevărul, vremea trecuse şi lăsase urme de neşters !

— Şi-acum, că mi-am revenit din marea şi neaşteptata surpriză, ia să aud ce cîntaţi ? Spune tu, Marcellus, ce vînt v-a suflat în Dacia ? Te simt cam stingherit în faţa mea şi nu-mi place. Ţin să ştii că eu am rămas pentru tine acelaşi Rebis, care venea cu barca pe Tibru, la templul lui Esculap, şi după plante, şi ca să mai stea de vorbă cu tine ! Te ascult !

Marcellus zîmbi cu plăcere şi începu să-şi depene firul povestirii :

— îmi făcusem planul să încep cu „mărite rege", dar, dacă aşa stau. lucrurile, am să-ţi spun : multiubite amice Rebis, evenimentele neplăcute şi nesigure pentru noi toţi cei de la Roma, unde şi acum se ucid romanii între ei, ne-au trimis valvîrtej încoace ! Ne-am sfătuit tuspatru, într-o noapte, şi am hotărît să-l urmăm pe magistrul Antonius, care este unul din marii înţelepţi de astăzi. Ne-am dat seama că în Dacia sîntem mai în siguranţă ca în oricare alt loc de pe pămînt !

— Bine aţi făcut, dragii mei ! Toţi sînteţi de folos ţării, fiecare în felul său : tu, Marcellus, vei fi mîna dreaptă a marelui sacerdot Deceneu, la vestitele lui grădini de la Cogaionon, iar voi, cei trei argintari, care aţi lucrat, pe timpuri, împreună cu mine, vă veţi deschide magazine unde veţi voi : avem cetăţi destule şi bogate.

Cei patru nou sosiţi înclinară capetele, surîzînd, în semn de mulţumire. Regele continuă :

— Acum, Marcellus, tot pe tine te rog să-mi vorbeşti mai pe larg, decît adineauri, despre evenimentele

de la Roma şi să-mi spui tot ce crezi că ne-ar putea interesa !

— Mai întîi de toate, încă de pe cînd erai tu la Roma, nu ne prea simţeam noi în apele noastre. Acum, cînd sînt aci, mă mir cum de-am putut suporta peste treizeci de ani de frămîntări de tot soiul, războaie civile, unele după altele, rivalităţi distrugătoare între marii oameni ai zilei; întîi *Marius, Cinna* şi *Sylla* apoi: *Pompeius, Crassus* şi *Cezar*[1]. Noroc pentru Pompei şi Cezar că au scăpat de bietul Crassus, care a murit în ciocnirile cu părţii. Acum lupta grozavă pentru putere se dă numai între ei doi. Au uitat repede că au fost cîndva rude îndeaproape : Pompeius, doar, era ginerele lui Cezar, măcar că avea cîţiva ani mai mult decît el. Şi iarăşi, aş putea spune, noroc pentru Pompeius că Iulia, fiica lui Cezar, a murit la vreme, pentru ca cei doi să nu se mai socotească rude şi astfel, să se poată înfrunta ! Ne-a cuprins teama, Rebis ! Mai toţi dictatorii de pînă acum au fost războinători, ba unii i-au ucis fără milă chiar pe partizanii celorlalţi, cu totul nevinovaţi. Ne era teamă să nu se repete crimele îngrozitoare din vremea lui Sylla, care a trimis la moarte mii şi mii de romani, din plăcerea de a omorî şi ca să le ia averile !

— Şi care e acum situaţia ? întrebă fără grabă Burebista.

— Cei doi mari generali romani, răspunse Marcellus, zîmbind cu amară ironie, se înfruntă cu înverşunare în afara Romei, se urmăresc şi îi obligă pe romanii de sub comanda lor să se omoare între ei, ca şi cum ar fi duşmani, de alt neam, şi din altă ţară. Acum se află în ţinuturile Macedoniei ! Deocamdată, Pompeius are

1 **Marius, Cinna, Sylla, Pompei, Crassus şi Cezar, toţi mari generali şi oameni de stat romani, în vremea cînd se petrece acţiunea din povestire.**

o armată de două ori mai mare ca a lui Cezar : peste patruzeci şi şapte de mii de pedestraşi şi şapte mii de călăreţi !

— Ştiam toate acestea, Marcellus, zise regele, însă am voit să le verific şi prin tine. Ce să zicem noi, dacii, care avem o oştire de patru ori mai numeroasă decît a lui Pompeius ?

— Oastea lui Pompeius, împreună cu a lui Cezar ar face cam vreo optzeci de mii, intră şi Antonius în vorbă, dar pînă la două sute de mii, mai va !

— La Roma, lumea aşteaptă îngrozită această înfruntare între fraţi, continuă grădinarul de la templul lui Esculap, iar partizanii celor doi : pompeienii şi cezarienii, cu toată teama ce-i stăpîneşte, au început să facă şi pariuri secrete asupra învingătorului, boala dintotdeauna a romanilor !

— Şi cam către cine înclină cumpăna biruitorului, după ei ? Nu se poate să nu fi transpirat nimic ! zise Burebista.

— Bineînţeles ! încuviinţă Marcellus. Foarte mulţi, dar nu toţi, îl dau victorios pe Pompeius. Are oştire mai mare şi, pînă acum, în toate războaiele purtate a fost neînvins !

— Da, ne-ar bucura şi pe noi să iasă el biruitor şi de aci înainte ! zise Burebista. Cred că ar şi trebui ajutat la aceasta, mai cu seamă că Pompeius nu şi-a exprimat niciodată dorinţa de a cuceri Dacia, aşa precum a făcut-o Cezar de atîtea ori !

Deceneu intră la Burebista cu surîsul pe buze şi-i spuse :

— Iubite prietene, ştii că-mi place Marcellus al tău ? Este adevărat că vorbeşte cam mult, dar spune numai lucruri interesante şi e un grădinar priceput. Cînd a venit la mine, a scos o năframă din sîn, în care avea zece sîmburi ale unei fructe necunoscute la noi pînă acum şi mi-a zis : „Aceştia sînt sîmburi de cireşe, fructele pomului

numit *„cerasus vulgaris"* sau, în limba de toate zilele, *cireş*. Mi i-a adus marele general Lucullus, din Asia, de pe unde a fost el cu armata, şi mi-a şoptit mîhnit : „Iată, Marcellus, cu ce m-am ales eu din toată campania mea victorioasă împotriva regelui Mitridate al Pontului. Intrucît, după cum cred că ai aflat, am fost înlocuit în plin succes de preaisteţii noştri senatori, cu Pompeius, fără nici un motiv ! Ştiind că noi nu avem cireşi la Roma ţi-am adus şi ţie să-i plantezi aci, în grădina lui Esculap. Acesta este preţiosul meu dar pentru zeul medicinii, şi ţin să n-am niciodată nevoie de el !" Iar eu, mi-a spus Marcellus mai departe, m-am gîndit să-i aduc şi în Dacia, că nu era frumos să vin aci cu mîna goală ! I-am mulţumit, am semănat chiar eu cîţiva sîmburi de cireşe aci, la Argedava, dar am păstrat vreo trei-patru să-i duc şi la grădina mea de la Cogaionon. Mi-a spus Marcellus că nu numai fructul e bun, dar şi cozile cireşelor fierte în apă îţi dau o licoare bună de băut pentru rinichi !

— Sînt încîntat, Deceneu, că Marcellus ţi-a făcut o impresie bună ! Ai de gînd să-l iei la Cogaionon definitiv ? întrebă Burebista, zîmbind cu înţeles.

— L-aş trimite pentru scurtă vreme acolo, să dea cîteva lecţii de horticultură medicală oamenilor mei. Cunoaşte multe leacuri bune, cum e şi firesc, şi ne poate fi de mare folos. Dar jumătate din timp va lucra şi la Argedava, să n-ai nici o grijă !

— Ştii că m-ai făcut curios ? De-abia aştept să mănînc cireşe din pomii semănaţi de tine ! zise regele rîzînd.

— În cîţiva ani cred că-ţi vei satisface şi această dorinţă, Bure- bista ! Aş vrea ca primele cireşe, fructe care nici nu ştiu măcar cum arată, să le mîncăm împreună !

Dar pe cînd cei doi mari prieteni stăteau de vorbă, în aparenţă liniştiţi, dar, în realitate, amîndoi cu gîndul la

Pompeius, neştiind nici unul din ei cum să aducă vorba mai cu abilitate, despre marele general roman, iată că împrejurarea le veni în ajutor, aşa cum se întîmplă în viaţă de cele mai multe ori, cînd oamenii se află în dificultate.

În camera regelui pătrunse în grabă foarte emoţionat marele tarabost Zarris, socrul său, şi grăi :

— Soli de la marele imperator roman Pompeius !

— Să intre ! strigă regele, şi se ridică repede în picioare.

Trei ostaşi romani intrară cu paşi rari şi apăsaţi, care răsunară
ritmic pe pardoseală. Se opriră la trei paşi de Burebista şi, ridi- cînd cu vioiciune braţul drept, după salutul roman, cel din mijloc grăi cu voce puternică :

— Ave, Burebista Rex ! Măritul nostru imperator Pompeius îţi trimite acest mesaj şi aşteaptă răspunsul tău ! şi îi întinse un papirus.

~ burebista, deşi era mai mult decît nerăbdător să-i cunoască cuprinsul, luă papirusul şi, bucuros că mai are prilej să vorbească latineşte cu un roman, după atîta amar de ani, spuse cu multă bunăvoinţă :

— Vă mulţumesc, onoraţi soli şi iubiţi oaspeţi ! Il voi citi chiar acum ! Şi, desfăcînd papirusul cu încetineală, voind să-şi prelungească plăcerea curiozităţii ce-i va fi satisfăcută îndată, citi cu voce tare, ca să ia cunoştinţă de cuprinsul mesajului atît Deceneu, cît şi tarabostul Zarris :

„Către măreţul rege Burebista al Daciei, sănătate şi pace ! îţi aduc la cunoştinţă, mărite rege, cu aleasă consideraţie pentru înaltul tău rang şi faptele tale de arme, că în fasta zi de şapte ale lunii iunie, închinată prea strălucitei şi veneratei zeiţe Junona, vitezele noastre armate au învins la Dyrrhachium, în Macedonia, ostile generalului Caius Iulius Cezar, care au fost nevoite să părăsească ruţinos cîmpul de luptă. în urma acestui mare succes, soldaţii noştri ne-au

aclamat cu entuziasm şi ne-au proclamat imperator ! Sănătate şi pace !
Cnaesus Pompeius Magnus Imperator."
Regele Burebista înfăşură papirusul, îl privi pe Deceneu semnificativ şi grăi cu multă satisfacţie :
— Mult onoraţi soli, vă rog să-i transmiteţi marelui Imperator Pompeius, din partea mea, a marelui Sacerdot Deceneu şi a tuturor dacilor, întreaga şi sincera noastră admiraţie pentru strălucita sa victorie împotriva lui Cezar şi să-i comunicaţi că neîntîrziat va sosi şi din partea noastră un ambasador la nebiruitul Imperator, pentru a-i aduce călduroasele şi cuvenitele felicitări !
Apoi Burebista veni lîngă ei şi le spuse prietenos, aşa ca şi cum i-ar fi cunoscut de cînd lumea :
— Acum vă rog să vă odihniţi bine, iar la masa de seară ce o voi da în onoarea voastră, am să vă rog să-mi povestiţi pe îndelete lupta de la Dyrrhachium în amănunţime. Sînt convins că voi avea de învăţat multe din aceasta.
La scurtă vreme după plecarea solilor romani, regele Burebista trimise doi curieri, la Dionysopolis, pentru a-l ruga pe Acornion, acum mare pontif şi protector al cetăţii, să vină cît mai degrabă la Argedava, avînd să-i încredinţeze o misiune secretă de cea mai mare însemnătate.
Cînd solia regelui Burebista, condusă de Acornion, ajunse în tabăra lui Pompei, marele imperator roman tocmai sosise la oraşul Heraclea Lyncestis din Macedonia, după un marş forţat, în urmărirea trupelor lui Cezar, care, lipsite de hrană şi descurajate, continuau să se retragă, cu toate că mergeau cu trîmbiţaşii înainte, ca şi cum ar fi fost învingătoare ! Chiar dacă soldaţii lui Cezar erau deprimaţi, el nu renunţase la victorie în ruptul capului şi spera să-şi spună ultimul cuvînt în curînd, folosind la maximum una din însuşirile pe care singur şi-o recunoscuse cîndva : răbdarea şi puterea de-a aştepta !

Ambasadorul Acornion, declinîndu-şi calitatea, ceru să fie dus în faţa lui Pompeius şi rosti următoarele în greceşte :

— Mărite imperator, vin din partea marelui rege Burebista al Daciei, care îţi trimite neţărmurita sa admiraţie, precum şi a poporului său, pentru strălucita biruinţă de la Dyrrhachium asupra lui Cezar. Slăvitul nostru rege te roagă să primeşti, odată cu cele mai calde urări de sănătate şi izbîndă, şi darurile bogate pe care le-am adus şi care sînt folositoare oricărei oştiri ce se află pe picior de luptă. Totodată, regele Burebista este gata, în orice împrejurase îi vei cere, să-ţi fie alături cu douăzeci de mii de pedestraşi şi zece mii de călăreţi gata de luptă, împreună cu toată hrana, îmbrăcămintea şi armele trebuitoare, această oştire, avîndu-l în frunte pe el însuşi !

Pompeius se arătă mişcat şi întrebă :

— Îi mulţumesc pentru toate măritului rege Burebista, dar eu cum voi putea răspunde oare la bunăvoinţa ce mi-o arată ?

— Recunoscînd ţara Daciei în întinderea ei firească de azi şi păstrînd pacea între popoarele romane şi dacice !

Fără să stea prea mult pe gînduri, Pompeius răspunse :

— Primesc cu bucurie legămintul ce mi l-a trimis şi cît de cu- rînd îi voi aduce dovada încrederii şi prieteniei mele, şi a romanilor ! Cunosc marea bogăţie a Daciei şi ştiu că ajutorul ei în lupta ce o duc împotriva lui Cezar îmi va fi de mare folos ; iar sincera mea recunoştinţă pentru această mînă prietenească ce mi se întinde nu va întîrzia să se arate !

O, cît de vremelnică e uneori bucuria şi stăpînirea omului asupra lucrurilor şi înfăptuirilor sale, pe care le crede eterne, iar ele durează numai cîteva frînturi de clipă pentru veşnicie !

Uriaş şi stăpînitorul lumii se simţea Pompeius, după victoria lui asupra lui Cezar, şi nepieritor ! Şi cît de efemeră a fost strălucirea lui P*Nu numai el, dar şi toţi generalii săi au fost îmbătaţi de succesul de la Dyrrhachium. Fiind convinşi că totul va merge la fel de uşor şi de aci înainte, nu s-au mai gîndit că roata Norocului se învîrteşte necontenit şi nici n-au mai cugetat la ce va mai urma, ci toţi au început să-şi facă planuri de ce funcţii şi măriri vor avea sub stăpînirea lui Pompeius Magnus. Şi mai cu seamă ce averi vor strînge de pe urma acestor demnităţi şi cum or să-şi urmărească duşmanii personali cu răzbunarea, pînă în gaură de şarpe ; numai la inamicii ce-i aveau în faţă şi cum vor trebui să lupte cu aceştia, ca să-i învingă definitiv, nu-i ducea cugetarea lor. Cupiditatea le întrecea viteja !

În vremea aceasta, cînd partizanii lui Pompeius se legănau în iluzii plăcute şi se căldau în cele mai surîzătoare visuri, Cezar şi legiunile sale se opriră în vasta cîmpie de la *Pharsalus*, unde se pregătiră de luptă.

Iar pe urma lor veneau agale, fără să se grăbească, siguri de o nouă şi definitivă izbîndă, trupele marelui Pompeius !

Ca un trăsnet din senin a căzut în Dacia vestea îngrozitoarei în- frîngeri a lui Pompeius pe cîmpia de la Pharsalus de către Cezar, în a noua zi a lunii a şasea

.— Cum a fost cu putinţă o asemenea catastrofă ? îl întrebă mîniat regele pe marele sacerdot, strîngîndu-şi pumnii şi scrîşnin- du-şi dinţii de furie. Să fie înfrîntă o armată de două ori mai mare decît aceea a adversarului ? Şi mai aprig decît toate mă înfurie faptul că m-am putut înşela asupra virtuţilor lui Pompeius ! A întîrziat, a întîrziat prea mult ! strigă Burebista. Dacă m-ar fi chemat la timp în ajutor nu s-ar fi întîmplat acest dezastru !

— Pe cîte am aflat şi eu, Pompeius nu era pregătit sufleteşte să dea lupta, îi luă Deceneu, apărarea. Nu socotea el că e momentul potrivit, ar fi dorit să mai amîne, dar a fost silit de generalii săi, grăbiţi să se sfîrşească odată şi să se întoarcă la Roma.

— Şi într-adevăr că s-a sfîrşit ! Ceea ce m-a decepţionat este atitudinea laşă a lui Pompeius în faţa acestui de necrezut dezastru. Am auzit că şi-a rupt insignele de comandant şi a fugit de pe cîmpul de luptă cu o mică gardă, lăsîndu-şi soldaţii în voia soartei ! Şi cine ştie pe unde rătăceşte acum ?

— Soldaţii părăsiţi de el, ce-i drept, în mod cu totul ruşinos şi de neînţeles, spuse Deceneu, sînt romani, ca şi soldaţii lui Cezar, care are tot interesul să şi-i apropie pentru a-i folosi în alte războaie ! Dar, fiindcă a venit vorba, Burebista, noi ce facem cu trupele adunate în jurul Argedavei ?

— Mă gîndesc că nu strică să le mai păstrăm aşa cum se află, pe picior de război, încă un timp ! Cine ştie dacă acestui năbădăios general Cezar nu-i vine gîndul să ne atace şi pe noi, pentru a se răzbuna de ajutorul făgăduit lui Pompeius !

— Mai tîrziu poate, zise Deceneu, dar acum el se gîndeşte, cred eu, să-şi consolideze situaţia la Roma, căci a rămas singur pe poziţie şi nu are numai prieteni, ci şi destui duşmani, care-i urmăresc ascensiunea vertiginoasă, cu invidie şi ură înverşunată.

CAPITOLUL XIX

SE TULBURĂ APELE

J. recuseră mai bine de trei ani de la îngrozitoarea luptă ce se dăduse între romani la Pharsalus, pentru supremaţia unuia din cei doi mari generali, Pompeius şi Cezar. Primul dintre ei avusese o soartă tragică. Fără îndoială că dacă l-ar fi aşteptat pe Cezar, cu resemnarea învinsului, ar mai fi trăit şi acum. Dar, înspăimîntat de prăbuşire, el fugise cu o mică gardă, ce-i rămăsese credincioasă, în Egipt, ţară ce era sub protectoratul său, crezînd că va găsi aci adăpost şi ajutor. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît regele Ptolemeu al XIV-lea al Egiptului, un băieţandru naiv şi îngîmfat, în vîrstă de numai zece ani, era pus sub tutela marelui Pompeius. Dar micul şi credulul rege, sfătuit de nobilii ce-l înconjurau, a hotărît uciderea marelui general roman ; iar cînd acesta coborî din barcă, pe ţărmul primei guri dinspre răsărit a Nilului, numită Gura Pelu- siacă, fu înjunghiat, în faţa privirilor înfiorate ale soţiei şi fiului său, chiar de către aceia ce-l aduseseră : doi centurioni romani şi doi pescari egipteni.

Iată cum un mare comandant de oşti roman, în vîrstă de aproape cincizeci de ani, a pierit din ordinul unui copilandru prostănac, de zece ani, pe care întâmplarea îl făcuse rege al Egiptului !

Cezar a fost zdruncinat şi a plîns ca lacrimi amare moartea neaşteptată şi nedreaptă a fostului său ginere şi a spus în şoaptă : „Nu acesta era sfîrşitul pe care i-l doream eu, sărmanului Pompeius !"

De la Roma veneau zilnic veşti la Sarmizegetusa, care era mai aproape de capitala lumii. Regele Burebista, acum trecut de cincizeci de ani, se deplasa mai greu şi locuia un timp mai îndelungat la cea mai mare cetate de scaun a Daciei.

Il atrăgeau din ce în ce mai mult convorbirile cu Deceneu, care avea un fel aparte, obiectiv şi variat, de a

comenta ştirile primite, întotdeauna găsea el cîte ceva nou de spus, original sau vesel.

în ultima vreme, cele mai dese discuţii ale celor doi vechi şi statornici prieteni — îi legau doar peste treizeci şi cinci de ani de viaţă — se învîrteau în jurul aceluiaşi personagiu : Caius Iulius Cezar, care, de la faimoasa bătălie de la Pharsalus, mersese din victorie în victorie, din succes în succes !

Şi acum, recompensele pentru el, din partea Senatului roman, veneau una după alta, pline de adulaţie îngrijorătoare pentru cetăţenii Romei.

— Romanii s-au întrecut pe ei înşişi ! îi spuse Burebista lui Deceneu într-o seară rece de toamnă, pe cînd şedeau împreună la gura vetrei, prefirîndu-şi degetele, amorţite de frig şi oboseală, pe deasupra flăcărilor jucăuşe.

— într-adevăr că romanii exagerează ! conveni Deceneu. întotdeauna au sărit ei peste cal, nu numai la acordarea onorurilor, dar şi invers, la persecutarea marilor bărbaţi care cîndva i-au ajutat şi i-au scos din impas.

Pe Cezar l-au făcut mai întîi „*dictator perpetuus*"[1], apoi „*consul*"[2]. Şi

[1] **Dictator perpetuu.**
[2] **Înalt magistrat învestit cu puterea supremă în stat, la romani.**

Dar care n-a fost uimirea lui Burebista şi a lui Deceneu, cînd, la scurtă vreme după convorbirea lor, le-a sosit uluitoarea veste că Cezar a fost zeificat: i s-a făcut o mare şi frumoasă statuie în templul Quirinus, pe soclul căreia s-a scris : *„Zeului neînvins"* şi s-a ho- tărît ca un corp de pontifi, închinaţi lui, să-i aducă jertfe şi să-i facă zilnic slujbe asemenea unui zeu !

culmea, rîse marele sacerdot, l-au învestit, *„pontifex maximus",* cum s-ar zice, atribuţia mea din Dacia; de unde şi pînă unde, Cezar, mai marele pontifilor romani? ! se miră Deceneu. Apoi alta şi mai boacănă, a fost numit şi *„praefectus morum",* adică acela ce controlează moravurile, tocmai Cezar, care, în ce priveşte moravurile, a lăsat de dorit

Cînd a aflat despre această ultimă dovadă de neruşinată adulaţie, Deceneu a spus convins :

— A fost depăşită cu mult măsura !

Burebista a început să rîdă ironic şi a adăugat:

— Cred că aceasta i-a plăcut lui Cezar mai mult decît toate ! El se consideră descendentul lui Venus, de la naştere, chiar, aşa că linguşitorii săi n-au făcut altceva decît să-i confirme sacra sa părere despre dînsul. Fără îndoială că Cezar avea mulţi admiratori, sinceri sau prefăcuţi, dar şi un număr egal, dacă nu chiar mai mare, de duşmani. Şi,

toată viaţa lui; ei, e prea de tot, e de-a dreptul batjocoritor! Şi alte, şi alte demnităţi, una după alta!

— Eu socot că una singură dintre ele, aceea de *„imperátor",* spuse Burebista, era suficientă, întrucît le îngloba pe aproape toate celelalte la un loc.

— Totuşi, trebuie să recunoaştem că e un iscusit şi curajos general ! spuse Deceneu pe deplin convins, cu care poţi să-ţi măsori puterile, mai mult decît cu oricare altul !

— Cred că vom ajunge mai curînd decît ne aşteptăm la o înfruntare pe cîmpul de luptă, spuse Burebista. Ştii doar că Cezar şi-a pregătit de mult o mare oştire în Macedonia, ţară care i-a purtat noroc pînă acum, ca şi lui Alexandru, ca să ne înfrunte pe noi, şi are de gînd să plece neîntîrziat din Roma în acest scop. Şi cred că într-adins ne-a lăsat la urmă, întrucît ştie bine că aceasta ar fi cea mai grea încercare prin care ar trebui să treacă el ! printre aceştia din urmă, se aflau foştii partizani ai nefericiţilor Pompeius şi Crassus, de a căror pieire îl socoteau vinovat pe Cezar, fără să-i mai punem la socoteală pe mulţi alţii care avuseseră de , îndurat grele suferinţe şi persecuţii de pe urma marelui dictator. Şi oricît s-ar părea de ciudat, în ceata răzvrătiţilor se găseau destui chiar din partizanii lui Cezar, sau, mai bine-zis, din aceia pe care el îi credea devotaţi şi gata oricînd de orice sacrificii ! Toţi aceştia se întorceau cu gîndul la Sylla : îi dădeau dreptate cînd spusese că vede în Cezar mai mulţi Marius la un loc, şi le părea rău chiar că sîngerosul

dictator nu terminase cu el, de pe cînd abia împlinise douăzeci de ani !

Dar acum era prea tîrziu !

Nu toţi, însă, aveau aceeaşi părere : numeroşi adversari ai lui Cezar se constituiseră într-o conjuraţie, avînd drept scop neîntârziata suprimare a acestuia.

⋆

O mare agitaţie îi cuprinsese pe mulţi din cei ce fuseseră regi în statele mărunte de-odinioară ale Daciei unite acum, cînd aflară vestea de necrezut a asasinării lui Cezar în Senatul Roman, la 15 martie. Dar ceea ce-i impresionase mai mult decît toate fusese strania întâmplare că marele general se prăbuşise mort chiar la picioarele statuii fostului său rival Pompeius. Ca la un îndemn pornit din necunoscut începură să se viziteze unii pe alţii, să-i invite şi pe marii taraboşti nemulţumiţi şi să discute pe toate feţele acest neînchipuit eveniment ce răscolise întreaga omenire, în frunte cu Italia, nu numai Dacia !

Se întîlniseră pînă acum de cîteva ori, de fiecare dată în altă parte, prin pivniţele şi hrubele rămase goale de la distrugerea viilor, acum treizeci şi şapte şi mai bine de ani ! Iar mirosul încă puternic de vin şi mucezeală, îmbibat în pereţii umezi de neaerisire, le gîdila nările tuturor şi-i făcea mai vorbăreţi şi mai plini de îndrăzneală.
De fiecare dată, numărul răzvrătiţilor creştea şi discuţiile se învîr- teau în jurul aceleiaşi dorinţe de nezdruncinat : pieirea regelui Burebista.

— Acum că Cezar, cel mai primejdios om pentru noi, a dispărut, de ce să ne mai temem ? Romanii au şi început să se certe şi să se bată iarăşi între ei pentru puterea supremă, n-au timp să se socotească cu noi ! spunea unul din marii taraboşti.

— Am răbdat destul ! A venit vremea să ne vedem fiecare de treburile noastre dinainte. Şi, dacă vîrsta ne împiedică, avem, din fericire, destui urmaşi, continuă unul din foştii regi.

— Adică ce, să fim mai prejos de romani, care i-au făcut de petrecanie lui Cezar şi noi să nu fim în stare să isprăvim cu Bure- bistaV? ! Şi-a jucat caii destul, cum a vrut el ! E timpul să-i mai jucăm şi noi acum, după voinţa noastră ! adăugă al treilea cu năduf.

— E drept să recunoaştem că a făcut ceva bine pentru ţară, dar mai mult pentru plugari, meşteşugari şi neguţători ! Pe noi, tara- boştii, prea ne-a strîns în chingi ! Ajunge ! Ne-am săturat şi de Burebista şi de Deceneu !

— Ba, de marele sacerdot nu se poate atinge nimeni pe lume î protestă cel dintîi tarabost ce ridicase cuvînt. El e omul lui Zalmoxis şi cine îl atinge pe el, măcar şi cu un firicel de iarbă, e sortit pieirii! Şi cu Comosicus la fel e treaba !

— Adevărat! Noi cu regele avem ce-avem ! Şi să hotărîm odată, nu să o tot tărăgănăm aşa de pe o zi pe alta. Să tragem la sorţi, ori să se aleagă ei aceia care vor să-l omoare pe Burebista, să hotărîm ziua cea mai potrivită, cum şi în ce fel anume s-o facem... şi gata ! A, ce bine ar fi fost dacă terminau atunci cu el la vînătoare! S-ar fi limpezit toate de la sine, fără prea mare bătaie de cap ! Şi ce bine ne-ar fi prins nouă acum tarabostul Marris ! I-a mîncat şi lui capul !

— Ba, aici, dă-mi voie să te contrazic, că i l-a mîncat fiu-său, Sander!

— Dar dacă pune el mîna pe tron ?

— He-hei, ar pune el, dar cine-l lasă ? Dacă i s-a urît cu viaţa, să încerce !

— Terminaţi odată cu vorbăria goală, fără de nici un rost ! îi admonestă tarabostul care vorbise la început. Să

nu plecăm de aci, pînă nu vom lua o hotărîre pe care s-o aducem la îndeplinire cît mai degrabă cu putinţă. Se ştie că şi zidurile au urechi uneori ! Văd că ne tot întîlnim, sporovăim... şi nu mai isprăvim ! Iată care este părerea mea, ca să ajungem cu bine la sfîrşitul pe care-l dorim î Şi marele tarabost, care părea a fi capul răzvrătiţilor, le împărtăşi planul său. Dar nimeni dintre cei de faţă nu observase că printre ei se afla un bărbat de vreo treizeci de ani, vînjos, cu barba, mustăţile şi pletele mari, îmbrăcat în straie de tarabost şi cu căciu- liţă pe cap. El asculta cele ce se vorbeau cu mai multă atenţie decît toţi, căutînd să nu-i scape un cuvînt măcar din cele rostite la această tainică adunare împotriva măreţului rege Burebista.
Regele se culcase de multă vreme, însă, nu putea închide ochii. Nu-şi dădea seama ce-l împiedica de la odihna binefăcătoare de care simţea totuşi atîta nevoie ; o presimţire ciudată îl tulbura şi nu izbutise să aţipească măcar cîteva clipe. Se gîndi să soarbă trei- patru picături din licoarea verzuie ce i-o pregătise Deceneu pentru asemenea împrejurări de nelinişte, care, de la o vreme, îl supărau destul de des.
„Ciudat !" reflectă el, „tocmai acum cînd lucrurile s-au liniştit, să nu mă pot odihni, de parcă m-aş găsi în preajma unui nou război !" Apoi zise tare : „Să deschid fereastra, să intre puţin aer curat !" Şi deodată se opri, încruntîndu-se mirat : „Ei, dar ce mai e şi asta ? ! Am început să vorbesc singur ? Ia să mă supraveghez mai îndeaproape ! Sînt obosit, tare obosit ! Cei treizeci şi opt de ani de domnie m-au ajuns, abia acum îmi dau seama de greutatea ce am purtat-o pe umeri !"

De afară năvăli odată cu aerul proaspăt al nopţii de toamnă şi o mireasmă suavă de liliac înflorit ! Burebista se aplecă pe fereastră şi trase cu putere în piept parfumul

răspîndit cu d|rnicie de pomi- şorii gingaşi ce înfloriseră a doua oară.

„Semn de toamnă lungă !" surise regele bucuros. „Şi cît de frumoase sînt toamnele în Dacia ! Marcellus mi-a spus că şi lui i-au înflorit doi corcoduşi a doua oară !"

Se strădui să străbată cu ochii-i slăbiţi întunericul gros al nopţii, dincotro venea mireasma dulce şi pătrunzătoare, spre a vedea crengile înflorite, dar nu zări nimic. Apoi ridică privirea spre bolta cerească, imens covor albastru-întunecos, pe care sclipeau o spuză de stele aurii şi diamante verzui, galbene, roşietice, ca nişte ochi surîzători şi plini de voie bună !

— Ce linişte desăvîrşită ! gîndi Burebista. E aproape apăsătoare !

Dar, în aceeaşi clipă, un cocoş îşi trîmbiţă cucurigul îndepărtat, după care, asemeni unor ecouri, se auzi, unul după altul, cîntatul mai melodios sau mai răguşit al celorlalţi cocoşi din apropierea palatului, vestind miezul nopţii.

Şi parcă, strecurîndu-se printre cîntecele lor, sparse văzduhul o voce groasă şi neobişnuit de puternică :

— Cetăţeni ai Sarmizegetusei, e miez de noapte, peste tot e linişte, somn bun !

Era garda de noapte care se preumbla agale pe străzi, cu paşi mari şi apăsaţi, veghind ca odihna locuitorilor din cetate să nu fie tulburată în vreun fel.

îndată ce paşii gărzii se îndepărtară, lui Burebista i se păru că aude un zgomot în cameră. Se întoarse fulgerător de la fereastră şi apucă repede sica ce se afla pe masa lui de lucru. în pragul uşii apăruse Deceneu, care i se păru foarte neliniştit. Regele îl întrebă cu grijă :

— Ce e cu tine, Deceneu, la ora aceasta tîrzie ? ! Nici ţie nu ţi-e somn ? Şi de ce n-ai venit aseară la mine ? Te-am aşteptat îndelung. Am trimis după tine şi mi s-a spus că nu eşti la Cogaionon !

— Iată, am venit acum prin tunel ! Am fost foarte prins cu o sumedenie de treburi, pentru tine, Burebista !

— Pentru mine, zici ? ! Dar ce s-a putut întîmpla ?

— Îţi voi spune ! Deocamdată, dă ordin grabnic ca regina Getta, principesa Andra cu Sander şi principele Rexus să plece neîntârziat la Dionysopolis, sub protecţia lui Acornion, şi să aştepte acolo veşti ! Chiar în noaptea aceasta ! Şi pe urmă vom sta de vorbă. Să-i însoţească Pillotus şi Teodosios Cretanul.

— E primejdios pentru ei, cumva ?

— Nu va fi primejdie, de vei face aşa cum ţi-am spus ! Dar totul, pe nesimţite, fără nici un zgomot, fără nici o zarvă !

Abia cînd se înapoiară în cameră cei doi vechi prieteni, văzu Deceneu cît de palid şi de abătut este Burebista. îi puse mîinile pe umeri şi-l aşează aproape cu de-a sila într-un jilţ ; apoi spuse :

— De trei zile şi de trei nopţi oamenii mei urmăresc un complot împotriva ta !

— Am bănuit şi eu ceva ! răspunse regele întristat. Starea aceasta de nelinişte nejustificată, cum mi se părea mie, iată că-şi are rostul! Dar n-am prins nimic !

— Nici eu n-am putut să prind, din nefericire, ceva, dar în schimb am putut să deduc din cele întâmplate ! Mi s-a adus la cunoştinţă, de către necunoscuţi, că, de cîtva timp, mai mulţi taraboşti se întâlnesc în hrube, pivniţe şi uneori chiar în grădini şi stau de vorbă îndelung ! Despre ce-ar putea să vorbească, m-am gîndit eu, şi cine sînt aceştia ? Nemulţumiţi împotriva ta, am presupus ! Şi atunci am împînzit cetatea cu iscoade de-ale mele, pînă cînd, în cele din urmă, am aflat ce ţi-am spus ! Apoi am vîrît printre ei pe un preot, om de-al meu de încredere, anume Lucius, care s-a travestit în tarabost şi l-am trimis să ia parte la o adunare de a lor, să strige împotriva ta şi să se ofere să facă el cel mai greu lucru ce i

s-ar cere de către blestemaţii de conspiratori ! Aceasta a fost aseară, îndată după apusul soarelui.

— Şi ce ţi-a spus Lucius că s-a vorbit acolo ? voi să ştie mai repede Burebista.

— Nu mi-a spus nimic, pentru că azi noapte l-am găsit mort, Străpuns de sice, în mijlocul drumului, în apropiere de dumbravă. Îmi pare tare rău de acest bărbat curajos ! Bănuiesc că li s-a părut suspect, răzvrătiţilor, şi fără îndoială că l-au întrebat ceva la care el n-a răspuns mulţumitor ; atunci i-au făcut seama, cum era şi firesc, de teamă ca nu cumva să fie trădaţi şi prinşi ! Putem noi să-i arestăm pe toţi taraboştii fără nici o dovadă împotriva lor ? Nu ! Nici nu ştim cine sînt, dealtfel ! Dar putem să luăm măsuri de apărare. Garda de la palat, întreită, dar oamenii schimbaţi ! Slujitorii, de asemenea, schimbaţi imediat.

— Cum n-ai încredere în ei, Deceneu ? ! Oamenii mei vechi ?

—[1] De ce să mă amăgesc ? N-am ! De-cînd Cezar a fost străpuns
cu spada chiar de Brutus, propriul său fiu adoptiv, în care avea o încredere oarbă, ca şi în cîţiva aşa-zişii lui prieteni, care, totuşi, făceau parte din conjuraţia împotrivă-i, nu mai cred decît în mine, în măicuţa mea Savella şi, bineînţeles, în tine ! Atît !

— Prin urmare, asta este explicaţia insomniei mele şi a neliniş- tei ce nu-mi mai dădeau pace !

— Asta ! Şi eu simt ceva ca o plasă fină care se strînge ameninţătoare în jurul nostru ! Am făcut eforturi să le prind gîndul acelora ce complotează împotriva ta, să aflu cine.sînt. Ştiu precis că există cîţiva, dar nu-i cunosc încă ! Mă străduiesc, dar vai, îmi dau seama, rege, că nu mai am puterea, subtilitatea, forţa de pătrundere, de odinioară ! Am trecut de şaizeci de ani şi încep să mă resimt, poate şi

pentru că am risipit în decursul vremii mai multă energie sufletească decît ar fi trebuit !

— Nu poate, Deceneu, ci sigur ! grăi Burebista, oftînd cu mîh- nire. M-am despărţit cu greu de ai mei şi presimt că n-am să-i mai văd niciodată !

Deceneu suspină tare întristat şi răspunse, căutînd să-l încurajeze :

Nu pot să-ţi spun decît atît, iubite prietene, că un magistru egiptean de filozofie de-al meu, din tinereţe, mi-a spus, într-o împrejurare oarecare, cînd eram cuprins de amărăciune şi îndoială : *„Să nu zici niciodată : niciodată" 1 şi „Chiar cînd vezi că totul este iremediabil pierdut, tot să nu-ţi pierzi speranţa !"*

— Şi-acum ce mă sfătuieşti tu să fac în această cea mai grea împrejurare a vieţii mele de pînă acum ? întrebă regele cu nădejde de nezdruncinat în marele sacerdot.

:— Să ne orientăm după proverbul latinesc *„Festina lente" !*

:— Adică să ne grăbim încet ?

— Sau să nu ne pripim, cum voieşti ! Te-am sfătuit să-ţi trimiţi familia la Dionysopolis, pentru că ai tăi, sătui de munte, s-au dus întotdeauna acolo să-şi petreacă vara sau toamna, la mare, unde e o climă mult mai dulce şi mai plăcută ca la Tomis sau Callatis : migdali, lămîi, smochini şi peşte din belşug ! Nu poate să surprindă pe nimeni această plecare, deci !

— Şi eu, de ce să mă grăbesc încet, nu înţeleg ? Pot să nu mă grăbesc deloc !

— Să cugetăm îndelung, vezi, stau încă la îndoială : dacă informaţiile mele sînt oarecum greşite sau exagerate ? Să facem acum un gest pe care apoi să-l regretăm ? M-am gîndit la început să pleci Şi tu undeva, dacă nu tot la Dionysopolis, atunci într-un colţ retras de ţară, să te recreezi, nu pe furiş, dar fără trîmbiţe şi tobe. însă m-am întors din gîndul meu şi mi-am zis : „Dar dacă, totuşi, adunările acelea nu sînt serioase şi complotiştii se

tem să-şi adtlcă la îndeplinire planurile ?" înseamnă că ne-am neliniştit degeaba ! Dar dacă, totuşi, sînt gata de înfăptuire, nu-ţi pui viaţa în pericol, mai cu seamă că nu ştie nimeni de unde vine primejdia ? Poate să pornească din afară, dar poate să pornească şi dinlăuntru! palatului! - [k] — Şi-atunci ? întrebă regele, obosit.

— Să mai aşteptăm ! răspunse calm marele sacerdot.

— Dar dacă vor da năvală şi vor asedia palatul, nu va fi eare prea tîrziu atunci ? se îngrijoră Burebista.

Nu ! Am luat din timp toate măsurile de precauţie. Un suagur om scapă mai uşor la primejdie decît o ceată întreagă !

Din nefericire, presupunerile şi bănuielile lui Deceneu se dovediră în curînd a fi adevărate. La cîteva zile numai de la uciderea preotului Lucius, iscoada marelui sacerdot, într-o dimineaţă, la Sarmizegetusa, se petrecu un fapt ce-i uimi pe locuitorii marii cetăţi : palatul regal fu înconjurat pe nesimţite de ostaşii care-i schimbaseră în tăcere pe cei din gardă. Dar acum se afla ostaş lîngă ostaş, aşa că n-ar fi putut să intre sau să iasă nimeni din palat, fără să fie văzut şi oprit ! Poate să fi zburat pe deaspura înaltei clădiri, ca pasărea, dar şi atunci ar fi fost luat la ochi cU arcul şi săgetat.

Trei taraboşti, care erau căpeteniile oştirilor ce asediaseră palatul, veniră în faţa porţii şi începură să bată în ea cu ciocanul să se deschidă. Dar nu se ivi nimeni ! Bătură furioşi încă de cîteva ori, strigară, dar nu se petrecu nimic deosebit, palatul continua să rămînă închis, părea pustiu, nici o mişcare nu se simţea înlăuntru.

Mîniaţi că nu li se deschisese la bătăile şi porunca lor, cei trei taraboşti răzvrătiţi dădură ordin să se spargă poarta cu topoarele, ceea ce oştenii sosiţi în grabă începură să facă !— Iată, bunul meu prieten şi rege, spuse Deceneu, de ce am construit acum treizeci de ani, trei porţi la rînd ! Pe cînd ei se străduiesc să le spargă, spre a

putea pătrunde în palatul pe care-l vor găsi pustiu, tu vei avea tot timpul să treci prin tunel la mine în Cogaionon, apoi în templul lui Zalmoxis şi, prin trapa secretă, să mergi liniştit împreună cu Comosicus şi cu Gerro, toţi îmbrăcaţi ţărăneşte, prin al doilea tunel ce te va scoate, hăt, departe, în inima pădurii de brazi... Şi apoi unde te vor mai lumina zeii ! Veţi lua şi caii cu voi ; nici o grijă, tunelul e destul de larg şi înalt şi bine întărit ! Cred că n-ar fi rău să pleci un timp din ţară ; la oblîncul şeilor, toţi aveţi săculeţi cu tetradrahme greceşti şi denari romani, îndată ce poţi, dă-mi de ştire. Eu te aştept... şi mai cu seamă aştept prilejul nimerit ca să fim din nou împreună ! Şi-acum, ia priveşte pe aci, te rog, prin orificiul acesta. Cinstiţii noştri taraboşti încă se luptă cu prima poartă. Cînd vor ajunge s-o spargă pe a treia şi să dea ochii cu mine, voi veţi fi, hăt... departe ! Eu îi voi primi aşa cum se cuvine şi le voi spune hotărît că Zalmoxis te-a chemat la el viu şi nevătămat, spre a te feri de vrăjmaşii tăi. Dacă nu mă cred, îi poftesc să te caute prin tot palatul! În Cogaionon, te asigur că nu vor pătrunde fără voia mea, ca să descopere cumva trapa tunelului pe unde ai plecat. Aşa că, mergi liniştit, e timpul, cei toi tovarăşi de drum ai tăi te aşteaptă la gura tunelului ! Cred că n-ar fi rău ca primul popas să-l faci la stîna băciţei Mioara, la care am fost împreună pe timpuri. Ea poate să-ţi dea o mînă de ajutor prietenească.

Şi marele sacerdot Deceneu, cu ochii scăldaţi în lacrimi, îl îm- brăţişă cu toată căldura pe regele Burebista, care abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns. îşi înghiţi lacrimile şi şopti sugrumat de emoţie, strîngîndu-l încă o dată la piept pe multiubitul său frate de suflet :

— Adio, Deceneu !

Bucureşti, 22 septembrie, 1978

CUPRINS

Cap. I Omul din umbră... 7 .....
Cap. II Drum grabnic către ţară.....
Cap. III De multe ori, oamenii sînt mai mari piedici în cale, decît munţii şi apele.....

Cap. IV Revederea.....
Cap. V Plecarea la Zalmoxis a regelui Z o r a b e s . . . . .
Cap. VI În braţele marelui sacerdot.....
Cap. VII Regele Burebista dă glas gîndurilor sale.....
Cap. VIII În ţară nouă, legi noi.....
Cap. IX Sanctuarul de la Cogaionon.....116
Cap. X Ţara întreagă se dă pe brazdă.....119
Cap. XI Fiul lui Deceneu.....124
Cap. XII Zeul Ares îndeamnă la luptă 140
Cap. XIII Rapsozii cîntă marea biruinţă..... ,154
Cap. XIV Vechii prieteni nu-şi dezmint iubirea.....176
Cap. XV La vînătoare-n codrii falnici ai straşnicei zeiţe Ben^is 190
Cap. XVI O întorsătură neaşteptată..... .198
Cap. XVII Pe ţărmul cel dinspre apus al Mării E u x i n e 210
Cap. XVIII Măreţul rege Burebista-i întinde o mînă prietenească imperatorului roman P o m p e i u s 222
Cap. XIX Se tulbură a p e l e . . .». 23

4Lector : IOANA RICUS Tehnoredactor : PETRE STANCU
Bun de tipar : 22.IV.1980. Apărut 1980. Coli de tipar 157₂.

Tiparul executat sub comanda nr. 90 642 la Combinatul Poligrafic „CASA SCÎNTEII", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti Republica Socialistă Români

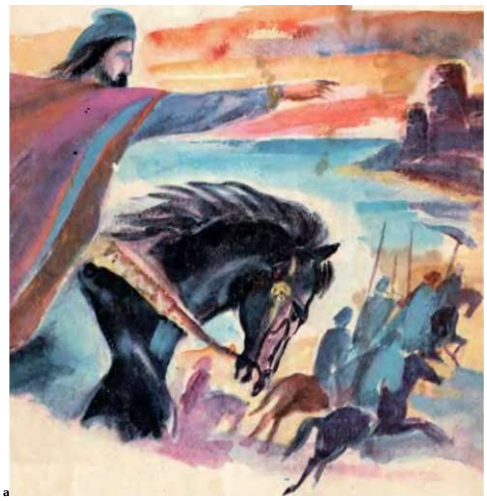

a